

สถานภาพและบทบาทผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น (ค.ศ.618-754)

THE STATUS AND ROLE OF WOMEN IN THE EARLY TANG CHINA, 618-754

Ting He

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สถานภาพและบทบาทผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น (ค.ศ.618-754)

ปริญญานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2561
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

THE STATUS AND ROLE OF WOMEN IN THE EARLY TANG CHINA, 618-754

TING HE

A Thesis Submitted in partial Fulfillment of Requirements
for MASTER OF ARTS (History)

Faculty of Social Sciences Srinakharinwirot University

2018

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

สถานภาพและบทบาทผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น (ค.ศ.618-754)

ของ

Ting He

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

ที่ปรึกษาหลัก

ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ดาบเพชร)

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์วุฒิชัย มวลศิลป์)

ชื่อเรื่อง	สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น (ค.ศ.618-754)
ผู้วิจัย	Ting He
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2561
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริพร ดาบเพชร

การวิจัยเรื่อง สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น (ค.ศ.618-754) มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นและบริบทสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นที่มีผลต่อสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงผลการวิจัยพบว่า สภาพสังคมในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีลักษณะที่เปิดกว้างสำหรับผู้หญิงซึ่งแตกต่างจากสังคมจีนสมัยก่อนหน้านั้นและสมัยหลังจากนั้น อันเป็นผลจากปัจจัยต่างๆ ได้แก่ การเปิดกว้างด้านการเมือง ทำให้ราชสำนักของราชวงศ์ถังเต็มไปด้วยบุคคลที่มีหลากหลายชนชั้น ทำให้ผู้หญิงชนชั้นสูงมีบทบาทสำคัญมากขึ้นโดยเฉพาะการส่งเสริมการสร้างมิตรภาพระหว่างราชวงศ์ถังกับชนเผ่าต่างๆ หรือนโยบายเหอซินที่ทำให้ผู้หญิงชนชั้นสูงมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น การเติบโตของการค้าขายบนเส้นทางสายไหมและการค้าทางทะเลที่รุ่งเรืองขึ้น ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสเปิดหูเปิดตาและได้รับรู้สิ่งใหม่ๆ จากโลกภายนอกมากขึ้น ส่วนความเจริญทางด้านวัฒนธรรมมีผลมาจากนโยบายการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจีนสู่โลกภายนอกโดยการสร้างความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมกับต่างประเทศและกลุ่มชาวเผ่าในด้านต่างๆ มากขึ้น งานวิจัยเสนอว่าปัจจัยด้านศาสนามีอิทธิพลมากที่สุดต่อการเปลี่ยนแปลงสถานะสตรีในสมัยนี้ เพราะความหลากหลายด้านศาสนาทำให้สังคมราชวงศ์ถังตอนต้นได้รับอิทธิพลทั้งลัทธิเต๋า พุทธศาสนาและลัทธิขงจื้ออย่างชัดเจน แนวคิดลัทธิเต๋าคือการเลื่อมใสศรัทธาในผู้หญิงซึ่งรวมแนวคิดหลักคือ “หยินหยาง” ได้กล่าวถึง “ชายหญิงเท่าเทียมกัน” และใน คัมภีร์เต๋าเต๋อจิง กล่าวว่าผู้หญิงไม่ได้ต่ำด้อยกว่าผู้ชายและแนวคิดของพุทธศาสนาที่ว่าทุกคนเท่าเทียมกันซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดของลัทธิขงจื้อที่ถือผู้ชายเป็นหลักได้ส่งผลต่อความคิดของผู้หญิง นอกจากนี้การดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมของชาวเผ่าทางภาคเหนือในสมัยเว่ยจิ้นและราชวงศ์เหนือและใต้ส่งผลต่อสภาพสังคมในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ทำให้อุปนิสัยของผู้หญิงเป็นแบบแข็งแกร่งกล้าหาญและความคิดมีการเปิดกว้างมากขึ้นซึ่งแตกต่างจากผู้หญิงชนชาติฮั่นที่ถูกกดขี่จากลัทธิขงจื้อ การเปิดกว้างและวัฒนธรรมที่หลากหลายในสมัยนี้ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงได้รับสิทธิและโอกาสมากขึ้น เช่น มีสิทธิในการแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัว สิทธิในการเลือกคู่ครอง สิทธิในการหย่าร้าง สิทธิการแต่งงานใหม่ สิทธิเข้าร่วมการเมือง สิทธิในการศึกษา และสิทธิประกอบอาชีพ เช่น หมอ การเป็นเจ้าของกิจการร้านค้า สิทธิพบปะคนนอกครอบครัว การสังสรรค์ในโอกาสต่างๆ และอุปถัมภ์ศาสนา จึงสรุปได้ว่าชีวิตของผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีความเป็นอิสระมากขึ้น โดยเฉพาะสถานภาพผู้หญิงชนชั้นสูงได้ยกระดับมากขึ้นและมีบทบาทในสังคมมากขึ้นซึ่งได้ส่งผลต่อสถานภาพของผู้หญิงสามัญชนเช่นกัน

คำสำคัญ : ผู้หญิง ราชวงศ์ถัง สถานภาพ บทบาท

Title	THE STATUS AND ROLE OF WOMEN IN THE EARLY TANG CHINA, 618-754
Author	TING HE
Degree	MASTER OF ARTS
Academic Year	2018
Thesis Advisor	Assistant Professor Assistant Professor SIRIPORN DABPHET , Ph.D.

The research titled *the Status and Role of Women in the Early Tang China, 618-754*, has the following aims: to study the Status and Role of Women in the Early Tang China and the effect on the Status and Role of Women caused by context of society in the Early Tang China. The results show that in the early Tang Dynasty, the social environment was characterized by openness, which was different from earlier and after Chinese society. This is due to various factors such as political openness, allows people from different classes to participate in politics. Women in higher class plays an increasingly important role, especially in promoting the friendship between the Tang Dynasty and the tribes. The Heqin policy that makes aristocratic women more politically active. The growth of trade on the Silk Road and the prosperous trade of the sea. Women have the opportunity to open their eyes and get to know more something new from outside. Cultural prosperity is also a consequence of Chinese cultural exchange policies by establishing cultural relations with foreign and tribal groups in various areas. Research has suggested that religious factors have the greatest influence on the status of women. Because of religious diversity in the early Tang dynasty had influenced both Taoism Buddhism and Confucianism. Taoism is a belief in women, which incorporates the main concept, "yin and yang", to refer to "gender equality" and the *Dao De Jing* says. Women are not less humble than men, and the concept of Buddhism that everyone equals, which conflicts with the concept of Confucianism that holds man primarily. The openness of society and cultural diversity contributed to the change of status and role of women. Make women have more privileges and opportunities. For example, women in the family have the right to manage their personal property and to divorce their husbands and get married again. Also have the right to show their political ability to take power with men. They have the right to be well educated and have right to engage in careers such as doctors, business owners. Have right to build relationships with others outside of the family and foster religion. It is concluded that the life of women in the early Tang Dynasty was more independent. Especially, the status of the women of high class has increased and has played a greater role in society, which

has also affected the status of ordinary women.

Keyword : Women Tang Dynasty Status Role

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยดี โดยได้รับความอนุเคราะห์ และความกรุณาจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายท่าน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริพร ดาบเพชร ที่กรุณาเสียสละเวลาตั้งแต่เริ่มงานวิจัยจนงานวิจัยสำเร็จ อาจารย์ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะต่างๆ และตรวจแก้ไขปริญญาโท ทั้งยังให้ความรักความเมตตา และให้โอกาสที่ดีแก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ และรองศาสตราจารย์วุฒิชัย มูลศิลป์ ที่ให้เกียรติสละเวลาอันมีค่ามาเป็นกรรมการสอบปากเปล่าปริญญาโทในครั้งนี้ ตลอดจนขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. ณัฐพร ไทยจงรักษ์ อาจารย์ ดร. ศัทธาภากร ศศิธรรมาศ และอาจารย์ ดร.โดม ไกรปกรณ์ ผู้เป็นอาจารย์ และกรรมการสอบเค้าโครงปริญญาโทของผู้วิจัย พร้อมทั้งยังให้ความเมตตาแก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ วุฒิชัย มูลศิลป์ อดีตอาจารย์ของภาควิชาประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และท่านเป็นราชบัณฑิตสาขาประวัติศาสตร์ที่มอบทุนสนับสนุนให้ผู้วิจัยเพื่อไปค้นคว้าข้อมูลในประเทศจีน

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเพื่อนสนิทสองท่าน ได้แก่ นางสาว นวพร โชติมณีนพพันธ์ และนาย สถาพร ทำศิริ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาจีนและภาษาไทยซึ่งเรียนจบปริญญาโท สาขาวิชาการสอนภาษาจีนเพื่อชาวต่างชาติที่ Tianjin Normal University เสียสละเวลาให้คำแนะนำและข้อเสนอต่างๆ ทางด้านการแปลและการใช้ภาษาเพื่อให้ผู้วิจัยแก้ไขปรับปรุงให้เป็นงานวิจัยที่มีคุณภาพและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นปริญญาโทรหัส 58 ได้แก่ คุณวรพล ศิริขันธ์วิจิตร คุณราสินี สดเจริญ คุณพินทุสร เรื่องยังมี คุณธนสรณ์ สุ่มังคละกุล และคุณศิริโชค อภิรักษ์พงษ์โสที่คอยให้ความช่วยเหลือ และยังคงเป็นกำลังใจให้กันเสมอมา

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และครอบครัวที่ให้ความรักและความสนับสนุนให้มีความตั้งใจในการศึกษาจนกระทั่งประสบความสำเร็จ

Ting He

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ	ฌ
สารบัญรูปภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2. วัตถุประสงค์การวิจัย.....	7
1.3. ขอบเขตการศึกษา	7
1.4. ผลที่คาดว่าจะได้รับ	8
1.5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
1.6. แหล่งข้อมูลหรือสถานที่ค้นคว้า.....	14
บทที่ 2 สภาพสังคมในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นที่มีผลต่อสถานภาพและบทบาทผู้หญิง	16
2.1. สภาพสังคมด้านการเมือง.....	16
2.2. สภาพสังคมด้านเศรษฐกิจ	27
2.3. สภาพสังคมด้านวัฒนธรรม.....	35
2.4. สภาพสังคมด้านศาสนา	43
2.5. สภาพสังคมในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นที่ได้รับอิทธิพลจากการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรม ของชาวเผ่าทางภาคเหนือ	56
2.6. สรุป	64
บทที่ 3 ผู้หญิงในสังคมสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น	67

3.1. สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในครอบครัว.....	67
3.2. สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงนอกครอบครัว.....	90
3.3.สรุป	121
บทที่ 4 การดำเนินชีวิตและฐานะของผู้หญิงในสังคม	123
4.1 สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงทางด้านความสัมพันธ์ในสังคม.....	123
4.2 สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงด้านอาชีพในสังคม	152
4.3 สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงด้านเศรษฐกิจ	158
4.4 สรุป	169
บทที่ 5 บทสรุป	171
บรรณานุกรม	177
ภาคผนวก.....	189
ประวัติผู้เขียน.....	191

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 จิตรกรรมการทอเงี้ยวในฤดูใบไม้ผลิของนางแก้ว.....	138
ภาพประกอบ 2 ผู้หญิงแต่งชุดผู้ชายกำลังขี่ม้า.....	143
ภาพประกอบ 3 ผู้หญิงใส่หมวกกำลังขี่ม้า.....	143
ภาพประกอบ 4 กระจกทองแดงออกมาที่เมืองหยางโจว.....	146
ภาพประกอบ 5 ผู้หญิงขี่ม้าตบอด.....	147
ภาพประกอบ 6 ผู้หญิงขี่ม้าตบอด 3 คน.....	147
ภาพประกอบ 7 ภาพวาดผ้าไหมที่ผู้หญิงเล่นหมากล้อม.....	149
ภาพประกอบ 8 ผู้หญิงชนชั้นสูงที่ใส่เสื้อลายดอกไม้.....	160
ภาพประกอบ 9 ภาพคนรับใช้ผู้หญิงที่ใส่เสื้อผู้ชายซึ่งเป็นเสื้อคลุมยาวสีขาว.....	161

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นช่วงรอยต่อของความเปลี่ยนแปลงในสังคมจีน โดยเฉพาะในขบวนการวัฒนธรรมใหม่ (The New Cultural Movement ค.ศ.1915-1923)¹ ซึ่งในช่วงที่มีการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม กระตุ้นให้เยาวชนจีนหันมาสนใจศึกษาความรู้สมัยใหม่ แทนการยึดถือจารีตประเพณีโบราณที่ทำให้ชาวจีนมีความเชื่องชามานาน จึงทำให้ชาวจีนได้รับความคิดใหม่โดยเฉพาะผู้หญิงที่ต้องพยายามต่อสู้กับสังคมเก่า นอกจากนี้ยังเกิดขบวนการ 4 พฤษภาคมค.ศ.1919² เรียกว่าเป็นการเคลื่อนไหวหรือเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมแบบใหม่ของจีนที่แสดงถึงการเข้าสู่ยุคใหม่อย่างแท้จริง³ ทำให้นักวิชาการสมัยใหม่ของจีนเริ่มสนใจศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและสถานภาพผู้หญิง จนถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ การศึกษาสถานภาพผู้หญิงในวงวิชาการจีนดำเนินมาอย่างต่อเนื่องและมีประเด็นหลากหลายมากขึ้นทั้งที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มนุษยวิทยา นิติศาสตร์ คติชนวิทยา ศาสนาและวรรณกรรม เป็นต้น กระทั่งปัจจุบัน ข้อมูลการศึกษาเรื่องผู้หญิงมีความละเอียดมากขึ้น เนื่องจากการรวบรวมข้อมูลในทุกแง่มุมของสังคม

ภาพรวมในสมัยสังคมศักดินาของจีนนั้น ผู้ชายและผู้หญิงมีบทบาทแตกต่างกัน สังคมจีนนับถือผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงมีฐานะเป็นรอง โดยมีปัจจัยสำคัญมาจากการนับถือลัทธิขงจื๊อ (Confucianism) ที่มีอิทธิพลมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ชาน (206 ปีก่อนคริสต์ศักราช-ค.ศ. 220)⁴ ลัทธิขงจื๊อมีบทบาทมากในสถาบันหลักต่างๆ ในสังคมจีนโดยเฉพาะสถาบันครอบครัว คำสอนของลัทธิขงจื๊อโดยเฉพาะคำสอนเรื่องความสัมพันธ์ทั้งห้า (Five Relationships) นั้น ความสัมพันธ์สามในห้าข้อกล่าวถึงสถาบันครอบครัว ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูก ความสัมพันธ์ระหว่างสามี

¹ขบวนการวัฒนธรรมใหม่เป็นขบวนการที่ปัญญาชนรณรงค์ต่อต้านลัทธิขงจื๊อ ต่อต้านจารีตประเพณีโบราณ และส่งเสริมแนวคิดของชาติตะวันตก เช่น วิทยาศาสตร์ มนุษยนิยม ประชาธิปไตย

²ขบวนการ 4 พฤษภาคม ค.ศ.1919 เป็นขบวนการที่ต่อต้านจักรวรรดินิยมตะวันตกและญี่ปุ่น และเป็นขบวนการวัฒนธรรมและการเมืองที่เติบโตขึ้นจากการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่

³ณปรีชญ์ บุญวาต. (2552, มีนาคม-มิถุนายน). ภาพสะท้อนของระบบครอบครัวและสถานภาพสตรีจีน. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 5(1): 84-87.

⁴Lu Jing Yi. (2013). *The History of China*. p. 106.

กับภรรยาและความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง ทำให้ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว โดยเฉพาะสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงได้ถูกกำหนดไว้โดยลัทธิขงจื๊อและระบบครอบครัวในแบบปิตาธิปไตย¹

ในสังคมจีนโบราณ ผู้หญิงถูกกดขี่จากหลายด้าน เช่น ด้านการแต่งงาน ผู้หญิงไม่มีสิทธิเลือกคู่ครองเองได้ ต้องทำตามคำสั่งของหัวหน้าครอบครัวเท่านั้น ซึ่งลัทธิขงจื๊อวางกฎเกณฑ์การแต่งงานไว้อย่างรัดกุม คือการแต่งงานที่เรียกว่าคลุมถุงชน สำหรับผู้หญิง การแต่งงานคือหน้าที่สืบทอดวงศ์ตระกูล การเพิ่มจำนวนสมาชิกและสร้างความมั่นคงในครอบครัว เมื่อแต่งงานแล้วต้องมีหน้าที่ปรนนิบัติดูแลพ่อแม่ของสามีด้วย

ด้านครอบครัว สิ่งสำคัญที่สุดของผู้หญิง คือ การครองความบริสุทธิ์ของร่างกาย และปฏิบัติตามจารีตประเพณีโบราณที่เรียกว่า การเชื่อฟังทั้งสาม²และคุณธรรมทั้งสี่³ (The Three Obedience and the Four Virtues) การเชื่อฟังทั้งสาม คือ ผู้หญิงก่อนแต่งงานต้องเชื่อฟังพ่อแม่ หลังแต่งงานต้องเชื่อฟังสามี เมื่อสามีเสียชีวิตแล้วห้ามแต่งงานใหม่ต้องเลี้ยงลูกต่อไปคนเดียว ลำพัง ส่วน คุณธรรมทั้งสี่ คือ ผู้หญิงต้องมีจริยธรรม รักษาเวลา การแต่งตัว กิริยามารยาทต้องเรียบร้อย ต้องช่วยสามีดูแลบ้านอย่างเต็มที่ ดังนั้น สถานภาพของผู้หญิงในครอบครัวจึงเน้นคุณธรรมโดยเฉพาะเรื่องการเชื่อฟังผู้ที่เป็นใหญ่ในครอบครัว

ด้านกฎหมาย มักให้สิทธิพิเศษกับผู้ชายมากกว่า เช่น กฎหมายการหย่าร้าง ที่เรียกว่า กฎเจ็ดข้อ (Seven Conditions)⁴ เน้นการหย่าที่สามีเป็นฝ่ายขอหย่ากับภรรยา เนื่องจากภรรยามีความผิดในเรื่องต่อไปนี้ คือ ไม่มีบุตรชายสืบทอดวงศ์ตระกูล คบชู้ ไม่กตัญญูต่อพ่อแม่ และสามี พุดมาก ลักขโมย ขี้หึง มีโรคเรื้อรัง เช่น เป็นบ้า หูหนวก ตาบอด เป็นต้น⁵ การหย่าร้างในสมัยโบราณเน้นถึงการที่ภรรยาปฏิบัติตัวไม่ดี บกพร่องต่อหน้าที่ เป็นเหตุให้เสื่อมเสียต่อวงศ์ตระกูล แต่กลับไม่เน้นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา ทำให้สามีเป็นฝ่ายขอหย่ามากกว่าภรรยาขอหย่าจากสามี เป็นต้น

ด้านจารีตประเพณี ผู้หญิงชาวฮั่นมีประเพณีรัดเท้า (Foot Binding) ที่ให้ผู้หญิงต้องรัดเท้าของตัวเองให้คับแน่นเพื่อให้รูปเท้ามีขนาดเล็กคล้ายดอกบัว เรียกว่าบัวทองสามนิ้ว

¹ณปรีชญา บุญวาต. (2552, มีนาคม-มิถุนายน). เล่มเดิม. 5(1): 85.

²Qin Di, editor. (2017). Etiquette and Ceremonial. In Hundred Schools of Thought. (Online).

³Xu Zheng Ying, editor. (2015). Tian Guan Jiu Pin. In Rites of Zhou. pp.1-6

⁴Qin Di, editor. (2017). op. cit. (Online).

⁵ณปรีชญา บุญวาต. (2552, มีนาคม-มิถุนายน). เล่มเดิม. 5(1): 90.

(Three-inch Golden lotus) การรัดเท้าเป็นที่นิยมมากในสมัยราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ.960-1279) มีผู้หญิงที่รัดเท้ามากขึ้น โดยมีความเชื่อที่ว่า ผู้หญิงที่มีเท้าเล็กเป็นเครื่องหมายแห่งความงามและจะมีผู้ชายที่ดีร่ำรวยมาสู่ขอ¹ บทบาทของผู้หญิงสมัยนั้นจึงถือว่าเป็นเพียงที่รองรับอารมณ์ทางเพศของผู้ชายเท่านั้น

ด้านการศึกษา ผู้หญิงตั้งแต่เด็กต้องอ่านหนังสือที่เกี่ยวกับจารีตประเพณี ไม่มีสิทธิเกี่ยวข้องการเมือง อีกทั้งยังเชื่อในคำกล่าวที่ว่าผู้หญิงที่ไม่รู้หนังสือถือว่าไม่มีศีลธรรม² หมายถึงตามจารีตประเพณีโบราณ ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องมีความสามารถด้านอื่น แค่เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของสามีก็ถือว่ามีความดีแล้ว ส่วนหนังสือที่ผู้หญิงต้องอ่านและต้องเรียนรู้ตั้งแต่สมัยเด็ก คือ *นุหวิ เจีย* (Nu Jie) ซึ่งเป็นบทเรียนสำหรับผู้หญิง³ *เสี่ย นุหวิ จ้วน* (Lie Nu Zhuan) ซึ่งเป็นชีวประวัติผู้หญิงที่เป็นแบบอย่าง⁴ และ *นุหวิ ซาน จี้ จิง* (Nu San Zi Jing) ซึ่งเป็นหนังสือที่สั่งสอนผู้หญิง⁵ เป็นต้น การเรียนรู้เหล่านี้กลับกลายเป็นเครื่องมือที่กดขี่และเอารัดเอาเปรียบผู้หญิง เพราะกล่าวว่าสิ่งที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติตั้งแต่เกิดคือการทำตามคำสั่ง ทุกอย่างต้องอยู่ภายใต้กรอบสังคมที่ถือผู้ชายเป็นใหญ่ ซึ่งข้อปฏิบัติต่างๆ ถือเป็นศีลธรรมที่ผู้หญิงทุกคนต้องเรียนรู้⁶

ถ้ามองจากเรื่องราวประวัติศาสตร์ของผู้หญิงจีนในสมัยจารีต ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นมา การดำเนินชีวิตของผู้หญิงอยู่ภายใต้กรอบลัทธิขงจื๊อมาโดยตลอด ในสมัยราชวงศ์ซ่งมีการปรับลัทธิขงจื๊อขึ้นใหม่ ทำให้การกดขี่ผู้หญิงจึงมีมากกว่าสมัยอื่น เช่น มีคำสอนผู้หญิงว่าอดอาหารจนตายถือว่าเป็นเรื่องเล็ก แต่เสียความบริสุทธิ์ของร่างกายถือว่าเป็นเรื่องใหญ่⁷ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ถ้าเปลี่ยนมุมมองจากการมองประวัติศาสตร์ทั้งหมดโดยรวม มาเป็นมองสถานภาพของผู้หญิงในแต่ละสมัย จะเห็นได้ว่าชีวิตผู้หญิงในแต่ละสมัยมีความแตกต่างกัน

¹Li Zhi Sheng. (2014). *An Introduction to Women's History in Ancient China*. pp. 210-214.

²Zhong Hua Books, editors. (1922). *The Words of the Elders*. p. 1.

³*นุหวิ เจีย* เป็นหนังสือเพื่อสั่งสอนผู้หญิงของตระกูลปาน ผู้แต่งคือ ปาน เจา นักประวัติศาสตร์หญิงสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก เนื้อหาของหนังสือได้รับความนิยมจากคนทั่วไป จึงสืบทอดกันต่อมา

⁴*เสี่ย นุหวิ จ้วน* เป็นหนังสือที่รวบรวมชีวประวัติผู้หญิงที่เป็นแบบอย่างในสมัยโบราณ ผู้เรียบเรียง คือ หลิว เซียง นักเศรษฐศาสตร์และนักเขียนสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก เขียนเพื่อสั่งสอนผู้หญิงให้ปฏิบัติตามจารีตประเพณี

⁵*นุหวิ ซาน จี้ จิง* เป็นหนังสือสั่งสอนผู้หญิงให้มีคุณธรรมและสืบทอดและเผยแพร่ในกลุ่มชาวบ้าน สันนิษฐานว่าเขียนขึ้นสมัยราชวงศ์หมิง

⁶Li Zhi Sheng. (2014). *op. cit.* pp. 92-113.

⁷Zhong Hua Books, editors. (1981). *Brothers Cheng's Writings*. pp. 277-298.

เนื่องจากสังคมแต่ละสมัยมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครอง การเปลี่ยนแปลงจารีตประเพณี การเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่ได้รับอิทธิพลจากชนชาติอื่น เป็นต้น ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนทั่วไปเปลี่ยนแปลงไปด้วย

ถ้าเปรียบเทียบกับสมัยอื่น จะเห็นว่าสังคมจีนในสมัยราชวงศ์ถังโดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น (ค.ศ.618-754) ค่อนข้างเปิดกว้างและมีความเจริญรุ่งเรืองมากกว่าสมัยอื่น ทั้งด้านการเมือง การปกครอง การศึกษา ทำให้บทบาทและสถานภาพผู้หญิงสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นแตกต่างจากสมัยอื่น เช่น ผู้หญิงมีความสามารถในการเมือง เช่น พระนางอู่เจ๋อเทียนหรือบูเช็คเทียน (Wu Zetian) สถาปนาราชวงศ์โจวซึ่งคนจีนนิยมเรียกว่า “อู่โจว” (ค.ศ. 690-705) และตั้งตนเป็นฮ่องเต้หญิงองค์แรกและองค์เดียวในประวัติศาสตร์จีน องค์หญิงไท่ผิง (Princess Taiping) พระธิดาของพระนางบูเช็คเทียนกับจักรพรรดิถังเกาจง (Emperor Gaozong) เป็นผู้สนับสนุนให้องค์ชายหลี่หลงจีทำรัฐประหารยึดอำนาจของฮองเฮาเหว่ย (Empress Wei) ช่างกวนหวานเอ้อ (Shang guan Wan'er) เป็นผู้หญิงที่ได้รับแต่งตั้งเป็นราชเลขาธิการของพระนางบูเช็คเทียน มีหน้าที่ร่างพระบรมราชโองการ และมีบทบาทสำคัญในการเมือง¹ จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่าสถานภาพผู้หญิงราชวงศ์ถังตอนต้นนั้นต่างจากสมัยอื่น

ด้านการศึกษาแตกต่างจากสมัยอื่น เช่น วรรณกรรมของราชวงศ์ถังตอนต้นมีความเจริญรุ่งเรืองกว่าสมัยอื่น มีทั้งนักกวีชายและนักกวีหญิงที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก เช่น หลี่ เย (Li Ye) หนึ่งในสี่นักกวีหญิงดีเด่นสมัยราชวงศ์ถัง² ฮองเฮาจางซุน (Empress Zhangsun) เขียนหนังสือที่ชื่อว่า นูหฺวี เจ้อ (Nu Ze) ซึ่งเป็นหนังสือที่เกี่ยวกับกฎระเบียบผู้หญิง พระนางบูเช็คเทียนก็ชอบเรียนหนังสือประวัติศาสตร์ หนังสือโบราณต่างๆ ตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นเด็ก เป็นต้น³

นอกจากนี้ สมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีกิจกรรมการละเล่นประเภทหลากหลายสำหรับผู้หญิง เช่น ผู้หญิงมีโอกาสออกไปข้างนอกขี่ม้า ล่าสัตว์เหมือนผู้ชาย⁴ แสดงว่าการใช้ชีวิตของผู้หญิงมีความอิสระมากกว่าสมัยอื่นที่ผู้หญิงต้องอยู่ที่บ้านเท่านั้น เป็นต้น

¹Duan Ta Li. (2000). Research on Status of Women in Tang China. pp. 73-84.

²นักกวีหญิงดีเด่นสมัยราชวงศ์ถัง 4 คน ได้แก่ หลี่ เย (Li Ye) เซว เทา (Xue Tao) หลิว ฉ่าย ชุน (Liu Caichun)

ยุหฺวี สวาน จี (Yu Xuanji)

³Ibid. pp. 93-102.

⁴Ibid. pp. 120-122.

สาเหตุที่ทำให้สังคมราชวงศ์ถึงตอนต้นค่อนข้างเปิดกว้างและเจริญรุ่งเรืองมากกว่าสมัยอื่น และผู้หญิงมีบทบาทและสถานภาพแตกต่างจากสมัยอื่น เป็นเพราะปัจจัยเหล่านี้ ประการแรก ราชวงศ์ถึงตอนต้น ได้รับอิทธิพลจากการรวมชนเผ่าจากสังคมในสมัยเว่ยจิ้นและราชวงศ์เหนือและใต้ (ค.ศ.220-581) เรียกว่าเป็นระยะสำคัญของการรวบรวมชนเผ่าจีนให้เป็นครอบครัวใหญ่¹ ทำให้สังคมได้รับวัฒนธรรมที่หลากหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิถีการใช้ชีวิตของชนเผ่าเหนือกับชนเผ่าอันกลมกลืนกันเป็นหนึ่งเดียว

ประการที่สอง ตระกูลหลี่ (Li) ที่สถาปนาราชวงศ์ถังมีเชื้อสายมาจากชนเผ่าทางภาคเหนือของจีน เรียกว่า พวกฮู่² ใช้ชีวิตกับชาวเผ่าเหนือมายาวนาน และสืบทอดอำนาจจากกลุ่มชาวเผ่าเซียนเปยเป็นหลัก ทำให้ยังมีการใช้ชีวิตที่เป็นแบบชนเผ่าทางภาคเหนืออยู่³ เช่น ความนิยมขี่ม้า อุบัติภัยของชนชั้นปกครองที่มีเชื้อสายชนเผ่าเหนือจึงชอบความเป็นอิสระ ไม่กดขี่ข่มเหงผู้หญิงเหมือนในแนวคิดลัทธิขงจื้อ การใช้ชีวิตและความคิดของชนชาติฮั่นจึงได้รับอิทธิพลจากชนชั้นปกครองที่มีเชื้อสายชนเผ่าเหนือ ซึ่งได้รับวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายสำหรับการดำเนินชีวิต ดังนั้น การใช้ชีวิตของผู้หญิงชาวเผ่าเหนือจึงมีอิทธิพลต่อสถานภาพผู้หญิงมากกว่าสมัยอื่นอย่างเห็นได้ชัด

ประการที่สาม คือ ลัทธิเต๋า (Taoism) ได้รับการนับถือมากในสมัยราชวงศ์ถึงตอนต้น เนื่องจากชนชั้นปกครองคือตระกูลหลี่ เป็นแซ่เดียวกับเล่าจื้อ (หรือ หลี่ เออร์) หัวหน้าลัทธิเต๋า ตระกูลหลี่จึงยกย่องตระกูลตัวเองเป็นลูกหลานของเล่าจื้อ ต้องการให้การปกครองของตัวเองมีเทวดาตามความเชื่อในลัทธิเต๋าช่วยคุ้มครอง ใน ค.ศ.625 จักรพรรดิถังเกาจู่ (Emperor Gaozu) ยกย่องลัทธิเต๋าเป็นศาสนาประจำราชวงศ์ถังและส่งเสริมให้มีฐานะสูงกว่าพุทธศาสนาและลัทธิขงจื้อ จักรพรรดิถังเสวียนจงส่งเสริมการปฏิรูปภายใน ทำให้ลัทธิเต๋าพัฒนามากขึ้น จำนวนคนที่นับถือลัทธิเต๋าเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว⁴ แนวคิดสำคัญของลัทธิเต๋าเป็นเรื่อง "หยินหยาง" ซึ่งในด้านเพศสภาพ (Gender) นั้น หยินเป็นสัญลักษณ์แทนผู้หญิง หยางเป็นสัญลักษณ์แทนผู้ชาย ชายหญิงเท่าเทียมกันและเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดจากธรรมชาติ นอกจากนี้ลัทธิเต๋ามีแนวคิดการยกย่อง

¹Zhu, Da Wei; Liu, Chi; Liang, Man Cang; &Chen, Yong. (1998). *The History of Social Life in Wei, Jin and Southern and Northern Dynasties*. pp. 24-25.

²“ฮู่”เป็นคำที่ชาวฮั่นสมัยโบราณเรียกชาวเผ่าภาคเหนือซึ่งรวม 5 ชาวเผ่า คือ ซุนงู่ เซียนเปย์ เจีย ตี และเซียงโน

ประวัติศาสตร์จีนเรียกว่าชาวเผ่าพวกฮู่ทั้งห้า

³Duan Ta Li. (2000). *op. cit.* pp. 143-144.

⁴Wang Ka. (2005). *Basic Knowledge of Chinese Taoism*. pp. 156-160.

นางฟ้าเทวดา¹ ทำให้มีกลุ่มผู้หญิงที่มีสิทธิพิเศษเกิดขึ้นมา คือ ผู้หญิงที่นับถือลัทธิเต๋าจะมีชีวิตที่มีความอิสระมากขึ้น ไม่ถูกพ่อแม่บังคับแต่งงานหรือผูกพันกับครอบครัวตลอดชีวิต ต่างจากลัทธิขงจื๊อที่มีค่านิยมกดขี่ผู้หญิง แนวคิดของลัทธิเต๋าชัดแย้งกับแนวคิดของลัทธิขงจื๊อมาก การยกย่องลัทธิเต๋าในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นจึงมีอิทธิพลต่อสถานภาพผู้หญิงมากพอสมควร

ประการที่สี่ การพัฒนาและเผยแผ่พุทธศาสนาในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น พุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับในชนชั้นปกครองและกลายเป็นหลักคุณธรรมในระบบการปกครองในสมัยนั้นด้วย เช่น จักรพรรดิถังไท่จง (Emperor Taizong) กับพระนางบูเช็กเทียนสนับสนุนพุทธศาสนาอย่างมาก² ในสมัยจักรพรรดิถังไท่จงครองราชย์ พระเสวียนจางหรือพระถังซำจั๋ง (ค.ศ. 602-664) เดินทางไปศึกษาพระพุทธรูปที่อินเดีย แนวคิดสำคัญของพุทธศาสนาที่ว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกันได้รับการปลูกฝังในความคิดของประชาชน แนวคิดนี้ขัดแย้งกับลัทธิขงจื๊อที่ว่าถือผู้ชายเป็นหลัก ผู้หญิงต่ำต้อย การส่งเสริมพุทธศาสนาทำให้มีกลุ่มผู้หญิงที่นับถือพุทธศาสนาจำนวนมากเกิดขึ้น ซึ่งทำให้ผู้หญิงรอดพ้นจากการกดขี่จากลัทธิขงจื๊อ ดังนั้น การพัฒนาของพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อสถานภาพผู้หญิงมากเช่นกัน

เมื่อลัทธิเต๋าและพุทธศาสนาได้รับการยกย่องจากชนชั้นปกครอง ลัทธิขงจื๊อลดความสำคัญลงไป การกดขี่ผู้หญิงจากความเชื่อในลัทธิขงจื๊อลดลงด้วย ทำให้ผู้หญิงมีอิสระมากขึ้น ดังนั้น สังคมราชวงศ์ถังตอนต้นจึงเป็นสังคมที่ได้รับอิทธิพลทั้งจากพุทธศาสนา ลัทธิเต๋า และลัทธิขงจื๊ออย่างเห็นได้ชัด จึงทำให้ความคิดของคนราชวงศ์ถังค่อนข้างมีตัวเลือก ซึ่งไม่ได้ยึดถือลัทธิขงจื๊ออย่างเดียวเป็นหลัก

ต่อมานายพลสี่ชื่อหมี (Shi Shiming) และอันลุ่ชาน (An Lushan) ก่อกบฏอันลือ (An Lushan Rebellion) ขึ้นใน ค.ศ. 755 และยึดอำนาจปกครองจนถึง ค.ศ. 763 จึงถูกโค่นล้มลงได้ กบฏอันลือเป็นจุดที่ทำให้ราชวงศ์ถังเสื่อมลงและเป็นจุดที่ทำให้สังคมราชวงศ์ถังตอนต้นกับตอนปลายมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องทัศนคติที่มีต่อผู้หญิงของขุนนางในระดับชนชั้นปกครอง เนื่องจากก่อนการก่อกบฏอันลือมีเหตุการณ์ที่ฮองเฮาเหว่ยและองค์หญิงไท่ผิงก่อความวุ่นวายด้านการเมืองอยู่ก่อนแล้ว ต่อมาจักรพรรดิถังเสวียนจงลุ่มหลงสนมหยางกุ้ยเฟย์จนญาติพี่น้องของสนมหยางเข้ามามีอำนาจ และจักรพรรดิไม่สนใจราชการ ทำให้ชีวิตประชาชนเดือดร้อน จึงทำให้มีการก่อกบฏอันลือเกิดขึ้น³ เมื่อกบฏอันลือถูกปราบได้ จักรพรรดิถังซวณจง (Emperor

¹Zhan Shi Chuang. (1990). *The Women and Taoism*. pp. 28-44.

²Zhou Yong Qin. (2011). *Tang China in Details*. pp. 57-66.

³Zhou Yong Qin. (2011). *op. cit.* pp. 186-198.

Xuanzong) ขึ้นครองราชย์ ทรงกำหนดกฎระเบียบต่างๆ ใหม่เพื่อไม่ให้ผู้หญิงในวังไปเข้ายุ่งเกี่ยวกับการเมืองอีก ห้ามไม่ให้ผู้หญิงมีความสัมพันธ์ใดๆ กับเหล่าขุนนาง เป็นต้น¹ นักกวีแต่งกลอนขึ้นมาโดยใช้เหตุการณ์ของสนมหยางกุ้ยเฟย์มาโจมตีผู้หญิง เช่น กวีผู้เปรียบเทียบกับผู้หญิงที่สวयงามว่าเป็นน้ำที่ทำให้เกิดอุทกภัยจนประเทศเป็นอันตราย² นอกจากนี้ ยังมีหนังสือการสั่งสอนผู้หญิงเกิดขึ้นมาในหลังกบฏอันลือ ซึ่งเขียนขึ้นตามแนวคิดของลัทธิขงจื๊อ ขณะเดียวกัน ผู้ที่นับถือลัทธิขงจื๊อเริ่มมีมากเกิดขึ้น และเกิดการฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อในการปกครองให้เหมือนสมัยก่อน การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จึงมีผลกระทบต่อสถานภาพผู้หญิงราชวงศ์ถังตอนต้น ทำให้ผู้หญิงกลับอยู่ในสภาพการกดขี่เหมือนสมัยอดีตอีกครั้ง³ สังคมในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นกับตอนปลายจึงมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย

ดังนั้น สังคมราชวงศ์ถังตอนต้นมีความแตกต่างจากสังคมสมัยอื่นโดยเฉพาะสถานภาพของผู้หญิง ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นดังกล่าว

1.2.วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1. เพื่อศึกษาสถานภาพและบทบาทผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น (ค.ศ.618-754)

1.2.2. เพื่อศึกษาบริบทสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นที่มีผลต่อสถานภาพและบทบาทของผู้หญิง

1.3.ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 **ขอบเขตของเวลา** งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาสถานภาพผู้หญิงในราชวงศ์ถังตอนต้น ค.ศ.618-754 สาเหตุที่ใช้ ค.ศ.618 เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษา เพราะว่าเป็นปีที่ราชวงศ์ถังก่อตั้งขึ้นมา และสาเหตุที่ใช้ ค.ศ.754 เป็นจุดสิ้นสุดของการศึกษา เพราะว่าเป็น ค.ศ.755 เกิดกบฏอันลือ (ค.ศ.755-763) ขึ้น ซึ่งเป็นจุดที่ทำให้สังคมราชวงศ์ถังตอนต้นกับตอนปลายมีความแตกต่างกันโดยเฉพาะทัศนคติเกี่ยวกับผู้หญิงในสังคม

1.3.2 **ขอบเขตของเนื้อหา** ผู้วิจัยเลือกด้านที่มีประเด็นชัดเจนมาศึกษา ได้แก่ สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในครอบครัว นอกครอบครัวและการดำเนินชีวิตในสังคมมาศึกษา โดยจะจำแนกผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มแรกผู้หญิงฐานะสูง

¹Duan Ta Li. (2000). op. cit. p. 164.

²Zhang Jing. (2007). Research on Women's Images in Tang China. pp. 119-121.

³Duan Ta Li. (2000). op. cit. p. 187.

ได้แก่ ผู้หญิงที่มีฐานะทางครอบครัวดี เช่น ฮองเฮา องค์หญิงและภรรยาของขุนนางในตำแหน่งสูง เป็นต้น ผู้หญิงที่มีฐานะจากความสามารถของตัวเอง ได้แก่ ผู้หญิงได้รับตำแหน่งจากฮ่องเต้ ผู้หญิงที่มีหน้าที่ในพระราชวัง เป็นต้น กลุ่มที่สอง คือ ผู้หญิงสามัญชน ได้แก่ ผู้หญิงที่ถือศีลบำเพ็ญตน ผู้หญิงรับใช้และผู้หญิงโสเภณี เป็นต้น

1.4. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1. ทำให้ทราบและเข้าใจสถานภาพและบทบาทผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น

1.4.2. ทำให้ทราบถึงบริบทสังคมที่ทำให้สถานภาพและบทบาทผู้หญิงในราชวงศ์ถังตอนต้นแตกต่างจากสมัยอื่น

1.5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยซึ่งมีผู้ศึกษาและทำการวิจัยไว้มากพอสมควร และแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่คือสถานภาพผู้หญิงด้านกฎหมายและสถานภาพผู้หญิงด้านสังคม โดยสถานภาพผู้หญิงด้านสังคมจะแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อยคือ สถานภาพผู้หญิงในครอบครัวและสถานภาพผู้หญิงนอกครอบครัว

1.5.1 กลุ่มแรก สถานภาพผู้หญิงด้านกฎหมาย

สถานภาพผู้หญิงด้านกฎหมาย เป็นประเด็นที่น่าสนใจซึ่งได้รับความนิยมนักวิจัยจีนแต่เนื่องจากหลักฐานขั้นต้นที่เป็นกฎหมายมีจำกัด ดังนั้นงานวิจัยด้านนี้จึงค่อนข้างน้อย หัวข้อประเด็นต่างๆ ไม่ค่อยมีความหลากหลาย ส่วนใหญ่งานที่เกี่ยวข้องจะเน้นการศึกษากฎหมายด้านครอบครัวเป็นหลัก เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา การแต่งงาน การหย่าร้าง และการสืบทอดมรดกทรัพย์สิน นอกจากนี้ยังศึกษาด้านการเข้าร่วมการเมือง เศรษฐกิจ เป็นต้น

Li Li Yuan. (2008). *从法律规范和现实生活看唐代妇女地位的变化 The Changes of Women's Status in Tang China from Legal Norms and Real Life*. วิทยานิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์จีนโบราณ Hebei Normal University. งานวิจัยนี้วิเคราะห์สถานภาพด้านครอบครัวเป็นหลัก โดยวิเคราะห์ความแตกต่างจากด้านกฎหมายกับการปฏิบัติจริง โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกอธิบายถึงทัศนคติต่อผู้หญิงด้านกฎหมายในราชวงศ์ถัง ส่วนที่สองวิเคราะห์สถานภาพด้านครอบครัวโดยศึกษาจากจารึกหลุมฝังศพเป็นหลัก ส่วนที่สามเปรียบเทียบสถานภาพผู้หญิงด้านครอบครัวที่กำหนดไว้ในกฎหมายกับการปฏิบัติจริง จึงเห็นว่าเป็นความ

แตกต่างกัน ด้วยเหตุผลว่าสังคมราชวงศ์ถังมีความเจริญรุ่งเรืองโดยเฉพาะสังคมที่ค่อนข้างเปิดกว้างและได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย

Zhai Yuan Mei. (2007). *唐代妇女民事法律研究 Research on Civil Legal Status of Women in Tang China*. วิทยานิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์กฎหมาย Nanjing Normal University. งานวิจัยนี้เน้นศึกษาเฉพาะกฎหมายแพ่งของราชวงศ์ถังเป็นหลักโดยแบ่งผู้หญิงเป็น 3 กลุ่มคือผู้หญิงในฐานะเป็นลูกสาวที่ยังไม่ได้แต่งงาน ผู้หญิงในฐานะเป็นภรรยาและผู้หญิงในฐานะเป็นมารดาและยังแบ่งผู้หญิงออกเป็นชนชั้นสูงกับชนชั้นล่างโดยศึกษาจากด้านสิทธิในการดำรงชีวิตและสิทธิในการสืบทอดมรดกทรัพย์สิน เห็นว่าสถานภาพผู้หญิงในกฎหมายแพ่งค่อนข้างสูง

1.5.2 กลุ่มที่สอง สถานภาพผู้หญิงด้านสังคม

1.5.2.1 สถานภาพผู้หญิงในครอบครัว

งานวิจัยกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เน้นศึกษาสถานภาพผู้หญิงในครอบครัวจากหลายประเด็น ประเด็นแรก คือ ศึกษาผู้หญิงในฐานะเป็นลูกสาวที่ยังไม่ได้แต่งงาน ผู้หญิงในฐานะเป็นภรรยาและผู้หญิงในฐานะเป็นมารดา ประเด็นที่สอง คือ ศึกษาเรื่องการแต่งงาน การหย่าร้าง สิทธิและหน้าที่ของภรรยาหลังสามีเสียชีวิต รวมทั้งสิทธิของหญิงหม้ายที่ยังสามารถแต่งงานใหม่ได้หรือไม่ และความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา ประเด็นที่สาม คือ ศึกษาจากจารีตประเพณีการแต่งงาน ประเด็นที่สี่ คือ ศึกษาจากผู้หญิงในเรื่องการสืบทอดมรดกทรัพย์สินของครอบครัว

Duan Ta Li. (2000). *唐代妇女地位研究 Research on the Status of Women in Tang China*. Beijing: People's Press. งานวิจัยเล่มนี้ศึกษาสถานภาพผู้หญิงจากสองด้าน คือ สถานภาพด้านครอบครัวกับสถานภาพด้านสังคมจากมุมมองด้านประวัติศาสตร์ สังคมวิทยาและวัฒนธรรม ในด้านครอบครัวศึกษาจากผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานกับผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว เห็นได้ว่าในทางด้านกฎหมาย ความเป็นมารดามีฐานะสูงสุด เนื่องจากกฎหมายราชวงศ์ถังสอดคล้องกับลัทธิขงจื้ออย่างมากซึ่งถือความกตัญญูเป็นหลักจึงทำให้ความเป็นมารดามีฐานะสูงสุด ฐานะถัดมาคือลูกสาวที่ยังไม่ได้แต่งงาน และฐานะต่ำสุดคือภรรยา ถ้ามองจากชีวิตจริง ไม่ว่าจะเป็นฐานะลูกสาวหรือเป็นฐานะภรรยาถือว่าชีวิตค่อนข้างมีความเป็นอิสระ ส่วนด้านสถานภาพสังคมโดยศึกษาจากด้านการเมือง ด้านความสัมพันธ์ในสังคม ด้านการศึกษา ด้านการเลือกคู่ครองเองและด้านกิจกรรมการละเล่น เห็นว่าสถานภาพสังคมของผู้หญิงราชวงศ์ถังค่อนข้างสูงขึ้น นอกจากนี้ ยังวิเคราะห์กับสถานภาพผู้หญิงในจารีตประเพณีในราชวงศ์ถัง เช่น ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการฝังศพ ประเพณีการรับประทานอาหาร ประเพณีการตั้งถิ่นฐาน

เป็นต้น ส่วนสุดท้าย คือ ได้เปรียบเทียบสังคมราชวงศ์ตอนต้นกับสังคมสมัยราชวงศ์ถังตอนปลาย เห็นว่าสังคมราชวงศ์ตอนต้นมีการเปิดกว้างกว่าสมัยราชวงศ์ถังตอนปลาย อีกทั้งนำสถานภาพผู้หญิงในราชวงศ์ถังมาเปรียบเทียบกับสถานภาพผู้หญิงในสมัยก่อนและหลังราชวงศ์ถังจนกระทั่งถึงในสมัยราชวงศ์ซ่ง เห็นว่า สถานภาพผู้หญิงในราชวงศ์ถังมีฐานะที่สูงกว่าและมีความอิสระมากกว่าสมัยอื่น หนังสือเล่มนี้เป็นข้อมูลอ้างอิงที่ครบถ้วนสำหรับการวิเคราะห์สถานภาพผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถัง แต่ผู้เขียนศึกษาขอบเขตในมุมกว้าง ทำให้บางบทวิเคราะห์ได้ไม่ค่อยลึกและไม่ค่อยละเอียดซึ่งควรมีการวิเคราะห์เพิ่มเติม

Chen Li; Men Yue Ran. (2006). 唐代上层社会婚姻地位探析 On Upper Class Women's Marriage Status in Tang China. *Journal of Northwest Normal University (西北师大学报：社会科学版)* 43(5): 110-114 งานวิจัยนี้วิเคราะห์สถานภาพการแต่งงานของผู้หญิงชนชั้นสูงในราชวงศ์ถังเห็นว่าเหตุผลของผู้หญิงชนชั้นสูงที่ต้องแต่งงานก็เพื่อเรื่องผลประโยชน์เป็นสำคัญ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องผลประโยชน์จากสถานะครอบครัวและเรื่องการเมือง และการแต่งงานทั้งสองฝ่ายต้องมาจากฐานะเดียวกัน ส่วนระบบผัวเดียวเมียหลายเป็นระบบที่ไม่ยุติธรรมต่อผู้หญิงอย่างยิ่ง เพราะทำให้ผู้หญิงต้องอยู่ในสภาพตรอมใจสิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงสถานภาพการแต่งงานของผู้หญิงที่ชนชั้นสูงราชวงศ์ถังไม่ค่อยดีนัก

Xing En He. (2009). 唐代公主的家庭地位 On the Family Position of Princess in Tang China. *Journal of Binzhou University (滨州学院学报)* (25)1: 63-66 งานวิจัยนี้ศึกษาจากด้านประเพณีการไหว้พ่อแม่ของสามี ด้านชีวิตส่วนตัวที่คบชู้และด้านประเพณีการจัดการฝังศพ เห็นว่าสถานภาพในครอบครัวขององค์หญิงซึ่งคือพระธิดาและพระนัดดาของจักรพรรดิมีการเปลี่ยนแปลงจากฐานะสูงไปถึงฐานะต่ำ ด้วยเหตุผลหลายประการซึ่งรวมถึงการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและประเพณี

Hu Rong. (2003). 从唐诗看唐代妇女的婚姻状况 An Analysis of Women's Marital Status in Tang China from Tang Poems. *Journal of Xingtai University (邢台学院学报)* (18)2: 19-23 งานวิจัยนี้ศึกษากลุ่มนางกำนัล กลุ่มโสเภณีและกลุ่มผู้หญิงชาวบ้านจากบทกลอนราชวงศ์ถัง เห็นว่าเนื่องจากสามีของหญิงชาวบ้านต้องถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารหลายปี ผู้หญิงต้องรับผิดชอบงานบ้านและต้องหารายได้มาเลี้ยงชีพคนเดียวลำพัง ส่วนนางกำนัลถ้าได้เข้าไปหน้าที่ในวังแล้วก็ไม่มีชีวิตส่วนตัว สุดท้ายต้องจบชีวิตในวังอย่างโดดเดี่ยว ส่วนกลุ่มโสเภณี ถ้าพูดถึงการแต่งงานกลุ่มโสเภณีไม่ได้แต่งงานมากนัก เพราะถือว่าเป็นแค่ของเล่นของผู้ชายเท่านั้น จากบทกลอนที่สะท้อนสังคมเรื่องการแต่งงานในราชวงศ์ถังมีส่วนที่ทำทนายจารีตประเพณีเก่าบ้างและมี

ส่วนที่ต้องปฏิบัติตามจารีตประเพณีเก่าอย่างเข้มงวด แต่สุดท้ายต้องอยู่ภายใต้กรอบความคิดที่ว่า ถือผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงต่ำต้อยอยู่ดี

Liang Rui Min. (1999). 唐代妇女的家庭地位 The Women's Status in the Home Life During Tang China. *Journal of Hebei Normal University (Social Sciences)* (河北师范大学学报：哲学社会科学版) (22)3: 85-88 งานวิจัยนี้ศึกษาด้านการบริหารจัดการทางการเงินของครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างภรรยากับแม่สามี ความสัมพันธ์ระหว่างภรรยากับสามี และแนวคิดด้านการแต่งงาน เห็นว่าในด้านครอบครัวผู้หญิงในราชวงศ์ถังมีสถานะค่อนข้างสูง เพราะกฎระเบียบต่างๆ ในสังคมไม่ค่อยเข้มงวดกับผู้หญิงจึงทำให้ผู้หญิงสามารถมีบทบาททางการเมืองและพระนางบูเช็กเทียนซึ่งคือฮ่องเต้หญิงองค์แรกได้กำหนดนโยบายต่างๆ ที่พยายามยกฐานะของผู้หญิงให้สูงขึ้น นอกจากนี้สังคมราชวงศ์ถังยังเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมที่หลากหลายอีกด้วย

Zhang Yan Juan. (2012). 唐代婚姻制度的践行与妇女社会地位的研究 The Study on the Practice of Institution of Marriage and Women's Social Status in Tang China. วิทยานิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์สังคมจีนโบราณ Northwest Normal University งานวิจัยเล่มนี้อธิบายถึงข้อกำหนดกฎระเบียบต่างๆ และกฎหมายเรื่องการแต่งงานกับการปฏิบัติในชีวิตจริงที่ไม่สอดคล้องกัน ข้อกำหนดของผู้หญิงในกฎระเบียบและกฎหมายด้านการแต่งงานต้องอยู่ได้บังคับบัญชา แต่เนื่องจากสังคมราชวงศ์ถังมีวัฒนธรรมที่หลากหลายและเปิดกว้างนั้น จึงทำให้การกำหนดของกฎระเบียบต่างๆ และกฎหมายของการแต่งงานกับการปฏิบัติในชีวิตจริงไม่สอดคล้องกัน แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์การแต่งงานปฏิบัติในชีวิตจริงแตกต่างกับสถานการณ์ในการปฏิบัติตามกฎระเบียบต่างๆ และกฎหมายด้านการแต่งงาน

1.5.2.2 สถานภาพผู้หญิงนอกครอบครัว

งานวิจัยกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะศึกษาสถานภาพผู้หญิงนอกครอบครัวจากหลายด้าน เช่น การเข้าร่วมการเมือง การเลือกคู่ครองด้วยตนเอง การสร้างความสัมพันธ์ในสังคม การศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กริยาทำทาง การแต่งกาย การแต่งหน้าของผู้หญิง ศิลปะและวัฒนธรรม เป็นต้น

Zhang Chen; Weng Li Na. (2014). 唐代前期妇女社会地位浅析 A Preliminary Analysis of the Status of Women in the Early Period of Tang China. *Shen Zhou (神州)* (18): 279-279 งานวิจัยนี้นำเหตุการณ์การกบฏอันลือเลื่องในฐานะที่เป็นเส้นแบ่ง ซึ่งแบ่งว่าก่อนกบฏอันลือเลื่องเรียกว่าราชวงศ์ถังตอนต้น หลังกบฏอันลือเลื่องเรียกว่าราชวงศ์ถังตอนปลาย ผู้วิจัยศึกษาจากการเข้าร่วมการเมือง การเลือกคู่ครองด้วยตนเอง การสร้างความสัมพันธ์ในสังคมของผู้หญิง สิทธิในการศึกษาและสิทธิเข้าร่วมกิจกรรมการบันเทิง เป็นต้น มาวิเคราะห์สถานภาพ

ผู้หญิงราชวงศ์ถังตอนต้น โดยเห็นว่าราชวงศ์ถังตอนต้นเจริญรุ่งเรืองและสังคมเปิดกว้าง ผู้หญิงในฐานะที่ต่ำต้อยไม่ต้องถูกกดขี่จากจารีตประเพณีโบราณที่เคร่งครัดจึงมีความอิสระทางความคิดมากขึ้น ดังนั้นสถานภาพผู้หญิงในราชวงศ์ถังตอนต้นจึงค่อนข้างสูง

Hui Li Feng.(2010).从唐三彩贵妇俑看唐代妇女社会地位提高 On the Improvement of Women's Social Status in Tang China from the Lady Figurines in Tang Sancai Ceramics of Tang China. Journal of Petroleum Educational Institute of Xinjiang (新疆石油教育学院学报) (3): 286-287 งานวิจัยนี้ศึกษารูปปั้นดินเผาผู้หญิงซึ่งมีรูปยืน รูปนั่ง และรูปขี่ม้า ยืนยันได้ว่าสถานภาพผู้หญิงในราชวงศ์ถังถูกยกขึ้นเพราะว่าผู้หญิงในราชวงศ์ถังมีความอิสระในการดำเนินชีวิตมากขึ้น การรวบรวมหลายชนชาติเป็นหนึ่งเดียวและผู้หญิงในฐานะที่ต่ำต้อยไม่ต้องถูกกดขี่จากการเคร่งในจารีตประเพณีโบราณ

Mi Xiao. (2008). 开放与禁锢-唐代妇女社会地位辨析 “Open and Quarantine”-- An Analysis of Women's Social Status in Tang China. Legal System and Society (法制与社会) (1): 294-295 งานวิจัยนี้วิเคราะห์มุมมองแนวคิดด้านจารีตประเพณีโดยศึกษาเนื้อหาของหนังสือการสั่งสอนผู้หญิง เห็นว่าความคิดของผู้หญิงถูกกดขี่จากเนื้อหาในหนังสือการสั่งสอนของผู้หญิงซึ่งถือจารีตประเพณีเป็นหลัก อีกทั้งยังมองจากกฎหมายและเห็นว่าผู้หญิงเสียเปรียบในการแบ่งที่ดินและการฟ้องศาล แต่ถ้ามองจากกิจกรรมการเล่นต่างๆ ของผู้หญิง จะเห็นว่าสถานภาพด้านสังคมของผู้หญิงราชวงศ์ถังมีการเปิดกว้างมากขึ้น เหตุผลที่ทำให้สังคมเปิดกว้างคือชนชาติต่างๆ รวมเป็นหนึ่งเดียวกัน เศรษฐกิจเจริญรุ่งเรือง ส่วนเหตุผลที่ทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงคือราชวงศ์ถังตอนปลายเกิดเหตุการณ์กบฏอันลือทำให้สังคมเกิดความวุ่นวาย

Mi Xiao. (2013). 唐代女性社会地位嬗变—以个性表现为视角 The Changes of Women's Social Status in Tang China - From the Perspective of Individuality. Heilongjiang Chronicles (黑龙江史志) (17): 65-66 งานวิจัยนี้จากกิริยาท่าทาง การแต่งกาย และการแต่งหน้าของผู้หญิงมาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของสถานภาพด้านสังคมของผู้หญิงระหว่างราชวงศ์ถังตอนต้นและตอนปลาย

He Li Na. (2011). 唐代女性乐人的文化身份与社会地位探究 Research on the Cultural Identity and Social Status of the Female Musicians in the Tang China. Jiao Xiang-Journal of Xi'an Conservatory of Music (交响-西安音乐学院学报) 30(3):152-156 งานวิจัยนี้จากมุมมองเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาวิเคราะห์สถานภาพด้านสังคมของนัก

ดนตรีหญิงในราชวงศ์ถัง โดยสรุปเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของนักดนตรีหญิงและเริ่มจากการเชี่ยวชาญเทคนิคในการเล่นเครื่องดนตรีต่างๆ พวกเขาเป็นผู้สืบทอดศิลปะด้านดนตรี ทั้งยังสามารถให้ความสำราญและเป็นที่พักใจของผู้ชาย แสดงให้เห็นว่านักดนตรีหญิงในราชวงศ์ถังมีฐานะต่ำต้อยเพราะถือว่าเป็นของเล่นและให้ความบันเทิงแก่ผู้ชาย

Ren Sheng Yun. (2008). 唐代妇女社会地位研究 **Research on Women's Social Status in Tang China**. วิทยานิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์จีนโบราณ Shandong University งานวิจัยเล่มนี้อธิบายสถานภาพด้านสังคมของผู้หญิงในราชวงศ์ถัง ส่วนแรกวิเคราะห์สภาพสังคมราชวงศ์ถัง ส่วนที่สอง แบ่งผู้หญิงเป็นชนชั้นสูงกับชนชั้นล่างโดยศึกษาจากผู้หญิงสามารถเลือกคู่ครองด้วยตนเอง ผู้หญิงมีบทบาททางการเมือง ผู้หญิงมีโอกาสในการศึกษา การสร้างความสัมพันธ์ในสังคมและกิจกรรมการละเล่นต่างๆ และด้านประเพณีการแต่งงาน เป็นต้น มาวิเคราะห์สถานภาพด้านสังคมของผู้หญิงจึงเห็นได้ว่าผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังมีสถานะที่ค่อนข้างสูง ส่วนสุดท้ายคือการวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้สถานภาพด้านสังคมของผู้หญิงค่อนข้างสูง

Zhang Yan. (2004). 浅论唐朝妇女的社会地位 **Brief Analysis about Women's Social Status in Tang China**. วิทยานิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์จีนโบราณ Yunnan Normal University งานวิจัยเล่มนี้ศึกษาสถานภาพด้านสังคมของผู้หญิงราชวงศ์ถังโดยแบ่งเป็นสามส่วน ส่วนแรกคืออธิบายสถานภาพผู้หญิงก่อนราชวงศ์ถัง ส่วนที่สองอธิบายสังคมสมัยราชวงศ์ถังยกย่องสถานะของผู้หญิงอย่างสูงโดยศึกษาจากกลุ่มผู้หญิงที่แต่งวรรณกรรมและกลุ่มผู้หญิงที่เข้าร่วมกิจกรรมการละเล่นต่างๆ อีกทั้งยังศึกษาจากกฎหมายการแต่งงาน เช่น การกำหนดการแต่งงานและการหย่าร้าง สิทธิที่ผู้หญิงถูกยอมรับในกฎหมาย นอกจากนี้ ยังศึกษาการเข้าร่วมการเมืองของพระนางบูเช็กเทียนมาอธิบายสถานภาพผู้หญิงที่ถูกยกย่องในสังคม ส่วนที่สามอธิบายเหตุผลที่ทำให้ผู้หญิงได้รับการยกย่อง คือ การเปิดกว้างของสังคม อิทธิพลจากชาวเผ่าเหนือ การลดฐานะของอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อ การเปิดเผยของการกำหนดในกฎหมายและแนวคิดยกย่องผู้หญิงในคัมภีร์พุทธศาสนา

จากงานวิจัยที่เกี่ยวกับสถานภาพผู้หญิงราชวงศ์ถังเป็นจำนวนมากนั้นได้เห็นว่างานวิจัยส่วนใหญ่มักจะมุ่งเน้นศึกษาสถานภาพผู้หญิงในครอบครัวโดยมีประเด็นหลากหลาย เช่น ผู้หญิงในฐานะเป็นลูกสาวที่ยังไม่ได้แต่งงาน ผู้หญิงในฐานะเป็นภรรยาและผู้หญิงในฐานะเป็นมารดา เรื่องการแต่งงาน การหย่าร้างและเรื่องที่เกี่ยวข้องจากสามีเสียชีวิต ผู้หญิงแต่งงานใหม่ได้อีกหรือไม่ ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาโดยศึกษาจากหลายมุมมอง เนื่องจากสังคมศักดินาโบราณของจีนเป็นสังคมที่ถือผู้ชายเป็นหลัก ผู้หญิงต้องพึ่งพาอาศัยผู้ชายซึ่งการแบ่งหน้าที่ใน

ครอบครัวคือผู้ชายต้องเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว ผู้หญิงต้องอยู่ในบ้านดูแลบ้านและทำงานบ้านต่างๆ ดังนั้น ถ้าพูดถึงผู้หญิงมักจะเป็นคนที่มีความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวใกล้ชิดที่สุด ผู้หญิงต้องผูกพันกับครอบครัวตลอดชีวิต ด้วยเหตุนี้จึงมีหลักฐานเกี่ยวกับผู้หญิงและครอบครัวจำนวนมากและคนส่วนมากจะออกแนวคิดทางด้านนี้มาเขียนงานวิจัย แล้วจึงมีงานวิจัยต่างๆ และประเด็นหลากหลายที่ศึกษาหัวข้อนี้จำนวนมากเกิดขึ้น

งานวิจัยที่ถัดมาคือการศึกษาสถานภาพผู้หญิงนอกครอบครัว งานวิจัยเหล่านี้ก็มีประเด็นที่หลากหลายเช่นกันโดยศึกษาการเข้าร่วมการเมือง การสร้างความสัมพันธ์ในสังคม การศึกษา และการเข้าร่วมกิจกรรมการละเล่น เป็นต้น แต่งานวิจัยที่ศึกษาสถานภาพผู้หญิงนอกครอบครัวที่ดังกล่าวจะมุ่งเน้นศึกษาความค่อนข้างสูงของสถานภาพผู้หญิง ส่วนใหญ่แบ่งเวลาไม่ค่อยชัดเจน ในงานเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่ได้ระบุว่าจุดเปลี่ยนแปลงของสังคมราชวงศ์ถึงจากความเจริญรุ่งเรืองถึงความเสื่อมสลายคือการก่อกบฏอันลือลั่น กบฏอันลือลั่นเป็นเส้นแบ่งสถานภาพผู้หญิงจากความค่อนข้างสูงเปลี่ยนเป็นสถานภาพดั้งเดิมที่ต้องปฏิบัติตามลัทธิขงจื๊อ ดังนั้น ประเด็นความค่อนข้างสูงของสถานภาพผู้หญิงจึงเกิดในราชวงศ์ถังตอนต้นได้อย่างชัดเจน ไม่ใช่ราชวงศ์ถังทั้งราชวงศ์ ต่อไป สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในฐานะเป็นผู้บริโภคและผู้อุปถัมภ์ศาสนาและในการประกอบอาชีพ เช่น หมอ เจ้าของร้านค้า เป็นต้น ยังกล่าวถึงไม่มาก นอกจากนี้บริบทสังคมที่ทำให้สถานภาพผู้หญิงในราชวงศ์ถังตอนต้นแตกต่างจากสังคมสมัยอื่น ในงานวิจัยเหล่านี้พูดถึงไม่ครบถ้วน เช่น ปัจจัยแนวความคิดการยกย่องผู้หญิงในลัทธิเต๋าและปัจจัยที่ได้รับอิทธิพลจากประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่าเหนือ เป็นต้น ที่มีความสัมพันธ์ยังกับสถานภาพผู้หญิงในราชวงศ์ถังตอนต้นยังกล่าวถึงไม่มาก

ดังนั้น งานวิจัยเรื่องสถานภาพและบทบาทผู้หญิงในราชวงศ์ถังตอนต้น (ค.ศ. 618-754) จะมุ่งเน้นให้งานวิจัยของหัวข้อนี้มีความละเอียดและชัดเจนมากขึ้นโดยจากการแบ่งเวลาให้กำหนดว่าเป็นราชวงศ์ถังตอนต้นและจะศึกษาเพิ่มเติมในการดำเนินชีวิตของผู้หญิงให้มากขึ้น และศึกษาบริบทสังคมที่ทำให้สถานภาพและบทบาทผู้หญิงในราชวงศ์ถังตอนต้นเกิดความแตกต่างจากสมัยอื่นให้ครบถ้วน

1.6. แหล่งข้อมูลหรือสถานที่ค้นคว้า

งานวิจัยเล่มนี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาวิเคราะห์โดยอาศัยการวิเคราะห์หนังสือ เอกสาร รูปภาพ และรูปปั้น (Tang Sancai) ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพผู้หญิงในราชวงศ์ถังตอนต้นซึ่งเป็นหลักฐานชั้นต้น เช่น บทกวีนิพนธ์ของสมัยราชวงศ์ถัง นวนิยายของสมัย

ราชวงศ์ถัง อีกทั้งยังมี ประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถังฉบับเก่า ซึ่งแต่งขึ้นในยุคห้าราชวงศ์สิบอาณาจักร (The Five Dynasties and Ten Kingdoms Period ค.ศ. 902-979) กับ ประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถังฉบับใหม่ ซึ่งแต่งขึ้นในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ (Northern Song Dynasty ค.ศ. 960-1127)¹ นอกจากนั้นยังวิเคราะห์หนังสือและข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นซึ่งเป็นหลักฐานชั้นรอง เอกสารที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความหนังสือ เป็นต้นที่เกี่ยวข้องโดยมีแหล่งค้นหาที่สำคัญ ดังนี้

ในประเทศจีน

หอสมุดมหาวิทยาลัยปักกิ่ง

หอสมุดมหาวิทยาลัยครูเทียนจิน

หอสมุดมหาวิทยาลัยยูนนาน

หอสมุดมหาวิทยาลัยครูแห่งมณฑลยูนนาน

หอสมุดมหาวิทยาลัยชนชาติยูนนาน

หอสมุดเมืองกวางโจว

¹ประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถังฉบับเก่าและฉบับใหม่ เป็นหนังสือประวัติศาสตร์ทางราชการของสมัยราชวงศ์ถัง แต่หลังจากสมัยราชวงศ์ถังล่มสลาย ขุนนางประวัติศาสตร์ราชวงศ์ต่อไปก็จะมาปรับและวิพากษ์วิจารณ์และแต่งหนังสือประวัติศาสตร์สมัยก่อนขึ้นมาใหม่ ดังนั้น ประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถังฉบับเก่าและฉบับใหม่ จึงถูกแต่งขึ้นใหม่หลังสมัยราชวงศ์ถัง แม้ว่าหนังสือสองเล่มนี้ถูกแต่งขึ้นใหม่หลังสมัยราชวงศ์ถัง แต่วงวิชาการจีนยังยอมรับเป็นหลักฐานชั้นต้น

บทที่ 2

สภาพสังคมในสมัยราชวงศ์ถึงตอนต้นที่มีผลต่อสถานภาพและบทบาทผู้หญิง

ราชวงศ์ถึงตอนต้น (ค.ศ.618-754) ถือเป็นช่วงเวลาที่มีความสำคัญที่สุดช่วงหนึ่งในประวัติศาสตร์จีน บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองและเปิดกว้างในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านการเมือง มีการเปิดกว้างเรื่องการให้เข้าร่วมการเมืองมากขึ้น ชนชั้นปกครองรับฟังความคิดเห็นต่างๆ จากขุนนางมากขึ้น ด้านเศรษฐกิจ มีการเปิดกว้างของนโยบายต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้ราษฎรมีทางทำมาหากินที่ดีขึ้นและเป็นการฟื้นฟูเศรษฐกิจในประเทศให้เจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้น เช่น การเปิดกว้างด้านการค้าขายบนเส้นทางสายไหม ด้านวัฒนธรรม มีการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศและกลุ่มชนเผ่า พร้อมทั้งมีการเปิดกว้างรับวัฒนธรรมจากภายนอกเข้าสู่ประเทศจีนด้วย ดังนั้น สมัยราชวงศ์ถึงตอนต้นจึงถือได้ว่าเป็นยุคทองของการพัฒนาสังคมคึกคัก และเป็นช่วงเวลาที่มีความมั่งคั่ง ร่ำรวยและรุ่งโรจน์ที่สุดของจีน ด้วยการเปิดกว้างของสังคมแบบนี้ ทำให้การใช้ชีวิตของผู้หญิงมีการเปิดกว้างมากขึ้นเช่นกัน จึงได้ส่งผลกระทบต่อสถานภาพของผู้หญิงด้วย

2.1. สภาพสังคมด้านการเมือง

การเมืองของราชวงศ์ถึงตอนต้นมีการเปิดกว้างมากขึ้นในหลายๆ ด้าน แม้ว่าจักรพรรดิมีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินพระทัย แต่พระองค์ก็ทรงยอมรับฟังความคิดเห็นต่างๆ จากขุนนางก่อนทุกครั้ง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างจักรพรรดิกับขุนนางต่างๆ มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น และชนชั้นปกครองนั้นจากที่เคยมีแต่พวกตระกูลขุนนางชั้นสูงเข้ารับราชการ ยังเปิดกว้างยอมรับคนทุกชนชั้นที่เป็นผู้ที่มีความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นประชาชนธรรมดาหรือมาจากชนเผ่าต่างๆ ก็สามารถเข้าร่วมการเมืองได้ จึงมีการแต่งงานระหว่างชนเผ่า ซึ่งมีผลสำคัญในการสร้างความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ และนี่คือสิ่งที่ทำให้ผู้หญิงมีบทบาททางการเมืองและเป็นเหตุผลสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสถานภาพของผู้หญิงในยุคนี้

2.1.1 การเปิดกว้างเรื่องการให้เข้าร่วมการเมือง

ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น (Han Dynasty, 206 ปีก่อนคริสต์ศักราช-ค.ศ. 220) มีระบบการคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการ 2 แบบ คือ ฉาจวีจื้อ (Chaju Zhi หรือ Election System) กับ เจิงพีจื้อ (Zhengpi Zhi หรือ Recruitment System) ฉาจวีจื้อ เป็นระบบที่ให้ขุนนางไปเสนอหา

บุคคลที่มีสติปัญญาและความสามารถ เพื่อแนะนำให้แก่ราชสำนัก โดยราชสำนักสอบคัดเลือกผู้ที่ได้รับการแนะนำเหล่านั้นอีกที และผู้ที่สอบผ่านจะเข้ารับราชการได้ทันที ส่วน เจิงฟี่จื้อ คือ ข้าราชการระดับสูงในท้องถิ่นติดประกาศรับสมัครผู้ที่มีความสามารถให้เข้าทดสอบเพื่อรับราชการ ถ้าสอบผ่านจะได้รับตำแหน่งเป็นข้าราชการทันที แต่เนื่องจากขุนนางส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับ ภูมิหลังของครอบครัว ดังนั้นผู้ที่เข้าสอบส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้ที่มาจากครอบครัวตระกูลชั้นสูงหรือ เป็นผู้มีย่านาทั้งสิ้น ส่วนคนที่เกิดในครอบครัวสามัญชนมีโอกาสน้อยมากที่จะได้รับราชการ ต่อมาในสมัยเว่ยจินและราชวงศ์เหนือและใต้ (Wei, Jin and Southern and Northern Dynasties, ค.ศ.220-581) ระบบการคัดเลือกข้าราชการเรียกว่า จิวผินจงเจิ้งจื้อ (Jiupinzhongzheng Zhi หรือ Nine-rank System) เป็นระบบที่แบ่งคนเป็น 9 ระดับ ตามภูมิหลังของครอบครัว มาตรฐานของขุนนางที่ตัดสินส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับภูมิหลังของครอบครัว ซึ่งถ้าเป็นคนที่มาจากตระกูลชั้นสูง หรือมีอิทธิพลในราชสำนัก ลูกหลานในตระกูลนั้นก็จะมีโอกาสสูงที่จะได้เข้ารับตำแหน่งข้าราชการ ดังนั้น ระบบการคัดเลือกข้าราชการตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นจนถึงสมัยราชวงศ์เว่ยจินและราชวงศ์เหนือและใต้ ผู้ที่เข้ารับตำแหน่งเป็นข้าราชการส่วนใหญ่ล้วนมาจากครอบครัวตระกูลผู้ทรงอำนาจทั้งสิ้น

ครั้งถึงสมัยราชวงศ์สุย (Sui Dynasty, ค.ศ. 581-618) ได้ปฏิรูประบบการคัดเลือกข้าราชการโดยสร้างระบบคัดเลือกข้าราชการขึ้นมาใหม่ เรียกว่า ระบบการสอบคัดเลือกข้าราชการเคอจวี (Keju Zhi หรือ Imperial Examination System) ในสมัยราชวงศ์ถึงตอนต้นได้พัฒนาระบบการสอบคัดเลือกข้าราชการเคอจวีนี้ให้เป็นระบบและมีความสมบูรณ์มากขึ้น เพื่อคัดเลือกบุคคลที่มีสติปัญญาและความสามารถอย่างแท้จริง เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกชนชั้นที่มีความสามารถเข้าสอบข้าราชการ จักรพรรดิถังไท่จง (Emperor Taizong) ให้ความสำคัญกับการคัดเลือกบุคคลเป็นอย่างมาก โดยทรงดำเนินนโยบายต่างๆ เพื่อเพิ่มจำนวนคนที่เตรียมเข้าสอบ เช่น เพิ่มจำนวนโรงเรียน และขยายขนาดของโรงเรียนให้ใหญ่ขึ้น จักรพรรดิถังเกาจง (Emperor Gaozong) ทรงส่งเสริมการสอบคัดเลือกข้าราชการเคอจวี โดยรับจำนวนคนที่สอบเคอจวีเพิ่มมากขึ้น ใน ค.ศ. 659 ในการสอบขั้นสุดท้าย ทรงจัดการสอบที่วัง (Dianshi หรือ Palace Examination)¹ เพื่อให้การสอบมีความเข้มงวดและความยุติธรรมมากขึ้น

ในรัชสมัยของพระนางบูเช็กเทียน (ค.ศ.690-705) ได้จัดการสอบที่วังอีกครั้ง และมีผู้ที่มีความสามารถจำนวนมากเข้าร่วมการสอบ นอกจากมีการสอบความสามารถด้าน

¹Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004a). The Old Book of Tang China (Volume1). pp. 218-238.

สติปัญญาที่เรียกว่าด้านบุ๋นแล้ว ใน ค.ศ. 702 ยังมีการสอบความสามารถด้านการใช้อาวุธหรือที่เรียกว่าด้านบู๊เป็นครั้งแรกอีกด้วย โดยการสอบด้านบู๊แบ่งเป็นสองส่วนหลักๆ คือ ส่วนแรกสอบทักษะการขี่ม้า การยิงธนูและการยกน้ำหนัก ส่วนที่สองเน้นการสอบด้านกุศโลบายทางการเมืองการสู้รบ และความรู้ด้านการรบ¹ ซึ่งจะคัดเลือกผู้ที่เก่งและมีความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริงเข้ารับราชการ การสอบความสามารถด้านบู๊ ทำให้บุคคลระดับสามัญชนจำนวนมากสนใจเข้าร่วมการสอบ จึงทำให้มีขุนนางที่มาจากชนชั้นสามัญชนเกิดขึ้นมากมาย สมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง (ค.ศ.712-756) ทรงเพิ่มการสอบทักษะการแต่งกลอน ยังทรงมอบหมายหน้าที่ให้ขุนนางระดับสูงเป็นคนคุมสอบด้วย ในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ผู้ที่รับตำแหน่งอัศวินหาเสนาบดีและตำแหน่งขุนนางหลายคน ล้วนเป็นผู้ที่มาจากการสอบทั้งสิ้น ขุนนางเหล่านี้เป็นเสาหลักสำคัญในการสร้างประเทศให้มั่นคงและมีความเจริญรุ่งเรือง ดังนั้น ระบบการสอบคัดเลือกข้าราชการเคอจวี เป็นระบบที่ทำให้บุคคลระดับสามัญชนที่มีฐานะยากจน หากแต่มีความสามารถก็มีโอกาสได้แสดงความสามารถเพื่อเลื่อนฐานะของตนเองได้

ดังนั้น การเปิดกว้างในการคัดเลือกข้าราชการในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น จึงได้ลดทอนอำนาจของตระกูลที่ผูกขาดอำนาจของราชสำนักมาโดยตลอดให้สิ้นสุดลง ทำให้ราชสำนักเต็มไปด้วยบุคคลจากหลากหลายชนชั้น ทำให้มีความคิดที่หลากหลายเกิดขึ้น ไม่ได้ยึดติดความคิดของตระกูลผู้ทรงอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอีกต่อไป การเปิดกว้างทางการเมืองที่กล่าวไปข้างต้นนั้น ได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีสิทธิเข้าร่วมกับการเมืองมากขึ้นเช่นกัน ตัวอย่างเช่น พระนางบูเช็กเทียนเป็นผู้หญิงที่ชาญฉลาด ทั้งยังมีความสามารถรอบด้านได้ขึ้นครองราชย์เป็นฮ่องเต้หญิงองค์แรกและองค์เดียวในประวัติศาสตร์จีน โดยจักรพรรดิถังเกาจงทรงแต่งตั้งนางขึ้นเป็นฮองเฮาแทนฮองเฮาหวาง (Princess Wang) ซึ่งเป็นฮองเฮาองค์แรกและเป็นผู้ที่มาจากตระกูลผู้ทรงอำนาจ แม้ว่าการแต่งตั้งพระนางบูเช็กเทียนจะถูกคัดค้านจากขุนนางผู้ทรงอำนาจฝ่ายต่างๆ เพราะการแต่งตั้งผู้หญิงสามัญชนขึ้นมาเป็นฮองเฮานั้น เป็นเรื่องที่ตระกูลผู้ทรงอำนาจจับไม่ได้ แต่มีขุนนางคนหนึ่งชื่อว่า ซูจิ้งจง (Xu Jingzong) ที่เข้ารับราชการโดยผ่านการสอบคัดเลือกข้าราชการเคอจวี และเกิดจากตระกูลสามัญชน สนับสนุนการแต่งตั้งพระนางบูเช็กเทียนเป็นฮองเฮา² ขุนนางที่ชื่อว่า หลี่จี (Li Ji) มีคำพูดที่ว่า การแต่งตั้งฮองเฮาเป็นเรื่องในครอบครัวของ

¹Ibid. pp. 239-245.

²Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004b). *The Old Book of Tang China (Volume 2)*. p. 62.

พระองค์เอง พระองค์ไม่ต้องฟังความคิดเห็นจากขุนนางคนไหน พระองค์ตัดสินพระทัยเอง¹ หลังจากนั้นพระนางบูเช็กเทียนที่ได้ขึ้นเป็นฮ่องเฮามีโอกาสได้เข้าร่วมการเมืองกับจักรพรรดิถังเกาจง ดังนั้น พระนางบูเช็กเทียนกับจักรพรรดิถังเกาจงจึงร่วมกันบริหารประเทศให้เจริญรุ่งเรือง ต่อมาเมื่อพระนางบูเช็กเทียนได้เห็นถึงพลังของขุนนางที่มาจากตระกูลสามัญชนว่า มีประโยชน์ต่อการขยายอำนาจในราชสำนัก และลดทอนอำนาจจากขุนนางที่มาจากตระกูลชั้นสูง พระนางจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการคัดสอบข้าราชการเคอจวี โดยเพิ่มจำนวนคนที่สอบด้านบุน และเพิ่มการสอบด้านบูเป็นครั้งแรก การขึ้นครองราชย์ของพระนางบูเช็กเทียนเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้หญิงรุ่นหลังอยากจะมีโอกาสเข้าร่วมการเมืองเหมือนผู้ชาย เช่น ฮองเฮาเหว่ย (Empress Wei) องค์หญิงไท่ผิง (Princess Taiping) และองค์หญิงอันเล่อ (Princess Anle) ซึ่งเป็นผู้หญิงที่มีอิทธิพลและมีบทบาททางการเมืองทั้งสิ้น

ด้านการคัดเลือกคน สมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ชนชั้นปกครองได้รับบทเรียนเกี่ยวกับการล่มสลายของราชวงศ์สุย (Sui Dynasty, ค.ศ. 581-618) จึงตระหนักดีว่าพลังประชาชนเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ ดังนั้น ชนชั้นปกครองจึงเลือกบุคคลที่มีสติปัญญาและความสามารถโดยไม่สนใจฐานะสูงต่ำหรือเรื่องในอดีตต่างๆ ของคนๆ นั้นให้เข้ามาบริหารราชการ ในรัชสมัยจักรพรรดิถังไท่จง มีความเจริญทางเศรษฐกิจ ความโปร่งใสทางการเมือง และประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งในประวัติศาสตร์จีนเรียกยุคการปกครองของจักรพรรดิถังไท่จงว่า ยุคที่มีความร่มเย็นเป็นสุขแห่งยุครัชศกเงินกวน (Control by Zhen Guan ค.ศ. 627-649) สาเหตุสำคัญที่มีความเจริญแบบนี้เกิดขึ้น คือ จักรพรรดิถังไท่จงให้ความสำคัญกับการเลือกคน เช่น เว่ยเจิง (Wei Zheng) แต่ก่อนเคยเป็นที่ปรึกษาให้กับรัชทายาทนามหลี่เจี้ยนเฉิง (Li Jiancheng) ที่วางแผนทำร้ายจักรพรรดิถังไท่จง แต่หลังจากที่รัชทายาทถูกสังหาร ทรงเห็นถึงความสามารถของเขา จึงทรงแต่งตั้งเป็นขุนนางและเป็นประธานที่ปรึกษาด้วย² หม่าโจว (Ma Zhou) เกิดในบ้านที่ยากจน ช่วยเจ้านายนามฉางเหอ (Chang He) คิดกุศโลบายในด้านการเมือง จักรพรรดิถังไท่จงได้อ่านแล้วรู้สึกว่าเป็นบทประพันธ์ที่ดีมาก จึงแต่งตั้งหม่าโจวเป็นขุนนางชั้นสูง³ ด้วยเหตุนี้ ขุนนางในสมัยจักรพรรดิถังไท่จงล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่มีความสามารถทั้งสิ้น

¹Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004d). *The New Book of Tang China*(Volume 2). p. 3.

²Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004b). *op. cit.* pp. 21-31.

³Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004b). *op. cit.* pp. 43-44.

ในยุคของพระนางบูเช็กเทียน ทรงเปิดโอกาสให้คนที่มีความสามารถจากทุกชนชั้น ก้าวม่อวี่ว (Guo Moruo) นักประวัติศาสตร์จีน¹ ให้ความคิดเห็นว่ายุคพระนางบูเช็กเทียน เป็นยุคที่ยังมีบรรยากาศการปกครองแบบยุครัศตกเงินกวนอยู่ เช่น อัครมหาเสนาบดีตี้เหรินเจี๋ย (Di Renjie) เป็นผู้ที่ได้รับการสรรเสริญอย่างมาก มาจากตระกูลสามัญชน เข้ารับราชการโดยผ่านการสอบคัดเลือกข้าราชการเคอจี้ แต่ได้รับตำแหน่งเป็นเพียงข้าราชการท้องถิ่น ไม่ได้อยู่ในราชสำนัก ตี้เหรินเจี๋ยได้เป็นอัครมหาเสนาบดีเพราะพระนางบูเช็กเทียนได้รับคำแนะนำจากโหลวซือเต๋อ (Lou Shide) ซึ่งเป็นอัครมหาเสนาบดีที่มีความกรุณาและความเมตตา พระนางบูเช็กเทียนยังเรียกตี้เหรินเจี๋ยว่ากั๋วเล้า (Guo Lao) ซึ่งหมายถึงขุนนางผู้อาวุโสระดับสูงที่เกษียณอายุแล้ว (เป็นการเรียกเพื่อให้เกียรติ) แสดงให้เห็นว่า ตี้เหรินเจี๋ยเป็นขุนนางที่บูเช็กเทียนไว้วางใจ² พระนางยังจัดกลุ่มที่ชื่อว่า กลุ่มปัญญาชนเปย์เหมิน (Beimen Xueshi) บุคคลที่เข้าร่วมกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มาจากตระกูลสามัญชน กลุ่มนี้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อรวบรวมและเรียบเรียงหนังสือโบราณต่างๆ และช่วยให้พระนางบูเช็กเทียนคิดกุศโลบายด้านการเมืองเพื่อให้พระนางบูเช็กเทียนจากที่เป็นฮ่องเฮาได้กลายเป็นฮ่องเต้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้น ขุนนางในรัชสมัยพระนางบูเช็กเทียนล้วนมีแต่ผู้ที่มีความสามารถและสติปัญญา³

เมื่อจักรพรรดิถังเสวียนจงขึ้นครองราชย์ใน ค.ศ. 712 ทรงตั้งใจทุ่มเท สถาปนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองและดำเนินการปฏิรูปการเมืองที่เสื่อมโทรมที่เริ่มมาตั้งแต่ยุคพระนางบูเช็กเทียนให้สิ้นสุดลง จึงทำให้ยุคการปกครองของช่วงเวลานี้ได้กลายเป็นการพัฒนาของสังคมศักดินาซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดของประวัติศาสตร์จีน ซึ่งช่วงเวลานี้เรียกว่า ความเจริญรุ่งเรืองแห่งรัชศกไคหยวน (Kaiyuan Flourishing Age, ค.ศ. 713-741) สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง เพราะจักรพรรดิทรงเลือกให้บุคคลที่มีสติปัญญาความสามารถมาบริหารบ้านเมือง เช่น เมื่อพระองค์ทรงทราบความสามารถของเหยาฉงซึ่งเป็นขุนนางเก่าในสมัยพระนางบูเช็กเทียน จะแต่งตั้งเป็นอัครเสนาบดี แต่เหยาฉงปฏิเสธและมีข้อเสนอว่าได้ปฏิบัติตามข้อเสนอการบริหารประเทศทั้งบัญญัติสิบประการ ซึ่งประกอบด้วย ประการแรก ดำเนินนโยบายที่มีความเมตตากรุณาในการปกครอง และยกเลิกกฎหมายที่รุนแรง ประการที่สอง การหยุดสงครามให้

¹ กั๋วม่อวี่วเป็นนักประพันธ์ชื่อดัง นักประวัติศาสตร์ นักปรัชญา นักวิชาการและเป็นผู้เคลื่อนไหวกิจกรรมทางสังคมมุ่งมั่นในการเคลื่อนไหวสันติภาพของโลก

² Zhang Xin. (2013). From the Selection and Appointment of Di Renjie to See Wu Zetian's Employment. *Journal of Sanmenxia Polytechnic*. 12(2): pp. 85-87.

³ Ibid. p. 73.

ประเทศได้พักผ่อน อีกทั้งไม่หวังผลที่จะได้จากสงคราม ประการที่สาม กำหนดกฎหมายที่มีความยุติธรรม ประการที่สี่ ห้ามชนที่เข้าร่วมการเมือง ประการที่ห้า ห้ามรับสินบนจากขุนนาง ประการที่หก ห้ามญาติพี่น้องของฮ่องเฮาและนางสนมแต่งตั้งเป็นขุนนางระดับสูง ประการที่เจ็ด ต้องมีมารยาทต่อขุนนางทั้งหลาย ประการที่แปด ต้องถ่อมตัวรับฟังความคิดเห็นจากขุนนาง ประการที่เก้า ไม่เพิ่มการสร้างวัดอีกต่อไป ประการที่สิบ ต้องจำบทเรียนของสมัยราชวงศ์ฮั่นที่ได้รับญาติพี่น้องของฮ่องเฮาและนางสนมเป็นขุนนางระดับสูง เหยาจงถึงจะยอมเข้ารับใช้ต่อราชสำนัก สุดท้ายจักรพรรดิถังเสวียนจง จึงยอมรับข้อเสนอการบริหารประเทศสิบประการที่เหยาจงเสนอ และแต่งตั้งเหยาจงเป็นอัครเสนาบดี¹ พระองค์ยังทรงแต่งตั้งซ่งจิ้งขึ้นเป็นอัครเสนาบดี เดิมซ่งจิ้งเป็นหัวหน้าเมืองกวางโจว ต่อมาซ่งจิ้งได้รับคำแนะนำจากอัครเสนาบดีเหยาจง จักรพรรดิจึงแต่งตั้งซ่งจิ้งเป็นอัครเสนาบดีอีกคน² เหยาจงกับซ่งจิ้งเป็นอัครเสนาบดีคนสำคัญในการสร้างประเทศชาติให้มีความเจริญรุ่งเรือง

ฉะนั้น การเปิดกว้างในด้านการเลือกคนของชนชั้นปกครองในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นได้เปิดโอกาสให้คนสามัญชนเข้าร่วมการเมือง ทำให้ราชสำนักในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นรวบรวมคนทุกชนชั้นให้เข้าร่วมการเมือง การเปิดกว้างทางการเมือง ยังส่งผลต่อผู้หญิงมีส่วนร่วมในการเมืองอีกด้วย และทำให้ผู้หญิงกล้าทำลายจารีตประเพณีดั้งเดิมเพื่อแสดงความสามารถในการเมือง เช่น เมื่อพระนางบูเช็กเทียนได้ขึ้นเป็นฮ่องเฮา จักรพรรดิถังเกาจงให้พระนางเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องการเมืองมาโดยตลอด ทั้งสองพระองค์ได้ร่วมกันบริหารประเทศ เมื่อพระนางเสด็จขึ้นครองราชย์ พระนางได้เลือกหญิงนาม ชางกวานหวานเออร์ (Shangguan Wan'er) ซึ่งเป็นหลานสาวของขุนนางชางกวนอี้ (Shangguan Yi) ที่เคยต่อต้านพระนางมาเป็นเลขาการ³ ดังนั้นการเปิดกว้างด้านการเลือกคนในสมัยพระนางบูเช็กเทียน ไม่ได้ยึดติดกับตระกูลผู้ทรงอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นหลัก จึงทำให้ไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงได้แสดงความสามารถในการบริหารประเทศและสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ประเทศชาติอีกด้วย

ด้านนโยบายต่อชนเผ่าต่างๆ ในสมัยราชวงศ์ถัง บริเวณเขตชายแดนมีชนเผ่าต่างๆ มาคุกคามตลอด เช่น ด้านเหนือมีเผ่าเตอร์กตะวันตก (Eastern Turkic) และเผ่าอุยกูร์ (Uyghur) ด้านภาคตะวันตกเฉียงเหนือมีเผ่าขิตาน (Khitan) เผ่าคู่ม่อซี (Kumoxi) เผ่าชีเอหว่ย์ (Shiwei)

¹Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004d). op. cit. pp. 162-163.

²Ibid. pp. 165-168.

³Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004c). The New Book of Tang China (Volume 1). p. 609.

และเผ่าม่อเหอ (Mohe) ด้านตะวันตกมีเผ่าตูฟานหรือเผ่าทิเบต (Tibet) ด้านตะวันตกเฉียงใต้มีเผ่า
 น่านเจ้า (Nanzhao) ด้านตะวันตกเฉียงเหนือมีเผ่าตูยู่หุน (Tuyuhun) แต่เมื่อในยุคการปกครอง
 ของจักรพรรดิถังไท่จง ความสัมพันธ์ระหว่างชนเผ่ามีความใกล้ชิดกันมากขึ้น ใน ค.ศ. 629
 หลังจากเผ่าเตอร์กัซวันออกได้พ่ายแพ้ให้กับราชสำนักถัง จักรพรรดิถังไท่จงจึงตกลงก่อตั้งระบบ
 การปกครองชนเผ่าขึ้นมาที่ชื่อว่า ระบบจิมี่ (Jimi System) ซึ่งเป็นนโยบายที่ชนเผ่าอยู่ภายใต้การ
 ปกครองของราชสำนักถัง โดยไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนเผ่า
 และให้เกียรติแก่ชนเผ่า อีกทั้งอนุญาตให้ประชาชนของเขตชนเผ่า ตั้งเขตขนาดใหญ่เรียกว่า *ตูตูฝู่*
 (Dudu Fu) บางส่วนตั้งเขตขนาดเล็กเรียกว่า *โจวเซี่ยน* (Zhouxian) ทั้งเขตใหญ่และเขตเล็กล้วน
 เป็นเขตที่ชนเผ่าปกครองตัวเอง และยังแต่งตั้งหัวหน้าชนเผ่าเป็นหัวหน้าการปกครองเขตชายแดน
 ของตัวเอง และสืบทอดตำแหน่งโดยมีสายตระกูลไว้สืบสกุล อีกทั้งการบริหารกิจการภายในเขตเอง
 ระบบจิมี่ กลายเป็นระบบการบริหารชนเผ่าท้องถิ่นที่สำคัญของราชวงศ์ถัง¹ เมื่อใน ค.ศ. 635
 เผ่าตูยู่หุนยอมแพ้ต่อราชสำนักถัง จักรพรรดิถังไท่จงกำหนดเขตปกครองเผ่าตูยู่หุนเป็นเขต
 ปกครองตัวเองซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของราชสำนักถัง และแต่งตั้งมู่หรงชุน (Murong Shun)
 หัวหน้าชนเผ่าทำหน้าที่เป็นขุนนางใหญ่ ลูกชายของมู่หรงชุนได้รับแต่งตั้งเป็นขุนนางใหญ่เช่นกัน
 ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างเผ่าตูยู่หุนกับราชวงศ์ถังจึงสนิทสนมกลมเกลียวกันมาก ต่อมาใน
 ค.ศ. 646 เผ่าอู๋เกียอุมแพ้ต่อราชสำนักถัง จักรพรรดิถังไท่จงกำหนดเขตการปกครองเผ่าอู๋เกียอูร์
 เป็นเขตปกครองตัวเองซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของราชสำนักถัง และแต่งตั้งตูมิดู (Tumidu)
 หัวหน้าชนเผ่าเป็นขุนนางใหญ่ จากนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างเขตชนเผ่าอู๋เกียอูร์กับราชสำนักถังจึงมี
 ความใกล้ชิดกันมากขึ้น เขตชนเผ่าอู๋เกียอูร์ได้รับผลมาจากความสัมพันธ์กับราชสำนักถังจึงมีการ
 พัฒนาอย่างรวดเร็ว อีกทั้งจักรพรรดิถังไท่จงได้ตั้งเขตชนเผ่าซีตานเป็นเขตปกครองตัวเอง และ
 แต่งตั้งหัวหน้าชนเผ่าเป็นหัวหน้าเขตปกครองตัวเองด้วย และพระราชทานตระกูลหลี่ให้เป็น
 นามสกุล นอกจากนี้ เขตชนเผ่าคู่ม่อซีกับเผ่าซือเหว่ยก็ถูกตั้งเป็นเขตปกครองตัวเอง และ
 พระราชทานตำแหน่งหน้าที่ให้แก่หัวหน้าชนเผ่าเข้ามาบริหารเขตชนเผ่าเอง ขณะเดียวกัน ราช
 สำนักถังได้ตั้ง *เขตตูตูฝู่* (Duhu Fu) ขึ้นมาซึ่งอยู่ระหว่างดินแดนเขตชนเผ่ากับดินแดนราชวงศ์ถัง
 ราชสำนักถังจะส่งขุนนางเป็นข้าหลวงใหญ่ และแต่งตั้งหัวหน้าชนเผ่าเป็นข้าหลวงรอง *เขตตูตูฝู่* มี
 หน้าที่รักษาความสงบและปกป้องความปลอดภัยในเขตชายแดนทั้งสองฝ่าย² ในยุคจักรพรรดิ

¹Liu Xing. (2008). An Analysis on the Policy of Jimi in Tang China. *Journal of Inner Mongolia Agricultural University (Social Science Edition)*. 10(5): 394-396.

²Kegasawa Yasunori. (2014). *Gorgeous World Empire: Sui and Tang China*. pp. 343-346.

ถึงไท่จง จัดตั้ง เขตตูฮู่ฝูอันซี (Anxi Duhu Fu) ขึ้นมาปกป้องชายแดนตะวันตก ต่อมาในยุคนางบูเช็กเทียนได้จัดตั้งเขต ตูฮู่ฝูเป่ย์อิง (Beiting Duhu Fu) ขึ้นมาปกป้องชายแดนตะวันตกเฉียงเหนือ อีกทั้งชนเผ่าทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือได้รับอนุญาตจากราชสำนักถัง ให้มาร่วมมือกันสร้างถนนหนึ่งที่มีชื่อว่า ถนนชานเทียนเซ่อห่านด้าว (Cantian Kehan Dao) เป็นถนนจากภาคตะวันตกเฉียงเหนือของจีนไปเข้าสู่เมืองฉางอาน ซึ่งเป็นราชธานีของราชวงศ์ถัง แล้วมีการจัดสถานีอี้จ้าน (Yi Zhan หรือ Relay Stations) ขึ้นมาเป็นสำนักงานข้าราชการในระหว่างการเดินทาง เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ข้าราชการทั้งสองฝ่าย ในสถานีอี้จ้านมีบริการอาหารและที่พักแก่แขก อัครราชทูตชนเผ่าที่จะเดินทางไปเมืองฉางอาน และขุนนางราชสำนักถังที่จะไปทำงานข้าราชการที่เขตชนเผ่า ถนนนี้เป็นเส้นทางสำคัญที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเขตชนเผ่ากับราชสำนักถัง และช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม

ชนชั้นปกครองยังดำเนินนโยบาย เซ่อเฟิง (Cefeng หรือ Canonized) คือ นโยบายการแต่งตั้งหัวหน้าเผ่าที่ยังไม่ได้อยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ถัง ให้เป็นข้าหลวงใหญ่ของเขตปกครอง และยังให้ยศระดับขุนนางอีกด้วย ทั้งนี้เมื่อชนเผ่าใดก็ตาม ได้รับการมอบหมายจากราชสำนักถัง ชนเผ่านั้นก็ได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือในสงครามจากราชสำนักถัง ในยุคแรกของราชวงศ์ถังความสัมพันธ์ของราชวงศ์ถังกับชนเผ่ามีลักษณะสนธิสนมกัน โดยในยุคการปกครองของจักรพรรดิถังเกาจง หัวหน้าเผ่าฉ่านเจ๋อได้ส่งอัครราชทูตถึงราชสำนักถัง ในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง ได้แต่งตั้งหัวหน้าเผ่าที่ชื่อว่าฝีหลัวเก้อ (Piluohe) เป็นข้าหลวงใหญ่ของยูนนาน (Yunnan) เมื่อฝีหลัวเก้อได้รับการสนับสนุนจากราชสำนักถัง จึงได้รวบรวมเจ้าหกแคว้นให้เป็นหนึ่งเดียว และได้ตั้งเมืองหลวงที่เมืองไท่เหอ (Taihe) ซึ่งคือเมืองต้าหลี่ (Dali) ในปัจจุบัน ค.ศ. 713 จักรพรรดิถังเสวียนจงแต่งตั้งหัวหน้าเผ่าหลี่ม่อม่อเหอ (Limomohe) ที่ชื่อว่าต้าจว้อหรง (Dajuerong) เป็นข้าหลวงใหญ่ครองเขตป้อไห่ (Bohai County) ที่ตั้งอยู่แถบลุ่มแม่น้ำชางฮัวเจียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ต่อมา ค.ศ. 726 ชนชั้นปกครองจัดตั้งเขตป้อไห่ซึ่งคือเขตชนเผ่าหลี่ม่อม่อเหอเป็นรัฐป้อไห่ (The State of Bohai) และแต่งตั้งหัวหน้าเผ่าหลี่ม่อม่อเหอเป็นข้าหลวงใหญ่และมีอำนาจเต็มทีในการดูแลความเรียบร้อยแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีนจึงทำให้การปกครองเขตชายแดนมีความมั่นคงมากขึ้น¹

นอกจากนี้ชนชั้นปกครองยังดำเนินนโยบาย เหวอซิน ซึ่งเป็นนโยบายการแต่งงานระหว่างราชวงศ์ถังกับชนเผ่า (Heqin หรือ Marriage Alliance) เพื่อรักษาความมั่นคงต่อชายแดน นโยบาย เหวอซิน เริ่มต้นจากสมัยราชวงศ์ฮั่น และใช้มาถึงในรัชสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น เนื่องจาก

¹Ning Xin. (2009). The Twelve Lessons of Explanations about Tang China. pp. 676-738.

ราชวงศ์ถังมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก และชนเผ่ารอบๆ ดินแดนมาคุคคามเซตชายแดน ราชวงศ์ถังอยู่บ่อยครั้ง ราชสำนักถังจึงตกลงสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นพี่น้องกับชนเผ่ารอบๆ ดินแดนเพื่อหลีกเลี่ยงสงคราม ดังนั้นจึงมีการส่งองค์หญิงที่มีความสามารถกล้าหาญและเฉลียวฉลาดไปสร้างความสัมพันธ์อันดีกับทั้งสองฝ่าย เช่น องค์หญิงต้องมีความสามารถในการเมือง ทั้งสองฝ่ายจะได้พยายามส่งเสริมความร่วมมือด้านการเมือง ต้องเข้าใจระบบการปกครองของราชสำนักถัง จะได้เผยแพร่ไปที่เขตชนเผ่าเพื่อทำให้การบริหารบ้านเมืองของเขตชนเผ่ามีการพัฒนา มากขึ้น และต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชนเผ่ากับราชสำนักถังให้ได้ ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญทางการเมืองอย่างมาก ฉะนั้นในยุคจักรพรรดิถังไท่จง ได้ส่งองค์หญิง หงฮั่ว (Princess Honghua) ไปแต่งงานกับหัวหน้าชนเผ่าถู่หู่เพื่อแสดงถึงการเชื่อม สัมพันธ์ไมตรีต่อชนเผ่าถู่หู่กับราชสำนักถัง องค์หญิงเหวินเจิง (Princess Wencheng) แต่งงานกับหัวหน้าชนเผ่าถู่ฟาน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและส่งเสริมการพัฒนา การเมืองการปกครองและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ต่อมาในยุคจักรพรรดิถังจงจงได้ส่งองค์หญิง จินเจิง (Princess Jincheng) ไปแต่งงานกับหัวหน้าถู่ฟานอีกครั้ง เมื่อชนเผ่าถู่ฟานจะทำสงคราม กับราชสำนักถัง องค์หญิงจินเจิงพยายามแก้ไขปัญหของความขัดแย้งระหว่างชนเผ่ากับราช สำนักถัง สุดท้ายจึงไม่เกิดสงครามขึ้น¹

ชนชั้นปกครองในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีความคิดเปิดกว้างต่อชนเผ่า โดยดำเนิน หลักการที่ว่าถ้าดินแดนราชวงศ์ถังมีความเจริญและความมั่นคง ชนเผ่ารอบๆ จะสร้าง ความสัมพันธ์กับราชสำนัก จักรพรรดิถังไท่จงกล่าวว่า ตั้งแต่สมัยโบราณคนจีนถือว่าชนชาติอื่นมี ฐานะสูงสุด ชนเผ่าอื่นมีฐานะต่ำต้อย แต่พระองค์ต้องการให้ชนเผ่าทั้งหลายสมัครสมานสามัคคี กัน มีความเท่าเทียมกัน ชนเผ่าต่างๆ รวมกันเป็นหนึ่งเดียวเสมือนเป็นครอบครัวใหญ่ ดังนั้น จักรพรรดิถังไท่จงจึงได้รับการยกย่องว่าเป็น “เทียนเค่อหาน” (Heavenly Khagan) หมายถึง เจ้า ฟ้าเจ้าแผ่นดิน การเปิดกว้างของนโยบายที่มีต่อชนเผ่าต่างๆ ในราชวงศ์ถังตอนต้นนั้น ตั้งแต่การ ดำเนิน ระบบจีหมี่ นโยบาย เซอเฟิง จนถึงนโยบาย เหวอซิน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชนเผ่ากับ ราชสำนักถังที่ก่อนหน้านี้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างจักรพรรดิกับขุนนางค่อยๆ กลายเป็น ความสัมพันธ์รูปแบบญาติพี่น้อง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมากขึ้น ในการดำเนินนโยบาย เหล่านี้ ผู้หญิงถูกส่งไปเจริญสัมพันธ์ไมตรีโดยการแต่งงานนั้น จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม ความสัมพันธ์ระหว่างชนเผ่ากับราชสำนักให้เป็นรูปแบบของญาติพี่น้องกัน จากนั้น ทั้งสองฝ่ายจะ

¹Kegasawa Yasunori. (2014). op.cit. pp. 349-355.

ได้ร่วมมือกันบริหารบ้านเมือง ทำให้เมืองรอบๆ ชายแดนมีความมั่นคง เศรษฐกิจมีการพัฒนา และ
ยังช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันอีกด้วย

2.1.2 การรับฟังความคิดเห็นต่างๆ ทางการเมือง

สมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีลักษณะทางการเมืองที่เปิดกว้าง จักรพรรดิเป็นผู้ที่มีอำนาจ
สูงสุดแต่เพียงผู้เดียวในการตัดสินใจพระทัย แต่ยังคงมีพระองค์รับฟังความคิดเห็นจากขุนนางต่างๆ
ได้ จักรพรรดิถังไท่จงทรงเป็นผู้รับฟังความคิดเห็นจากเหล่าขุนนาง ก่อนที่จะตัดสินใจพระทัย
พระองค์ทรงยึดหลักฟังความเห็นทั้งสองฝ่ายเสมอ จึงทำให้พระองค์ทรงมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ถ้าฟัง
ความแค่ข้างเดียวจะทำให้ตัดสินใจผิดพลาด โดยมีเว่ยเจิง ซึ่งถือเป็นบุคคลสำคัญที่มักจะ
เสนอคำแนะนำแบบตรงไปตรงมาให้แก่พระองค์ แม้บางทีจะทำให้พระองค์ไม่พอใจบ้าง แต่
พระองค์ยังคงยินดีที่จะรับฟัง เช่น เมื่อเว่ยเจิงแสดงความคิดเห็นทำให้จักรพรรดิถังไท่จงทรงพระ
พิโรธ พระองค์จึงตรัสว่าวันหลังต้องฆ่าเว่ยเจิงให้ได้ เมื่อฮ่องเฮาจางซุนได้ยินคำตรัสของพระองค์
แล้ว จึงไปเปลี่ยนชุดพิธีการออกมาตรัสว่า ขอแสดงความยินดีกับพระองค์ที่ได้ขุนนางที่จงรักภักดี
ต่อพระองค์ พระองค์ควรทรงพระโสมนัส เมื่อพระองค์ทรงฟังแล้วจึงหายกริ้วและชื่นชมฮ่องเฮาจาง
ซุนซึ่งเป็นผู้ช่วยที่ดีในการเตือนพระทัยของพระองค์¹ หลังจากเว่ยเจิงเสียชีวิต จักรพรรดิถังไท่จง
กล่าวอย่างเศร้าใจว่า หากใช้ทองแดงมาเป็นกระจกก็จะสามารถจัดการเครื่องแต่งกายได้ หากใช้
ประวัติศาสตร์มาเป็นกระจกก็จะรู้ถึงความเจริญและความเสื่อมได้ หากใช้คนเป็นกระจกก็จะ
เข้าใจถึงส่วนดีและส่วนเสียได้² นอกจากนี้ ขุนนางจางเสวียนซู่ (Zhang Xuansu) ไม่เห็นด้วยที่
จักรพรรดิถังไท่จงเสด็จประพาสเมืองลั่วหยางแล้วรับสั่งให้สร้างพระตำหนักเฉียนหยวน
(Qianyuan Palace) จึงทูลว่าบทเรียนของการล่มสลายราชวงศ์สุยคือการใช้แรงงานประชาชนมา
สร้างพระตำหนักจำนวนมากและสิ้นเปลืองทรัพย์สิ้นเงินทอง ประชาชนเดือดร้อน จึงทำให้เกิดกบฏ
ชาวนาขึ้น เมื่อพระองค์ฟังแล้วได้ยอมรับข้อผิดพลาดของพระองค์เอง และโปรดให้หยุดการสร้าง
พระตำหนัก³ ฉะนั้น การยอมรับฟังความคิดเห็นจากขุนนางทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างจักรพรรดิ
กับขุนนาง มีความสนิทสนมกลมเกลียวกันและขุนนางทั้งหลายต่างก็ซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อพระองค์

หลังจากพระนางบูเช็กเทียนเป็นฮ่องเต้หญิง พระนางมักจะเปิดโอกาสให้บุคคลต่างๆ
ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดกว้างอยู่เสมอ เช่น พระนางโปรดให้ขุนนางสร้างกล่องทองแดง

¹Meng Xianshi. (2007). *Meng Xianshi Explains History of the Tang China*. pp.150-152.

²Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004d). *op. cit.* p. 51.

³Ibid. p. 78.

ขึ้นมาเรียกว่า *ทงกู่ย* (Tong Gui) เพื่อรับข้อคิดเห็นจากประชาชนทั้งหลาย กล่องทองแดงนี้มีช่องใส่ข้อคิดเห็นทั้งหมด 4 ช่อง ช่องทิศเหนือเปิดรับข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการพยากรณ์ภัยพิบัติต่างๆ จากการสังเกตการเปลี่ยนแปลงของท้องฟ้า¹ และข้อคิดเห็นของผู้ที่เฝ้าต่อต้านการปกครองของพระนางบูเช็กเทียน ช่องทิศใต้เปิดรับข้อคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบกพร่องของการปกครอง ช่องทิศตะวันออกเปิดรับใบสมัครที่ต้องการเป็นขุนนางด้วยความสมัครใจ ช่องทิศตะวันตกเปิดรับการเรียกร้องคดีความยุติธรรมต่างๆ² แม้ว่าระบบนี้อาจมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง เช่น คนที่จะแก้แค้นมักจะสร้างเรื่องที่เป็นเท็จขึ้นมา สุดท้าย คนที่มีถูกป้ายสีก็จะถูกประหารชีวิต ทำให้จิตใจประชาชนเกิดความกลัวและหวาดระแวง แต่วิธีนี้ก็ป็นช่องทางหนึ่งที่พระนางได้รับฟังเสียงของประชาชน

จักรพรรดิถังเสวียนจงเป็นจักรพรรดิที่นิยมรับฟังคำแนะนำจากขุนนาง เช่น ทรงยอมรับฟังคำแนะนำของอัครมหาเสนาบดีเหยาจงและจัดการภัยธรรมชาติจนประสบความสำเร็จ อัครมหาเสนาบดีหานซิว (Han Xiu) ก็เป็นขุนนางที่เสนอข้อคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาต่อพระองค์มาโดยตลอด เช่น มีขุนนางชั้นผู้น้อยถูกลงโทษ พระองค์ทรงเนรเทศเขาออกนอกเมือง อัครมหาเสนาบดีหานซิวกราบทูลพระองค์ว่าเขาเป็นแค่ขุนนางชั้นผู้น้อย และความผิดร้ายแรงไม่ได้ร้ายแรงไม่ถึงกับต้องลงโทษหนัก ในราชสำนักยังมีขุนนางทุจริตที่ชื่อว่า เจิงป้อเซี่ยน (Cheng Boxian) เป็นคนที่อื้อฉาวชั่วร้าย แต่พระองค์ไม่เคยรับสั่งลงโทษ อัครมหาเสนาบดีหานซิวจึงกราบทูลพระองค์ให้ทรงลงโทษเจิงป้อเซี่ยน หลังจากจักรพรรดิถังเสวียนจงรับทราบคำกราบทูลของหานซิวแล้ว เห็นว่าหานซิวมีความจงรักภักดี จึงทรงยอมรับข้อคิดเห็นของเขา นิสัยของหานซิวเป็นคนเถรตรง จึงกราบทูลข้อบกพร่องทางการเมืองแก่พระองค์เสมอ จนบางครั้งพระองค์ก็ไม่พอพระทัย มักจะมีคนกล่าวหาหานซิวทำให้พระองค์ไม่พอพระทัย ซ้ำยังทำให้พระองค์เสียพระพลานามัยอีกด้วย เหตุที่พระองค์ทรงไม่ลดตำแหน่งเขา เป็นเพราะว่าหานซิวทำให้พระวรกายผ่ายผอมลง แต่ประเทศชาติกลับอุดมสมบูรณ์มากขึ้น³

การรับฟังความคิดเห็นต่างๆ ทางการเมืองจากขุนนางทั้งหลายของชนชั้นปกครองในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมการเมืองของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงมีความสนใจต่อการเมืองมากขึ้นเหมือนขุนนางทั้งหลายที่แสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา เช่น นางสนมสวี

¹วิชาโหราศาสตร์ได้รับความนิยมในสมัยจีนโบราณ เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการทำนายอนาคตหรือโชคชะตาของมนุษย์ด้วยปรากฏการณ์ต่างๆ ของบ้านเมืองและของโลก โดยอาศัยเวลาและตำแหน่งของดวงดาวต่างๆ บนท้องฟ้าเป็นสำคัญ แล้วบันทึกไว้เป็นสถิติ

²Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004c). op. cit. pp. 508-518.

³Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004d). op. cit. p. 138.

เสียนเฟย์ (Xu Xianfei) เป็นผู้หญิงที่มักจะแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมากับจักรพรรดิถังไท่จง เมื่อจักรพรรดิถังไท่จงตัดสินพระทัยจะสร้างพระตำหนักหลายแห่ง นางสนมสวีจึงแสดงความคิดเห็นต่อพระองค์ว่า หลักการของการบริหารประเทศชาติคือ ต้องให้ประชาชนไม่เดือดร้อน ต้องมีจิตสำนึกต่อประชาชน ไม่เช่นนั้นประเทศชาติจะเกิดความวุ่นวายจนล่มสลาย พระองค์ทรงรู้สึกได้เห็นนอกเหนือใจประชาชนมาก และชื่นชมนางสนมสวีด้วย¹ ดังนั้นการรับฟังความคิดเห็นทางการเมืองของชนชั้นปกครองในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ทำให้จักรพรรดิกับขุนนางร่วมมือร่วมใจกันบริหารประเทศชาติ อีกทั้งยังร่วมมือกับฮองเฮาและนางสนมด้วย ทำให้การเมืองในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีความโปร่งใสเป็นอย่างมาก

สภาพการเมืองในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีลักษณะเปิดกว้าง และมีความคิดเห็นที่หลากหลายทั้งจากขุนนางชาวจีนและกลุ่มชาวเผ่า จึงเกิดความคิดที่หลากหลายมากขึ้น ทำให้ชนชั้นปกครองไม่ได้ยึดถือลัทธิขงจื้อเป็นหลักอีกต่อไป นโยบายเหอซินทำให้ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในการช่วยส่งเสริมการสร้างมิตรภาพต่อราชสำนักกับชาวเผ่า สภาพการเมืองที่มีการเปิดกว้างเหล่านี้ส่งผลต่อความคิดของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงกล้าล้มล้างจารีตประเพณีของลัทธิขงจื้อที่ไม่อนุญาตให้ผู้หญิงสืบทอดตำแหน่งในราชบัลลังก์ และใฝ่ฝันว่าสักวันหนึ่งจะมีโอกาสเข้าร่วมการเมืองเหมือนผู้ชาย

2.2 สภาพสังคมด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของราชวงศ์ถังตอนต้นมีความเจริญรุ่งเรืองมาก ทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีของกินของใช้ อย่างเพียงพอ อีกทั้งมีการค้าบนเส้นทางสายไหมทั้งทางบกและทางทะเล ทำให้เมืองต่างๆ เจริญมากขึ้น เช่น เมืองฉางอาน เมืองกวางโจวและเมืองหยางโจว เป็นต้น เศรษฐกิจของราชวงศ์ถังตอนต้นจึงเป็นช่วงเวลาเรียกว่าพัฒนาถึงขั้นสูงสุด

2.2.1 นโยบายที่มีต่อราษฎรเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ

ชนชั้นปกครองในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นได้บทเรียนจากการล่มสลายของสมัยราชวงศ์สุย ทำให้ตระหนักถึงความแข็งแกร่งของราษฎร ฉะนั้น ชนชั้นปกครองราชวงศ์ถังตอนต้นจึงให้ความสำคัญกับราษฎรเป็นอย่างมาก เช่น จักรพรรดิถังไท่จงตรัสไว้ว่า น้ำลายเรือได้ก็

¹Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004c). op. cit. p. 607.

จมน้ำได้¹ ซึ่งเปรียบเหมือนประชาชนสนับสนุนราชวงศ์ได้ก็สามารถโค่นล้มราชวงศ์ได้เช่นกัน ดังนั้น จึงทรงมีนโยบายส่งเสริมด้านเกษตรกรรมและฟื้นฟูเศรษฐกิจ การปรับกฎหมายเรื่องการจับกุมโดยมีนโยบายลดการจับกุมจากราชรัฐ ลดการเก็บส่วยและลดการเกณฑ์แรงงาน เพื่อให้ราษฎรมีเวลาทำมาหากินของตนเอง รวมถึงมีที่ทำกินและมีชีวิตที่ดีขึ้น ต่อมาทรงโปรดให้ปลดนางสนมและนางกำนัล เพราะเห็นว่าในวังมีนางสนมและนางกำนัลจำนวนมากเกินไป สิ้นเปลืองสินทรัพย์ที่ต้องคอยเลี้ยงดู² จักรพรรดิถังไท่จงยังเป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องการประหยัด มัธยัสถ์ ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยอีกด้วย

ต่อมาฮ่องเฮาพระนางบูเช็คเทียนได้เสนอข้อเสนอสอง 12 ประการต่อจักรพรรดิถังเกาจง ประกอบด้วยประการแรก ส่งเสริมผู้ชายทำนา ผู้หญิงเลี้ยงไหมเพื่อใช้ไหมทอผ้า และดำเนินนโยบายลดการเก็บภาษี ประการที่สอง ยกเลิกการเกณฑ์แรงงานในเขตบริเวณเมืองฉางอาน ประการที่สาม หยุดสงครามและใช้หลักจริยธรรมคุณธรรมสั่งสอนกล่อมเกลาคิดใจแก่ประชาชน ประการที่สี่ ห้ามประชาชนใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย ประการที่ห้า ห้ามทำให้ประชาชนต้องตรากตรำทำงานหนักและสิ้นเปลืองเงินของชาติ ประการที่หก ส่งเสริมให้ขุนนางแสดงความคิดเห็นและพร้อมทั้งรับฟัง ประการที่เจ็ด ห้ามรับฟังคำพูดที่ใส่ร้าย ประการที่แปด บุคคลที่มีตำแหน่งลงจากบรรดาศักดิ์ชั้นสูงต้องเรียนหนังสือ *เต๋าเต๋อจิง* (Dao De Jing) ประการที่เก้า ถ้าภรรยาเสียชีวิตสามียังมีชีวิตอยู่ สามีต้องไว้ทุกข์สามปีให้ภรรยา³ ประการที่สิบ ขุนนางเก่าในสมัยจักรพรรดิถังไท่จงที่เกษียณกลับไปภูมิลำเนาเดิมแล้วไม่ต้องรับใช้กับราชสำนักอีกต่อไป ประการที่สิบเอ็ด ขุนนางในราชสำนักที่มีตำแหน่งระดับแปดขึ้นไปให้เพิ่มเงินเดือน ประการที่สิบสอง บุคคลที่ทำงานมานาน ระดับตำแหน่งต่ำแต่มีความสามารถ สามารถเลื่อนระดับตำแหน่งได้ พระองค์ทรงยินยอมต่อข้อเสนอเหล่านี้⁴ โดยข้อเสนอ 12 ประการนี้ ทำให้ประเทศมั่งคั่งและประชาชนร่ำรวย อีกทั้งในนโยบายการเปลี่ยนเวลาที่สามีไว้ทุกข์ให้ภรรยาจากหนึ่งปีเป็นสามปี ซึ่งเท่ากับระยะเวลาการไว้ทุกข์ที่ภรรยาให้กับสามี ทำให้ส่งผลต่อสถานภาพผู้หญิง ข้อเสนอแนะ 12 ประการนี้ได้รับการตอบรับจากประชาชนเป็นอย่างมาก เมื่อพระนางบูเช็คเทียนขึ้นครองราชย์ พระนางให้ความสำคัญกับ

¹ อธิคม สวัสดิญาณ, บรรณานุกรม. (2549). *เงินกวานเจิ้งเย่า ยอดกุศโลบายจีน*. หน้า 46.

² อธิคม สวัสดิญาณ, บรรณานุกรม. (2549). *แหล่งเดิม*. หน้า 270.

³ หนังสือที่ชื่อว่า *หลี่ อี้* หรือ *มารยาทและพิธีการ* (Li Yi หรือ The Book of Etiquette and Ceremonial) ซึ่งเป็นตำราของลัทธิขงจื๊อบันทึกประเพณีการไว้ทุกข์ว่า ในกรณีภรรยาเสียชีวิต สามียังมีชีวิตอยู่ สามีต้องไว้ทุกข์หนึ่งปีให้ภรรยา ในกรณีสามีเสียชีวิต ภรรยายังมีชีวิตอยู่ ภรรยาต้องไว้ทุกข์สามปีให้สามี

⁴ Gao Shiyu. (2011). *Women in Tang China*. p. 142.

การพัฒนาการเกษตร สืบสานนโยบายลดความเข้มงวดด้านการเกณฑ์แรงงานและการจัดเก็บภาษี รวมถึงดำเนินนโยบายที่ไม่เอารัดเอาเปรียบประชาชน ดังนั้น ไม่ว่าด้านเกษตรกรรม หัตถกรรม และเศรษฐกิจมีความมั่นคงและมีความเจริญรุ่งเรือง

จักรพรรดิถังเสวียนจงทรงโปรดให้มีการก่อสร้างงานชลประทาน และเพิ่มจำนวนผลผลิตทางการเกษตร เพื่อขยายการเก็บภาษีอากรที่จะนำมาสร้างประเทศ ใน ค.ศ. 721 พระองค์โปรดให้ตรวจสอบขุนนางที่ร่ำรวย โดยมีการตรวจการครอบครองจำนวนที่ดินของขุนนาง ได้ตรวจพบครอบครัวที่ซ่อนที่ดิน ซึ่งพระองค์ยังทรงลดค่านิยมการใช้ชีวิตหรูหราฟุ่มเฟือย ทำให้เงินในกองคลังมีเหลือมากขึ้น ในสมัยจักรพรรดิถังไท่จงและสมัยพระนางบูเช็กเทียนมีการพัฒนาและส่งเสริมพุทธศาสนาขึ้นนั้น ทำให้จำนวนวัดและจำนวนคนที่บวชก็มีเพิ่มมากขึ้นด้วย ส่วนใหญ่สาเหตุเพราะต้องการหนีการเกณฑ์ทหารและเลี่ยงการจ่ายภาษี ทำให้สังคมขาดแรงงาน ราชสำนักก็ขาดรายได้ และในช่วงที่เหยาจงเป็นอัครเสนาบดี จักรพรรดิถังเสวียนจงโปรดให้ลดจำนวนพระและแม่ชีลงโดยมีคนจำนวนมากสึกออก และห้ามให้มีการสร้างวัดและหลอมพระพุทธรูปอีก เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายของประเทศและเพิ่มจำนวนแรงงาน พระองค์ยังสั่งการให้ใช้ที่ดินร้างมาทำการเพาะปลูก การพัฒนาเกษตรกรรมในเวลาไม่กี่ปีทำให้อาหารการกินอุดมสมบูรณ์ส่งผลให้จำนวนประชาชนได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ หัตถกรรมและการค้าขายมีความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น โรงงานหัตถกรรมพัฒนาการผลิตโดยเพิ่มแผนกย้อมผ้า รูปแบบการทอผ้าไหมทำให้ลวดลายมีความหลากหลายกว่าเดิมมาก โดยเฉพาะที่เมืองฉางอาน เมืองเฉิงตู เมืองหยางโจว เป็นต้น ถือเป็นเมืองการค้าที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก¹

นอกจากนี้ จักรพรรดิถังเสวียนจงยังปลดนางสนมนางกำนัลให้กลับภูมิลำเนา เพื่อลดค่าใช้จ่ายเบียดเบียนสำหรับนางกำนัลลง ทั้งนี้ นางกำนัลที่ถูกปลดได้กลับไปมีชีวิตที่มีอิสระอีกครั้ง การเปิดกว้างของนโยบายนั้นนอกจากจะทำให้ผู้หญิงฐานะต่ำได้มีชีวิตใหม่ ยังทำให้กฎระเบียบในวังไม่เข้มงวดเหมือนก่อนจึงส่งผลต่อชีวิตผู้หญิงในวัง

2.2.2 การเปิดกว้างในการค้าขายบนเส้นทางสายไหม

ค.ศ. 1877 นักภูมิศาสตร์ประเทศเยอรมันที่ชื่อว่า Ferdinand von Richthofen (ค.ศ. 1833-1905) ผู้เขียนหนังสือ *China. Ergebnisse Eigener Reisen und Darauf Gegründeter Studien* ตั้งชื่อเส้นทางทางบกที่เชื่อมโยงประเทศจีนกับเอเชียกลาง เอเชียตะวันตก เอเชียใต้ ทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกาเหนือว่าเส้นทางสายไหม (The Silk Road) ครั้งแรก ซึ่งต่อมาเส้นทางนี้จึง

¹Zhou Yongqin. (2011). *Tang China in Details*. p. 161.

ถูกเรียกว่าเส้นทางสายไหม¹ นับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น เส้นทางสายไหมทางบกเริ่มมีบทบาททางการค้ามากขึ้น เส้นทางสายไหมทางบกในช่วงเวลานี้เหมือนหน้าต่างที่ทำให้คนจีนเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายนอก ต่อมาในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ชนชั้นปกครองได้พยายามส่งเสริมความสัมพันธ์กับโลกภายนอกเช่นกัน เมื่อจักรพรรดิถังไท่จงปราบปรามชนเผ่าเตอร์ก และดำเนินนโยบายจี๋หมี่ ซึ่งเป็นนโยบายที่ปกครองชนเผ่าโดยแต่งตั้งขุนนางที่เป็นชนเผ่าเหล่านั้นๆ ไปปกครองดินแดนของตนเอง โดยจัดตั้ง *ตู๋ยู่ฝู่* ขึ้นเพื่อปกป้องความมั่นคงและรักษาความปลอดภัยของเขตชายแดน การติดต่อกับการค้าระหว่างเมืองต่างๆ กับราชวงศ์ถังจึงมีเสถียรภาพมากขึ้น ชนชั้นปกครองเปิดโอกาสให้พ่อค้าต่างเมืองเข้ามาค้าขายกันอย่างอิสระ ทั้งยังเป็นการสร้างมิตรภาพอันดีกับชนเผ่าอื่นๆ อีกด้วย ดังนั้น เส้นทางสายไหมทางบกจึงมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้น

เส้นทางสายไหมทางบกเริ่มจากเมืองฉางอาน ซึ่งเป็นเมืองหลวงของราชวงศ์ถัง ผ่านเหอซีโจวหลิง (The Hexi Corridor) ซึ่งเป็นมณฑลกลานูปัจจุบัน (Gansu Province) เข้าสู่ภาคตะวันตกของจีนซึ่งเป็นมณฑลซินเจียงในปัจจุบัน (Xinjiang Province) เส้นทางนี้สามารถไปสู่อินเดีย อาหรับ เปอร์เซีย ต่อไปถึงทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกาเหนืออีกด้วย เส้นทางสายไหมทางบกนี้มีความคึกคักและความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น เช่น ชาวอาหรับได้แต่งตั้งทูตมาประเทศจีน พ่อค้าชาวอาหรับเดินทางมาค้าขายที่ประเทศจีนเป็นประจำ บางคนมาอยู่อาศัยและตั้งรกรากในประเทศจีนอย่างถาวร นอกจากนี้พ่อค้าชาวเปอร์เซียได้นำเอาผ้าไหม เครื่องปั้นดินเผา กระดาษจากประเทศจีนกลับไปขายที่เปอร์เซียอย่างไม่ขาดสายและจากเปอร์เซียยังส่งไปขายทางยุโรปอีกด้วย ส่วนพวกพ่อค้าชาวฮินดูนำสินค้าหายากและสินค้าฟุ่มเฟือยทางตะวันตกไปขายในประเทศจีน เช่น เลื่อยกันหนาวที่ทำจากหนังสัตว์ ผ้าฝ้ายเนื้อดี ม้า เครื่องเทศและงา เป็นต้น พ่อค้าต่างชาติมักนิยมซื้อไหมและใบชาจากจีนไปขายที่บ้านตนเอง² นอกจากนี้ ราชสำนักถังยังกำหนดกฎระเบียบต่างๆ เพื่อความเป็นระเบียบและอำนวยความสะดวก เช่น ในระหว่างทางของเส้นทางสายไหม ราชสำนักถังได้จัดสถานที่เพื่อให้บริการต้อนรับพ่อค้าที่มาค้าขาย และยังจัดตั้งสถานที่เพื่อควบคุมตลาด เมื่อพ่อค้านำสินค้ามาขาย ต้องปรึกษาราคากับขุนนางการควบคุมตลาดก่อน แล้วค่อยดำเนินกิจการการค้าขาย กฎระเบียบของการควบคุมตลาด ทำให้เศรษฐกิจบนเส้นทางสายไหมทางบกมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก³

¹Jin Kaicheng. (2010). *Maritime Silk Road*. pp.12-15.

²สุริยา รัตนกุล (2549). *อารยธรรมตะวันออก อารยธรรมจีน (ภาคแรก)*. หน้า 111.

³Xi Xia. (1995). Land Silk Road and Han-Tang Dynasties' Border Trade. *Journal of Zhengzhou University (Philosophy and Social Sciences Edition)*. (2): 117-120.

ความราบรื่นของการเดินทางและการค้าขายบนเส้นทางสายไหมทางบกมีอิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมากโดยเฉพาะเมืองฉางอาน ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านเมืองแรกของเส้นทางสายไหมทางบกและเป็นเมืองหลวงของราชวงศ์ถัง ทำให้เมืองฉางอานกลายเป็นศูนย์กลางของคนต่างชาติต่างภาษาที่พากันมาค้าขายกันอย่างคึกคัก มีกองคาราวานอูฐและม้าจากทุกรัฐในเอเชียกลางนำสินค้าล้ำค่ามาจำหน่ายที่นครแห่งนี้¹ ตลาดของเมืองฉางอานแบ่งเป็นตลาดตะวันออกกับตลาดตะวันตก ตลาดตะวันออกเป็นตลาดที่ขายสินค้าพื้นเมือง และแคว้นนี้ยังเป็นที่อยู่อาศัยของขุนนาง ส่วนตลาดตะวันตกเป็นตลาดที่รวมชาวต่างชาติให้มาค้าขายกัน พ่อค้าชาวต่างชาติได้ผูกขาดเศรษฐกิจของตลาดตะวันตกตลอด ดังนั้น ตลาดตะวันตกจึงมีความเจริญรุ่งเรืองกว่าตลาดตะวันออก ซึ่งตลาดตะวันตกมีพ่อค้าที่มาจากหลายประเทศ โดยเฉพาะพ่อค้าชาวอาหรับกับชาวเปอร์เซีย นำสินค้าจำนวนมากหลากหลายประเภทมาค้าขาย เช่น สินค้าที่ทำจากไหม กินโมรา คริสตัลและแก้ว เครื่องเทศ ยาสมุนไพร หนังสือ เป็นต้น บางทีพ่อค้าเหล่านี้เอาสินค้าจากประเทศตัวเองมาขายให้ราชสำนักถึง แล้วพ่อค้าก็ซื้อสินค้าของจีน เช่น เครื่องประดับเงินทอง เครื่องเพชรพลอย ผ้าไหม ใบชาและเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น กลับไปขายที่ประเทศตัวเอง นอกจากจะมีพ่อค้าต่างชาติที่มาทำการค้าขายที่ตลาดแล้ว ยังมีพ่อค้าต่างชาติที่มาเปิดร้านค้าและพักอาศัยอย่างถาวรที่เมืองฉางอาน เช่น บอซีตี้ (Bosi Di) เป็นร้านค้านักธุรกิจชาวเปอร์เซียทำกิจการแลกเปลี่ยนสินค้าเครื่องเพชรพลอยและของโบราณ ฮั่วจ้วน (Huo Zhan) เป็นร้านที่ให้บริการที่พัก การดูแลสินค้าชั่วคราวและให้บริการสถานที่จำหน่ายสินค้าแก่พ่อค้าต่างชาติ และ จิวซือ (Jiu Si) เป็นร้านขายเหล้า ในร้านเหล้ายังมีหญิงสาวต่างชาติให้บริการการเต้นรำและร้องเพลง เพื่อสร้างความบันเทิง ซึ่งในกวีนิพนธ์ที่ชื่อว่า ชาว เชนียน ลิง (Shaonian Xing) ของหลี่ไป่ (Li Bai) ได้กล่าวว่าเหล่าเยาวชนผู้ซึ่งชอบการขี่ม้า ได้เล่นอย่างสนุกสนาน หลังจากชมดอกไม้หอมเอนมใจแล้ว พวกเขาก็ไปร้านเหล้าที่มีหญิงสาวชาวต่างชาติร้องเพลงด้วยจิตใจอันเบิกบานที่ตลาดทองคำซึ่งหมายถึงตลาดตะวันตกนั่นเอง ส่วนตลาดตะวันตกของฉางอานในช่วงเวลานั้นจึงถูกเรียกขานว่าตลาดแห่งทองคำ เพราะว่ามีร้านแลกทองคำและเงินจำนวนมาก² การที่มีพ่อค้าจำนวนมากมาค้าขายที่เมืองฉางอาน ทำให้ราชสำนักถึงมีรายได้เพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะรายได้จากการเก็บภาษีในการค้าขาย เมืองฉางอานจึงกลายเป็นเมืองนานาชาติที่มีชื่อเสียงและเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดในช่วงเวลานั้น

¹สุริยา รัตนกุล. (2549). เล่มเดิม. หน้า 110.

²Lu Rui. (2009). The Study on the Two Markets of Chang'an in the Tang China. Shaanxi Normal University. pp. 29-32.

กระทั่งในเวลาต่อมาเขตชายแดนเกิดสงครามบ่อยครั้ง ส่งผลกระทบต่อการค้าขายของเส้นทางสายไหมทางบกเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดเส้นทางการค้าอีกเส้นทางหนึ่ง นั่นก็คือเส้นทางสายไหมทางทะเล (Maritime Silk Road) ใน ค.ศ. 1877 นักวิชาการชาวเยอรมัน Ferdinand von Richthofen ผู้เขียนหนังสือ *China. Ergebnisse Eigener Reisen und Darauf Gegründeter Studien* ในหนังสือเล่มนี้พูดถึงเส้นทางสายไหมทางทะเลซึ่งอยู่ในแผนที่แผ่นหนึ่งครั้งแรกโดยนักวิชาการชาวฝรั่งเศสที่ชื่อว่า Edouard Chavannes (ค.ศ. 1865-1918) ผู้เขียนหนังสือ *ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของชนเผ่าเตอร์กตะวันตก* (Documents sur les Tou-kiue (Turcs) occidentaux) ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1900 อธิบายไว้ว่า เส้นทางสายไหมแบ่งเป็นทางบกกับทางทะเล ซึ่งต่อมาเส้นทางสายไหมทางทะเลจึงเป็นที่แพร่หลายมากขึ้น¹ แต่ในสมัยราชวงศ์ถัง นักภูมิศาสตร์ที่ชื่อว่าเจียตัน (Jia Dan) ได้พูดถึงเส้นทางทางทะเลมีสองเส้นทางหลักๆ เส้นทางแรกเรียกว่าเส้นทางป้อไห่ ซึ่งจากเมืองเต็งโจว (Deng Zhou) ในปัจจุบันอยู่ที่มณฑลซานตง (Shandong Province) เข้าสู่ประเทศเกาหลีและประเทศญี่ปุ่น เส้นทางที่สองคือเส้นทางกวางโจว เริ่มจากเมืองกวางโจว ผ่านประเทศเวียดนาม คาบสมุทรมลายู (Malay Peninsula) เกาะสุมาตรา (Sumatra Island) เข้าสู่อินเดีย ศรีลังกา อาหรับ และดินแดนในทวีปยุโรปและแอฟริกาเหนือ ซึ่งคือเส้นทางทางทะเลที่ยาวที่สุดในช่วงเวลานั้น² เศรษฐกิจของราชวงศ์ถังตอนต้นในเวลานั้นมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ผ่านการค้าขายของเส้นทางทางทะเล โดยเมืองกวางโจวเป็นเมืองการค้าที่มีความเจริญที่สุด สามารถดึงดูดพ่อค้าต่างๆ ให้มาทำการค้าขายกัน ในหนังสือที่ชื่อว่า *ถัง ต้า เหว ซ่าง ตง เจิง จ้วน หรือ ชีวประวัติการเดินทางตะวันออกของพระภิกษุเจี้ยนเจิน* (Tang Da He Shang Dong Zheng Zhuan)³ ได้กล่าวว่า ในยุคการปกครองของจักรพรรดิถังเสวียนจง เมืองกวางโจวเป็นเมืองที่มีเรือมาจากต่างประเทศจำนวนมาก โดยเฉพาะพ่อค้าจากประเทศอาหรับ ประเทศเปอร์เซีย เป็นต้น เดินทางมาค้าขายที่เมืองกวางโจว บนเรือเต็มไปด้วยสินค้าหลากหลายประเภท เช่น เครื่องเทศ ยาสมุนไพร งามาช้าง เครื่องเพชรพลอย เป็นต้น นอกจากนี้ ราชสำนักถังยังอนุญาตให้พ่อค้าต่างชาติพักอาศัยอย่างถาวรที่เมืองกวางโจวด้วย ทั้งยังแต่งตั้งพ่อค้าต่างชาติเป็นหัวหน้าควบคุมเขตอาศัยของตัวเอง จำนวนพ่อค้าต่างชาติที่ใช้ชีวิตในเมืองกวางโจวมีมากเกินหนึ่ง

¹ Jin Kaicheng. (2010). op. cit. pp.16-17.

² Jin Kaicheng. (2010). op. cit. pp. 72-74.

³ หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ชาวญี่ปุ่นซึ่งชื่อว่าเจิงเหรินหยวนไค (ค.ศ. 722-785) เขียนใน ค.ศ. 779 เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องในระหว่างทางของของพระภิกษุเจี้ยนเจินจากประเทศจีนเดินทางไปประเทศญี่ปุ่นเพื่อไปเผยแผ่พุทธศาสนา

แสนสองหมื่นคน¹ การที่จำนวนพ่อค้าที่อยู่เมืองกวางโจวมากกว่าจำนวนพ่อค้าที่อยู่เมืองฉางอานหลายเท่า ราชสำนักถังจึงได้จัดสถานที่เฉพาะให้พ่อค้าต่างชาติพักอาศัย เรียกว่า ฟานฝาง (Fan Fang) ราชสำนักถังยังอนุญาตให้พ่อค้าต่างชาติปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีและศาสนาดั้งเดิมของตนเอง ดังนั้น เมืองกวางโจวจึงกลายเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยสินค้าหลากหลายประเภท ผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมทำให้เมืองนี้เป็นเมืองท่าชายฝั่งทะเลที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับโลกภายนอกอย่างมาก

ต่อมาใน ค.ศ. 713-714 ราชสำนักถังกำหนดกฎเกณฑ์การเก็บภาษีจากพ่อค้าต่างชาติขึ้น ทำให้การควบคุมการค้าทางทะเลมีกฎระเบียบมากขึ้นโดยได้จัดตั้ง ชี้อ๋อซือ (Shi Bo Si) ซึ่งเป็นศุลกากรเพื่อจัดเก็บภาษีจากพ่อค้าต่างชาติ เมื่อพ่อค้าต่างชาติมาถึงเมืองท่ากวางโจวต้องจ่ายภาษีสินค้านำเข้า และราชสำนักถังจะซื้อสินค้าที่จำเป็นเพื่อใช้ในราชสำนักด้วยราคาที่เหมาะสมก่อน แล้วสินค้าที่เหลือจึงให้พ่อค้าไปขายที่ตลาดในเมืองกวางโจว² นโยบายการควบคุมการค้าขายทางทะเลของเมืองกวางโจวมีการเปิดกว้างมากขึ้นโดยราชสำนักถังส่งเสริมพ่อค้าต่างชาติมาค้าขายกันอย่างอิสระ และมีอิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของราชวงศ์ถังอย่างมาก

นอกจากนี้ ราชสำนักยังตั้งเมืองท่าอื่นๆ และเมืองสถานีการค้าอื่นๆ ไว้ในที่ต่างๆ แต่งตั้งข้าหลวงใหญ่กับเจ้าหน้าที่ปกครองดูแลความเรียบร้อยสำหรับการติดต่อการค้ากับต่างประเทศ ดังนั้น เศรษฐกิจภายในประเทศจีนจึงได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเมืองชายฝั่งทะเลและใกล้ทะเลอย่างเมืองฉวนโจว (Quanzhou) เมือง หมิงโจว (Mingzhou) ซึ่งคือเมืองหนิงปอ (Ningbo) ในปัจจุบัน และเมืองหยางโจว (Yangzhou) เป็นต้น ต่อมาเมืองหยางโจวได้พัฒนาเป็นเมืองใหญ่ ซึ่งเป็นเมืองริมแม่น้ำแยงซีเกียง (the Yangtze River หรือ the Changjiang River) ที่เชื่อมโยงภาคตะวันตกกับภาคตะวันออก อีกทั้งยังเป็นเมืองที่อยู่เส้นทางคลองต้าหยุนเหอ หรือเส้นทางคลองหลวงที่จากเมืองหางโจวถึงเมืองปักกิ่งซึ่งเชื่อมโยงภาคเหนือกับภาคใต้ (the Beijing Hangzhou Canal) ดังนั้น เมืองหยางโจวจึงกลายเป็นศูนย์กลางการจราจร และเป็นเมืองศูนย์กลางการกระจายสินค้าที่เหมาะสมที่สุด จึงมีพ่อค้ามาจากประเทศต่างๆ จำนวนมากใช้เส้นทางสายไหมทางทะเลนี้ทำการค้าขายที่เมืองหยางโจว เช่น พ่อค้าจำนวนมากได้พักอาศัยที่เมืองหยางโจว ทำให้เมืองหยางโจวมีตลาดเกิดขึ้นจำนวนมาก ในตลาดไม่เพียงแต่มีการค้าขายข้าวเกลือ สิ่งทอ ไม้ ใบชา แต่ยังมีสินค้าที่มาจากต่างประเทศ เช่น เครื่องเทศ เครื่องเพชรพลอย

¹Kegasawa Yasunori. (2014). *op. cit.* p. 268.

²Xu Ju. (2008). Maritime Silk Road (Sui and Tang Dynasties). *Ye Cheng*. (6) : 29-30.

หนังสือ เป็นต้น สินค้าที่มีความหลากหลายดึงดูดลูกค้าจำนวนมากมาซื้อและเดินเล่นในตลาด ทำให้ตลาดมีความคึกคักตลอดทั้งคืน ความคึกคักและความเจริญรุ่งเรืองของเมืองหยางโจวยังดึงดูดปัญญาชนให้มาเยือน¹ ดังนั้น จึงมีบทกวีนิพนธ์ที่มีชื่อเสียงจำนวนมากที่ประพันธ์เกี่ยวกับเมืองหยางโจวเอาไว้ เช่น นักกวีหนีไปในบทกวีนิพนธ์ที่ชื่อว่า ซ่ง เม้ง ฮ่าว หรือน จื่อ กว่าง หลิง (Song Menghaoran Zhi Guangling) เมืองกว๋างหลิงคือเมืองหยางโจว กล่าวว่าในเดือนมีนาคม ดอกไม้ทุกชนิดเบิกบานเป็นเวลาที่เหมาะสมที่สุดที่ไปเที่ยวเมืองหยางโจว นักกวีผู้ผู้ (Du Fu) ในบทกวีนิพนธ์ที่ชื่อว่า เจีย เมิน สีอ เอ้อร์ โส่ว (Jie Men Shi Er Shou) ในบทที่สองกล่าวว่ามีพ่อค้าต่างชาติจำนวนมากจากบ้านตัวเองมาค้าขายที่เมืองหยางโจว² แสดงให้เห็นว่าเมืองหยางโจวไม่เพียงแต่เป็นเมืองที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ และยังเป็นเมืองที่มีความรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมอีกด้วย

ดังนั้น ประเทศจีนในช่วงเวลานี้มีเครือข่ายทางการค้าโยงใยเชื่อมต่อกัน คนต่างชาติต่างภาษาได้เข้ามาในแผ่นดินจีน เช่น คนเอเชียกลาง คนอินเดีย คนเกาหลี และคนญี่ปุ่นต่างก็เข้ามาค้าขายกัน ความคึกคักและความเจริญรุ่งเรืองของตลาดเป็นแรงดึงดูดให้ผู้หญิงอยากออกจากบ้านมาเที่ยว และเพราะ

สภาพการเปิดกว้างของสังคม ทำให้ผู้หญิงเวลาออกจากบ้านไม่ต้องใช้ผ้าปิดหน้าตามจารีตประเพณี³ ทำให้ผู้หญิงได้พบปะกับผู้คนภายนอก และบุคคลหลากหลายประเภท ในเมืองเต็มไปด้วยคนต่างชาติต่างภาษาจึงทำให้ผู้หญิงได้เปิดหูเปิดตา ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสเข้าร่วมสังคม โดยเฉพาะเมืองหยางโจวซึ่งเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นเมืองที่ปัญญาชนจำนวนมากนิยมมาเที่ยวกัน ดังนั้น ผู้หญิงที่ออกมาเที่ยวมีโอกาสได้พบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความรู้กับปัญญาชน

การเปิดกว้างของเศรษฐกิจในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ทำให้เศรษฐกิจมีความมั่นคงและมีความเจริญ ชนชั้นปกครองลดค่าใช้จ่ายโดยการปลดผู้หญิงนางสนมนางกำนัลกลับภูมิลำเนาไปใช้ชีวิตของตนเอง ทำให้กฎระเบียบราชสำนักไม่ค่อยเข้มงวด จึงส่งผลต่อการใช้ชีวิต

¹Zhu Jiang. (1992). Yangzhou, Maritime Silk Road and Arab. *Arab World Studies*. (2): 36-38.

²Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China (Volume 5)*. pp. 236-237.

³Duan Tali. (2000). *Research on Status of Women in Tang China*. p. 18.

ประเพณีที่ผู้หญิงออกไปข้างนอกต้องปิดหน้า เป็นการบันทึกใน หนังสือแห่งพิธีกรรม (Book of Rites) หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่รวบรวมผลงานของนิตซังจื่อและผู้ที่นับถือลัทธิขงจื่อ เสร็จเรียบร้อยในสมัยราชวงศ์ฮั่น

ของผู้หญิงในวัง นอกจากนี้ชนชั้นปกครองยังส่งเสริมการค้าขายบนเส้นทางสายไหมทั้งทางบกและทางทะเล จึงทำให้เศรษฐกิจของเมืองสำคัญ เช่น เมืองฉางอาน เมืองกวางโจว และเมืองหยางโจว เป็นต้น กลายเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจมีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นเมืองนานาชาติที่เต็มไปด้วยวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทำให้คนราชวงศ์ถังได้เปิดหูเปิดตาและได้รับสิ่งใหม่ๆ จากโลกภายนอกมากขึ้น การเปิดกว้างของเศรษฐกิจมีผลต่อการใช้ชีวิตของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทและมีอิสระมากขึ้นในการดำเนินชีวิตในสังคม

2.3 สภาพสังคมด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรมในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีลักษณะการเปิดกว้าง โดยมีวัฒนธรรมหลากหลายจากต่างประเทศเข้ามาผสมกับวัฒนธรรมของราชวงศ์ถังดั้งเดิม และวัฒนธรรมของราชวงศ์ถังดั้งเดิมก็ถูกเผยแพร่ไปยังต่างประเทศอีกด้วย จึงทำให้วัฒนธรรมในช่วงเวลานี้มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมากซึ่งได้ส่งอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตคนราชวงศ์ถังตอนต้น

2.3.1 การเปิดกว้างและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ

สังคมราชวงศ์ถังตอนต้นเป็นสังคมที่มีความเจริญรุ่งเรืองและมีลักษณะการเปิดกว้างซึ่งมีอิทธิพลต่อการเผยแพร่วัฒนธรรมสู่ต่างประเทศ เนื่องจากการคมนาคมในช่วงเวลานี้มีการพัฒนาอย่างมากจึงช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรต่อประเทศเพื่อนบ้าน ชนชั้นปกครองส่งเสริมให้ชาวต่างชาติมาศึกษาวิชาความรู้ที่จีน ใน ค.ศ. 630 ญี่ปุ่นได้ส่งทูตซึ่งรวมทั้งข้าราชการเจ้าหน้าที่ นักศึกษา พระสงฆ์ มาศึกษาวิชาความรู้ที่จีน ชาวญี่ปุ่นได้เรียนรู้วัฒนธรรมจีนจากหลายด้าน เช่น ด้านประวัติศาสตร์ อักษรศาสตร์ ศาสนา ศิลปะ สถาปัตยกรรม เป็นต้น เมื่อนักศึกษากลับไปประเทศญี่ปุ่นได้นำเอาความรู้มาเผยแพร่ ชาวญี่ปุ่นได้เลียนแบบการปกครอง การวางแผนผังตามแบบเมืองนครหลวงของราชวงศ์ถัง อาหารการกิน เครื่องนุ่งห่ม นอกจากนักศึกษาดังกล่าวได้นำเอาวัฒนธรรมจีนไปเผยแพร่ที่ญี่ปุ่นแล้ว ยังมีนักศึกษาที่อยากศึกษาวัฒนธรรมจีนอย่างลึกซึ้งเลยจึงตัดสินใจพักอาศัยที่จีนอย่างถาวร เช่น เฉาเหิง (Chao Heng) เป็นชาวญี่ปุ่นที่รักวัฒนธรรมจีนอย่างมาก โดยเฉพาะการแต่งกวีนิพนธ์แบบจีน เฉาเหิงได้รู้จักนักกวีที่มีความชำนาญทางด้านงานประพันธ์ของจีนอย่าง หลี่ไป๋ หวางเหว่ย (Wang Wei) ชู่กวางอี้ (Chu Guang Yi) ซึ่งเฉาเหิงได้เป็นเพื่อนกับพวกเขา เมื่อเฉาเหิงกำลังจะเดินทางกลับญี่ปุ่น หวางเหว่ยได้แต่งบทกวีนิพนธ์ชื่อว่า ช่ง มี ฐุ เฉา เหิง หวน หรี เปิ่น กั๋ว (Song Mi Shu Chao Heng Huan Ri Ben Guo) นักกวีหลี่ไป๋เคยแต่งกวีนิพนธ์ชื่อว่า คู เฉา ชิง เหิง (Ku Chao Qingheng) เพื่อรำลึกเฉาเหิงอย่าง

โคกเศร้าในครั้งหลังไปได้ยินข่าวว่า เจาเหิงเกิดอุบัติเหตุในระหว่างทางที่กลับญี่ปุ่น เมื่อเจาเหิงกลับสู่เมืองฉางอาน จึงได้เห็นกวีนิพนธ์ที่หลี่ไปประพันธ์ให้ตัวเอง เลยแต่งกวีนิพนธ์กลับที่ชื่อว่า *วัง เซียง* (Wang Xiang) ในบทกวีนิพนธ์นี้ไม่เพียงแต่แสดงความคิดถึงบ้านเกิดเมืองนอน อีกทั้งยังแสดงถึงความซาบซึ้งต่อมิตรภาพของหลี่ไป และความน่าเสียดายที่หลี่ไปไม่ได้อยู่เมืองฉางอาน จะเห็นได้ว่ามิตรภาพของเจาเหิงกับนักกวีจีนไม่เพียงแต่จะช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมแล้ว ยังเป็นเสมือนสะพานที่เชื่อมโยงทั้งประเทศจีนและประเทศญี่ปุ่น¹ พระภิกษุเจี้ยนเจิน (Jianzhen) ก็เป็นผู้ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศเช่นกัน เจี้ยนเจินเคยเดินทางไปประเทศญี่ปุ่น 6 ครั้ง แต่เนื่องจากเจออุปสรรคต่างๆ ระหว่างการเดินทางจึงเกิดความล้มเหลว 5 ครั้ง โดยครั้งที่ 6 ได้ไปถึงประเทศญี่ปุ่น เมื่อเจี้ยนเจินได้ไปถึงประเทศญี่ปุ่นแล้ว ได้นำเอาวัฒนธรรมจีนไปเผยแพร่ที่ประเทศญี่ปุ่น เช่น ศิลปะการเขียนพู่กันจีน ตำราแผนแพทยจีนโบราณที่ได้ช่วยส่งเสริมการพัฒนาของการแพทย์ประเทศญี่ปุ่น ยังได้เผยแผ่พุทธศาสนาอีกด้วย พระภิกษุเจี้ยนเจินเป็นพระภิกษุที่ได้รับความชื่นชมจากชาวญี่ปุ่นอย่างมากและได้ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีต่อทั้งสองประเทศ²

นอกจากนี้ยังมีนักศึกษาจากอาณาจักรซิลลา (Silla 57 ปีก่อนคริสตกาล-ค.ศ. 935)³ ซึ่งเป็นประเทศเกาหลีปัจจุบัน มาศึกษาประวัติศาสตร์ ดาราศาสตร์ การคำนวณ วันเดือนปี การแพทย์ เป็นต้น ที่เมืองฉางอานบทกวีจีนและอักษรจีนก็ได้รับความนิยมจากชาวอาณาจักรซิลลาเป็นอย่างมาก ใน ค.ศ. 640 อาณาจักรซิลลาได้ส่งนักศึกษามาศึกษาวิชาความรู้ที่ประเทศจีน เช่น การเรียนการแต่งบทกวีนิพนธ์ ร้อยแก้ว นวนิยาย การเรียนรู้วรรณกรรมจีน ลัทธิขงจื้อ เป็นต้น ซึ่งทำให้ชาวอาณาจักรซิลลาได้เข้าใจประเทศจีนอย่างมาก วัฒนธรรมจีนได้เผยแพร่ที่อาณาจักรซิลลา และได้ส่งอิทธิพลต่อวัฒนธรรมอาณาจักรซิลลาด้วย เช่น แต่ก่อนอาณาจักรซิลลาไม่มีตัวอักษรของตัวเอง ต่อมาใน ค.ศ. 692 เซวซง (Xue Chong) ซึ่งเป็นนักวิชาการของอาณาจักรซิลลาได้รับอิทธิพลจากอักษรจีนจึงได้ดัดแปลง แก้ไข ประดิษฐ์เป็นอักษรใหม่ นอกจากนี้ อาณาจักรซิลลายังส่งนักศึกษามาเรียนดนตรีกับคนราชวงศ์ถัง ซึ่งเครื่องดนตรีของอาณาจักรซิลลา

¹Wang Renbo. (1975). Japanese Missions to Imperial China and Chinese-Japanese Culture Communication. *Journal of Northwest University (Philosophy and Social Sciences Edition)*. (4): 69-81.

²Song Binbin. (2014). On the Influence of Jianzhen Attempted to Visit Japan on Sino - Japanese Cultural Exchanges. *Business*. (9):74-74.

³แต่ก่อนอาณาจักรซิลลาเป็นหนึ่งในอาณาจักรยุคสามก๊กแห่งเกาหลี แต่ใน ค.ศ. 660-668 อาณาจักรซิลลาได้ร่วมมือกับราชวงศ์ถังจึงทำให้อาณาจักรโกโคกูรยอ อาณาจักรแพ็กเจสิ้นสุดลงและรวมสามอาณาจักรเป็นหนึ่งเดียว ใน ค.ศ. 668

ส่วนใหญ่ได้เลียนแบบจากเครื่องดนตรีราชวงศ์ถัง อีกทั้งดนตรีของอาณาจักรซิลลาที่ถูกเผยแพร่สู่เมืองฉางอาน จัหวะและเนื้อร้องที่ไพเราะเป็นที่นิยมของชาวจีนเช่นกัน¹

ประเทศอินเดียกับจีนต่างก็มีทูตประจำเมืองหลวงทั้งสองฝ่ายและมีการค้าทางทะเลระหว่างกันเป็นจำนวนมาก ราชสำนักต่างก็ให้ความสำคัญกับการช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างทั้งสองประเทศ ในรัชสมัยจักรพรรดิถังไท่จงทรงส่งคนไปเรียนวิธีการผลิตน้ำตาล การแพทย์ ดาราศาสตร์ของอินเดีย ส่วนการทำกระดาษ เครื่องปั้นดินเผาและวัฒนธรรมของจีนก็เผยแพร่ไปสู่ประเทศอินเดียเช่นกัน ด้วยความลึกซึ้งของการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างสองประเทศ วัฒนธรรมอินเดียได้ผสมผสานกับวัฒนธรรมจีน เช่น การนับวันเดือนปีของปฏิทินอินเดีย ถูกแก้ไข ดัดแปลงจนกลายเป็นการนับวันเดือนปีของปฏิทินที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของคนจีน เครื่องดนตรีต่างๆ ก็ได้เลียนแบบและดัดแปลงจนกลายเป็นเครื่องดนตรีที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมจีน ขณะเดียวกัน ประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์ การแพทย์โบราณของจีนได้ถูกเผยแพร่สู่ประเทศอินเดีย เมื่อพระภิกษุอี้จิง (Yijing) ไปศึกษาวิชาความรู้ที่ประเทศอินเดีย เมื่อมีคนป่วย พระภิกษุอี้จิงก็ใช้ยาสมุนไพรจีนมาช่วยรักษาโรคของผู้ป่วย ทำให้ชาวอินเดียได้เปิดหูเปิดตา พระภิกษุอี้จิงจึงได้รับความยกย่องจากชาวอินเดีย อีกทั้งในสมัยจักรพรรดิถังไท่จง หลังจากนักบวชเสวียนจางหรือพระถังซัมจั๋ง (Xuanzang) เดินทางกลับจากอินเดียได้อัญเชิญคัมภีร์พุทธศาสนาสู่ประเทศจีน พระเสวียนจางยังร่วมกับลูกศิษย์ทำการแปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาจีนจำนวนมาก และช่วยเผยแผ่พุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง การเผยแผ่ของพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญที่สร้างมิตรภาพต่อทั้งสองประเทศ²

ต่อมาเมื่อพระเจ้าซรอนชั่นกัมโป (Songtsen Gampo) ได้รวมแผ่นดินทิเบตเป็นหนึ่งเดียว และเห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองแห่งราชวงศ์ถัง พระเจ้าซรอนชั่นกัมโปจึงตัดสินใจสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อราชสำนักถัง ใน ค.ศ.641 จักรพรรดิถังไท่จงทรงยกพระราชธิดา นามองค์หญิงเหวินเฉิง (Princess Wencheng) เดินทางไปแต่งงานกับพระเจ้าซรอนชั่นกัมโปที่ทิเบต การแต่งงานครั้งนี้ไม่เพียงแต่รักษาความมั่นคงของเขตชายแดน และยังส่งเสริมความร่วมมือในการบริหารประเทศ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เช่น องค์หญิงเหวินเฉิงได้นำวัฒนธรรมชาวฮั่นไปเผยแพร่ให้ชาวทิเบต ทรงนำใบชา การเลี้ยงหนอนไหม เทคนิคการทอผ้า

¹Wu Baotang; & Wen Chuan. (1990). A Study on the Relationship Between Tang and Silla. Journal of Yantai University (Philosophy and Social Science Edition). (3): 26-36.

²Li Juan. (2013). An Analysis of the Sino-Indian Culture in Tang China. Small Writer's Publication: Teaching Exchange. (2): 443-443.

เทคนิคการทำกระดาษนำเข้าสู่ทิเบต นอกจากนี้ ทางด้านการเกษตรของทิเบตยังล้ำสมัย องค์หญิงเหวินเฉิงยังสอนวิธีการขุดดินที่ช่วยปลูกนา และนำเมล็ดพันธุ์ผักต่างๆ จากจีนมาปลูก เช่น ข้าวโพด มันฝรั่ง และผักอย่างอื่น อีกทั้งยังสอนเทคนิคการทอผ้าเย็บปักถักร้อยให้ผู้หญิงทิเบต¹ ทำให้การใช้ชีวิตของชาวทิเบตมีความมั่นคง อุดมสมบูรณ์ และทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวทิเบตได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ องค์หญิงเหวินเฉิงยังส่งชาวทิเบตไปศึกษาวิชาความรู้ที่จีนด้วย² ดังนั้น การแต่งงานขององค์หญิงเหวินเฉิงกับพระเจ้าชزونชันกัมโปถือเป็นการสร้างความสัมพันธ์เป็นมิตรระหว่างทั้งสองประเทศ ซึ่งเป็นสะพานที่เชื่อมโยงทั้งสองประเทศให้เป็นครอบครัวเดียวกัน

การเปิดกว้างทางการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ทำให้ราชวงศ์ถังเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก เมื่อชาวจีนเดินทางไปต่างประเทศ ชาวต่างชาติก็เรียกชาวจีนว่าถังเหริน (Tang Ren) ซึ่งแปลว่าคนราชวงศ์ถังอีกทั้งสถานที่พักอาศัยของชาวจีนในพื้นทะเลถูกชาวต่างชาติเรียกว่าถังเหรินเจีย (Tangren Jie) ซึ่งแปลว่าถนนแห่งชาวจีนเปรียบเสมือนย่านไชน่าทาวน์ในทุกวันนี้ ในช่วงเวลานั้น นอกจากปัญญาชนต่างๆ เป็นคนที่ช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมแล้ว นโยบายเหอซินที่ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ผ่านการแต่งงานระหว่างราชวงศ์ถังกับชนเผ่าต่างๆ นั้น ผู้หญิงจึงมีบทบาทสำคัญทางด้านการเมืองเพื่อความสะดวกสบายเรียบร้อยของเขตชายแดนแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญมากต่อการเผยแพร่วัฒนธรรมจีนเพื่อให้วัฒนธรรมจีนกับวัฒนธรรมชนเผ่าได้ผสมผสานกันอย่างกลมเกลียว ดังนั้น เพื่อการดำเนินนโยบายเหอซินอย่างมีประสิทธิภาพที่อยู่ภายใต้สังคมที่มีการเปิดกว้างและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม จักรพรรดิต้องให้ความสำคัญในการอบรมวิชาต่างๆ ให้แก่องค์หญิง สถาปนาสังคมการเปิดกว้างดังกล่าวจึงได้ส่งอิทธิพลต่อสถานภาพผู้หญิงอย่างยิ่ง

2.3.2 การเปิดกว้างและการรับวัฒนธรรมภายนอกที่เข้าสู่สังคมราชวงศ์ถัง

สถาปนาสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นเป็นสังคมที่เปิดกว้าง เนื่องจากความสงบบริเวณชายแดน การพัฒนาทางคมนาคม การเดินเรือ และการสนับสนุนจากราชสำนักที่ช่วยส่งเสริมการค้าขายและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างต่างประเทศ จึงทำให้เส้นทางสายไหมทั้งทางบกและทางทะเลมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก และทำให้ราชสำนักถังมีความสัมพันธ์กับภายนอกอย่างมากโดยมีวัฒนธรรมของราชวงศ์ถังดั้งเดิมถูกเผยแพร่ที่ต่างประเทศ อีกทั้งยังมี

¹Chen Xin'gen. (2015). Princess Wencheng in Tibet and the Creation of Precedent for Cultural Exchanges between China and Tibet. *Youth and Society: Volume II.* (9): 266-267.

²Kegasawa Yasunori. (2014). *op. cit.* p. 354.

วัฒนธรรมหลากหลายจากต่างประเทศเข้ามาผสมกับวัฒนธรรมของราชวงศ์ถังดั้งเดิม ทำให้สังคมราชวงศ์ถังได้รับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมจากหลายด้าน

ด้านศาสนา ในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นเส้นทางสายไหมมีการค้าขายอย่างคึกคัก และดึงดูดชาวต่างชาติเข้ามาประเทศจีนจำนวนมาก และยังนำเอาวัฒนธรรมของตนเองเข้ามาเผยแพร่ในประเทศจีนด้วย อาทิ นักบวชและผู้สอนศาสนาแถบเอเชียกลางและทวีปยุโรป ชนชั้นปกครองราชวงศ์ถังตอนต้นอนุญาตการนับถือศาสนาได้โดยเสรี เทคนิคการทำกระดาษและเทคโนโลยีการตีพิมพ์มีการพัฒนาเป็นอย่างมากจึงมีอิทธิพลต่อการเผยแพร่ทางศาสนา ดังนั้น มีหลากหลายศาสนาเข้าสู่ประเทศจีนและรุ่งเรืองขึ้น เช่น ศาสนาพุทธเข้าสู่ประเทศจีนในสมัยราชวงศ์ฮั่น แต่ได้รับการเผยแผ่อย่างกว้างขวางในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นโดยเฉพาะผ่านการเผยแผ่ของพระเสวียนจางและพระอึ้งจิ้น พระภิกษุสององค์นี้ได้แปลพระคัมภีร์พุทธศาสนาและพระไตรปิฎกจำนวนมาก จึงทำให้ไม่ว่าชนชั้นผู้ทรงอำนาจหรือสามัญชนต่างได้รับรู้ความรู้ทางพุทธศาสนาด้วย นอกจากนี้ ศาสนาโซโรอัสเตอร์ (Zoroastrianism) จากเปอร์เซียเริ่มถูกเผยแผ่เข้าสู่ประเทศจีนในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 3 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 4 แต่ในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นได้ถูกเผยแผ่อย่างกว้างขวางจนเข้าสู่เมืองฉางอาน และในเมืองต่างๆ มีการสร้างศาสนสถานสำหรับผู้นับถือศาสนาโซโรอัสเตอร์ เช่น เมืองตุนหวง เมืองหยางโจว และเมืองกวางโจว เป็นต้น¹ การนับถือศาสนาโซโรอัสเตอร์ได้รับความนิยมอย่างมากซึ่งเป็นที่พึงพอใจของชาวต่างชาติที่ตั้งที่อยู่อาศัยอย่างถาวรที่เมืองต่างๆ ต่อมา ค.ศ. 635 ศาสนาคริสต์นิกายเนสโตเรียน (Nestorian Christianity) ได้ถูกเผยแผ่เข้าสู่ประเทศจีน เมื่อหัวหน้าศาสนาที่ชื่อว่าอาหลัวปิ่น (Aluoben) ที่มาจากประเทศต้าฉิง (Daqin) ซึ่งหมายถึงอาณาจักรโรมตะวันออก ได้นำพระคัมภีร์ต่างๆ มาเมืองฉางอานและได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากจักรพรรดิถังไท่จง ราชสำนักถังยังอนุญาตให้สร้างศาสนสถานสำหรับผู้ที่ยึดถือศาสนาคริสต์นิกายเนสโตเรียนที่เมืองฉางอานและเมืองลั่วหยาง² ศาสนาคริสต์นิกายเนสโตเรียนเป็นศาสนาที่ได้รับความนิยมในช่วงเวลานั้น ต่อมาใน ค.ศ. 694 ศาสนามานี (Manichaeism) เข้าสู่ประเทศจีน ซึ่งเป็นศาสนาหลักของชาวเผ่าอูยกูร์ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของพ่อค้าเผ่าอูยกูร์ที่ตั้งที่อยู่อาศัยอย่างถาวรที่ประเทศจีน³ สังคมราชวงศ์ถังตอนต้นเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความ

¹Zhao Xihui. (2010). An Analysis of the Religious Belief of Hu Merchants in Tang China. *History of the Tang China*. (1): 229-235

²Yang Zhijiu. (1997). Nestorian Christianity of Tang China. *History Teaching*. (4):13-14

³Kegasawa Yasunori. (2014). *op. cit* p. 259.

หลากหลายทางศาสนา ทำให้คนราชวงศ์ถังได้รับความคิดหลากหลาย ซึ่งได้ทำลายสภาพสังคมดั้งเดิมที่ยึดถือลัทธิขงจื้อเป็นหลัก

ด้านการแต่งกาย เนื่องจากสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นเป็นสังคมที่มีการเปิดกว้าง อีกทั้งความเจริญรุ่งเรืองทางการค้าบนเส้นทางสายไหม จึงดึงดูดชาวต่างชาติจำนวนมากเข้ามาค้าขายและตั้งที่อยู่อาศัยถาวร ดังนั้น การแต่งกายของชาวต่างชาติต่างๆ จึงเป็นสิ่งที่ดึงดูดตาของคนราชวงศ์ถัง ด้วยการเปิดกว้างทางความคิดและวัฒนธรรมของราชวงศ์ถัง ชุมชนต่างชาติซึ่งรวมชุมชนเผ่าต่างๆ จากภาคตะวันตกและภาคเหนือของจีน ชุมชนอินเดีย และชุมชนเปอร์เซีย เป็นต้น ได้รับความนิยมอย่างมากจากคนราชวงศ์ถัง ซึ่งรับรูปแบบจากชุมชนต่างชาติแล้วมาดัดแปลง แก้ไขผสมผสานกับรูปแบบชุดจีน จึงได้ชุดที่มีเอกลักษณ์สำหรับคนราชวงศ์ถัง เช่น ชุดผู้ชายได้รับอิทธิพลจากแขนเสื้อแคบ เสื้อคอปกกลม รอยผ่าข้างชายเสื้อของชุดชนเผ่าเซียนเปย์ (Xianbei) ซึ่งเป็นชนเผ่าภาคเหนือของจีน ส่วนชุดผู้หญิงไม่ค่อยดัดแปลงอะไรมาก รูปแบบเสื้อผ่าครึ่งรักษาภาพชุดชนเผ่าดั้งเดิมไว้ เมื่อชนเผ่าภาคตะวันตกขี่ม้าออกไปข้างนอก ต้องใส่หมวกสานชนิดหนึ่งและมีผ้าลักษณะบางใสลงจากขอบหมวกที่มีความยาวจนคลุมทั้งตัวได้ เพื่อป้องกันทรายที่พัดมา กันฝน และกันแดดด้วย การแต่งกายแบบนี้เรียกว่า มู่หลี (Muli) เมื่อการแต่งกายแบบนี้เข้าสู่จีน จึงกลายเป็นการแต่งกายที่ได้รับความนิยมอย่างมากจากทั้งผู้ชายและผู้หญิง ในสมัยจักรพรรดิถังเกาจง ผ้าลักษณะบางใสที่ลงจากขอบหมวกและมีความยาวจนคลุมทั้งตัวถูกตัดสั้นขึ้นจนถึงคอซึ่งถูกเรียกว่า เวย์เม่า (Weimao) จึงกลายเป็นแฟชั่นที่ได้รับความนิยมอย่างมากจากผู้หญิง¹ ด้วยการเปิดกว้างของสังคม ผู้หญิงนิยมแต่งชุดผู้ชายไปขี่ม้าล่าสัตว์และไปเที่ยวเหมือนผู้ชายอย่างอิสระ ซึ่งกลายเป็นแฟชั่นอีกแบบหนึ่งสำหรับผู้หญิง

ด้านการใช้ชีวิต เนื่องจากมีชาวต่างชาติจำนวนมากตั้งที่อยู่อาศัยอย่างถาวรที่ประเทศจีนแล้ว ชาวต่างชาติบางกลุ่มยังรักษาสภาพการดำเนินชีวิตดั้งเดิมไว้ซึ่งเป็นการใช้ชีวิตแบบคนเร่ร่อน เช่น ไม่นิยมนอนที่บ้านแต่ชอบกางเต็นท์นอน และกินเนื้อแพะด้วยมือ เป็นต้น เช่น รัชทายาทของจักรพรรดิถังไท่จงชอบวิถีชีวิตของชนเผ่าเตอร์ก และชอบกางเต็นท์ในวังและแต่งชุดเผ่าเตอร์ก อีกทั้งพระองค์ยังทรงโปรดให้คนรับใช้แต่งชุดเผ่าเตอร์กด้วย นอกจากนี้ชนชั้นปกครองนิยมการใช้ชีวิตเหมือนชนเผ่าแล้ว บุคคลสามัญชนก็นิยมเช่นกัน เช่น บุคคลสามัญชน

¹Shao Chenxia. (2006). An Analysis on the Impact on Tang China's Costume from External Culture. *Journal of Jiang Su Teachers University of Technology*. 12(3): 85-88.

²Peter Shaffer. (2005). *op. cit.* pp. 52-54.

ชาวประมงเห็นแล้วเกิดความกลัวอยู่ในใจ¹ จิตรกรอีกสองท่านที่ลือชื่อ คือ หลี่ซื่อซุน (Li Sixun) และหวางเหว่ย (Wang Wei) ทั้งสองท่านเป็นทั้งจิตรกรและนักกวีที่มีชื่อเสียงมาก อีกทั้งยังเป็นผู้ริเริ่มตั้งสถานศึกษาจิตรกรรมสาขาภาพวาดทิวทัศน์ขึ้นในภาคเหนือและภาคใต้ของจีนอีกด้วย

งานปฏิมากรรมในช่วงนี้ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก จึงนิยมสร้างพระพุทธรูปปฏิมากรขึ้นมา ปฏิมากรรมมีทั้งที่เป็นพระพุทธรูปขนาดต่างๆ และปางต่างๆ รวมไปถึงเทวรูปตามคติมหายาน รูปปฏิมากรเป็นรูปร่างมนุษย์ที่มีส่วนสัดส่วนงดงามสมบูรณ์ ปฏิมากรรมลือชื่อที่สุดคือวัดพระถ้ำของ둔หวงที่ถ้ำม่อเกาคุมีภาพกว่าแสนภาพในมณฑลกานซู ทุกวันนี้ วัดพระถ้ำของ둔หวงที่ถ้ำม่อเกาคุไม่เพียงเป็นมรดกของประเทศจีนและยังเป็นมรดกโลกอีกด้วย²

ด้านดนตรีและการฟ้อนรำ จักรพรรดิถังเสวียนจงเป็นจักรพรรดิที่ชอบด้านดนตรีเป็นอย่างมาก พระองค์ทรงโปรดดนตรีตั้งแต่ทรงพระเยาว์ โดยทรงจัดการสอนดนตรีและฟ้อนรำแก่สาธุศิษย์ของพระองค์ และหญิงสาววังอีกนับร้อยในสวนหลี่หยวน ยังมีสนมหยางกู่เฟย์ (Yang Guifei) ที่ถนัดด้านดนตรีและการฟ้อนรำตะวันตกเป็นอย่างมาก นางถนัดดีดพิณและรำรำ ขณะที่จักรพรรดิทรงพระเกษมสำราญกับการแสดงดนตรี จนกวีเอกไป๋จวีอี้ (Bai Juyi) นำไปประพันธ์เป็นบทกวีนิพนธ์ที่ชื่อว่า *ผู้หญิงที่ระบำฮู่เสวียน* (Hu Dancing Girls) ในบทกวีนิพนธ์นี้กล่าวถึงความสวยงามของระบำฮู่เสวียน ระบำฮู่เสวียนได้รับอิทธิพลจากระบำของชนเผ่าตะวันตก และยังคงกล่าวถึงว่า จักรพรรดิถังเสวียนจงทรงโปรดระบำฮู่เสวียนอย่างมาก ต่อมาเมื่อมีดนตรีที่ชื่อว่า *หนี่ ชั่ง อวี่ อี้ ฉวี* (Ni Chang Yu Yi Qu) โดยประกอบกระบำของหยางกู่เฟย์ จักรพรรดิถังเสวียนจงทรงโปรดเช่นกัน ดนตรีนี้เป็นดนตรีที่สำคัญมากสำหรับการแสดงของราชสำนัก ในบทกวีนิพนธ์ของกวีเอกไป๋จวีอี้ชื่อว่า *หนี่ ชั่ง อวี่ อี้ ฉวี เกอ* (Ni Chang Yu Yi Wu Ge) กล่าวว่า ในเพลงและระบำหลากหลาย ระบำหนี่ชั่งอวี่อียี่มากที่สุด³ แสดงให้เห็นว่าในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นนั้น ไม่ว่าการแต่งดนตรีและการฟ้อนรำล้วนแล้วมีการพัฒนาเป็นอย่างมาก

การเปิดกว้างรับวัฒนธรรมภายนอกที่เข้าสู่สังคมราชวงศ์ถัง ทำให้สังคมราชวงศ์ถังเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมหลากหลายที่ผสมผสานอย่างกลมเกลียวกัน จนทำให้การใช้ชีวิตของคนราชวงศ์ถังได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอกอย่างมาก โดยเฉพาะการแต่งกายของผู้หญิงกลายเป็นแฟชั่นชนิดหนึ่ง ผู้หญิงสามารถแต่งชุดผู้ชายออกไปข้างนอกเพื่อขี่ม้าและล่าสัตว์ตลอดจนไปเที่ยวเหมือนผู้ชายได้ การเผยแผ่ของพุทธศาสนาได้ส่งเสริมการพัฒนาของศิลปะต่างๆ

¹Wang Haiyan. (2006). *The Ten Lessons of Explanations about Tang China*. pp. 946-947.

²Wang Haiyan. (2006). *op. cit.* pp. 949-951.

³Gao Shiyu. (2011). *op. cit.* pp. 130-131.

ด้านดนตรีและการฟ้อนรำก็ได้รับอิทธิพลจากเผ่าตะวันตก สภาพการเปิดกว้างการรับวัฒนธรรมภายนอก ทำให้ผู้หญิงได้มีโอกาสออกไปข้างนอกเปิดหูเปิดตา จึงได้มีอิทธิพลต่อสถานภาพผู้หญิง

2.4. สภาพสังคมด้านศาสนา

สมัยราชวงศ์ถังตอนต้นเป็นช่วงเวลาที่ยังคงเปิดกว้างและมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ความศรัทธาในด้านศาสนาของผู้คนจึงหลากหลายเช่นกัน ศาสนาที่ชาวจีนส่วนใหญ่นับถือคือลัทธิเต๋าที่ชนชั้นปกครองยกย่อง และยังมีพุทธศาสนาที่เข้ามาเผยแผ่จนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสและเจริญรุ่งเรืองมาเป็นลำดับ ส่วนลัทธิขงจื๊อดั้งเดิมนั้นยังคงให้ความเคารพนับถืออยู่แต่แนวความคิดบางอย่างลดความสำคัญลง เพราะขัดกับความคิดทางลัทธิเต๋ากับพุทธศาสนาที่ได้รับการยกย่องมากกว่า โดยเฉพาะความเชื่อในลัทธิเต๋าและศาสนาพุทธที่เห็นว่า “ชายหญิงมีสถานะเท่าเทียมกัน” นั้น ขัดกับความเชื่อของลัทธิขงจื๊อที่ยังรักษาลักษณะค่านิยมทางเพศที่เห็นผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงเป็นรองมาก จึงทำให้ลัทธิขงจื๊อแม้ยังเป็นที่ยอมรับแต่ก็ยังจำกัดในวงแคบและไม่เข้มงวดเหมือนก่อน ฉะนั้น ไม่ว่าในครอบครัวหรือในสังคม ผู้หญิงเริ่มที่จะกล้าแสดงออกไม่ว่าจะด้านความคิด สติปัญญา ความสามารถและความถนัดของตัวเองออกมา

2.4.1 การยกย่องลัทธิเต๋าในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น

ลัทธิเต๋าหรือศาสนาเต๋า (Taoism) เป็นลัทธิดั้งเดิมของจีน เกิดขึ้นในสมัยชุนชิวจ้านกั๋ว (770 ปีก่อนคริสต์ศักราช - 221 ปีก่อนคริสต์ศักราช) แต่พอถึงสมัยจักรพรรดิฮั่นอู่ตี้ (141 ปีก่อนคริสต์ศักราช - 87 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ได้ประกาศล้มล้างแนวคิดของลัทธิอื่นๆ และมีพระราชดำริทรงยกย่องลัทธิขงจื๊อขึ้นมาเป็นแนวคิดหลักที่ขึ้นากการปกครองบ้านเมืองจึงทำให้แนวคิดของลัทธิเต๋าถูกกดขี่ในสมัยนั้น ต่อมาในสมัยเว่ยจินและราชวงศ์เหนือและใต้ซึ่งเป็นสมัยที่แผ่นดินจีนแตกแยกและเกิดความวุ่นวาย อีกทั้งชาวเผ่าทางภาคเหนือรุกรานแผ่นดินจีนทำให้แผ่นดินจีนมีทั้งวัฒนธรรม “ดั้งเดิม” กับ “ชาวเผ่า” ผสมผสานและทำให้กฎระเบียบและลัทธิขงจื๊อซึ่งเป็นแนวคิดหลักของจีนดั้งเดิมถูกล้มล้างทำให้แนวคิดลัทธิเต๋ามีโอกาสเผยแผ่โดยผ่านการพัฒนาในราชวงศ์สุย (ค.ศ. 581-618) จนกระทั่งได้รับการยกย่องอย่างมากในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น¹

¹Qing Xitai; & Tang Dachao. (1994). The History of Taoism. p. 56.

ตั้งแต่ช่วงปลายราชวงศ์สุย สังคมเกิดความวุ่นวาย แม้ว่าการปกครองในสังคมของพวกขุนนางร่ำรวยค่อยๆ เสื่อมโทรม แต่อิทธิพลในสังคมยังยิ่งใหญ่เหมือนเดิม ตระกูลหลี่ (Li) มีเชื้อสายมาจากชนเผ่าทางภาคเหนือของจีน เรียกว่า พวกฮู่¹ เป็นชาวเผ่าทางภาคเหนือที่ไม่ได้เป็นขุนนางร่ำรวย ใน ค.ศ. 618 ตระกูลหลี่สถาปนาราชวงศ์ถังขึ้นมาและกลายเป็นชนชั้นปกครอง เพื่อได้รับการสนับสนุนจากประชาชนชนชาติอื่น ปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์ถังนามหลี่หยวน (Li Yuan) ซึ่งเป็นจักรพรรดิถังเกาจู่ (Emperor Gaozu) ทรงประกาศว่าชนชั้นปกครองตระกูลหลี่เป็นลูกหลานของเล่าจื้อ โดยมีตำนานเล่าว่าเทพเจ้านามว่า ไท่ ชั่ง เหล่า จุน (Tai Shang Lao Jun หรือ Senior Moral) ซึ่งเป็นเล่าจื้อบอกว่า หลี่หยวนเป็นลูกหลานของเทพไท่ชั่งเหล่าจุน ลูกหลานต่อไปจะมีความเจริญรุ่งเรืองอีกหลายพันปี ดังนั้น เพื่อยกย่องฐานะทางสังคมของตัวเองและได้รับความนับถือจากประชาชนทั่วไป ชนชั้นปกครองตระกูลหลี่จึงยกย่องลัทธิเต๋าขึ้น เนื่องจากตระกูลหลี่ มีแค่เดียวกับเล่าจื้อ (หรือ หลี่ เถ่อร์) ปฐมอาจารย์แห่งลัทธิเต๋า ตระกูลหลี่จึงยกย่องตระกูลตัวเองเป็นลูกหลานของเล่าจื้อ ต้องการให้การปกครองของตัวเองมีเทพตามความเชื่อในลัทธิเต๋าช่วยคุ้มครอง โดยมีตำนานเล่าถึงการที่ไท่ชั่งเหล่าจุนช่วยคุ้มครองหลี่หยวน จนรบชนะขุนนางราชวงศ์สุย เช่น ใน ค.ศ. 617 เมื่อหลี่หยวนกำลังต่อสู้กับขุนนางราชวงศ์สุยอยู่นั้นได้เกิดฝนตกหนัก ทั้งสองฝ่ายต้องตกลงหยุดการต่อสู้ ทันใดนั้นเทพภูเขาก่อมาถวายพระราชโองการของไท่ชั่งเหล่าจุนแก่หลี่หยวนว่าเขาจะเป็นผู้ควบคุมโลก หลี่หยวนได้รับความช่วยเหลือจากไท่ชั่งเหล่าจุนจนได้ชัยชนะ จากนั้นเมื่อไท่ชั่งเหล่าจุนไปภูเขางงหนันชาน (Zhongnan Shan) ซึ่งอยู่มณฑลชานซี (Shaanxi Province) ได้บอกกับคนในภูเขานี้ว่า หลี่หยวนจะได้รับอาณัติจากสวรรค์ (Tianming) หลังจากหลี่หยวนขึ้นครองราชย์ ค.ศ. 625 หลี่หยวนหรือจักรพรรดิถังเกาจู่ ได้ยกย่องลัทธิเต๋าเป็นศาสนาประจำราชวงศ์ถังและส่งเสริมให้มีฐานะสูงกว่าพุทธศาสนาและลัทธิขงจื้อ

ต่อมาในสมัยจักรพรรดิถังไท่จง เดิมชื่อ หลี่ซือหมินได้แย่งชิงตำแหน่งรัชทายาทจากพี่ชาย คือ หลี่เจี้ยนเฉิง (Li Jiancheng) ผู้ที่นับถือพุทธศาสนานับสนุนหลี่เจี้ยนเฉิงซึ่งเป็นองค์รัชทายาท ผู้ที่นับถือลัทธิเต๋านับสนุนหลี่ซือหมินและใน ค.ศ. 626 หลี่ซือหมินได้ทำรัฐประหารที่ประตูเสวียนอู่เหมินซัน (Xuanwu Gate Incident) หลี่เจี้ยนเฉิงถูกประหารชีวิต หลี่ซือหมินขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิถังไท่จง หลังจากนั้นด้วยความที่ได้รับการช่วยเหลือจากฝ่ายที่นับถือลัทธิเต๋า พระองค์จึงได้สนับสนุนลัทธิเต๋าโดยโปรดให้สร้างศาสนสถานของลัทธิเต๋าให้แก่วางหยวนจื่อ (Wang Yuanzhi) ซึ่งเป็นคนที่เคยสนับสนุนการทำรัฐประหารของพระองค์ ใน ค.ศ. 637

¹“ฮู่”เป็นคำที่ชาวฮั่นสมัยโบราณเรียกชาวเผ่าภาคเหนือซึ่งรวม 5 ชาวเผ่า คือ ซุยงู๋ เซียนเป่ย์ เจี้ย เตี และเซียง ในประวัติศาสตร์จีนเรียกว่าชาวเผ่าพวกฮู่ทั้งห้า

พระองค์ทรงประกาศว่าบรรพบุรุษของตระกูลหลี่คือเล่าจื๊อ ลัทธิเต๋าได้ให้ความช่วยเหลือการสถาปนาราชวงศ์ถัง ฉะนั้น จึงสนับสนุนให้ผู้ที่นับถือลัทธิเต๋ามีฐานะสูงกว่าผู้ที่นับถือพุทธศาสนา¹

ต่อมาในรัชสมัยจักรพรรดิถังเกาจง ได้ดำเนินนโยบายยกย่องนับถือลัทธิเต๋าสืบต่อมา ค.ศ. 666 พระองค์ได้พระราชดำเนินไปที่วัดเหลาจุนที่มณฑลอานฮุย (Anhui Province) เพื่อถวายบูชาเทพไท้ซังเหลาจุน และประทานเกียรติยศแก่ไท้ซังเหลาจุน โดยพระราชทานนามว่าไท้ซังเสวียนหยวนฮวงตี้ แปลว่าฮ่องเต้ที่ได้รับการยกย่องเหนือท้องฟ้าเบื้องบน และมีรับสั่งว่าแต่ละจังหวัดสร้างวัดลัทธิเต๋อย่างน้อยหนึ่งแห่ง ใน ค.ศ. 678 พระองค์ทรงประกาศว่า ทุกคนต้องศึกษาคัมภีร์เต๋าคู่จริง ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่สำคัญที่สุดในลัทธิเต๋า เนื้อหาในคัมภีร์จะใช้ในการสอบข้าราชการเคอจวี อีกทั้งพระองค์ยังทรงประกาศว่าผู้ที่นับถือลัทธิเต๋ามีสิทธิพิเศษเข้าวังรับตำแหน่งราชการ² แสดงให้เห็นว่าลัทธิเต๋าไม่เพียงแต่เป็นศาสนาประจำราชวงศ์ถัง ยังเป็นศาสนาที่สำคัญของราชวงศ์อีกด้วย ทำให้ฐานะของลัทธิเต๋ามีการยกสถานะขึ้น และพระองค์ยังได้สร้างศาสนสถานลัทธิเต๋ามาอีกจำนวนมาก

เมื่อถึงรัชสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง ได้ส่งเสริมการปฏิรูปภายในลัทธิเต๋า ทำให้ลัทธิเต๋าดำเนินไปอย่างรวดเร็วทำให้ผู้ที่นับถือลัทธิเต๋ามีมากขึ้น จักรพรรดิถังเสวียนจงเสด็จฯ ไปศาสนสถานของลัทธิเต๋าเพื่อไปสักการะเทพไท้ซังเหลาจุนอยู่เสมอ และยังให้เกียรติยศแก่บิดามารดาของไท้ซังเหลาจุน สร้างศาสนสถานลัทธิเต๋าเพื่อถวายบูชา ส่งเสริมการสร้างวัดไท้ซังเหลาจุนและเปลี่ยนชื่อเป็นวัดฮ่องเต้เสวียนหยวน ใน ค.ศ. 722 ทรงให้สร้างวัดฮ่องเต้เสวียนหยวนขึ้นที่เมืองฉางอานกับเมืองฉ้วนหยาง ใน ค.ศ. 731 ทรงประกาศให้สร้างวัดฮ่องเต้เสวียนหยวนขึ้นเพื่อจัดพิธีลัทธิเต๋า ที่ภูเขาที่จัดพิธีกรรมทางศาสนาทั้งห้า (Wuyue หรือ Five Great Mountains) ได้แก่ ภูเขาทิศตะวันออกคือภูเขาไท้ซาน (Taishan) ในมณฑลซานตง (Shandong Province) ภูเขาทิศตะวันตกคือภูเขาฮว่าซาน (Huashan) ในมณฑลส่านซี (Shaanxi Province) ภูเขาทิศเหนือคือภูเขาเหิงซาน (Hengshan) ในมณฑลซานซี (Shanxi Province) ภูเขาทิศใต้คือภูเขาเหิงซาน (Hengshan) ในมณฑลหูหนาน (Hunan Province) และภูเขาตรงกลางคือภูเขาซงซาน (Songshan) ในมณฑลเหอหนาน (Henan Province) และทรงให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ที่นับถือลัทธิเต๋า โดยประกาศว่าถ้าผู้ที่นับถือลัทธิเต๋ามีผิดกฎหมายให้ลงโทษตามกฎหมายของลัทธิเต๋า ไม่ต้องตามกฎหมายของประเทศ พระองค์ยังทรงพระราชทานตำแหน่งราชการให้แก่ผู้นับถือลัทธิเต๋าให้เป็นพระอาจารย์ในวัง และกำหนดว่าต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของเทศกาลลัทธิเต๋า เช่น วันที่สืบทอดอายุของจันทรคติ

¹Wang Ka. (2000). The Basic Knowledge of Taoism in China. pp. 34-40.

²Wang Ka. (2000). op. cit. pp. 45-46.

ต้องถือศีลกินเจ นอกจากนี้ยังส่งเสริมการเผยแพร่วัฒนธรรมลัทธิเต๋า กำหนดให้ *คัมภีร์เต๋าเต๋อจิง* เป็นคัมภีร์อันดับแรกของคัมภีร์ทั้งหมด ค.ศ. 733 พระองค์ทรงเขียนคำอธิบายของ *คัมภีร์เต๋าเต๋อจิง* เพื่อเผยแพร่ความรู้ ค.ศ. 748 พระองค์ทรงประกาศว่าให้รวบรวมคัมภีร์ทั้งหมดของลัทธิเต๋าเป็นหนังสือเล่มเดียว เรียกว่า *ไคหยวนเต๋าจาง* (Kaiyuan Daozang) ทำให้คัมภีร์ของลัทธิเต๋าได้รับการเผยแพร่อย่างรวดเร็ว¹

การกระทำที่ส่งเสริมลัทธิเต๋าของจักรพรรดิราชวงศ์ถังตอนต้นทำให้คนจำนวนมาก นิยมนับถือลัทธิเต๋า เช่น องค์หญิง นางสนมหันมานับถือลัทธิเต๋ากันเป็นจำนวนมาก อัครเสนาบดีหูลี่หลินผู้ยอมยกบ้านหลังหนึ่งของตัวเองอุทิศให้เป็นวัดลัทธิเต๋า นักกวีที่มีชื่อเสียงนามว่าหลี่ไป๋ก็นับถือลัทธิเต๋า เมืองฉางอานซึ่งเป็นเมืองหลวงของราชวงศ์ถังมีวัดลัทธิเต๋ากันจำนวนมาก ลัทธิเต๋าในราชวงศ์ถังตอนต้นจึงได้รับการยกย่องและได้รับความนิยมอย่างมาก

2.4.2. แนวคิดเลื่อมใสศรัทธาในผู้หญิงของลัทธิเต๋าที่ส่งผลต่อสังคมสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น

ลัทธิเต๋าเป็นลัทธิที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตอยู่กับธรรมชาติ โดยคำว่า เต๋า แปลว่า "มรรค" หรือ "หนทาง" ซึ่งไม่สามารถรู้ได้ด้วยอักษรและชื่อ อีกทั้งยังถ่ายทอดไม่ได้ สรรพสิ่งภายในโลกนี้ล้วนตกอยู่ภายใต้พลังของ "หยินหยาง" ซึ่งหมายถึง ธรรมชาติที่เป็นของคู่ตรงกันข้าม สิ่งที่เป็นของคุณ โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือการแสวงหาความเป็นอมตะและทำความดี

แนวคิดเลื่อมใสศรัทธาในผู้หญิงของลัทธิเต๋าสืบเนื่องมาจากเรื่อง "หยินหยาง" "หยิน" หมายถึงความอ่อนแอ ความมืด ความสงบนิ่ง "หยาง" หมายถึงความแข็งแกร่ง ความสว่าง ความเคลื่อนไหว ในด้านเพศสภาพ (Gender) นั้น "หยิน" เป็นสัญลักษณ์เพศหญิง "หยาง" เป็นสัญลักษณ์เพศชาย ชายหญิงเท่าเทียมกันและเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดจากธรรมชาติ ตามบทที่ 42 ของ *คัมภีร์เต๋าเต๋อจิง* กล่าวว่า เต๋าทิ้งกำเนิดหนึ่ง จากหนึ่งเป็นสอง จากสองเป็นสาม จากสามเป็นสรรพสิ่งในจักรวาล ตัวแทนของพลังจักรวาลที่ถูกสร้างสรรค์ประกอบด้วย "หยาง" อยู่ด้านหน้า "หยิน" อยู่ด้านหลัง สิ่งหนึ่งขาวสิ่งหนึ่งดำ สิ่งหนึ่งบวกสิ่งหนึ่งลบ หมายถึงทุกสิ่งมีคู่ตรงกันข้าม เป็นความสมดุลความพอดี² จากแนวคิดนี้แสดงให้เห็นว่าเลื่อมใส "หยิน" กับ "หยาง" มีฐานะและบทบาทเท่าเทียมกัน ดังนั้น ตามเพศสภาพ ผู้ชายกับผู้หญิงจึงมีบทบาทและฐานะเท่าเทียมกัน ไม่มีใครสูง

¹Qing Xitai; & Tang Dachao. (1994). op. cit. pp. 92-109.

²พจนานุกรมสันติ, บรรณาธิการ. (2556). *วิถีแห่งเต๋า คัมภีร์เต๋าเต๋อจิง*. p. 130.

ไครต่ำ ในบทที่ 51 กล่าวว่า เต้าให้กำเนิดแก่สรรพสิ่ง คุณธรรมให้การบำรุงเลี้ยง วัตถุประสงค์ให้รูปทรง สิ่งแวดล้อมช่วยทำให้สมบูรณ์ ดังนั้นสรรพสิ่งในสากลจักรวาลจึงเกิดทุนเต้าและยกย่องคุณธรรม¹ เนื่องจากทุกสิ่งทุกอย่างได้รับการดูแลเป็นอย่างดีโดยจากเต้า ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ได้แบ่งออกเป็นสูงและต่ำ แม้กระทั่งชายและหญิงก็เหมือนกัน

แนวคิดที่โดดเด่นของลัทธิเต้าคือความเชื่อที่ว่าเต้าเป็นพลังงานชีวิต เป็นต้นกำเนิดและจุดหมายปลายทางของสรรพสิ่ง มีค่าควรแก่การเป็นมารดาของสรรพสิ่ง เล่าจื๊อชื่นชมคุณธรรมที่ดีงามและความยิ่งใหญ่ของมารดานำมาเปรียบเทียบกับเต้า ใน *คัมภีร์เต้าเต๋อจิง* จึงมีแนวคิดเลื่อมใสศรัทธาในมารดากล่าวแทรกไว้ในคัมภีร์ตลอด เช่น ในบทที่ 25 กล่าวว่า มีสิ่งหนึ่งบังเกิดจากกลีภพ (Chaos) มีอยู่ก่อนฟ้าดิน ดุสงบและว่างเปล่า ดำรงอยู่เอง ไม่เปลี่ยนแปลง แพร่ไปทั่วโดยไม่รู้เหน็ดเหนื่อย นับว่าเป็นมารดาของสรรพสิ่งก็ว่าได้ ข้าพเจ้าไม่รู้ชื่อ แต่ขอเรียกว่า “เต้า” เมื่อต้องขานชื่อก็ขอเรียกว่า “สิ่งที่ยิ่งใหญ่” ยิ่งใหญ่หมายถึงความต่อเนื่อง ความต่อเนื่องหมายถึงความยาวไกล ความยาวไกลหมายถึงการกลับสู่ต้นกำเนิดเดิม² เล่าจื๊อได้อธิบายว่าเต้ามีอยู่ก่อนบนท้องฟ้าเบื้องบนและแผ่นดินที่เกิดมา เต้าเป็นสิ่งที่อมตะและดำรงด้วยตัวเองตลอด เต้าคือมารดาของสรรพสิ่ง ในสายตาของเล่าจื๊อมองว่าเต้าเป็นมารดา เนื่องจากมารดาเป็นสัญลักษณ์แห่งชีวิต นี่คือนิยามสำคัญเลื่อมใสศรัทธาในผู้หญิงในแนวคิดลัทธิเต้า อีกทั้งใน *คัมภีร์เต้าเต๋อจิง* มีคำว่า “กูเซิน (Gushen)” ซึ่งความหมายคือมารดาอันมหัศจรรย์ที่เป็นอีกคำหนึ่ง que แสดงแนวคิดความเลื่อมใสศรัทธาผู้หญิง ในบทที่ 6 ของ *คัมภีร์เต้าเต๋อจิง* ได้กล่าวว่า มหิทธานุภาพอันล้ำลึกนั้นมีเคยดับสูญ เป็นมารดาอันมหัศจรรย์ จากทวารแห่งมารดานี้เอง ได้ก่อเกิดรากฐานแห่งฟ้าและดิน นานแสนนานสืบมา สิ่งนี้ยังคงดำรงอยู่ มีคุณประโยชน์มากมาย ใช้ได้ไม่รู้หมดสิ้น³ บทนี้ได้กล่าวถึงมารดาอันมหัศจรรย์เป็นต้นกำเนิดของทุกสิ่งในโลกและเป็นอนุภาพที่ยิ่งใหญ่และไม่มีที่สิ้นสุด เล่าจื๊อนอกจากใช้คำว่า “มารดา” มาแสดงแนวคิดเลื่อมใสศรัทธาในผู้หญิง ยังใช้คำที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้หญิงมาแสดงแนวคิดเลื่อมใสศรัทธาในผู้หญิง เช่น ความอ่อนโยน ความเจียมสงบ ความหยุดนิ่งโดยเฉพาะเล่าจื๊อนิยมใช้น้ำมาเปรียบเทียบกับคุณธรรมอันสูงสุด น้ำตั้งตนอยู่ในที่ต่ำจึงนับว่าได้เข้าไปใกล้กับเต้า ในบทที่ 78 ได้กล่าวว่า ไม่มีสิ่งใดจะอ่อนนุ่มไปกว่าน้ำ แต่ไม่มีสิ่งใดจะยิ่งไปกว่าน้ำ ในการมีชัยเหนือสิ่งที่แข็ง นับว่าไม่อาจหาสิ่งใดมาเปรียบเทียบกับ ไม่อาจหาสิ่งใดมา

¹แหล่งเดิม. หน้า 141.

²แหล่งเดิม. หน้า 85.

³แหล่งเดิม. หน้า 71.

ทดแทน ความอ่อนแอมีชัยต่อความแข็งแรง ความอ่อนโยนมีชัยต่อความแข็งแกร่ง¹ น้ำเป็นสิ่งที่มีความอ่อนโยน บางทีเราก็นำน้ำมาเปรียบเทียบกับผู้หญิง ผู้หญิงมีความอ่อนโยนเหมือนน้ำ ในแนวคิดของเล่าจื๊อไม่เพียงแต่มองสรรพสิ่งทั้งหลายมีบทบาทและฐานะเท่าเทียมกัน ยังพยายามชื่นชมคุณธรรมจริยธรรมฝ่าย “หยิน” ที่เจือปนสงบ ไม่แย่งชิง แม้ว่าฝ่าย “หยิน” มีความอ่อนโยน แต่มีพลังที่ยิ่งใหญ่อยู่ภายในที่เหนือกว่าความแข็งแกร่ง นี่คืออีกแนวคิดสำคัญที่เลื่อมใสศรัทธาในผู้หญิงในลัทธิเต๋า

จากข้างต้นดังกล่าวจะเห็นได้ว่าแนวคิดของลัทธิเต๋าคำคัญที่เลื่อมใสศรัทธาในผู้หญิงก็คือมองสรรพสิ่งเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยกฐานะสูงต่ำ ตามเพศภาพ “หยิน” กับ “หยาง” เท่าเทียมกันซึ่งหมายถึงชายหญิงเท่าเทียมกัน เนื่องจาก “มารดา” เป็นผู้กำเนิดชีวิตและมีความยิ่งใหญ่ แนวคิดลัทธิเต๋าก็ใช้คำว่า “มารดา” มาเปรียบเทียบกับเต๋า อีกทั้งแนวคิดของลัทธิเต๋ายังใช้น้ำมาเปรียบเทียบกับคุณธรรมอันสูงสุด คุณธรรมจริยธรรมของ “หยิน” ตามเพศภาพ “หยิน” แทนเพศผู้หญิง ความอ่อนโยน ความเจือปนสงบเป็นเอกลักษณ์ของผู้หญิง ความอ่อนโยนและความเจือปนสงบมีชัยต่อความแข็งแกร่ง ไม่แย่งชิงกันและตั้งตัวตนอยู่ที่ต่ำ ดังนั้น แนวคิดลัทธิเต๋าก็มีความขัดแย้งกับแนวคิดของลัทธิขงจื๊อว่าการถือผู้ชายเป็นหลัก ผู้หญิงเป็นรอง แนวคิดของลัทธิเต๋ายกย่องชายหญิงเท่าเทียมกัน และให้ความสำคัญว่าหญิงไม่ได้ต่ำต้อยกว่าผู้ชาย

ส่วนจากการปฏิบัติบำเพ็ญตนในลัทธิเต๋าก็เห็นได้ว่าไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงสามารถนับถือลัทธิเต๋าคิดเท่าเทียมกัน ผู้หญิงสามารถบำเพ็ญตนจนเป็นนางฟ้าเทวดาในโลกหลังความตายซึ่งมีฐานะเท่าเทียมกับเทพเจ้าผู้ชาย ลัทธิเต๋าก็มีแนวคิดการยกย่องนางฟ้าเทวดาเกิดขึ้น² โดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ลัทธิเต๋าก็ได้รับการยกย่องขึ้นเป็นศาสนาประจำชาติ แนวคิดการยกย่องนางฟ้าเทวดาได้เผยแพร่ไปในหมู่ประชาชนอย่างกว้างขวางและแทรกซึมซ่อนอยู่ในทุกมุมของสังคม ซึ่งส่งผลต่อความคิดของประชาชนคือ ผู้หญิงที่นับถือลัทธิเต๋าก็จะมีชีวิตที่มีความอิสระมากขึ้น ไม่ถูกพ่อแม่บังคับแต่งงานหรือต้องผูกพันกับครอบครัวตลอดชีวิต ไม่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบลัทธิขงจื๊อที่มีค่านิยมกดขี่ผู้หญิง ผู้หญิงที่นับถือลัทธิเต๋าก็ยังสามารถออกไปทำงานนอกและไปเที่ยวได้ สามารถพบปะบุคคลภายนอกมากมายได้ ทำให้สังคมของผู้หญิงได้ขยายกว้างขึ้นและมีวิสัยทัศน์กว้างไกลขึ้น อีกทั้งผู้หญิงนับถือลัทธิเต๋าก็ยังมีโอกาสได้เรียนหนังสือโดยเรียนรู้คัมภีร์ลัทธิเต๋า ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสรับความรู้ที่มากมายหลากหลาย ฉะนั้น การนับถือลัทธิเต๋าก็ทำให้ชีวิตของผู้หญิงที่ตกทุกข์หรืออยู่ในฐานะต่ำต้อยสามารถเปลี่ยนได้ ซึ่งเป็นทางออกทางหนึ่งที่เป็นที่พึงทาง

¹แหล่งเดิม. หน้า 178.

²Zhan Shichuang. (1990). *The Women and Taoism*. pp. 28-44.

ใจของผู้หญิงโดยใช้การบำเพ็ญตนในลัทธิเต๋าให้ช่วยตัวเองกลายเป็นนางฟ้าเทวดาที่ได้รับการยกย่อง

แนวคิดการยกย่องนางฟ้าเทวดายังส่งผลต่อความคิดของปัญญาชน โดยจะเห็นได้จากผลงานด้านวรรณกรรมในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นที่แฝงแนวคิดเลื่อมใสศรัทธาในผู้หญิงเป็นแรงบันดาลใจให้ปัญญาชนสร้างผลงานที่โดดเด่นขึ้นมา ผลงานเหล่านั้นได้รับการเผยแพร่ในสังคมและยังส่งผลต่อความคิดของประชาชนอีกด้วย เช่น วรรณกรรมของสมัยราชวงศ์ถังบันทึกเรื่องเกี่ยวกับนางหยางยวี่หวน (Yang Yuhuan) หรือ หยางกั๊ยเฟย์ (Yang Guifei) ว่า เมื่อนางหยางยวี่หวนพบจักรพรรดิถังเสวียนจงครั้งแรก หยางยวี่หวนแต่งชุดลัทธิเต๋ามีนามว่า ไท่เจิน (Taizhen) เนื่องจากหยางยวี่หวนเป็นหญิงนับถือลัทธิเต๋าและมีหน้าตาที่งดงามจึงเป็นที่โปรดปรานของจักรพรรดิถังเสวียนจง¹ จากวรรณกรรมเรื่องนี้เห็นได้ว่าเนื่องจากหยางยวี่หวนเป็นหญิงนับถือลัทธิเต๋าก็มีโอกาสได้รับการโปรดปรานจากจักรพรรดิถังเสวียนจง ทำให้ฐานะของหยางยวี่หวนถูกยกขึ้นมา แต่ตามประวัติศาสตร์ที่บันทึกว่าหยางยวี่หวนที่บวชเป็นหญิงนับถือลัทธิเต๋ามาไม่ใช่เพื่อบำเพ็ญตนจนมีโอกาสเข้าวัง หากแต่เพื่อปิดบังความจริงที่ว่าจักรพรรดิถังเสวียนจงอยากได้หยางยวี่หวนซึ่งเป็นลูกสะใภ้ของตัวเองเป็นนางสนม ถ้าเรื่องนี้ถูกแพร่หลาย ประชาชนจะไม่ยอมรับจักรพรรดิถังเสวียนจงจึงให้หยางยวี่หวนไปบวชเป็นหญิงนับถือลัทธิเต๋า เป็นหญิงที่บำเพ็ญตนจึงเพื่อให้ประชาชนยอมรับ แสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์หญิงที่นับถือลัทธิเต๋ามีได้รับการยกย่องในสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น

ส่วนในบทกวีนิพนธ์ที่มีแนวคิดเลื่อมใสศรัทธาในผู้หญิงของลัทธิเต๋า เช่น นักกวีนามหลีไปเป็นผู้ที่นิยมนับถือลัทธิเต๋าดังแต่สมัยเด็ก ความคิดของหลีไปได้รับอิทธิพลจากแนวคิดลัทธิเต๋ามาก แนวคิดการยกย่องนางฟ้าเทวดาเป็นแรงบันดาลใจในการแต่งบทกวี ในบทกวีนิพนธ์ของหลีไปหลายบทได้พรรณนาความสวยงามของนางฟ้า เช่น บทกวีนิพนธ์ของหลีไปชื่อว่า ไหฺยว ไท่ ซาน ลีว ไฉว (You Tai Shan Liu Shou) ในบทแรกได้กล่าวว่าป็นภูเขาทั้ซานในเดือนเมษา ฉันเหมือนมองเห็นนางฟ้าที่สวยงามสั้หน้าคนลอยตัวลงมาจากฟากฟ้า พวกเธอยั้ให้ฉันและมอบแก้วหยกให้ ฉันรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยั้จึงยกมือกราบ² จากบทกวีนิพนธ์หลายบทของหลีไป เช่น บทกวีนิพนธ์ชื่อว่า เจียง ช่าง ช่ง นุหฺวี่ เต้า ชีอ ฉู่ ซาน ชิง ไหฺยว นาน เยว (Jiang Shang Song Nu Dao Shi Chu San Qing You Nan Yue) ได้กล่าวว่า หญิงนับถือลัทธิเต๋านามฉู่ซานซึ่งเป็นเพื่อนของหลีไป ฉู่ซานชิงจะไปเที่ยว ภูเขาดิ่งซาน หลีไปจึงไปส่งเพื่อนและกำชับเพื่อนว่าเมื่อไปถึงภูเขาดิ่งซาน

¹Zhan Shichuang. (1990). op. cit. p. 64.

²Zhong Hua Books, editors. (1980). Poems of Tang China. (Volume5). p. 586.

เหิงชานแล้ว อย่าลืมไปกราบนางฟ้าที่มีชื่อเสียงที่ชื่อนางเว่ยฮัวคุน (Wei Huacun) ซึ่งเป็นหญิงนับถือลัทธิเต๋าในสมัยราชวงศ์จิ้น (Jin Dynasty ค.ศ. 266-420) เว่ยฮัวคุนนับถือลัทธิเต๋าดังแต่สมัยเด็กและพยายามบำเพ็ญตนจนได้ความสำเร็จ หลังจากเสียชีวิตจึงได้เป็นนางฟ้าเทวดาที่คุ้มครองคนในโลกมนุษย์จึงได้รับความนับถือจากรุ่นหลังต่อๆ มา¹

จากกระแสการนับถือนางฟ้าเทวดาทำให้ผู้ที่นับถือลัทธิเต๋าดูหนึ่งนามดู๋กวางตึง (Du Guangting) ได้แต่งหนังสือชีวประวัติที่เขียนเฉพาะนางฟ้าเล่มแรกของสมัยราชวงศ์ถังชื่อว่า *ยงเฉิงจี เซียน ลู่* หรือ *การรวบรวมนางฟ้าที่เมืองยงเฉิง* (Yong Cheng Ji Xian Lu) เมืองยงเฉิงเป็นที่อยู่อาศัยของนางฟ้าซีหวังหมู่ (Queen Mother of the West) ซึ่งเป็นนางฟ้าที่มีฐานะสูงสุดในบรรดานางฟ้า ในหนังสือเล่มนี้ผู้แต่งได้สร้างการลำดับวงศ์ตระกูลของนางฟ้าเทวดา ทำให้นางฟ้าเทวดาทั้งหลายเป็นครอบครัวใหญ่ซึ่งผูกพันด้วยความสัมพันธ์ทางสายโลหิต นางฟ้าเทวดาทั้งหลายรับผิดชอบการคุ้มครองโลกมนุษย์และให้ความช่วยเหลือแก่คนทั่วไปทำให้โลกมนุษย์ไม่เกิดความวุ่นวายและเป็นโลกที่มีสันติภาพ เมื่อหนังสือเล่มนี้เกิดขึ้นทำให้นางฟ้ายิ่งได้รับการยกย่องมากขึ้น²

ด้วยแนวคิดของลัทธิเต๋ายกย่องชายหญิงเท่าเทียมกันและให้ความสำคัญว่าหญิงไม่ได้ต่ำต้อยกว่าผู้ชาย อีกทั้งยังมีแนวคิดเลื่อมใสศรัทธาต่อนางฟ้า ทำให้แนวคิดของลัทธิเต๋าชัดแย้งกับแนวคิดของลัทธิขงจื้อที่ถือผู้ชายเป็นหลักผู้หญิงเป็นรอง การยกย่องลัทธิเต๋าในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นจึงมีอิทธิพลต่อแนวคิดของการใช้ชีวิตที่ผู้หญิงไม่ต้องถูกพ่อแม่บังคับให้แต่งงาน ไม่ต้องผูกพันกับครอบครัวไปตลอด อีกทั้งยังเป็นทางออกทางหนึ่งที่ผู้หญิงสามารถเปลี่ยนชีวิตที่ตกทุกข์และอยู่ในฐานะต่ำต้อยให้มีอิสระในการใช้ชีวิตมากขึ้น และแนวคิดการยกย่องนางฟ้าเทวดายังแฝงอยู่ในวรรณกรรม ทำให้นางฟ้ายิ่งได้รับการยกย่องมากขึ้น ดังนั้น การยกย่องลัทธิเต๋าและแนวคิดเลื่อมใสศรัทธาในผู้หญิงของลัทธิเต๋าในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นได้ส่งผลกระทบต่อสถานภาพผู้หญิงมากพอสมควร

2.4.3. การเผยแผ่ของพุทธศาสนาในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น

พุทธศาสนาเป็นหนึ่งในศาสนาที่สำคัญของจีน ในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก (ค.ศ. 25-220) พุทธศาสนาเริ่มเข้าสู่ประเทศจีน แต่ด้วยอิทธิพลของลัทธิขงจื้อมีความสำคัญในการควบคุมสังคม การเผยแผ่ของพุทธศาสนาจึงถูกกดขี่ในสมัยนั้น อีกทั้งเนื่องจากพุทธศาสนาเดิมซึ่งถือกำเนิดในอินเดียเป็นหลักลัทธิอันมีปรัชญาที่เลอเลิศซึ่งสูงส่งจนยากที่คนธรรมดาสามัญจะ

¹Ibid. p. 589.

²Zhan Shichuang. (1990). *op. cit.* pp. 28-44.

เข้าใจได้ พอเข้าสู่จีน เรื่องการใช้ภาษาในการแปลคัมภีร์ต่างๆ ก็เป็นภาษาที่บุคคลทั่วไปเข้าใจยาก จึงทำให้ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออกจนถึงยุคสามก๊ก พุทธศาสนายากที่จะเผยแผ่อย่างกว้างขวางแค่จำกัดในนักปราชญ์ราชบัณฑิตทางศาสนาและปัญญาชนชนชั้นสูง¹ แต่ในสมัยเว่ย จิ้นและราชวงศ์เหนือและใต้ซึ่งเป็นสมัยที่ชาวเผ่าทางภาคเหนือรุกรานแผ่นดินจีนทำให้แผ่นดินจีนมีทั้งวัฒนธรรมจีนมีความหลากหลายมากขึ้นและกฎระเบียบและแนวคิดหลักของจีนดั้งเดิมถูกล้มล้างทำให้แนวคิดพุทธศาสนามีโอกาสได้เผยแผ่ การพัฒนาและเผยแผ่พุทธศาสนาจนกลายเป็นที่ยอมรับในหมู่ชนชั้นปกครองและกลายเป็นหลักคุณธรรมในระบบการปกครองในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ทำให้เกิดนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาขึ้นมากมาย การแปลและศึกษาคัมภีร์พุทธศาสนาและปฏิบัติจนแพร่หลาย โดยเฉพาะชนชั้นปกครองที่ส่งเสริมการเผยแผ่ของพุทธศาสนาและทำให้พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองขึ้น

ในสมัยจักรพรรดิถังไท่จงทรงประกาศให้จัดการแปลคัมภีร์พระพุทธรูปและสร้างวัดหลายแห่ง พยายามส่งเสริมการเผยแผ่พุทธศาสนา ค.ศ. 641 จักรพรรดิถังไท่จงได้ส่งองค์หญิงเหวินเฉิงไปแต่งงานกับหัวหน้าเผ่าทิเบตนามซวอนซันกัมโป องค์หญิงเหวินเฉิงได้นำพระพุทธรูปและคัมภีร์พระพุทธรูปไปเผยแผ่ให้กับเผ่าทิเบตด้วย ใน ค.ศ. 627 พระภิกษุที่บำเพ็ญศีลนามเสวียนจางได้เดินทางไปศึกษาพระพุทธรูปที่ประเทศอินเดีย หลังจากพระเสวียนจางเดินทางกลับมา การแปลคัมภีร์พระพุทธรูปครั้งใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากราชสำนักถัง พระเสวียนจางยังแต่งหนังสือบันทึกประสบการณ์ที่เดินทางไปอินเดียชื่อว่า *ต้า ถัง ซี ยวี จี้* (Da Tang Xi Yu Ji) หนังสือเล่มนี้เป็นเอกสารสำคัญที่มีเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับพุทธศาสนา วัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ในระหว่างการเดินทางไปอินเดียซึ่งเป็นหนังสือที่น่าสนใจที่ดึงดูดคนมาศึกษาพุทธศาสนา² อีกทั้งจักรพรรดิถังไท่จงมักนิมนต์พระเสวียนจางไปแสดงธรรมที่วังเสมอ เมื่อได้ฟังธรรมเทศนามากขึ้น พระองค์ถึงกับตรัสยกย่องพุทธศาสนาว่า พุทธศาสนานั้นกว้างขวางเหมือนท้องฟ้า ล้ำลึกปานมหาสมุทร ต่อมาพระองค์ทรงประกาศกฤษฎีกาบังคับใช้ใน ค.ศ. 666 ว่า ในเขตปกครองแต่ละเขตในอาณาจักรต้องมีวัดของพุทธศาสนา เขตใดไม่มีให้สร้างขึ้นใหม่ให้ครบทุกเขตนับเป็นพระราชโองการสำคัญโองการหนึ่งเป็นผลให้วัดพุทธศาสนาครอบคลุมในทุกพื้นที่³

¹Ren Jiyu. (1985). *History of Chinese Buddhism (Volume1)*. pp. 25-26.

²Zhou Yongqin. (2011). *Tang China in Details*. pp. 57-66.

³พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา. (2552). *พระพุทธศาสนาในจีน*. p. 126.

ในสมัยจักรพรรดิถังเกาจง พระองค์สนพระทัยในพุทธศาสนาอย่างมาก เมื่อมีข้อสงสัยเรื่องใดๆ เกี่ยวกับพุทธศาสนาก็มักจะปรึกษากับพระเสวียนจางเสมอ ความศรัทธาตั้งมั่นในพุทธศาสนาและยิ่งเพิ่มพูนมากขึ้น เมื่อคราวดำรงตำแหน่งรัชทายาทก็โปรดให้สร้างวัดประจำพระองค์นามว่าวัดต้าฉือเอน (Ci'en Temple) เพื่ออุทิศกุศลแด่พระราชชนนีของพระองค์ที่ได้สิ้นพระชนม์ไปก่อนราชพระบิดาไว้เป็นอนุสรณ์สถาน จากนั้นสร้างหอแปลคัมภีร์ให้พระเสวียนจางด้วย แล้วเชิญท่านมาเป็นเจ้าอาวาสอีก ค.ศ. 652 พระเสวียนจางขอประทานอนุญาตสร้างพระเจดีย์บรรจุคัมภีร์ที่แปลเสร็จแล้ว เป็นเจดีย์ 5 ชั้น ชั้นบนสุดประดิษฐานจารึกของจักรพรรดิทั้ง 2 พระองค์ที่ประทานบทนำ ปัจจุบันพระเจดีย์ยังคงเหลืออยู่ซึ่งชื่อว่าพระเจดีย์ห่านป่าใหญ่ (Great Wild Goose Pagoda) ที่เมืองซีอาน มณฑลส่านซี¹

ในรัชสมัยพระนางบูเช็กเทียน พุทธศาสนามีความเจริญอย่างต่อเนื่อง พระนางทรงนับถือพุทธศาสนาอย่างมาก เมื่อขึ้นเป็นฮ่องเต้หญิงได้สนับสนุนพุทธศาสนาเป็นอย่างดี พระนางคิดว่าแนวคิดในพุทธศาสนาจะเอื้อให้พระนางให้มีอำนาจในราชบัลลังก์อย่างชอบธรรม ถึงแม้จะมีแรงต่อต้านจากฝ่ายขงจื้อที่ยึดธรรมเนียมลัทธิขงจื้อที่ไม่ยอมรับผู้หญิงขึ้นเป็นกษัตริย์ผู้ครองนครได้ โดยการสนับสนุนพุทธศาสนาที่เห็นว่าชายหญิงต่างก็มีศักยภาพเท่าเทียมกัน สามารถเป็นผู้ปกครองได้เหมือนกัน พระนางยังได้ประกาศให้สร้างวัดขึ้นในทุกมณฑล ทั้งยังยกเลิกคำสั่งของจักรพรรดิถังไท่จงที่ให้ศาสนาเต๋าเท่าเทียมกับพุทธศาสนาโดยยกพุทธศาสนาให้เหนือกว่า ใน ค.ศ. 695 พระอาจารย์อู๋จิ่งไปศึกษาพุทธศาสนาที่ประเทศอินเดีย ครั้นพอลกลับมา พระนางโปรดให้เข้าเฝ้าและมีพระประสงค์ให้เข้าแสดงพระธรรมเทศนาในวังหลายครั้ง แม้แต่การแปลพระสูตรที่พระอาจารย์นำมาจากอินเดีย พระนางทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ทั้งหมด²

ต่อมาพุทธศาสนาแพร่หลายอย่างรวดเร็ว จำนวนพระสงฆ์และวัดมีเพิ่มมากขึ้นเกือบครึ่งหนึ่งเมื่อเทียบกับราชวงศ์ถังช่วงต้น สมัยราชวงศ์ถังตอนต้นเป็นระยะเวลาที่การเผยแผ่พุทธศาสนามีความเจริญถึงขั้นสูงสุด ทำให้มีนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาเกิดขึ้นมากมาย และทำให้มีนิกายต่างๆ ของพุทธศาสนาหายาน“แบบจีน” เกิดขึ้นและพัฒนาจนเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น พุทธศาสนาเดิมซึ่งถือกำเนิดในอินเดียเป็นหลักลัทธิอันมีปรัชญาที่แลดูลึกซึ้งสูงส่งจนยากที่คนธรรมดาสามัญจะเข้าใจได้ มีลักษณะเคร่งขรึมลึกลับ แลดูศักดิ์สิทธิ์ จนดูเหมือนว่ามีแต่เพียงนักปราชญ์ราชบัณฑิตทางศาสนาและพระสงฆ์ผู้ทรงปัญญาธิคุณที่จะเข้าถึงได้ แต่เมื่อพุทธศาสนาถูกเผยแผ่ในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น พระพุทธศาสนาได้กลายรูปเป็นสิ่งใหม่ปรับให้เหมาะสมกับแนวคิดของ

¹แหล่งเดิม. หน้า 131.

²แหล่งเดิม. หน้า 140.

คนจีนจนกลายเป็นพระพุทธศาสนามหายาน “แบบจีน” ที่มีลักษณะเฉพาะของคนจีนที่ไม่เหมือนกับพุทธศาสนาในอินเดีย เช่น พระเสวียนจางได้สร้างนิกายเหว่ยชื้อจิงซิ่น (East Asian Yogacara) นิกายเทียนไท่ (Tiantai Zong) ที่นับถือสัทธรรมปุณฑริกสูตรเป็นคัมภีร์หลัก (Saddharmapundarika-sutra) พัฒนามากขึ้นซึ่งก่อตั้งโดยจื้ออี้ (Zhiyi) นิกายเซน (the Chan Sect) มีการพัฒนามากขึ้นโดยพระฮุ่ยเหนิง (Huineng ค.ศ. 638-713) ซึ่งเป็นสังฆปริณายกองค์ที่ 6¹ โดยเฉพาะจำนวนคนที่นับถือนิกายเซนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากนิกายเซนได้รับลักษณะ “ไม่ยึดติดอยู่กับคำพูด” และ “ความไร้แบบแผน” การปฏิบัติบำเพ็ญตนคือการทำกิจกรรมทั้งหมดในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นการปฏิบัติบำเพ็ญตนแบบเรียบง่าย วิธีการปฏิบัติบำเพ็ญตนของนิกายเซนทำให้คนธรรมดาสามัญและชาวบ้านผู้โง่เขลาที่จะมีโอกาสเข้าถึงได้² ฉะนั้น พระพุทธศาสนามหายาน “แบบจีน” จึงแพร่หลายมากขึ้นจนแทรกซึมเข้าไปในทุกชนชั้นของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น

เนื่องจากชนชั้นปกครองส่งเสริมการเผยแผ่ของพุทธศาสนาจึงส่งผลต่อชนชั้นสามัญชนที่นับถือพุทธศาสนา ราชสำนักสนับสนุนการแปลคัมภีร์พุทธศาสนา อีกทั้งเทคโนโลยีการตีพิมพ์มีการพัฒนาอย่างมากทำให้คัมภีร์พุทธศาสนาที่แปลเป็นภาษาจีนถูกตีพิมพ์เป็นจำนวนมากและถูกเผยแพร่ในทุกชนชั้นของสังคม อีกทั้งมีนักบวชจำนวนมากที่ได้ออกไปแสดงธรรมให้แก่บุคคลทั่วไป บุคคลทั้งหลายจึงมีโอกาสได้ฟังธรรมเทศนามากขึ้น ดังนั้น จำนวนของคนที่นับถือพุทธศาสนาและคนที่เรียนรู้ศึกษาพุทธศาสนาจึงเพิ่มมากขึ้น แนวคิดพุทธศาสนาที่ว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกันได้แทรกซึมเข้าไปในทุกชนชั้นของสังคมและได้ปลูกฝังในความคิดของประชาชนด้วยแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมของบุคคลนี้จึงมีผลต่อสถานะของผู้หญิงในสังคมจีนด้วย

2.4.4. แนวคิดของพุทธศาสนาส่งผลต่อสังคมสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น

การได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นปกครองตลอดจนนักปราชญ์ราชบัณฑิตต่างๆ ทำให้การเผยแผ่พุทธศาสนาได้เข้าไปในทุกชนชั้นของสังคม แนวคิดสำคัญของพุทธศาสนาที่ว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกันได้รับการปลูกฝังในความคิดของประชาชน แนวคิดนี้ขัดแย้งกับลัทธิขงจื้อที่ถือว่าผู้ชายเป็นหลัก ผู้หญิงเป็นรองอย่างมาก ทั้งยังทำให้ผู้หญิงที่ศรัทธาบวชเป็นแม่ชีจำนวนมาก

¹Duan Tali. (2010). Secularization of Buddhism and Its Influence on Women's View of Marriage and Family in Tang China. *Journal of Shaanxi University (Philosophy and Social Science Edition)*. 39(1): 76-83.

²Ibid. 39(1): 76-83.

เกิดขึ้น ทศนคติของผู้หญิงต่อการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปและทำให้ผู้หญิงรอดพ้นจากการกดขี่ของลัทธิขงจื้อ

เนื่องจากก่อนสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น พุทธศาสนายังไม่เป็นที่นิยม แนวคิดลัทธิขงจื้อจึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อชาวจีน ทำให้การเลือกคู่สมรสที่ต้องตามวงศ์ตระกูลฐานะเท่าเทียมกันโดยยึดตามความเหมาะสมที่พ่อแม่เป็นผู้กำหนดเท่านั้น แต่หลังจากการเผยแผ่พุทธศาสนาที่เข้ามาในสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น โดยเฉพาะศาสนาพุทธนิกายเซนที่มีแนวคิดหลักๆ คือทุกคนล้วนมีพุทธจิต ทุกคนสามารถเป็นพระพุทเจ้าได้ แนวคิดนี้ได้ส่งผลต่อความคิดของประชาชนอย่างมาก โดยเฉพาะผู้หญิงซึ่งเชื่อกันว่า ชีวิตของตัวเองไม่ได้ถูกคนใดคนหนึ่งกำหนด โชคชะตาของตัวเองอยู่ในมือตัวเอง อีกทั้งแนวคิดของพุทธศาสนาที่ว่าในชีวิตมีชาติที่แล้ว ชาตินี้กับชาติหน้าและการเวียนว่ายตายเกิด ทำให้ประชาชนราชวงศ์ถังเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตต้องตามกรรมของชาติที่แล้ว โดยเฉพาะผู้หญิงเชื่อว่าเรื่องการเลือกคู่สมรสไม่จำเป็นต้องเชื่อฟังคำสั่งของพ่อแม่ พ่อแม่ไม่ใช่ผู้ตัดสิน เรื่องการเลือกคู่สมรสต้องตามพรหมลิขิต ผู้หญิงสามารถเลือกคู่สมรสเองได้ ทำให้แนวคิดที่ปลูกฝังในความคิดเรื่องการเลือกคู่สมรสของชาวจีนได้ลดความสำคัญลง นอกจากนี้ผู้หญิงที่แต่งงานไปแล้ว ถ้าชีวิตคู่ไม่มีความสุขดังที่คาดหวัง ผู้หญิงสามารถขอหย่ากับสามีได้ตามเหตุผลที่พึงมี โดยไม่โดนดูถูกเป็นที่รังเกียจของสังคม และแนวคิดที่ว่าทุกคนเท่าเทียมกันและการเลือกคู่สมรสอย่างอิสระได้กลายเป็นแรงจูงใจในการวางพล็อตเรื่องนวนิยายของสมัยราชวงศ์ถัง เช่น นวนิยายของไป่ซิงเจียน (Bai Xingjian) ชื่อว่าชีวประวัติของหลี่หว่า (Liwa Zhuan) ได้เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรักระหว่างหญิงโสเภณีกับหนุ่มชนชั้นสูง ซึ่งในที่สุดหญิงโสเภณีได้แต่งงานกับหนุ่มชนชั้นสูง¹ นวนิยายของหลี่เฉาเวย์ (Li Chaowei) ชื่อว่าชีวประวัติของหลิวอี้ (Liuyi Zhuan หรือ Dragon King's Daughter) ได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับความรักระหว่างหนุ่มชายกับหญิงที่แปลงร่างจากมังกร² เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า เนื่องจากแนวคิดในพุทธศาสนาที่ว่าเวไนยสัตว์เท่าเทียมกันได้แทรกซึมในความคิดของประชาชนโดยเฉพาะส่งผลต่อความคิดของปัญญาชนจึงเกิดแรงบันดาลใจได้สร้างวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักระหว่างชนชั้นสูงกับชนชั้นสามัญชน ความรักระหว่างมนุษย์กับปีศาจและเทพธิดา เป็นต้น แนวคิดนี้ได้ส่งผลต่อความคิดของผู้หญิงซึ่งทำให้ผู้หญิงกล้าฝ่าฝืนกฎระเบียบต่างๆ ของลัทธิขงจื้อที่กำหนดไว้และกล้าฝ่าฝืนหาความสุขที่แท้จริงของตัวเอง ถ้าผู้หญิงไม่ยอมแต่งงานก็สามารถบวชเป็นแม่ชี นี่เป็นการใช้ชีวิตอีกแบบหนึ่งที่ผู้หญิงสามารถเลือกได้ ผู้หญิงไม่ต้องผูกพันกับครอบครัว

¹ Wang Pijiang, editor. (2016). The Novels of Tang China. pp. 56-60.

² Ibid. pp. 77-80.

ไปตลอด ซึ่งทำให้ผู้หญิงรอดพ้นจากการกดขี่ของลัทธิขงจื้อที่ว่าต้องถูกพ่อแม่บังคับแต่งงาน ต้องมีบุตรชายเพื่อสืบทอดวงศ์ตระกูล

แนวคิดของพุทธศาสนายังส่งผลต่อผู้หญิงให้มีสิทธิในการเข้าร่วมการเมือง ถึงแม้ในสังคมศักดินาโบราณของจีน คนจีนถือแนวคิดของลัทธิขงจื้อซึ่งถือผู้ชายเป็นหลัก ผู้หญิงเป็นรอง ทำให้ผู้หญิงไม่มีสิทธิเข้าร่วมการเมือง แต่ในสมัยพระนางบูเช็กเทียนที่ทรงเลื่อมใสในพุทธศาสนาอย่างมาก ทรงมองเห็นว่าแนวคิดของพุทธศาสนาจะเป็นประโยชน์ทางการเมือง ดังในพระสูตรฉบับหนึ่งที่อ้างว่าพระสูตรมหาเมฆ (Great Cloud Sutra) พระสูตรนี้ (ซึ่งไม่ใช่พระสูตรในพุทธศาสนาที่เราศึกษากันในประเทศไทย) ได้กล่าวว่าพระศรีอริยเมตไตรจะกลับชาติมาเกิดเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่เป็นผู้หญิง และในสมัยของพระเจ้าแผ่นดินผู้หญิงนี้โลกจะมีความสันติสุขอย่างไม่เคยพบเห็นกันมาก่อน จะไม่มีคำว่าทุกข์ โศก โรค ภัย ปลอดภัยภัยธรรมชาติและภัยสงคราม¹ พระนางทรงมองเห็นว่าในคำสอนเรื่องนี้มีพระเจ้าแผ่นดินที่เป็นผู้หญิงจึงทรงประกาศเนื้อหาของพระสูตรนี้แก่บุคคลทั่วไป การอ้างข้อมูลนี้ทำให้พระนางบูเช็กเทียนตั้งตนเป็นฮ่องเต้หญิงเป็นเรื่องที่มีความชอบธรรมขึ้นและทำให้พระนางที่ตั้งตนเป็นฮ่องเต้หญิงได้รับการยอมรับจากสังคม

ส่วนแนวคิดของพุทธศาสนาเรื่องประเพณีการเผาศพได้ส่งผลต่อประเพณีการฝังศพของชาวจีนเช่นกัน โดยในสังคมจีนโบราณถือว่าทั้งร่างกายมาจากพ่อแม่ ไม่ควรทำร้าย แม้กระทั่งหลังจากเสียชีวิตต้องเก็บศพที่สมบูรณ์ หลังจากเสียชีวิตต้องกลับสู่แผ่นดิน อีกทั้งตามความคิดของลัทธิขงจื้อว่าหลังจากผู้หญิงเสียชีวิตต้องฝังกับสามีเพื่อใช้ชีวิตด้วยกันในโลกหลังความตาย แต่หลังจากพุทธศาสนาที่ถูกเผยแพร่ในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ประเพณีการเผาศพในพุทธศาสนาทำให้ประเพณีการฝังศพของชาวจีนที่สืบทอดมานานได้เปลี่ยนแปลงไป ดังคำจารึกบนหลุมฝังศพของผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นเห็นได้ว่า นอกจากแม่ชีที่เสียชีวิตแล้วทำตามประเพณีการเผาศพของพุทธศาสนา ยังมีผู้หญิงที่นับถือพุทธศาสนาแต่ไม่ได้บวชหลายคนนิยมเผาศพและไม่ยอมฝังกับสามี เช่น คำจารึกบนหลุมฝังศพของหญิงตระกูลจางซุนซึ่งเป็นภรรยาขุนนางนามหวางเหมยฉ่าง (Wang Meichang) ได้กล่าวว่าเนื่องจากหญิงตระกูลจางซุนนับถือพุทธศาสนามาก จึงขอร้องกับญาติพี่น้องว่าหลังจากเสียชีวิตแล้วให้การเผาศพตนตามแบบของพุทธศาสนา และดังคำจารึกบนหลุมฝังศพของหญิงตระกูลซ่งซึ่งเป็นภรรยาของขุนนางนามหวางจุน (Wang Jun) กล่าวว่าเนื่องจากหญิงตระกูลซ่งนับถือพุทธศาสนา จึงขอร้องว่าหลังจากเสียชีวิตไม่ยอมฝังกับสามี แต่ขอ

¹สุริยา รัตนกุล. (2549). **อารยธรรมตะวันออก: อารยธรรมจีน (ภาคแรก)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. หน้า

เป็นการเผาศพแทน¹ เนื่องจากประเพณีการฝังศพของชาวจีนมีขั้นตอนที่ซับซ้อน และต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ดังนั้น ประเพณีการเผาศพแบบพุทธศาสนาที่เรียบง่ายจึงได้รับความนิยมอย่างมากในสังคมและทำให้ประเพณีการฝังศพแบบจีนว่าหลังจากภรรยา กับสามีเสียชีวิตต้องฝังด้วยกันเพื่อการใช้ชีวิตด้วยในโลกหลังความตายลดน้อยลง

แนวคิดของพุทธศาสนาได้แทรกซึมเข้ามาในสังคมทุกๆ ด้าน ไม่ว่าด้านการเมืองและประเพณีวัฒนธรรมที่ทำให้สังคมราชวงศ์ถึงตอนต้นเป็นช่วงที่เจริญสูงสุด ฉะนั้น การที่ผู้หญิงจำนวนมากหันมานับถือพุทธศาสนา ทำให้ผู้หญิงกล้าฝ่าฝืนกฎระเบียบต่างๆ ของลัทธิขงจื๊อ รอดพ้นจากการกดขี่ของลัทธิขงจื๊อ และกล้าฝ่าฝืนหาความสุขที่แท้จริงของตัวเอง เรียกได้ว่าพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อสถานภาพผู้หญิงอย่างมาก

สรุปได้ว่าเมื่อลัทธิเต๋าได้รับการยกย่องจากชนชั้นปกครองและพุทธศาสนาได้รับการเผยแพร่อย่างกว้าง จึงทำให้ลัทธิขงจื๊อที่ควบคุมสังคมโบราณของจีนลดความสำคัญลงไป การกดขี่ผู้หญิงจากความเชื่อในลัทธิขงจื๊อลดลงด้วย ทำให้ผู้หญิงมีอิสระมากขึ้น ดังนั้น สังคมราชวงศ์ถึงตอนต้นจึงเป็นสังคมที่ได้รับอิทธิพลทั้งจากพุทธศาสนา ลัทธิเต๋า และลัทธิขงจื๊อ จึงทำให้ความคิดของคนราชวงศ์ถึงค่อนข้างมีตัวเลือก ไม่ได้ยึดถือลัทธิขงจื๊ออย่างเดียวเป็นหลัก

2.5. สภาพสังคมในสมัยราชวงศ์ถึงตอนต้นที่ได้รับอิทธิพลจากการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมของชาวเผ่าทางภาคเหนือ

เนื่องจากสภาพสังคมราชวงศ์ถึงตอนต้นเต็มไปด้วยวัฒนธรรมที่หลากหลายอันเน้นผลมาจากการรวมตัวกันระหว่างชนเผ่าต่างๆ ทางภาคเหนือกับชนชาติฮั่นในสมัยเว่ยจินและราชวงศ์เหนือและใต้ (Wei, Jin and Southern and Northern Dynasties ค.ศ. 220-581) เรียกว่าเป็นระยะสำคัญของการรวมชนชาติฮั่นกับชนเผ่าต่างๆ ทางภาคเหนือเข้าไว้ด้วยกันให้เป็นครอบครัวใหญ่ ซึ่งการรวมชนชาติครั้งนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สภาพสังคมในสมัยราชวงศ์ถึงตอนต้นมีความหลากหลายที่มีทั้งวัฒนธรรม "ดั้งเดิม" และ วัฒนธรรม "ชนเผ่า" ผสมผสานกันและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้เป็นสิ่งเริ่มต้นที่สร้างความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตของชาวจีนในสมัยนั้น

¹Duan Talii. (2010). op. cit. 39(1): 76-83.

2.5.1 การรวบรวมชนเผ่าต่างๆ ทางภาคเหนือกับชนชาติฮั่นเป็นหนึ่งในเดียวในสมัยเว่ยจิ้นและราชวงศ์เหนือและใต้

สมัยเว่ยจิ้นและราชวงศ์เหนือและใต้เป็นสมัยที่สังคมโบราณของแผ่นดินจีนเกิดความแตกแยกและวุ่นวายอย่างมาก ในช่วงเวลานี้ นอกจากความวุ่นวายทางการเมืองและความอ่อนแอของชนชั้นปกครองของแผ่นดินจีนแล้ว ยังมีชาวเผ่าทางภาคเหนือโดยเฉพาะ 5 เผ่า คือ ชูยงนู่ (Xiongnu) เซียนเปย์ (Xianbei) เจีย (Jie) ดี (Di) และเซียง (Qiang) ที่ใช้ชีวิตเร่ร่อนหมุนเวียนเปลี่ยนถิ่นฐานไปตามสภาพแวดล้อม ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักเป็นแหล่ง ได้เล็งเห็นชาวฮั่นที่มีถิ่นฐานในทำเลที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี ทำเกษตรกรรมเป็นหลัก อาหารการกินมีความอุดมสมบูรณ์ เศรษฐกิจมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ดึงดูดชาวเผ่าเร่ร่อนต่างๆ ให้ต้องการที่จะอพยพเข้ามายังแผ่นดินจีน ครั้นแผ่นดินจีนเกิดการแตกแยกวุ่นวาย บรรดาชาวเผ่าต่างๆ จึงสบโอกาสเข้ามารุกรานและพากันอพยพเข้ามายังแผ่นดินจีน ทั้งยังมาแย่งชิงอำนาจกับชนชั้นปกครองอีก

ตั้งแต่ช่วงตอนปลายของราชวงศ์ฮั่นตะวันออก (Eastern Han Dynasty ค.ศ. 184-220) เป็นต้นมา ชาวเผ่าทางภาคเหนือได้เริ่มอพยพเข้าสู่แผ่นดินจีนมาโดยตลอด ในสมัยราชวงศ์เว่ยจิ้น (Wei and Jin Dynasties ค.ศ. 213-420) เผ่าที่อพยพเข้าสู่แผ่นดินจีน ส่วนใหญ่อาศัยในแถบมณฑลซานซี (Shaanxi Province) กับมณฑลกานซู (Gansu Province) ในปัจจุบัน ส่วนชาวเผ่าชุนนู่จำนวนไม่น้อยก็อพยพเข้าสู่แผ่นดินจีนโดยอาศัยร่วมกับชนชาติฮั่น ชาวเผ่าเซียนเปย์หลายตระกูล ต่างอพยพและอาศัยในแผ่นดินจีนโดยกระจายไปอาศัยอยู่ในหลายพื้นที่ เช่น ตระกูลมู่หรง (Murong) ส่วนใหญ่อาศัยในแถบทิเบต ตระกูลทัวปา (Tuoba) พักอาศัยในแถบเหอซีโจวหลั่ง (Hexi Corridor) ซึ่งคือแถบมณฑลกานซูในปัจจุบัน ตระกูลยู่เหวิน (Yuwen) ส่วนใหญ่พักอาศัยในแถบเขตเหลียวตง (Liaodong) ซึ่งเป็นฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเหลียวเหอที่อยู่ในมณฑลเหลียวหนิงในปัจจุบัน (Liaoning Province) ชาวเผ่าทางภาคเหนือจำนวนมากอพยพและพักอาศัยร่วมกับชนชาติฮั่น¹ ฉะนั้นชาวฮั่นที่พอได้มาอาศัยร่วมกับชาวเผ่าต่างๆ ทำให้ได้รับเอากระแสวัฒนธรรมของชนเผ่าต่างๆ เข้ามาในชีวิตและนี่คือขั้นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวเผ่าทางภาคเหนือกับชนชาติฮั่น

ขณะที่ความขัดแย้งของชาวเผ่าทางภาคเหนือกับชนชาติฮั่นมีมากขึ้นเรื่อยๆ และอิทธิพลทางการเมืองของชาวเผ่าทางภาคเหนือได้ขยายอำนาจมากขึ้น โดยเฉพาะอิทธิพลทางการเมืองของเผ่าเซียนเปย์ที่สามารถก่อตั้งประเทศของตัวเองขึ้นมา คือ ราชวงศ์เว่ยเหนือ (ค.ศ.

¹Jia Xiaojun; &Liu Yonggang. (2006). The Levels of the Fuse of Nation in the Period of Wei, Jin and Southern and Northern Dynasties. *Journal of Hexi University*. 22(6): 61-64

386-534) ผู้ก่อตั้งคือเผ่าเซียนเป่ย์นามทัวปากุย (Tuoba Gui) ค.ศ. 398 จักรพรรดิทัวปากุยได้อพยพเมืองหลวงเดิมจากภาคเหนือเข้าสู่แผ่นดินจีนซึ่งอยู่ที่เมืองผิงเฉิง (Ping Cheng) ปัจจุบันคือเมืองต้าถง (Da tong) ของมณฑลซานซี (Shanxi Province) ค.ศ. 439 จักรพรรดิทัวปาต้าว (Tuoba Dao) ได้รวมอาณาบริเวณภาคเหนือของจีนเป็นหนึ่งเดียว ค.ศ. 471 จักรพรรดิเซี่ยวเหวินตี้ (Xiao Wendi) ได้ขึ้นครองราชย์¹ เนื่องจากแผ่นดินจีนเป็นที่อยู่อาศัยของชนชาติอื่น ทางด้านการปกครองและการพัฒนาเศรษฐกิจจึงมีอุปสรรคและปัญหาเรื่องการปรับตัวของชาวเผ่าทางภาคเหนือเพื่อเข้าร่วมกับชนชาติอื่น ฉะนั้นเพื่อได้รวบรวมทั้งแผ่นดินใหญ่ของจีน จักรพรรดิเซี่ยวเหวินตี้ได้มีนโยบายเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมของชนชาติอื่นเพื่อเข้าร่วมกับชนชาติอื่น

จักรพรรดิเซี่ยวเหวินตี้ได้มีการปฏิรูปการปกครอง ซึ่งทำให้เกิดการเร่งกระบวนการหลอมรวมทางวัฒนธรรมขนานใหญ่ ภายใต้นโยบาย “ทำให้เป็นอัน” อาทิ ห้ามใช้ภาษาเซียนเป่ย์ ต้องใช้ภาษาอื่นเป็นภาษาหลักในราชสำนัก พระองค์ทรงประกาศว่าขุนนางที่มีอายุน้อยกว่าสามสิบปีห้ามพูดภาษาเซียนเป่ย์ ต้องพูดภาษาจีนให้ได้ภายในครึ่งปี ขุนนางที่มีอายุมากกว่าสามสิบ ต้องพูดภาษาจีนให้ได้ภายในสามปี ถ้าผู้ใดฝ่าฝืน ต้องถูกลดตำแหน่งราชการ ทั้งยังห้ามแต่งกายแบบชาวเซียนเป่ย์ ต้องสวมใส่เสื้อผ้าของชาวฮั่น จักรพรรดียังบังคับเปลี่ยนนามสกุลตามแบบของชาวฮั่น เช่น สำหรับพระราชวงศ์ของพระองค์เองจากนามสกุล “ทัวปา (Tuoba)” เปลี่ยนเป็นนามสกุล “หยวน (Yuan)” ส่วนนามสกุลอื่นๆ เช่น นามสกุล “ตูกู (Dugu)” เปลี่ยนเป็นนามสกุล “หลิว (Liu)” นามสกุล “เฮ่อโลว (Helou)” เปลี่ยนเป็นนามสกุล “โลว (Lou)” นามสกุล “ยวี่จื่อ (Yuchi)” เปลี่ยนเป็นนามสกุล “ยวี่ (Yu)” เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีปฏิสัมพันธ์ความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มชนเผ่าทางภาคเหนือกับชนชาติอื่นให้มากขึ้น พระองค์ยังใช้วิธีการผูกสัมพันธ์ทางสายเลือดด้วยการส่งเสริมให้มีการแต่งงานระหว่างชาวเซียนเป่ย์กับชาวจีนตระกูลสูง โดยกำหนดว่าชาวเผ่าเซียนเป่ย์ตระกูลมู่ (Mu) ตระกูลลู่ (Lu) ตระกูลหลิว (Liu) ตระกูลโลว (Lou) เป็นต้น ซึ่งเป็นตระกูลสูงของชาวเผ่าเซียนเป่ย์สามารถแต่งงานกับชาวจีนตระกูลสูงซึ่งรวมตระกูลหลู (Lu) ของเขตฟานหยาง (Fanyang) ตระกูลซุย (Cui) ของเขตชิงเหอ (Qinghe) ตระกูลเจิ้ง (Zheng) ของเขตซิ่นหยาง (Xingyang) ตระกูลหวาง (Wang) ของเขตไท่หยวน (Taiyuan) และตระกูลหลี่ (Li) ของเขตหลงซี (Longxi) นโยบายนี้ทำให้ชาวเผ่าเซียนเป่ย์กับชนชาติอื่นได้รวมเป็นหนึ่งเดียวและเป็นครอบครัวใหญ่² ขณะที่ทางการเมืองก็เพิ่มปริมาณชาวฮั่นที่เข้ารับราชการเป็น

¹Mark Edward Lewis. (2016). History of Imperial China, China between Empires: The Northern and Southern Dynasties. Translated by Li Lei. pp. 315-316.

²Fan Shuzhi. (2010). Our Country: History and Culture. pp. 55-56.

ขุนนางมากขึ้น รวมทั้งหันมาใช้ระบบการบริหารบ้านเมืองตามระเบียบปฏิบัติของชาวฮั่น และ ค.ศ. 493 จักรพรรดิเฉียวเหวินตี้ทรงย้ายเมืองหลวงไปยังส่วนกลางของภาคเหนือของจีนซึ่งคือเมืองลั่วหยาง (Luoyang) หลังจากนั้น พระองค์ทรงเคารพขงจื๊ออย่างมากและทรงประกาศให้สร้างวัดขงจื๊อขึ้น¹ การปฏิรูปการเมืองการปกครองแบบถอนรากถอนโคนของจักรพรรดิเฉียวเหวินตี้ทำให้เศรษฐกิจและสังคมของภาคเหนือจีนเจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว

นอกจากชาวเผ่าเซียนเป่ย์พยายามเรียนวัฒนธรรมจีนแล้ว ชนชั้นสูงของชาวเผ่าอื่นก็พยายามเรียนวัฒนธรรมจีนเช่นเดียวกัน เช่น ฟู่เจียน (Fu Jian) ซึ่งเป็นหัวหน้าของซีหรง (Xi Rong) ซึ่งเป็นชาวเผ่าทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของจีนมักชอบอ่านหนังสือจีนโดยเฉพาะตำราเรียนของลัทธิขงจื๊อ จึงมีความสามารถในการบริหารประเทศโดยใช้ความคิดแบบจีนมาบริหาร ลูกหลานของฟู่เจียนนามฟู่เติง (Fu Deng) ได้อ่านหนังสือภาษาจีนจำนวนมาก ชนเผ่าซุยงู่ นามว่าสื่อเล่อ (Shi Le) ชอบวรรณคดีและประวัติศาสตร์จีน ทุกครั้งมักให้ชาวจีนอ่านหนังสือประวัติศาสตร์จีนให้ฟัง² เมื่อชนชั้นสูงนิยมเรียนวัฒนธรรมจีนจึงจะส่งผลต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมจีนของชนชั้นสามัญชนทำให้ความคิดชาวเผ่าต่างๆ เปลี่ยนแปลงซึ่งสามารถเข้ากับความคิดของคนจีนได้และทำให้ชาวเผ่าต่างๆ ได้รวบรวมกับชาวจีนอย่างรวดเร็ว

เมื่อชาวเผ่าต่างๆ เข้าสู่แผ่นดินจีน วัฒนธรรมของชาวเผ่าก็ค่อยๆ แทรกซึมเข้ามาสู่ชาวจีน ตัวอย่างเช่น ชาวจีนมักนิยมสวมใส่เสื้อผ้าและชอบขี่ม้าล่าสัตว์ตามแบบชาวเผ่าเหนืออาหารการกินก็มีรสชาติแบบชาวเผ่าหลากหลายมากขึ้น แม้กระทั่งเครื่องใช้บางชนิดของชาวเผ่าก็ได้รับความนิยมอย่างมากจากชาวจีน โดยเฉพาะเครื่องใช้ที่ชื่อว่า “ฮูฉวง (Hu Chuang)” คำว่า “ฉวง” ในภาษาจีนกลางปัจจุบันแปลว่าเตียง แต่ในสมัยนั้นไม่ใช่เตียงซึ่งแปลว่าเก้าอี้ ดังนั้น แสดงให้เห็นว่าเก้าอี้ในปัจจุบันที่คนจีนนั่งอยู่คือได้รับอิทธิพลจากวิถีชีวิตของชาวเผ่าทางภาคเหนือเครื่องใช้ที่ชื่อว่า “ฮูฉวง” ทำให้วิถีชีวิตของชาวจีนได้เปลี่ยนแปลงโดยจากการนั่งบนเสื่อเปลี่ยนเป็นการนั่งเก้าอี้ที่ห้อยเท้า ความสำเร็จของ “ฮูฉวง” ทำให้มีการผลิตเครื่องใช้ที่มีขาสูงเกิดขึ้น เช่น เตียงขาสูง โต๊ะขาสูง เป็นต้น³ นอกจากนี้ การแต่งกายของชาวเผ่าก็ส่งอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของประชาชนราชวงศ์ถัง ชนชั้นสูงเริ่มแต่งกายเลียนแบบชาวเผ่าซึ่งส่งผลต่อชนชั้นสามัญชน แม้แต่กิจกรรมการเล่นเช่นการขี่ม้าและการยิงธนูก็ได้รับความนิยมอย่างมาก อีกทั้งเครื่อง

¹Zhu Dawei; Liu Chi; Liang Mancang; & Chen Yong. (1998). *The History of Social life in Wei, Jin and Southern and Northern Dynasties*. pp. 54-58.

²Jia Xiaojun; & Liu Yonggang. (2006). *op. cit.* 22(6): 61-64.

³Fan Shuzhi. (2010). *op. cit.* p. 56

ดนตรีต่างๆ ไม่ว่าเครื่องดีดและเครื่องเป่าของชาวเผ่าก็เข้าสู่แผ่นดินจีน คนราชวงศ์ถังไม่เพียงแต่นิยมเล่นเครื่องดนตรียังนิยมชมกายกรรมบนอุลู่และกายกรรมบนหลังม้าให้ความบันเทิงยิ่งขึ้นไปอีก ม้าในสมัยนั้นได้ฝึกหัดไว้อย่างดี สามารถเดินรำเข้าจังหวะ และในปากม้ายังคาบถ้วยเหล้า เดินรำจนจบเพลงโดยถ้วยเหล้าไม่ตกจากปากและถ้วยเหล้าที่ม้าคาบก็ไม่ใช่ถ้วยธรรมดาแต่เป็นถ้วยเงินแกะสลักอย่างสวยงาม¹ นอกจากชาวเผ่าทางภาคเหนือนิยมเรียนวัฒนธรรมจีนแล้ว ชาวจีนก็ได้รับเอาวัฒนธรรมต่างๆ ของชาวเผ่าเข้ามาในชีวิต ทำให้ชาวเผ่าทางภาคเหนือกับชนชาติอื่นได้อยู่ร่วมกันและกลมกลืนกันเป็นหนึ่งเดียวอย่างรวดเร็ว

จากข้างต้นที่ดังกล่าวจึงเห็นได้ว่าในสมัยเว่ยจีนและราชวงศ์เหนือและใต้เป็นสมัยที่เกิดความวุ่นวายและแผ่นดินจีนเกิดความขัดแย้งไปสู่ความแตกแยกกระส่ำระสาย ทำให้ชาวเผ่าทางภาคเหนือของจีนสบโอกาสรุกรานแผ่นดินจีนเพื่อแย่งชิงอำนาจและปกครองชาวจีน ดังนั้น การรวบรวมวัฒนธรรมของชาวเผ่าต่างๆ กับชนชาติอื่นเป็นแนวโน้มที่จำเป็นเกิดขึ้น กระบวนการรวบรวมนี้โดยได้แบ่งเป็นสามขั้นตอน ขั้นแรกคือไม่ว่ากลุ่มใดกลุ่มหนึ่งต้องอพยพมาพักอาศัยกับอีกกลุ่มซึ่งการใช้ชีวิตต้องปรับและเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับอีกกลุ่มหนึ่ง เมื่อชาวเผ่าทางภาคเหนืออพยพเข้าสู่แผ่นดินจีน ชาวเผ่าทางภาคเหนือต้องเปลี่ยนการใช้ชีวิตของตัวเองให้เข้ากับการใช้ชีวิตของชนชาติอื่น เช่น ชาวเผ่าทางภาคเหนือเป็นชาวเผ่าเร่ร่อน การใช้ชีวิตคือการหมุนเวียนเปลี่ยนถิ่นฐานไปตามสภาพแวดล้อมต้องเปลี่ยนเป็นการใช้ชีวิตที่ฝังรากสร้างเรือนอยู่กับที่เป็นหลักแหล่งถาวร ขั้นตอนที่สองคือ การรวบรวมภาษาและวัฒนธรรมให้กลมกลืนกัน นี่ถือว่าเป็นขั้นตอนสำคัญ เมื่อความเจริญรุ่งเรืองของวัฒนธรรมจีนได้ส่งผลต่อชาวเผ่า ชาวเผ่าได้ตระหนักถึงความต่ำต้อยของวัฒนธรรมตัวเองจึงพยายามเรียนรู้วัฒนธรรมจีนโดยเฉพาะนโยบาย “ทำให้เป็นฮั่น” ของจักรพรรดิเซี่ยวเหวินตี้ การใช้ภาษาแบบเดียวกันและชาวเผ่ากับชนชาติอื่นสามารถแต่งงานกันทำให้ชาวเผ่าทางภาคเหนือกับชนชาติอื่นสื่อสารกันได้อย่างสะดวกและสามารถแลกเปลี่ยนความคิดซึ่งกันและกันทำให้เกิดการเร่งกระบวนการหลอมรวมทางวัฒนธรรมขนานใหญ่ ขั้นตอนที่สาม ชาวเผ่ากับชนชาติอื่นยอมรับวัฒนธรรมทั้งสองฝ่ายซึ่งกันและกัน เมื่อชาวเผ่าพยายามเรียนวัฒนธรรมจีน ชาวจีนก็หันมาเรียนวัฒนธรรมชาวเผ่าโดยเฉพาะวิถีชีวิตของชาวเผ่า เช่น เรื่องการแต่งกาย เรื่องอาหารการกิน เป็นต้น ทำให้ชาวเผ่าเหนือกับชนชาติอื่นได้รวบรวมกันเป็นหนึ่งเดียวอย่างแท้จริง

¹Guan Shiguang. (1992). *The Influence of the Custom of Hu in Tang China*. pp. 39-60.

ดังนั้น จากสามขั้นตอนของการรวบรวมชาวเผ่ากับชนชาติอื่นทำให้ชนชาติจีนใหม่เกิดขึ้นซึ่งชนชาติจีนไม่เพียงแต่รวมชนชาติอื่น ยังรวมชาวเผ่าต่างๆ ที่เข้าร่วมกัน หลังจากชาวเผ่าต่างๆ เข้าร่วมกับชนชาติอื่นแล้ว ความคิดและการใช้ชีวิตของชาวเผ่าจะส่งผลกระทบต่อชาวจีน ทำให้สังคมจีนเต็มไปด้วยวัฒนธรรมและความคิดที่หลากหลาย สังคมแบบนี้จึงส่งผลกระทบต่อราชวงศ์ต่อไป โดยเฉพาะสังคมสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น

2.5.2 การดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมของชาวเผ่าทางภาคเหนือส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น

เนื่องจากการรวมชาวเผ่าทางภาคเหนือกับชนชาติอื่นทำให้สังคมจีนได้รับวัฒนธรรมที่หลากหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมของชาวเผ่าต่างๆ ทางภาคเหนือกับชนชาติอื่นนั้นได้กลมกลืนกันเป็นหนึ่งเดียว ด้วยภายใต้วัฒนธรรมหลากหลายของสังคมสมัยเว่ยจินและราชวงศ์เหนือและใต้จึงส่งผลกระทบต่อแนวความคิดของคนในสังคมสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นโดยเฉพาะแนวคิดที่ไม่ยึดถือ “ผู้ชายเป็นหลักผู้หญิงเป็นรอง” ชาวเผ่าทางภาคเหนือของจีนเป็นชาวเผ่าที่นิยมขี่ม้าล่าสัตว์ ผู้หญิงมีชีวิตที่อิสระ ไม่ว่าจะอยู่ในครอบครัวหรือนอกครอบครัว ผู้หญิงชาวเผ่ามักมีอุปนิสัยที่แข็งแกร่งและกล้าหาญ มีความคิดเป็นของตัวเอง สภาพสังคมของการดำเนินชีวิตของผู้หญิงและวัฒนธรรมในสมัยเว่ยจินและราชวงศ์เหนือและใต้แตกต่างจากสมัยอื่นจึงส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นโดยเห็นได้จากหลายด้าน

ด้านครอบครัว ตามประเพณีของชาวเผ่าทางภาคเหนือ ผู้หญิงในสมัยราชวงศ์เหนือและใต้มีสิทธิในการเลือกคู่ครองเอง ผู้ชายกับผู้หญิงก่อนแต่งงานต้องทำความรู้จักกันก่อน ถ้าถูกใจกันและรักกันถึงจะแต่งงานกัน ไม่ต้องถูกบังคับจากพ่อแม่ เช่น ในงานเลี้ยงของเทศกาลเดือนมีนาคม หนุ่มๆ สาวๆ มักมาร่วมกันร้องเพลงกันและเต้นรำกัน ทำให้มีโอกาสได้รู้จักกัน ถ้าถูกใจกันและรักกันก็สามารถอยู่ด้วยกันและแต่งงานกันได้ ในการแต่งงานของชาวเผ่าเหนือ เมื่อผู้ชายกับผู้หญิงตกลงจะแต่งงานกัน ผู้ชายสามารถแต่งเข้าไปบ้านผู้หญิง และต้องใช้เวลาสองปีเพื่อช่วยครอบครัวฝ่ายหญิงทำงานบ้าน หลังจากนั้นถึงจะให้ผู้หญิงย้ายไปอาศัยที่บ้านผู้ชาย เมื่อผู้หญิงจะออกเรือน ครอบครัวผู้หญิงจะมอบทรัพย์สินเงินทองให้แก่ผู้หญิงส่วนหนึ่งเพื่อเป็นทรัพย์สินส่วนตัว หลังจากแต่งงานไปแล้ว ถ้าผู้ชายกับผู้หญิงเข้ากันไม่ได้หรือมีปัญหาทั้งคู่ก็สามารถหย่ากันได้ ดังใน ค.ศ. 485 จักรพรรดิเฉียวเหวินตี้ได้ทรงกำหนดไว้ว่าระหว่างสามีกับภรรยาเข้ากันไม่ได้หรือมีปัญหาทั้งคู่สามารถหย่ากันได้ อีกทั้งหลังจากผู้หญิงหย่าแล้วก็สามารถแต่งงานใหม่ได้โดยที่ไม่ถูกดูถูกจาก

สังคมครหานินทา และไม่ถูกผู้หญิงที่หย่าแล้วแต่งงานใหม่¹ นอกจากนี้ ผู้หญิงมีอุปนิสัยที่ขี้อายเป็นกระแสนิยม ผู้ชายไม่มีเมียอย่างน้อยมีแต่เมียหลวงคนเดียวถือเป็นเรื่องปกติ เนื่องจากก่อนลูกสาวที่จะออกเรือนไป พ่อแม่มักจะส่งสอนให้ลูกเป็นผู้หญิงที่ขี้อายเพื่อควบคุมสามี แต่พอผู้หญิงแต่งงานไปแล้วต้องอยู่ในฐานะเป็นภรรยาและมารดา ผู้หญิงไม่เพียงแต่ต้องรับผิดชอบงานบ้านต่างๆ ยังต้องรับผิดชอบการส่งสอนการเรียนรู้ของลูกด้วย² ซึ่งถ้าเป็นหญิงชาวฮั่น ต้องถูกพ่อแม่บังคับให้แต่งงาน และต้องทำตามคำสั่งของพ่อแม่ หลังจากแต่งงาน ถ้าผู้หญิงไม่มีความสุขไม่สามารถหย่ากับสามีได้ หลังจากสามีเสียชีวิตหญิงหม้ายไม่สามารถแต่งงานใหม่ได้ ต้องเลี้ยงลูกด้วยตัวเองตลอดชีวิต อีกทั้งหญิงชาวฮั่นมีอุปนิสัยอ่อนโยน ไม่กล้าขี้อายต่อสามี จึงทำให้สามีสามารถมีเมียหลายคนได้ ดังนั้น วัฒนธรรมด้านครอบครัวของชาวเผ่าเหว่แตกต่างจากชนชาติฮั่น จึงส่งผลต่อวัฒนธรรมด้านครอบครัวของชนชาติฮั่นด้วย

ด้านการเมือง ชนชั้นปกครองของราชวงศ์เว่ยเหนือคือชาวเผ่าเซียนเป่ย์ซึ่งถือแนวคิดว่าไม่ถือผู้ชายเป็นหลัก อุปนิสัยของผู้หญิงที่มีความแข็งแกร่งและกล้าหาญทั้งยังมีการศึกษาสูง ดังนั้น ผู้หญิงในสมัยนี้ส่วนใหญ่ที่มีความสามารถจะมีโอกาสเข้าร่วมการเมืองอีกด้วย เช่น ฮองเฮาตระกูลหวางของจักรพรรดิผิงเหวินตี้ (Ping Wendi) เป็นผู้ช่วยที่ดีในการบริหารประเทศ ฮองเฮาตระกูลมู่หรงของจักรพรรดิเจาเจิงตี้ (Zhao Chengdi) มีความสามารถในการตัดสินใจเรื่องการเมือง นอกจากนี้ผู้หญิงที่มีบทบาทสำคัญทางการเมืองในสมัยราชวงศ์เว่ยเหนืออีกคนหนึ่งคือไทเฮาเฟิ่ง (Feng Taihou) ซึ่งเป็นผู้ช่วยที่ดีในการบริหารประเทศ เพื่อพัฒนาประเทศและแก้ไขปัญหาระหว่างชาวเผ่าเหว่กับชนชาติฮั่น ไทเฮาเฟิ่งให้ชาวจีนรับตำแหน่งราชการ และดำเนินนโยบายต่างๆ แบบชาวจีน ทำให้การปกครองของชาวเผ่าเซียนเป่ย์มีความมั่นคงมากขึ้น และช่วยส่งเสริมการรวบรวมชาวเผ่าเซียนเป่ย์กับชนชาติฮั่นให้เป็นหนึ่งเดียว³

ด้านความสัมพันธ์ในสังคม การใช้ชีวิตของชาวเผ่าฮั่นมีม้าและล่าสัตว์ มักย้ายการตั้งถิ่นฐานไปเรื่อยๆ การดำเนินชีวิตของผู้หญิงจึงแข็งแกร่งและมีความเป็นอิสระสูง สามารถออกไปข้างนอกขี่ม้าและล่าสัตว์ได้เหมือนผู้ชาย เมื่อผู้หญิงได้ออกไปข้างนอกก็มีโอกาสเปิดหูเปิดตาและรับสิ่งใหม่ๆ ได้รู้จักคนมากมายหลายตา บางครั้งผู้หญิงสามารถไปรวมรบกับผู้ชายที่สนามรบ และปรึกษายุทธศาสตร์ทางทหารกับผู้ชายได้ เช่น ภรรยาของชาวเผ่าตี๋นามหยางต้าเหียน

¹Yin Xian. (2008). *The Studies of Northern Dynasty*. pp. 215-216.

²Ibid. p. 216.

³Ibid. p. 217.

(Yang Dayan) มีความสามารถทางด้านการต่อสู้ ร่วมพักที่ค่ายทหารด้วยกัน และปรึกษายุทธศาสตร์ทางทหารกับผู้ชายได้อีกด้วย¹

การดำเนินชีวิตของผู้หญิงไม่ว่าทางด้านครอบครัว ทางด้านการเมืองและทางด้านความสัมพันธ์ในสังคมของสมัยเว่ยจิ้นและราชวงศ์เหนือและใต้จะเห็นได้ว่า ด้านครอบครัว ผู้หญิงมีสิทธิในการเลือกคู่ครองเองหรือเรื่องการแต่งงานผู้หญิงมีความอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเอง ด้านการเมือง ผู้หญิงมีโอกาสร่วมและแสดงความสามารถทางด้านการเมืองอย่างเต็มที่และเป็นผู้ช่วยที่ดีในการบริหารประเทศ ทางด้านความสัมพันธ์ในสังคม ผู้หญิงสามารถออกไปข้างนอกที่มั่วลั่วสั่วและสู้รบได้เหมือนผู้ชาย สภาพการดำเนินชีวิตของผู้หญิงในสมัยนี้แตกต่างจากสังคมของจีนที่มีนับถือลัทธิขงจื้อเป็นหลัก เมื่อวัฒนธรรมของชาวเผ่าเหนือและแนวคิดที่ถือ “ผู้หญิงเป็นหลักผู้ชายเป็นรอง” นี้เข้าสู่สังคมจีนจึงส่งผลต่อความคิดและการใช้ชีวิตของชาวจีนในสมัยราชวงศ์ถึงตอนต้นเป็นอย่างมาก

ฉะนั้น สังคมราชวงศ์ถึงตอนต้นได้กลายเป็นสังคมที่เปิดกว้างและเต็มไปด้วยวัฒนธรรมหลากหลาย การแต่งงานกับผู้หญิงพื้นเมือง การอยู่ร่วมกันระหว่างชาวฮั่นกับชาวเผ่าเซียนเปย์ทำให้เกิดการยอมรับวัฒนธรรมและได้เกิดการหลอมรวมกันระหว่างชนชาติ ชนชั้นปกครองตระกูลหลักของสมัยราชวงศ์ถึงเป็นชนชาติฮั่นที่มีเชื้อสายชาวเผ่าเซียนเปย์ ปู่ของจักรพรรดิถังเกาจู่เป็นขุนนางของราชวงศ์เว่ยตะวันตก (Western Wei Dynasty ค.ศ. 535-556) เคยได้รับนามสกุลของชาวเผ่าเซียนเปย์จากการราชประทานของจักรพรรดิเผ่าเซียนเปย์ วงศ์ตระกูลหลักเป็นชนชั้นสูงจึงมีโอกาสสร้างสัมพันธ์ภาพโดยการแต่งงานกับชาวเผ่าเซียนเปย์ ดังนั้น พระมารดาภรรยาของหลี่หยวน (Li Yuan) หรือจักรพรรดิถังเกาจู่เป็นหญิงมาจากชาวเผ่าเซียนเปย์ พระมารดาของหลี่หยวนเป็นหญิงมาจากวงศ์ตระกูลตู่กูและภรรยาเป็นหญิงมาจากวงศ์ตระกูลไต้กัก็มาจากเผ่าเซียนเปย์เช่นกัน ภรรยาของหลี่ซื่อหมินคือหญิงตระกูลจางซุนซึ่งเป็นหญิงที่มีเชื้อสายเผ่าเซียนเปย์² ดังนั้น การใช้ชีวิตและแนวความคิดจึงได้รับอิทธิพลจากชาวเผ่าเซียนเปย์และถูกเผยแพร่ถึงสังคมทั่วไป แม้กระทั่งอุปนิสัยก็เริ่มซึมซับมาจากชาวเผ่าเซียนเปย์ที่นิยมขี่ม้ายิงธนูและล่าสัตว์ ทำให้ผู้หญิงมีความแข็งแกร่งและมีความกล้าหาญมากขึ้น

สรุปได้ว่า หลังจากที่ชนชาติฮั่นยอมรับที่จะอยู่ร่วมกันกับชาวเผ่าทางภาคเหนือมากขึ้น ประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ของชาวเผ่าก็ได้แทรกซึมเข้าไปในสังคมของชนชาติฮั่น จนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวอย่างแท้จริง ด้วยสาเหตุสำคัญที่ดังกล่าวได้ส่งผลต่อสังคม

¹Ibid. p. 218.

²Ren Shengyun. (2008). A Study of Women's Social Status in Tang China. pp. 45-46.

ราชวงศ์ถึงตอนต้นซึ่งแตกต่างจากสังคมสมัยอื่นและทำให้สภาพและบทบาทของผู้หญิงแตกต่างจากสมัยอื่น

2.6 สรุป

สภาพสังคมราชวงศ์ถึงตอนต้นมีลักษณะการเปิดกว้างและมีความเจริญรุ่งเรืองจากหลายด้าน เช่น ด้านการเมือง ในการเปิดกว้างในการเข้าร่วมการเมืองได้ลดทอนสถานะตระกูลผู้ทรงอำนาจที่ผูกขาดอำนาจของราชสำนักมาโดยตลอดให้สิ้นสุดลง ทำให้ราชสำนักมีบุคคลหลากหลายชนชั้นและมีความคิดหลากหลายเกิดขึ้น การเปิดกว้างในด้านการเลือกคนและการรับฟังความคิดเห็น ได้เปิดโอกาสให้สามัญชนเข้าร่วมการเมือง ซึ่งแตกต่างจากสมัยก่อนขุนนางล้วนมาจากตระกูลผู้ทรงอำนาจ ชนชั้นปกครองยังมีความคิดเปิดกว้างต่อชาวเผ่า โดยดำเนินนโยบายจี๋หมี่ที่ทำให้ชนเผ่าต่างๆ เข้าร่วมการเมือง นโยบายเหอชินทำให้ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในการช่วยส่งเสริมการสร้างมิตรภาพต่อราชวงศ์ถึงกับชนเผ่าต่างๆ สภาพการเมืองที่มีการเปิดกว้างเหล่านี้ได้ส่งผลต่อความคิดของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงกล้าล้มล้างจารีตประเพณีของลัทธิขงจื้อและมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในเมือง

ด้านเศรษฐกิจ ชนชั้นปกครองได้กำหนดนโยบายฟื้นฟูเศรษฐกิจพร้อมทั้งสนับสนุนการเกษตร ทำให้ชีวิตราษฎรอยู่อย่างมีความสุข มีกินมีใช้ ทั้งยังปลดปล่อยนางสนมนางกำนัลให้กลับภูมิลำเนาไปใช้ชีวิตของตนเอง อีกทั้งการค้าขายบนเส้นทางสายไหมทางบกและทางทะเลที่มีความเจริญ ทำให้เมืองต่างๆ เต็มไปด้วยสินค้าหลากหลาย ประชาชนได้เปิดหูเปิดตาและได้รับสิ่งใหม่ๆ จากโลกภายนอกมากขึ้น ความคิดของประชาชนก็ไม่ได้ยึดถือลัทธิขงจื้ออย่างเดียวเป็นหลัก ในบรรยากาศการเปิดกว้างของเศรษฐกิจนี้มีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสพบปะกับผู้คนภายนอก บุคคลหลากหลายประเภทในเมืองต่างๆ ที่เต็มไปด้วยคนต่างชาติต่างภาษา ทำให้ผู้หญิงมีอิสระมากขึ้นในการดำเนินชีวิตในสังคม

ด้านวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศและกลุ่มชาวเผ่าโดยชาวต่างชาตินิยมศึกษาวิชาความรู้ที่จีนและนำเอาความรู้มาเผยแพร่ที่ประเทศตัวเอง นโยบายเหอชินที่ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์อยู่ระหว่างราชวงศ์ถึงกับชนเผ่าต่างๆ นั้น ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญมากต่อการเผยแพร่วัฒนธรรมจีนเพื่อให้วัฒนธรรมจีนกับวัฒนธรรมชนเผ่าได้ผสมผสานกันอย่างกลมเกลียว นอกจากนี้ การเปิดกว้างรับวัฒนธรรมภายนอกเข้าสู่สังคมราชวงศ์ถึง ทำให้สังคมราชวงศ์ถึงมีวัฒนธรรมหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นอาหารการกิน การแต่งกาย และกิจกรรมการเล่นต่างๆ ได้รับอิทธิพลจากการดำเนินชีวิตของชาวเผ่าทางภาคเหนือ กิจกรรมการขี่ม้าและล่าสัตว์ได้รับ

ความนิยมอย่างมากจากประชาชน ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสได้รับสิ่งใหม่ๆจากภายนอกและมีบทบาทมากขึ้นในสังคม

ด้านศาสนา สังคมราชวงศ์ถังตอนต้นจึงเป็นสังคมที่ได้รับอิทธิพลทั้งจากพุทธศาสนา ลัทธิเต๋า และลัทธิขงจื๊ออย่างชัดเจน เนื่องจากในสมัยจักรพรรดิอู่ตี้ (141 ปีก่อนคริสต์ศักราช – 87 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ได้ประกาศล้มล้างแนวคิดของลัทธิอื่นๆ และทรงยกลัทธิขงจื๊อขึ้นมาเป็นแนวคิดหลักของสังคมจึงทำให้แนวคิดของลัทธิเต๋าทถูกกดขี่ในสมัยนั้น แม้ว่าในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก (ค.ศ. 25-220) พุทธศาสนาเริ่มเข้าสู่ประเทศจีน แต่ด้วยอิทธิพลของลัทธิขงจื๊อมีความสำคัญในการควบคุมสังคม การเผยแผ่ของพุทธศาสนาจึงถูกกดขี่เช่นกัน ในสมัยเว่ยจิ้นและราชวงศ์เหนือและใต้เป็นสมัยที่มีวัฒนธรรมชาวเผ่ากับวัฒนธรรมจีนผสมผสาน บทบาทในการควบคุมสังคมของลัทธิขงจื๊อถูกลดลงไป ทำให้พุทธศาสนาและลัทธิเต๋ามีโอกาสได้เผยแผ่ จนในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ลัทธิเต๋าและพุทธศาสนาได้รับการยกย่องและการสนับสนุนจากชนชั้นปกครอง ทำให้แนวคิดลัทธิเต๋าและพุทธศาสนาถูกเผยแผ่อย่างมากจึงส่งผลต่อความคิดของประชาชน แนวคิดการเลื่อมใสศรัทธาในผู้หญิงของลัทธิเต๋าก็ได้ถูกแพร่หลายอย่างมากซึ่งรวมแนวคิดการยกย่องนางฟ้าเทวดาได้แทรกเข้าไปในทุกมุมของสังคมโดยเห็นได้จากวรรณกรรม จึงมีอิทธิพลต่อแนวคิดของการใช้ชีวิตผู้หญิงที่ไม่ต้องถูกพ่อแม่บังคับต้องแต่งงาน ไม่ต้องผูกพันกับครอบครัวตลอด ยังเป็นทางออกทางหนึ่งที่ผู้หญิงสามารถเปลี่ยนชีวิตที่ตกทุกข์และอยู่ฐานะต่ำต้อย แนวคิดของพุทธศาสนาที่ว่าทุกคนเท่าเทียมกันซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดของลัทธิขงจื๊อที่ถือผู้ชายเป็นหลัก และได้แทรกซึมและเข้าร่วมรวมกับการเมืองและวัฒนธรรมจีนจนกลมกลืนกันเป็นหนึ่ง ทำให้ผู้หญิงกล้าฝ่าฝืนกฎระเบียบต่างๆ ของลัทธิขงจื๊อและสามารถรอดพ้นจากการกดขี่ของลัทธิขงจื๊อ ดังนั้นปัจจัยด้านความเชื่อทางศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น

ด้านการรวบรวมชาวเผ่าทางภาคเหนือกับชนชาติอื่น ในสมัยเว่ยจิ้นและราชวงศ์เหนือและใต้เป็นสมัยที่เกิดความวุ่นวายและแผ่นดินจีนเกิดความขัดแย้งไปสู่ความแตกแยกระส่ำระสาย ทำให้ชาวเผ่าทางภาคเหนือของจีนสบโอกาสรุกรานแผ่นดินจีนเพื่อแย่งชิงอำนาจและปกครองชาวจีน การรวมชนชาติครั้งนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สภาพสังคมในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีความหลากหลายที่มีทั้งวัฒนธรรม "ดั้งเดิม" และ วัฒนธรรม "ชนเผ่า" ผสมผสาน และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้เป็นสิ่งเริ่มต้นที่สร้างความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตของชาวจีนในสมัยนั้น หลังจากที่ชนชาติอื่นยอมรับที่จะอยู่ร่วมกันกับชาวเผ่าทางภาคเหนือมากขึ้น ประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ของ

ชาวเผ่าก็ได้แทรกซึมเข้าไปในสังคมของชนชาติอื่น จนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวอย่างแท้จริง

ดังนั้น สภาพสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นที่มีการเปิดกว้างและเต็มไปด้วยวัฒนธรรมที่หลากหลายจึงส่งผลต่อสถานะภาพของผู้หญิงอย่างพอสมควร ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสและมีบทบาทในสังคมมากขึ้นในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น

บทที่ 3

ผู้หญิงในสังคมสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น

เนื่องจากสภาพสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นที่เปิดกว้างและเต็มไปด้วยวัฒนธรรมที่หลากหลายนั้น ทำให้สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงมีการเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงมีโอกาสและมีบทบาทในสังคมมากขึ้น ในบทนี้จะมุ่งเน้นศึกษาสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงทั้งในครอบครัวและนอกครอบครัว สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในครอบครัวโดยหยิบยกเอาสามด้านหลักมาศึกษา ได้แก่ ผู้หญิงในฐานะเป็นลูกสาว ผู้หญิงในฐานะเป็นภรรยา และผู้หญิงในฐานะเป็นมารดา ส่วนสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงนอกครอบครัวศึกษาจากสามด้านหลักๆ คือ ด้านการเมือง ด้านการศึกษา และด้านวรรณกรรม

3.1. สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในครอบครัว

ครอบครัวเป็นส่วนประกอบขั้นพื้นฐานของสังคม ผู้หญิงตั้งแต่เกิดมามีความผูกพันกับครอบครัวตลอดชีวิต จึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการดูแลครอบครัว เนื่องจากสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นมีการเปิดกว้างและเต็มไปด้วยวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทำให้ผู้หญิงมีสิทธิและความอิสระมากขึ้นในครอบครัว ในหัวข้อนี้ได้แบ่งชีวิตผู้หญิงเป็นสามสถานะ ได้แก่ ผู้หญิงในฐานะเป็นลูกสาว ผู้หญิงในฐานะเป็นภรรยาและผู้หญิงในฐานะเป็นมารดา

3.1.1 สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในฐานะลูกสาว

ครอบครัวจีนสมัยโบราณถือเป็นครอบครัวใหญ่ที่มีสมาชิกครอบครัวหลายรุ่นพักอาศัยด้วยกัน ตามจารีตประเพณีจีนโบราณ ครอบครัวให้ความสำคัญกับลำดับอาวุโส สมาชิกครอบครัวไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงต้องเคารพกันตามลำดับอาวุโส แม้ว่าฐานะผู้หญิงในครอบครัวต่ำกว่าผู้ชายที่วัยเดียวกัน แต่ตามหลักการว่า น้องเคารพพี่ พี่รักน้องซึ่งเป็นหนึ่งในความสัมพันธ์ทั้งห้า (Wulun หรือ Five Relationships) ดังนั้น ผู้หญิงที่เป็นผู้ใหญ่ย่อมมีสิทธิมากกว่าผู้ชายที่เป็นผู้น้อย ไม่เกี่ยวข้องกับการถือผู้ชายเป็นหลัก ผู้หญิงต่ำต้อย¹ ในกฎหมายของสมัยราชวงศ์ถังกำหนดว่า ลูกของพ่อแม่มีฐานะเท่าเทียมกัน แต่ตามลำดับอาวุโส พี่ชายกับพี่สาวมีฐานะเท่าเทียมกัน น้องสาวกับน้องชายมีฐานะเท่าเทียมกัน ฐานะของพี่ชายพี่สาวย่อมสูงกว่าน้องชายน้องสาว² อีก

¹Zhao Fengjie. (1977). The Legal Status of Chinese Women. pp. 8-10.

²Duan Tali. (2000). Research on Status of Women in the Tang China. p. 28.

ทั้งนี้จากความรุนแรงของการลงโทษในกฎหมายสมัยราชวงศ์ถังว่า ในกรณีที่น้องตีพี่ ตีตุ๊กสองปี ครั้ง หากบาดเจ็บ ตีตุ๊กสามปี กระดูกหัก เนรเทศสามพันลี้ ได้บาดเจ็บจากมีด และทำให้ตาบอด หรือตาพิการ ต้องโทษแขวนคอประหารชีวิต ในกรณีที่ฆ่าพี่ จะตัดหัวประหารชีวิต ถ้าพี่ตีน้อง การลงโทษจะเบาลง ในกฎหมายราชวงศ์ถังกำหนดว่า ในกรณีที่พี่ตีหรือฆ่าน้องและลูกหลานน้อง ตีตุ๊กสามปี ในกรณีที่ฆ่าน้องโดยจากมีด เนรเทศสองพันลี้ ในกรณีที่ฆ่าน้องโดยไม่เจตนา ไม่ต้องรับผิดชอบทางกฎหมาย¹ จากการกำหนดของกฎหมายราชวงศ์ถังจะเห็นได้ว่า การกำหนดฐานะทางกฎหมายของผู้หญิงตามลำดับอาวุโส ไม่ได้ตามหลักการที่ถือผู้ชายเป็นหลัก ผู้หญิงต่ำต้อย และในกฎหมายราชวงศ์ถัง การตามลำดับอาวุโสอยู่เหนือกว่าหลักการที่ถือผู้ชายเป็นหลัก ผู้หญิงต่ำต้อย ฐานะผู้ชายและผู้หญิงเท่าเทียมกันโดยตามลำดับอาวุโส ในฐานะลูกสาว ผู้หญิงมีสิทธิในครอบครัว ได้แก่

3.1.1.1. สิทธิในการแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัว

แม้ว่าตามลัทธิขงจื้อในสังคมศักดินาโบราณของจีน ผู้หญิงได้ส่วนแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัวจำนวนน้อยมาก ส่วนแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัวของผู้หญิงน้อยกว่า ตามหลักการที่ถือผู้ชายเป็นหลัก ผู้หญิงต่ำต้อย เหนือกว่าการตามลำดับอาวุโสซึ่งแตกต่างจากฐานะทางกฎหมายของผู้หญิง เนื่องจากสังคมศักดินาโบราณของจีนเป็นสังคมที่ถือผู้ชายเป็นหลัก เป็นผู้สืบทอดตระกูลและมรดกของพ่อแม่ กฎหมายในยุคก่อนสมัยราชวงศ์ถังไม่ได้บันทึกไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานจะได้รับการแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัวจำนวนเท่าใด จนสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นกฎหมายจึงกำหนดให้ผู้หญิงมีสิทธิที่จะได้ส่วนแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัว โดยมีบันทึกจำนวนทรัพย์สินที่ผู้หญิงพึงได้รับไว้อย่างละเอียด² กฎหมายราชวงศ์ถังกำหนดหลักการว่า สมาชิกในครอบครัวที่พักอาศัยอยู่ด้วยกัน ล้วนมีสิทธิในทรัพย์สินของครอบครัวด้วยกันทุกคน ผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานมีสิทธิที่การแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัวเช่นกัน โดยแบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ เจี้ยจวง หรือทรัพย์สินที่ผู้หญิงได้เมื่อแต่งงาน การสืบทอดมรดกพ่อแม่โดยตรง และการสืบทอดมรดกผ่านพี่น้องกรรม

ทรัพย์สินที่ผู้หญิงพึงได้รับจากเจี้ยจวง (Jiazhuang หรือ Dowry) หรือทรัพย์สินที่ผู้หญิงจะได้จากครอบครัวเมื่อถึงเวลาที่จะต้องออกเรือนไป หลังจากแต่งงานและย้ายไปอยู่กับครอบครัวสามี ทรัพย์สินดังกล่าวถือว่าเป็นทรัพย์สินส่วนตัวนอกเหนือไปจากสินแต่งงานที่ได้รับจากทางครอบครัวสามี ใน ค.ศ. 1973 Jack Goody นักมานุษยศาสตร์ชาวอังกฤษ และ

¹Zhong Hua Books, editors. (1983). The Law of Tang China. p. 413

²Duan Tali. (2000). op. cit. pp. 29-30.

Stanley J. Tambiah ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) ประเทศสหรัฐอเมริกา เขียนหนังสือชื่อว่า *สินสอดทองหมั้นและเจี้ยจวง* (Bridewealth and Dowry) ในหนังสือได้แบ่งเจี้ยจวงเป็นสองประเภทหลัก ได้แก่ เจี้ยจวงที่ได้รับทางตรง (Direct Dowry) คือ ทรัพย์สินที่ครอบครัวผู้หญิงยกให้ลูกสาวเมื่อแต่งงานถือเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของผู้หญิง และเจี้ยจวงที่ได้รับทางอ้อม (Indirect Dowry) คือ สินสอดทองหมั้นที่ผู้ชายนำมาเพื่อขอผู้หญิงแต่งงาน พ่อแม่ของผู้หญิงจะนำทรัพย์สินส่วนหนึ่งจากสินสอดทองหมั้นให้ลูกสาวเป็นเจี้ยจวง ถือเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของผู้หญิงเช่นกัน¹ กฎหมายราชวงศ์ถังกำหนดไว้ว่า ในกรณีที่จะแบ่งอสังหาริมทรัพย์ พี่ชายน้องชายแบ่งโดยเฉลี่ยเท่าๆ กัน ส่วนพี่สาวน้องสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานจะได้ส่วนแบ่งเป็นจำนวนครึ่งหนึ่งของจำนวนทรัพย์สินที่เป็นสินสอดทองหมั้นของพี่ชายน้องชาย² แม้ว่าจำนวนการแบ่งทรัพย์สินของผู้หญิงน้อยกว่าผู้ชาย แต่ถือว่าผู้หญิงยังมีสิทธิในการแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัว นอกจากพ่อแม่ยกทรัพย์สินให้ลูกสาวเพื่อเป็นของขวัญแต่งงาน ผู้ใหญ่ที่อาวุโสที่สุดที่ดูแลครอบครัวใหญ่จะร่วมกับสมาชิกครอบครัวคนอื่นตามกฎหมายระเบียบของครอบครัวให้ทรัพย์สินส่วนหนึ่งแก่ผู้หญิงเป็นเจี้ยจวงด้วย เช่น ตาม *กฎระเบียบของครอบครัวตระกูลเฉินในเขตเจียงโจว* กล่าวว่า ในกรณีที่ผู้หญิงในครอบครัวจะแต่งงานต้องให้ก้อนเงิน (Silver) 10 เหลียง (Liang) ซึ่งเท่ากับก้อนเงินห้าร้อยกรัมในปัจจุบัน และเหรียญษาปณ์ทองแดง (Tongban) 1 กวน (Guan) ซึ่งเท่ากับเหรียญษาปณ์ทองแดงหนึ่งพันเหรียญ³ บางทีจำนวนเจี้ยจวงเกือบเท่ากับสินสอดทองหมั้นของพี่ชายน้องชายด้วย ฉะนั้น จำนวนเจี้ยจวงที่ผู้หญิงได้รับจะแสดงถึงสถานะได้ว่าผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานคนนั้นร่ำรวยหรือมีอันจะกินแค่ไหน

ทรัพย์สินที่ผู้หญิงในฐานะลูกสาวได้ส่วนแบ่งจากมรดกของพ่อแม่ กฎหมายราชวงศ์ถังกำหนดว่า ในกรณีที่พ่อแม่เสียชีวิตและไม่มีลูกชาย ลูกสาวมีสิทธิที่จะได้สืบทอดมรดกทั้งหมดของพ่อแม่ ยกเว้นค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่จัดงานไว้ทุกข์⁴ ในกรณีที่พ่อแม่เสียชีวิตและมีลูกชายกับลูกสาว ลูกชายจะมีสิทธิได้รับสองในสามของทรัพย์สินจากพ่อแม่ ลูกสาวจะมีสิทธิได้รับเพียงหนึ่งในสามของทรัพย์สินจากพ่อแม่⁵ ผู้หญิงที่มีสิทธิในการแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัว ใน

¹Meng Fanyan. (2012). A Preliminary Study of Dowry in Tang China. pp. 12-15.

²Ren Jintianshen, editor. (1989). The Law of Tang China) Supplementary Volume(. p. 155.

³Meng Fanyan. (2012). op. cit. p. 10.

⁴Ren Jintianshen, editor. (1989). op. cit. p. 770.

⁵Duan Tali. (2000). op. cit. p. 31.

กฎหมายกำหนดว่ากรณีที่พ่อแม่เสียชีวิตลงและไม่มีลูกชาย มีแต่ลูกสาว ลูกสาวมีสิทธิที่จะได้สืบทอดมรดกทั้งหมดของพ่อแม่ยกเว้นค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่จัดงานไว้ทุกขี

ทรัพย์สินที่ผู้หญิงในฐานะลูกสาวพึงได้จากครอบครัวโดยผ่านพินัยกรรม ข้อกำหนดนี้มีปรากฏอยู่ในกฎหมายราชวงศ์ถังเป็นครั้งแรก ข้อมูลเอกสารในถ้ามั่วเกา (Muo Gao Ku) เมืองตุนหวง² กล่าวไว้ว่า ผู้หญิงพึงได้ทรัพย์สินโดยผ่านพินัยกรรม ถ้าก่อนที่พ่อแม่หรือญาติพี่น้องจะเสียชีวิต ได้เขียนพินัยกรรมว่าจะยกทรัพย์สินให้แก่ผู้หญิงก็ต้องทำตามทีในพินัยกรรมระบุไว้ เช่น นีหลิงฮุย (Ni Linghui) เขียนพินัยกรรมระบุว่า จะยกคนรับใช้ให้หลานสาว (ในสมัยโบราณของจีน คนรับใช้เป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สิน) ส่วนงานไว้ทุกขีจะให้หลานสาวเป็นผู้จัดการ³ จะเห็นได้ว่า ทรัพย์สินที่ผู้หญิงในฐานะลูกสาวได้แบ่งจากครอบครัวโดยผ่านพินัยกรรมได้นำมาปฏิบัติจริงตามกฎหมายกำหนด

ฉะนั้น สิทธิในการแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัวของผู้หญิงในฐานะลูกสาวจะมีสามช่องทางหลักๆ คือเจียจวง การสืบทอดมรดกพ่อแม่โดยตรง และการสืบทอดมรดกผ่านพินัยกรรม จะเห็นได้ว่าการครอบครองทรัพย์สินมากเท่าไรจะมีประโยชน์ต่อฐานะของผู้หญิงในครอบครัวมากเท่านั้น ถ้าผู้หญิงได้ครอบครองทรัพย์สินจำนวนมากสามารถไปขอผู้ชายแต่งงานเข้าไปบ้านผู้หญิงได้ เพราะในสมัยราชวงศ์ถังได้พูดถึงประเพณีการแต่งงานไว้ว่า หลังจากแต่งงาน ผู้ชายต้องมาอยู่ที่บ้านผู้หญิงช่วงเวลาหนึ่ง เพื่อทำงานให้บ้านผู้หญิงและเพื่อเป็นการตอบแทนบ้านผู้หญิง ถ้าผู้หญิงเป็นผู้ที่ไม่ค่อยมีฐานะและไม่ได้มีทรัพย์สินจำนวนมาก ผู้ชายก็พึงพาผู้หญิงไม่ได้ จะเห็นได้ว่าทรัพย์สินที่ผู้หญิงมี สามารถแสดงถึงสถานะและบารมีของผู้หญิงที่มีในครอบครัว

3.1.1.2. สิทธิในการเลือกคู่ครอง

วัฒนธรรมครอบครัวจีนโบราณที่ถือผู้ใหญ่เป็นหลัก และสมาชิกทุกคนในครอบครัวล้วนต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะเรื่องการแต่งงาน ลูกหลานต้องเชื่อฟังความคิดเห็นและการตัดสินใจของผู้ใหญ่เท่านั้น เพราะการแต่งงานถือเป็นเรื่องสำคัญสำหรับครอบครัว การแต่งงานนั้นนอกจากเพื่อให้มีลูกหลานไว้สืบทอดวงศ์ตระกูลแล้วยังเป็นจุดเริ่มของการยกฐานะทางสังคม เพื่อการเกื้อหนุนกันทางด้านการงานและการเงินอีกด้วย

¹Gao Shiyu. (1988). *The Women of Tang China*. pp. 213-214.

²ถ้ามั่วเกาหรือถ้ามั่วเกาตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองตุนหวงในมณฑลชานซีของประเทศจีน ในสมัยราชวงศ์ถังเป็นหนึ่งในจุดค้าขายและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในเส้นทางสายไหม ภายในถ้ามั่วเกาพบพุทธศิลป์จีนทั้งพระพุทธรูป และจิตรกรรมฝาผนังทั้งดงาม

³Li Zhisheng. (2014). *An Introduction to Women's History in Ancient China*. p. 154.

ดังนั้น การตัดสินใจของพ่อแม่และคำแนะนำของแม่สื่อจึงเป็นสิ่งที่ผู้เป็นลูกหลานต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะชอบใจหรือไม่ก็ตาม แต่ในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นเป็นสังคมที่เปิดกว้างและเต็มไปด้วยวัฒนธรรมที่หลากหลาย ดังเช่นที่ปรากฏในกฎหมายราชวงศ์ถังข้อหนึ่งที่กำหนดไว้ในกรณีที่ผู้น้อยแต่งงานโดยการเลือกคู่ครองเองถือเป็นเรื่องที่ยอมรับทางกฎหมาย ข้อกำหนดนี้แสดงให้เห็นว่า ในทางกฎหมายไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงต่างก็มีสิทธิในการเลือกคู่ครองเอง¹

ผู้หญิงในฐานะลูกสาวและยังไม่ได้แต่งงาน การจะเลือกคู่ครองเองเป็นเรื่องธรรมดา เช่น อัครเสนาบดีหลี่หลินฝู (Li Linfu) เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและเปิดกว้างในความคิดที่ให้ลูกสาวสามารถเลือกคู่ครองเองและแต่งงานกับผู้ที่เธอรัก หลี่หลินฝูมีลูกสาวหกคนทุกคนล้วนมีหน้าตาที่สวยสะสวย ทุกครั้งที่ผู้ชายฐานะสูงศักดิ์มาที่บ้าน หลี่หลินฝูจะตั้งใจเปิดหน้าต่างห้องรับแขกไว้เพื่อให้ลูกสาวทั้งหกคนที่เขาให้ไปเล่นกันอยู่ข้างนอก สามารถมองเห็นหน้าผู้ชายจากทางหน้าต่างที่เปิดไว้ และเลือกคู่ครองที่ตนชื่นชอบและเหมาะสมกับตัวเองได้² จากเหตุการณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงมีสิทธิในการเลือกคู่ครองเองและผู้หญิงก็สนับสนุน อีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงว่าพ่อแม่มีความคิดที่เปิดกว้างขึ้น เช่น ผู้หญิงตระกูลเหว่ยเมื่ออายุครบสิบเจ็ดปี มีผู้ชายที่เป็นขุนนางมาสู่ขอ แต่ผู้หญิงคนนี้ปฏิเสธถึง 2 ครั้งและเลือกแต่งงานกับคนที่ 3 แทนซึ่งครอบครัวผู้หญิงไม่ได้บังคับแต่เปิดโอกาสให้บุตรสาวเลือกคู่ครองเอง³ เรื่องเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงในฐานะเป็นลูกสาวและยังไม่ได้แต่งงานมีสิทธิในการเลือกคู่ครองเอง เนื่องจากการเปิดกว้างของสังคม ทำให้ความคิดของผู้ใหญ่มีลักษณะการเปิดกว้างมากขึ้น และพยายามส่งเสริมลูกสาวได้มีความสุขกับผู้ชายที่ตนเองรัก จากมุมมองอีกด้านหนึ่งจะเห็นว่าผู้หญิงในสมัยนี้กล้าแสดงความรู้สึกกับผู้ชายที่ตัวเองพอใจ และยังกล้าแสดงความคิดต่อพ่อแม่อีกด้วย สะท้อนความก้าวหน้าทางความคิดของคนในสังคมและทำให้ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในการบริหารชีวิตและมีสิทธิในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ซึ่งแตกต่างจากสังคมศักดินาโบราณของจีนที่ถือลัทธิขงจื้อเป็นหลัก

3.1.1.3. สิทธิเสรีภาพของชีวิต

ก่อนสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นนั้น การปกครองของสังคมถือลัทธิขงจื้อเป็นหลัก ผู้ชายกับผู้หญิงแบ่งหน้าที่ในสังคมอย่างชัดเจน คือผู้ชายรับผิดชอบทำมาหากินนอกบ้าน ผู้หญิง

¹Niu Zhiping. (1987). Opening Style of Marriage in Tang China. *The Study of History*. (4): 80-88.

²Gao Shiyu. (1988op. cit. p.183.

³Yao Ping. (2004). *Women's Life in the Tang China*. pp. 26-27.

รับผิดชอบงานในบ้าน ผู้ชายกับผู้หญิงมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบของตัวเอง ทำให้สังคมมีระบบระเบียบมากขึ้น ดังนั้น ผู้หญิง จึงมีความผูกพันกับครอบครัวมาโดยตลอด เมื่อโตขึ้นต้องเรียนการเย็บผ้า ทอผ้า และทำงานบ้าน ชีวิตของผู้หญิงส่วนใหญ่จำกัดอยู่แค่ในบ้านเท่านั้น ครั้นพอถึงสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นเป็นสังคมที่มีลักษณะการเปิดกว้าง เมื่อถึงผู้หญิงจะออกไปข้างนอก โดยเฉพาะช่วงเทศกาลสำคัญที่มีงานรื่นเริงต่างๆ การที่ต้องพบคนมากหน้าหลายตาเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การที่ได้ออกมาเปิดหูเปิดตาเป็นการให้ผู้หญิงได้รับรู้และสัมผัสประสบการณ์ใหม่ๆ ที่น่าสนใจ เช่น เมื่อถึงเทศกาลชั่งหยวนหรือเทศกาลหยวนเซียว (The Shangyuan Festival หรือ The Lantern Festival) ซึ่งตรงกับวันที่ 15 มกราคมของจีนหรือคติจีน เมืองต่างๆ จะสว่างไสวตลอดทั้งคืน ถนนทุกสายและทุกบ้านเต็มไปด้วยโคมไฟที่สวยงาม ทุกถนนเต็มไปด้วยคนจำนวนมากที่มาชมโคมไฟ โดยเฉพาะเมืองฉางอานกับเมืองลั่วหยาง หญิงสาวจำนวนมากจะมีโอกาสแต่งตัวสวยๆ ออกจากบ้านหรือวิ่งมาชมโคมไฟ¹ ผู้หญิงจะได้เจอผู้ชายและทำความรู้จักกันด้วย ค.ศ. 710 ในเทศกาลชั่งหยวน จักรพรรดิถังจงจง (Emperor Zhongzong ค.ศ.683-684, ค.ศ. 705-710) กับฮองเฮาเหว่ย (Empress Wei ค.ศ. 705-710) แต่งตัวเป็นคนสามัญชน เพื่อไปเที่ยวชมโคมไฟที่นอกวัง ทั้งยังอนุญาตให้นางกำนัลจำนวนมากออกจากวัง มีอิสระไปเที่ยวงานชมโคมไฟด้วย² ค.ศ. 713 ในเทศกาลชั่งหยวน เมืองฉางอานคึกคักอย่างมาก ทั้งเมืองเต็มไปด้วยโคมไฟอันหลากหลาย ทุกคนไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงจะแต่งตัวสวยงาม นางกำนัลจะใส่เสื้อชั้นดี ประดับด้วยเครื่องเงินทอง และเครื่องเพชร ทั้งผู้หญิงและผู้ชายเที่ยวกันอย่างสนุกสนานสามวันสามคืน ความคึกคักแบบไม่เคยเป็นมาก่อน ซึ่งในบทกวีนิพนธ์ของหวางเหว่ย (Wang Wei) ได้กล่าวว่า โคมไฟในฤดูใบไม้ผลิสวยกว่าดอกไม้หลากหลาย ได้รู้จักผู้หญิงสวยงามและเกิดหลงรักกัน³ แสดงให้เห็นว่า เมื่อมีเทศกาลชั่งหยวน ผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานจะออกไปข้างนอกไม่เพียงแต่ชมโคมไฟเท่านั้น ยังพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นอีกด้วย

นอกจากนี้ หลังจากเทศกาลชั่งหยวนผ่านไปแล้ว ในฤดูใบไม้ผลิอากาศจะเริ่มอบอุ่น ผู้หญิงชนชั้นสูงจะนั่งรถม้าหรือขี่ม้าไปเที่ยวข้างนอก ไปเดินเล่นในเขตชานเมืองและอยู่กับธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่าชีวิตของผู้หญิงมีอิสระเสรีภาพสูงมาก ในเทศกาลสำคัญ

¹Ning Xin. (2009). *The Twelve Lessons of Explanations about Tang China*. pp. 944-948.

²Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004c). *The New Book of Tang China (Volume1)*. pp. 519-522.

³Li Man. (2014). *A Study of Shangyuan Festival Custom in Tang China*. pp. 73-75.

ต่างๆ ก็สามารถออกไปข้างนอกร่วมกิจกรรม พบปะผู้คนได้อย่างอิสระ ชีวิตของผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นจึงมีอิสระมากกว่าราชวงศ์ก่อน

จากข้างต้นจึงสรุปได้ว่า สถานภาพผู้หญิงในฐานะลูกสาวโดยแสดงจากสามด้าน ด้านแรก คือ ด้านสิทธิในการแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัวซึ่งมาจากเจ้จวง มรดกของพ่อแม่ ครอบครัวโดยผ่านพิธีกรรม ทรัพย์สินที่ผู้หญิงมีสามารถแสดงถึงสถานะและบารมีของผู้หญิงที่มีในครอบครัว ด้านที่สอง คือ ด้านสิทธิในการเลือกคู่ครองด้วยตัวเอง ความคิดของผู้หญิงมีลักษณะการเปิดกว้างมากขึ้น โดยส่งเสริมลูกสาวไปหาผู้ชายที่ถูกใจ มาเป็นคู่ครองเองได้ จึงทำให้ผู้หญิงมีความคิดเป็นของตัวเองและกล้าแสดงความรักของตัวเองด้วย และด้านที่สาม คือ ด้านสิทธิเสรีภาพของชีวิต ในเทศกาลสำคัญต่างๆ ผู้หญิงสามารถออกไปนอกบ้านเพื่อร่วมกิจกรรมต่างๆ เพื่อได้พบคนมากมายและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้อีกด้วย ดังนั้น จากสามด้านนี้เห็นได้ว่า สถานภาพผู้หญิงในฐานะลูกสาวในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นนั้นสูงขึ้นกว่าสมัยอื่น อีกทั้งยังทำให้ผู้หญิงในฐานะเป็นลูกสาวมีบทบาทสำคัญในการบริหารชีวิตและมีสิทธิในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในชีวิตซึ่งแตกต่างจากสังคมศักดินาโบราณของจีนที่ถือลัทธิขงจื้อเป็นหลักที่กดขี่ความคิดของผู้หญิง

3.1.2. สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในฐานะภรรยา

ในสมัยสังคมศักดินาโบราณของจีนที่ได้รับอิทธิพลจากการนับถือลัทธิขงจื้อนั้น เป็นวัฒนธรรมที่ถือผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงเป็นรอง สถานภาพและตำแหน่งของเพศชายเหนือกว่าเพศหญิงและให้คุณค่าความเป็นชายมากกว่าความเป็นหญิง ฉะนั้น เมื่อผู้หญิงแต่งงานแล้ว ต้องเชื่อฟังสามี เอาใจใส่ดูแลพ่อแม่สามี รับผิดชอบทำงานบ้านต่างๆ ภายในบ้านและต้องมีลูกเพื่อสืบวงศ์ตระกูล สิ่งเหล่านี้เป็นหลักคุณธรรมของลัทธิขงจื้อที่เป็นประเพณีปฏิบัติกันมาช้านาน แต่สังคมในราชสมัยราชวงศ์ถังได้เปิดกว้างขึ้น ทำให้ความคิดของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้สถานภาพผู้หญิงในฐานะเป็นภรรยาได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย

3.1.2.1. สิทธิในการแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัว

ผู้หญิงเมื่อแต่งงานแล้ว สามารถนำเจ้จวงทั้งหมดที่เรียกว่าทรัพย์สินส่วนตัวที่ได้จากครอบครัวฝ่ายหญิงโดยไม่รวมกับสินแต่งงานที่ได้จากครอบครัวสามีนำไปใช้เพื่อการส่วนตัวได้ ในกฎหมายราชวงศ์ถังกำหนดว่า เจ้จวงคือทรัพย์สินของผู้หญิงที่ได้รับจากครอบครัวตัวเองและใช้ในครอบครัวสามีหลังจากแต่งงาน อีกทั้งในการแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัวที่มาจากการสืบทอดมรดกของสามี ในการแบ่งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ ถ้ากรณีที่มีสามีเสียชีวิตกลายเป็นหญิงหม้ายก็มีสิทธิในการสืบทอดมรดกของสามีทันที แต่ในกรณีที่มีบุตร บุตรจะเป็นผู้มี

สิทธิสืบทอดมรดกแทน ถ้าไม่มีบุตร หญิงหม้ายจะเป็นผู้ได้สิทธิสืบทอดมรดกของสามีทันที นอกจากนี้ ในกฎหมายที่นำกำหนดว่า ในกรณีสามีเสียชีวิต หญิงหม้ายจะมีสิทธิได้รับที่นาสามสิบมู่ (mu)¹ ซึ่งเท่ากับสองหมื่นตารางเมตรในปัจจุบัน ถ้าหญิงหม้ายเป็นเจ้าของบ้านแล้ว จะมีสิทธิได้รับที่นาจำนวนครึ่งของที่นาของผู้ชายได้ คือห้าสิบมู่ซึ่งเท่ากับสามหมื่นสามพันกว่าตารางเมตรในปัจจุบัน² แสดงให้เห็นว่าหญิงหม้ายที่เป็นเจ้าบ้านเมื่อได้รับสิทธิเป็นผู้สืบทอดมรดกของสามีแล้ว ต้องรับผิดชอบหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูทั้งครอบครัวซึ่งรวมถึงญาติพี่น้องด้วย และจะมีสิทธิในการบริหารและควบคุมทรัพย์สินทั้งหมดของครอบครัว ในกรณีที่สามียังมีชีวิตอยู่และมีบุตร แม้ว่าภรรยาจะไม่มีสิทธิในการสืบทอดมรดกสามี (เนื่องจากสิทธิในมรดกได้ตกเป็นของบุตรแล้วนั้น) แต่ภร่ายังมีสิทธิในการบริหารทรัพย์สินของครอบครัวสามีได้ และถ้าในกรณีที่ครอบครัวไม่มีผู้ชายหรือผู้ชายอายุมากและไม่อยู่ในสถานะที่เป็นผู้นำได้แล้ว ภร่ายก้สามารถเป็นเจ้าบ้านได้โดยชอบธรรมทันที ดังตัวอย่างที่ เนื่องจากสุขภาพสามีเสื่อมโทรม ซ่งเอ๋อร์เหนียง (Song Er'niang) ซึ่งเป็นภรรยาเป็นเจ้าบ้านแทนสามี เนื่องจากพ่อสามีอายุมากแล้ว อีกทั้งสุขภาพสามีเสื่อมโทรม สุกสะไก๋นามหลี่ต้าเหนียง (Li Da'niang) เป็นเจ้าบ้านแทนพ่อสามี³

ฉะนั้น ด้านสิทธิในการแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัวของผู้หญิงในฐานะเป็นภรรยา ซึ่งคือทรัพย์สินที่ผู้หญิงได้จากครอบครัวตัวเองที่ไม่รวมกับทรัพย์สินที่ได้จากครอบครัวสามี ทรัพย์สินดังกล่าวเหมือนเป็นหลักประกันพื้นฐานที่บ่งบอกถึงฐานะของผู้หญิงได้ดี หลังจากแต่งงานทำให้ผู้หญิงมีฐานะในครอบครัวสามี เช่น อัครเสนาบดีคนหนึ่งนามว่าหยวนไจ่ (Yuan Zai) ก่อนที่หยวนไจ่จะได้เป็นข้าราชการ ชีวิตยากจนแสนลำบาก โดนดูถูกจากบรรดาญาติพี่น้อง แต่เขาได้กำลังใจจากผู้เป็นภรรยา ทั้งยังสนับสนุนให้หยวนไจ่ไปสอบข้าราชการเคอจวีโดยค่าใช้จ่ายต่างๆ ภรรยาเป็นผู้ออกให้เพราะภรรยาได้รับเลี้ยงจวงจากพ่อแม่จำนวนมาก⁴ ในกรณีที่สามีเสียชีวิตและตนเองไม่มีบุตรกลายเป็นหญิงหม้าย ก็ยังจะมีสิทธิที่ได้สืบทอดมรดกของสามีและมีสิทธิการแบ่งที่นาด้วย แต่ในกรณีที่สามียังมีชีวิตและมีบุตร ภรรยาจะไม่มีสิทธิสืบทอดมรดกครอบครัว แต่มีสิทธิในการบริหารและดูแลทรัพย์สินของครอบครัวสามีได้ และในกรณีที่ครอบครัวมีผู้ชาย แต่ผู้ชายอายุมากแล้วและป่วยจนไม่อยู่ในสถานะที่เป็นผู้นำได้แล้วนั้น ภรรมามีสิทธิขึ้นเป็นเจ้าบ้านได้ทันที อีกทั้งมีสิทธิและรับผิดชอบดูแลค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวได้ทั้งหมด ฉะนั้น

¹ 1 มู่ (mu) เท่ากับ 0.42 ไร่ หรือ 667 ตารางเมตร

² Zhong Hua Books, editors. (1983). op. cit. pp. 80-83.

³ Gao Shiyu. (1988). The Women of Tang China. p. 214.

⁴ Ibid. p. 215.

ผู้หญิงในฐานะเป็นภรรยาเมื่อย้ายเข้ามาใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวสามี แม้จะต้องพึ่งพาอาศัยเรื่อง การกินการใช้จ่ายจากครอบครัวสามี แต่เมื่อผู้หญิงต้องขึ้นเป็นเจ้าบ้าน ผู้หญิงในฐานะเป็นภรรยาก็ ต้องมีความสามารถในการบริหารดูแลครอบครัว โดยเฉพาะการดูแลทรัพย์สินและค่าใช้จ่ายต่างๆ ของครอบครัวได้อีกด้วย

3.1.2.2. สิทธิในการหย่าร้าง

กฎหมายราชวงศ์ถังได้กำหนดการหย่าร้างไว้สามกรณี กรณีแรก คือ การหย่า ร้างด้วยข้อตกลงจากทั้งสองฝ่ายคือสามีกับภรรยาเกิดความขัดแย้งและเข้ากันไม่ได้อย่างรุนแรง สามารถตกลงทำการหย่าร้างกันด้วยความสมัครใจจากทั้งสองฝ่ายโดยไม่ขัดกับกฎหมาย¹ กรณีที่ สอง คือ การหย่าที่สามีเป็นฝ่ายขอหย่ากับภรรยาโดยยึดถือตามกฎเจ็ดข้อ (Seven Conditions)² ได้แก่ กรณีที่ภรรยา 1) ไม่สามารถมีบุตรชายสืบทอดวงศ์ตระกูล 2) คบชู้ 3) ไม่กตัญญูต่อพ่อแม่ และสามี 4) พุดมาก 5) ลักขโมย 6) ชู้หึง 7) มีโรคภัยแรง เช่น เป็นบ้า หุนวก ตาบอด พิการเป็น ต้น³ และต้องไม่ฝ่าฝืนกฎข้อห้ามสามข้อ (Three Conditions) ที่ห้ามทำการหย่าร้าง คือ ถ้า 1) ก่อนแต่งงานพ่อแม่ฝ่ายหญิงยังมีชีวิตอยู่ หลังจากแต่งงานพ่อแม่ฝ่ายหญิงเสียชีวิต 2) ภรรยา กับ สามีไว้ทุกข์ให้พ่อแม่สามีครบสามปี 3) เมื่อผู้หญิงแต่งงานกับผู้ชาย ชีวิตยากจนลำบาก ต่อมา ครอบครัวเริ่มมีฐานะดีขึ้นกระทั่งร่ำรวยขึ้น กรณีที่สาม คือ การหย่าร้างโดยต้องทำตามคำสั่งจาก ทางการ คือ ครอบครัวสามีกับครอบครัวภรรยาเกิดความขัดแย้งกัน เช่น ครอบครัวสามีกับ ครอบครัวภรรยาตีกันและฆ่ากัน⁴

จากสามกรณีในการหย่าร้างที่ดังกล่าวเห็นได้ว่า ในกรณีที่สามีกับภรรยา หย่าร้างด้วยความสมัครใจจากทั้งสองฝ่ายได้โดยไม่ขัดกับกฎหมาย แสดงให้เห็นว่าสังคมที่เปิด กว้างส่งผลทำให้ความคิดประชาชนในราชวงศ์ถังตอนต้นเปิดกว้างมากยิ่งขึ้น ให้เกียรติต่อ ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยามากขึ้น จากกรณีที่สอง การหย่าที่สามีเป็นฝ่ายขอหย่ากับ ภรรยา แสดงให้เห็นว่าจากประเพณีในสังคมศักดินาโบราณของจีน สิทธิการหย่าร้างเป็นสิทธิของ ผู้ชายเท่านั้น กฎหมายการหย่าร้างที่เรียกว่า กฎเจ็ดข้อ เน้นการหย่าที่สามีเป็นฝ่ายขอหย่ากับ

¹Zhong Hua Books, editors. (1983). op. cit. p. 268

²Qin Di, editor. (2017). Etiquette and Ceremonial. In *Hundred Schools of Thought*. (Online).

³ณปรีชัญ บุญวาต .(2552, มีนาคมมิถุนายน-)ภาพสะท้อนของระบบครอบครัวและสถานภาพสตรี . *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*.5 (1): .90

⁴Niu Zhiping. (1987). op. cit. (4): 80-88.

ภรรยาด้วยความผิดตามกฎหมายเจ็ดข้อ การหย่าร้างในสมัยโบราณเน้นถึงการที่ภรรยาปฏิบัติตัวไม่ดี บกพร่องต่อหน้าที่ เป็นเหตุให้เสื่อมเสียต่อวงศ์ตระกูล แต่กลับไม่เน้นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา ทำให้สามีเป็นฝ่ายขอหย่ามากกว่าภรรยาขอหย่าจากสามี แต่ด้วยการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น กฎหมายราชวงศ์ถังยังกำหนดเพิ่มเติมกฎข้อห้ามสามข้อที่ห้ามหย่าร้างว่า 1) ก่อนแต่งงานพ่อแม่ฝ่ายหญิงยังมีชีวิตอยู่ หลังจากแต่งงานพ่อแม่ฝ่ายหญิงเสียชีวิต การกำหนดข้อนี้เพื่อหลังจากแต่งงานผู้หญิงไม่มีที่พักอาศัย ทำมาหากินลำบาก 2) ผู้หญิงกับสามีไว้ทุกข์ให้พ่อแม่สามีครบสามปี แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงจงรักภักดีต่อครอบครัวสามี 3) ชายหญิงหลังจากแต่งงานกัน ชีวิตที่จากฐานะยากจนอยู่กันมาจนกลายเป็นครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวย แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงที่เคยร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามี ถึงแม้ภรรยาฝ่าฝืนข้อใดข้อหนึ่งในกฎหมายเจ็ดข้อและสอดคล้องกับข้อใดข้อหนึ่งในข้อห้ามสามข้อ สามีก็ไม่มีสิทธิหย่าร้างกับภรรยาได้ ข้อห้ามสามข้อนี้ได้จำกัดสิทธิการหย่าร้างฝ่ายผู้ชาย และได้ปกป้องผลประโยชน์ของผู้หญิงในครอบครัวสามี อีกทั้งสามีตัดสินใจหย่าร้างกับภรรยาไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องยื่นหนังสือขอหย่าอย่างเป็นทางการ ต้องระบุเหตุผลที่ต้องการหย่ากับภรรยาอย่างชัดเจน และต้องมีลายเซ็นของพ่อแม่ ญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่าย และเพื่อนบ้านเป็นพยานอีกด้วย¹ ขั้นตอนการขอหย่าร้างที่ซับซ้อนและยุ่งยากอย่างนี้ ถ้ามองอีกมุมหนึ่งจะเห็นได้ว่ากฎต่างๆ ออกมาเพื่อที่พยายามปกป้องไม่ให้ผู้ชายหย่ากับภรรยาได้โดยง่าย

สาเหตุส่วนใหญ่ที่ทำให้การหย่าร้างระหว่างสามีกับภรณานั้น เกิดจากความขัดแย้งระหว่างแม่สามีกับภรรยา ครอบครัวสามีทะเลาะกับครอบครัวภรรยา และครอบครัวภรรยาต้องการความช่วยเหลือ ภรรยาต้องกลับบ้านดูแลพ่อแม่ เช่น ในสมัยจักรพรรดิถังไท่จง บิดาของนางซูยจินตาบอด ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ซูยจินจึงต้องการหย่ากับสามีเพื่อที่จะกลับบ้านดูแลบิดา สามีเห็นใจและเห็นดีด้วยจึงตัดสินใจหย่าร้างกับภรรยา² อีกสาเหตุหนึ่งคือ ภรรยาเห็นว่าสามีมีฐานะยากจนจึงต้องการขอหย่า เช่น บัณฑิตชื่อไฉนามหยางจื่อเจียน (Yang Zhijian) ยากจนขั้นแค้น การดำเนินชีวิตลำบากเลี้ยงบ้านไม่ได้ ภรรยาตระกูลหวางจึงขอหย่าร้าง³ อีกสาเหตุหนึ่งเกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น ในสมัยจักรพรรดิถังจงจง ลูกชายของอัครเสนาบดีชื่อเว่ยหยวนจง (Wei Yuanzhong) แต่งงานกับลูกสาวของขุนนางเจินหยวน ครั้นพอลูกชายเว่ยหยวนจงถูกประหารชีวิต

¹Gao Shiyu. (1988). *op. cit.* p. 192.

²Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004b). *The Old Book of Tang China (Volume2)*. p. 852.

³Duan Tali. (2000). *op. cit.* pp. 77-78.

ด้วยสาเหตุทางการเมือง ลูกสาวเจิ้งหยวนจึงได้ขอหย่าร้างกับลูกชายเว่ยหยวนจงเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบทางการเมืองที่เกี่ยวข้องสามีต่อตัวเอง¹

ฉะนั้น สิทธิในการหย่าร้างพยายามรักษาผลประโยชน์ของผู้หญิงโดยผู้หญิงมีสิทธิที่จะขอหย่ากับสามีได้ และในกฎหมายสามข้อนั้นพยายามปกป้องผู้หญิงไม่ให้ผู้ชายหย่าร้างกับผู้หญิงได้ง่ายเกินไป ทั้งนี้ การเปิดกว้างของสังคม ทำให้จารีตประเพณีไม่เคร่งครัดเหมือนก่อน สังคมราชวงศ์ถังตอนต้นไม่ดูแลผู้หญิงที่เคยหย่าร้าง หลังจากผู้หญิงเคยหย่าร้างแล้วแต่งงานใหม่ถือเป็นเรื่องธรรมดา แสดงให้เห็นว่าด้านการหย่าร้างของผู้หญิงมีความเสรีมาก

3.1.2.3. สิทธิการแต่งงานใหม่

ในสังคมศักดินาโบราณของจีน ห้ามผู้หญิงแต่งงานใหม่ เมื่อสามีเสียชีวิต และสามีขอหย่าร้างกับผู้หญิงด้วยกฎเจ็ดข้อ ทำให้ผู้หญิงต้องครองสถานะหม้ายไปตลอด แต่ในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นเป็นสังคมที่เปิดกว้าง การแต่งงานใหม่ของผู้หญิงกลายเป็นเรื่องธรรมดา และในช่วงราชวงศ์ถังตอนต้นสนับสนุนการเพิ่มจำนวนประชากร ราชสำนักจึงพยายามส่งเสริมให้ผู้หญิงที่หย่าร้างและหญิงหม้ายแต่งงานใหม่ได้ เช่น ใน ค.ศ.627 จักรพรรดิถังไท่จงทรงประกาศว่าจะส่งเสริมให้เพิ่มจำนวนอัตราการแต่งงานให้มากขึ้น ซึ่งรวมทั้งอัตราการแต่งงานใหม่ของหญิงหม้ายไว้ด้วย กฎหมายราชวงศ์ถังได้กำหนดว่า หลังจากสามีเสียชีวิตและภรรยาไว้ทุกข์ครบตามเวลาที่กำหนดแล้ว ผู้หญิงจะไม่แต่งงานใหม่ก็ได้ หรือผู้อาวุโสในครอบครัวซึ่งหมายถึงปู่ตายายและบิดามารดาสามารถพิจารณาให้ผู้หญิงแต่งงานใหม่ก็ได้² แสดงให้เห็นว่าราชสำนักเริ่มลดความสำคัญกับหญิงหม้ายที่ต้องครองสถานะหม้ายตามจารีตประเพณี และให้ความสำคัญกับการแต่งงานใหม่โดยที่ผู้อาวุโสในครอบครัวมีสิทธิตัดสินใจให้แต่งงานใหม่ได้ สำหรับการหย่าร้างด้วยกฎเจ็ดข้อและการหย่าร้างโดยสมัครใจจากทั้งสองฝ่าย สามารถแต่งงานใหม่อย่างอิสระโดยไม่มีข้อจำกัดทางกฎหมาย ดังนั้น สิทธิการแต่งงานใหม่ไม่ว่าเป็นผู้หญิงที่ถูกหย่าร้างหรือหญิงหม้ายก็เป็นที่ยอมรับในทางกฎหมาย

ในการปฏิบัติในชีวิตจริง ความคิดเรื่องแต่งงานใหม่เป็นเรื่องธรรมดา เช่น ในสมัยจักรพรรดิถังไท่จง สามีของหญิงตระกูลช่งกวนเสียชีวิต หญิงตระกูลช่งกวนไว้ทุกข์ครบตามวาระที่กำหนดแล้ว บอกพี่ชายว่าตัวเองอายุยังน้อย ต้องการแต่งงานใหม่เพื่อที่จะมีลูกไว้ดูแลเป็นเพื่อนยามแก่เฒ่า³ ในสมัยจักรพรรดิถังจงจง ลูกชายของอัครเสนาบดีชื่อเว่ยหยวนจงแต่งงานกับ

¹Gao Shiyu. (1988). *op. cit.* p. 195.

²Duan Tali. (2000). *op. cit.* p. 113.

³Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004b). *op. cit.* p. 854.

ลูกสาวของขุนนางเจี้ยนหยวน ครั้นเมื่อลูกชายเว่ยหยวนจงต้องโทษประหารชีวิตสาเหตุจากเรื่องการเมือง ลูกสาวเจี้ยนหยวนจึงขอหย่าร้างกับลูกชายเว่ยหยวนจงและได้แต่งงานใหม่อีกครั้ง ในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง ขุนนางเหียนอิงจื่อ (Yan Tingzhi) หย่ากับภรรยาและภรรยาได้แต่งงานใหม่กับขุนนางอีกคนหนึ่งชื่อหวางหยวนตัน (Wang Yuandan)¹

สำหรับผู้หญิงในวังแม้จะมีฐานะที่เข้มงวด แต่การแต่งงานใหม่ถือเป็นเรื่องธรรมดา เช่น พระนางบูเช็กเทียนเดิมที่เป็นนางสนมของจักรพรรดิถังไท่จง ครั้นเมื่อพระองค์สวรรคต ก็แต่งงานใหม่กลายเป็นมเหสีของจักรพรรดิถังเกาจง ผู้หญิงอีกคนหนึ่งนามหยางยวี่หวน ซึ่งต่อมาเป็นหยางกุ้ยเฟย์เดิมทีนางเป็นนางสนมของหลี่เมา (Li Mao) ซึ่งเป็นพระราชโอรสองค์ที่สิบแปดของจักรพรรดิถังเสวียนจง เมื่อจักรพรรดิถังเสวียนจงเห็นความงามของนางจึงหลงรักและรับหยางยวี่หวนมาเป็นนางสนมโดยไม่สนใจว่าเคยเป็นสนมของคนอื่นมาก่อน แสดงให้เห็นว่าด้วยการเปิดกว้างของสังคม ทำให้ทัศนคติเรื่องการครองสถานะหญิงหม้ายตามจารีตประเพณีค่อยๆ หายไป สังคมเริ่มยอมรับและไม่ดูถูกผู้หญิงแต่งงานใหม่ ไม่ว่าหญิงผู้นั้นจะอยู่ในสังคมชนชั้นสูงหรือผู้หญิงสามัญชน

3.1.2.4. สิทธิในครอบครัว: ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา

ในสังคมศักดินาของจีนโบราณเมื่อผู้หญิงแต่งงานและใช้ชีวิตกับครอบครัวสามี ภรรยาต้องเชื่อฟังและทำตามคำสั่งของสามีและพ่อแม่สามี ภรรยาต้องพึ่งพาอาศัยครอบครัวสามีจึงไม่ค่อยมีอิสระทางความคิด มักโดนรังแกและได้รับความอยู่ดีธรรมอยู่บ่อยครั้ง สามีจะตัดสินใจได้ทุกเรื่องโดยไม่ต้องปรึกษากับภรรยา เพราะการที่ปรึกษากับภรรยาจะถูกดูถูกจากคนอื่นว่าเป็นผู้ชายที่ไม่มีความสามารถต้องให้ผู้หญิงช่วย แต่สังคมในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นที่เปิดกว้างขึ้น วัฒนธรรมครอบครัวศักดินาโบราณของจีนเกิดการเปลี่ยนแปลง คือ ผู้หญิงมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น มีอิสระทั้งทางด้านความคิดและการกระทำมากขึ้น ในระบบครอบครัวที่เดิมเป็นแบบผัวเดียวเมียหลาย แต่เมื่อภรรยาเริ่มกล้าแสดงออก ทำให้เมียหลวงส่วนใหญ่กลายเป็นผู้หญิงที่ดูมากและเป็นคนขี้อิจฉา ทำให้สามีรู้สึกกลัวเลยไม่กล้ามีเมียน้อย เช่น เมียหลวงของอัศวินเสนาบดีฟางเสวียนหลิง (Fang Xuanling) ขึ้นชื่อว่าเป็นเมียที่ขี้อิจฉามาก จักรพรรดิถังไท่จงจะพระราชทานหญิงสาวให้ฟางเสวียนหลิงเป็นเมียน้อย แต่ฟางเสวียนหลิงไม่กล้ารับเพราะเกรงกลัวภรรยา จักรพรรดิถังไท่จงจึงสั่งให้คนไปตักเตือนแต่นางก็ไม่ฟัง ถึงแม้จักรพรรดิถังไท่จงจะ

¹Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004d). The New Book of Tang China (Volume2).

pp. 571-575.

ประทานยาพิษลงโทษที่นางไม่ยอมรับหญิงสาวที่ประทานให้ นางก็ไม่กลัว ทั้งยังดื่มยาพิษที่พระองค์ประทานให้ทันที แต่เนื่องจากที่ยาพิษที่ดื่มเป็นแค่ น้ำส้มสายชู นางจึงไม่ตาย พระองค์จึงยอมแพ้ต่อความขี้เหิงของนาง ต่อมาภายหลังในคำภาษาจีนกลางใช้คำว่า “กินน้ำส้มสายชู” ในความหมายแฝงว่าขี้เหิง¹ อีกตัวอย่างคือเรื่องของขุนนางท้องถิ่นชื่อหวนซง (Ruan Song) จัดงานเลี้ยงต้อนรับแขก แล้วให้หญิงรับใช้ร้องเพลง เมื่อภรรยาได้ยินเรื่องนี้ ภรรยาโกรธมากจนพกดมาที่งานเลี้ยง ทำให้แขกทั้งหลายตกใจหนีกลับบ้านไปหมด นอกจากระดับขุนนางที่กลัวภรรยาแล้ว แม้กระทั่งจักรพรรดิยังกลัวเหมือนกัน เช่น จักรพรรดิถังเกาจงกลัวความแข็งแกร่งของพระนางบูเช็คเทียน ทั้งยังอนุญาตให้พระนางบูเช็คเทียนเข้าร่วมการเมืองได้อีก ยังมีจักรพรรดิถังจงจิ่งที่กลัวความแข็งแกร่งของฮองเฮาเหว่ย จินมีคนร้องเพลงเสียดสีว่า “ความกลัวภรรยาเป็นเรื่องดี นอกวังมีขุนนางนามเปย์ถาน (Pei Tan) ขึ้นชื่อว่าเป็นพวกกลัวภรรยา ส่วนในวังมีจักรพรรดิถังจงจิ่งขึ้นชื่อว่าเป็นพวกกลัวภรรยา” หลังจากที่ยองเฮาเหว่ยได้ฟังเพลงนี้แล้วชื่นชมเพลงนี้เป็นอย่างมากดังนั้น² ในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น การที่สามีกลัวภรรยาไม่ใช่เรื่องน่าอายในสังคม เนื่องจากผู้หญิงส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงที่มีเชื้อสายชนเผ่าทางภาคเหนือซึ่งมักจะชอบขี่ม้าล่าสัตว์เป็นประจำจึงมีอุปนิสัยที่กล้าแกร่งไม่เกรงกลัวต่อสิ่งใด ในครอบครัวภรรยาย่อมต้องควบคุมทุกเรื่อง แม้กระทั่งควบคุมพฤติกรรมของสามี³ แสดงให้เห็นว่าสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ผู้หญิงในฐานะภรรยาในครอบครัวอยู่ในระดับที่สูงขึ้น

การเปิดกว้างของสังคมสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นยังทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีลักษณะที่สามีกับภรรยาให้เกียรติกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เช่น จักรพรรดิถังไท่จงเมื่อเจอเรื่องการเมืองที่ตัดสินใจไม่ได้มักจะปรึกษากับฮองเฮาจางซุน (Empress Zhangsun) และยอมรับฟังความคิดเห็นของฮองเฮาจางซุน ฮองเฮาจางซุนเคยแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องการทำงานของขุนนางและให้ความสำคัญกับขุนนางเว่ยเจิง จักรพรรดิถังไท่จงก็ยอมรับฟังข้อคิดเห็นนี้ด้วย กระทั่งใน ค.ศ. 637 ฮองเฮาจางซุนป่วยหนักจนเสียชีวิต จักรพรรดิถังไท่จงพูดประโยคหนึ่งว่า “ในครอบครัวขาดผู้ช่วยที่ถูกใจคนหนึ่งไปแล้ว”⁴ พระนางบูเช็คเทียนกับจักรพรรดิถังเกาจงร่วมมือกันในเรื่องการบริหารประเทศเช่นกัน เมื่อจักรพรรดิถังเกาจงป่วยหนัก พระนางบูเช็ค

¹Gao Shiyu. (1988). *op. cit.* p. 200.

²Niu Zhiping. (1987). *op. cit.* (4): 80-88.

³Niu Zhiping. (1987). On Jealous Women in Tang China. *The Journal of Humanities.* (3): 92-97.

⁴Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004d). *op. cit.* pp. 605-606.

เขียนช่วยเหลือบริหารประเทศอย่างเต็มที่¹ หรือเมื่อจักรพรรดิถังจงจงถูกพระนางบูเช็กเทียนเรียกคืนตำแหน่งจักรพรรดิ และถูกเนรเทศถึงแขวงหลูหลิง (Luling) ปัจจุบันอยู่มณฑลเจียงซี (Jiangxi Province) กลายเป็นเจ้าแขวงหลูหลิง ในช่วงเวลานี้ ฮองเฮาเหว่ยให้กำลังใจแก่จักรพรรดิถังจงจงตลอด และแนะนำให้ถอดทวน เพื่อโอกาสกลับวังในวันข้างหน้า² อีกทั้งเมื่อสามีเสียชีวิต ภรรยาเขียนคำจารึกบนหลุมฝังศพให้สามีเพื่อรำลึกถึงความดีของสามีต่อตนเอง เช่น ในสมัยจักรพรรดิถังไท่จงหญิงตระกูลโจวได้เขียนคำจารึกบนหลุมฝังศพให้สามีชื่อเฉาหยิน (Chao Yin) แสดงความคิดเห็นและความโศกเศร้าต่อสามี ในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง ภรรยาตระกูลชินเขียนจารึกบนหลุมฝังศพให้สามีชื่อเหอเจียน (He Jian) แสดงความคิดเห็นและความโศกเศร้าต่อสามีเช่นกัน³ นอกจากนี้ในกวีนิพนธ์ยังบันทึกบทกวีที่สามีเขียนให้ภรรยา เช่น บทกวีของหลี่ไป่ (Li Bai) ชื่อว่า จี้ หยวน (Ji Yuan) มีทั้งหมดสิบสองบท แต่มีบทหนึ่งเขียนให้ภรรยาตระกูลสวี่ โดยแสดงความคิดเห็นต่อภรรยาบทกวีของหลี่ไป่ชื่อว่า เบี้ย เนย์ ฟู่ เจิง (Bie Nei Fu Zheng) มีทั้งหมดสามบทที่เขียนให้ภรรยาตระกูลจง แสดงความเสียใจที่ต้องจากภรรยาไปที่ไกล และไม่รู้จะได้กลับมาเมื่อไหร่⁴

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยาที่พึงพาอาศัยกันแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีฐานะสูงขึ้น ยังเห็นได้ในประเพณีการฝังศพ ตามจารีตประเพณีโบราณ หลังสามีกับภรรยาเสียชีวิตนิยมฝังด้วยกันและต้องฝังที่หลุมฝังศพของครอบครัวสามี แสดงว่าในโลกหลังความตายยังได้ใช้ชีวิตด้วยกัน ถ้าภรรยาเสียชีวิตก่อนให้ฝังไว้ที่อื่น หลังจากสามีเสียชีวิตแล้วย้ายศพภรรยามาฝังกับสามีที่หลุมฝังศพครอบครัวสามี ซึ่งแสดงหลักความคิดว่าหลังจากผู้หญิงกับผู้ชายแต่งงานกัน ภรรยาต้องเชื่อฟังและติดตามสามีตลอดชีวิต ถ้ามองจากด้านค่าใช้จ่ายว่าภรรยาเสียชีวิตก่อนสามีเสียชีวิตทีหลัง การนำศพสามีไปฝังที่หลุมฝังศพของภรรยาย่อมง่ายกว่าการฝังสามีเสร็จแล้วย้ายศพภรรยามาฝังอีก เพราะเสียค่าใช้จ่ายอย่างมาก แต่ในสังคมโบราณที่ถือลัทธิขงจื๊ออย่างเข้มงวดซึ่งเป็นสังคมที่ถือผู้ชายเป็นหลัก การนำศพภรรยาที่เสียชีวิตมาฝังร่วมกันแม้จะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายอย่างมาก แต่แสดงให้เห็นถึงหลักความคิดที่ผู้หญิงต่ำต้อยกว่าผู้ชายทั้งแสดงในชีวิตจริงและในโลกหลังความตาย

¹Ibid. pp. 495-518.

²Ibid. pp. 519-522.

³Yao Ping. (2004). op. cit. pp. 108-112.

⁴Zhong Hua Books, editors. (1980). Poems of Tang China (Volume12). pp. 2369-2372.

อย่างไรก็ตาม ด้วยการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น จากคำจารึกบนหลุมฝังศพได้พบว่า มีเหตุการณ์ที่เมื่อภรรยาเสียชีวิตก่อน สามีเสียชีวิตทีหลัง เอาศพสามีไปฝังกับภรรยา ประเพณีการฝังศพที่ศพสามีไปฝังกับศพภรรยาขัดแย้งกับจารีตประเพณีจีนโบราณ แต่ด้วยการเปิดกว้างของสังคมได้รับความนิยมอย่างมากโดยเฉพาะ ค.ศ. 681-700 ในช่วงเวลานี้การปฏิบัติตามจารีตประเพณีไม่เข้มงวด ทำให้ฐานะภรรยาในประเพณีการฝังศพสูงขึ้น อีกทั้งในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง ยังมีการฝังศพแบบนี้เกิดขึ้น แต่ไม่ค่อยมาก เช่น ในคำจารึกบนหลุมฝังศพบันทึกว่า มีขุนนางคนหนึ่งป่วยหนักจนเสียชีวิต ต่อมาถูกย้ายไปฝังกับภรรยาหญิงตระกูลหวางที่เมืองลั่วหยาง¹ แสดงให้เห็นว่าประเพณีการฝังศพที่สามีไปฝังกับภรรยาซึ่งขัดแย้งกับจารีตประเพณีจีนโบราณ ประเพณีการฝังศพที่ไม่ได้ยึดถือผู้ชายเป็นหลัก ได้รับการยอมรับในสังคม ภรรยาในครอบครัวสามีมีฐานะสูงขึ้น

ในความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา สามีมีสิทธิมีภรรยาหลายคน ในระบบผัวเดียวเมียหลายทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยาไม่แน่นแฟ้น สำหรับภรรยา ถ้านอกใจสามีและแอบมีชู้ถือว่ามีผิดกฎเจ็ดข้อว่าคบชู้ จะถูกไล่ออกจากบ้านและต้องหย่ากับสามี ผู้หญิงจะเสียชื่อ แต่ด้วยการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น ภรรยาคบชู้เป็นเรื่องที่พบเห็นได้ทั่วไปหรืออาจกล่าวได้ว่าสังคมสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีค่านิยมที่เสรีในเรื่องเพศหรือความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง ไม่ได้ยึดถือจารีตประเพณีเหมือนสมัยก่อนหน้า เช่น มีเรื่องตลกว่า ภรรยาของขุนนางหยางกั๋วจง (Yang Guozhong) ตั้งท้องในฝัน ภรรยาพูดว่า สามีไปทำงานต่างจังหวัด คิดถึงสามีมากจนมีเพศสัมพันธ์กับสามีในฝันจนตั้งท้อง หยางกั๋วจงพูดกับคนอื่นว่า ภรรยาตั้งท้องในฝันแสดงว่าภรรยารักเขา การตั้งท้องในฝันเป็นเรื่องที่เหลวไหล หยางกั๋วจงไม่เพียงแต่ไม่ยอมรับภรรยาคบชู้ แต่ยังหาข้ออ้างให้ภรรยา² ภรรยาของอัศวินเสนาบดีชื่อว่าสวีจิ้งจง (Xu Jingzong) มีเพศสัมพันธ์กับลูกชายของอดีตภรรยา ขุนนางเผยแพร่ขึ้นชื่อเรื่องกลัวภรรยามาก ภรรยาคบชู้จนตั้งท้อง หลังจากภรรยาคลอดลูกแล้ว เผยถ่านไม่รู้ว่าจะให้ลูกตระกูลอะไรดี³

อีกทั้งในวังที่ถือกฎระเบียบอย่างเข้มงวดก็ยังมีเรื่องคบชู้เกิดขึ้น เช่น เมื่อพระนางบูเช็กเทียนเป็นนางสนมของจักรพรรดิถังไท่จง พระนางเกิดความหลงรักและมีความสัมพันธ์ชู้สาวกับจักรพรรดิถังเกาจง เมื่อพระนางบูเช็กเทียนขึ้นครองราชย์ พระนางยังมีเพศสัมพันธ์กับชาย

¹Duan Tali. (2000). *op. cit.* pp. 222-227.

²Niu Zhiping. (1987). *op. cit.* (4): 80-88.

³Gao Shiyu. (1988). *op. cit.* p. 204.

หนุ่มหลายคน ในนั้นคนที่มีชื่อเสียงและพระนางโปรดมากที่สุดคือเซวหวายอี้ (Xue Huaiyi)¹ จางซางจง (Zhang Changzong) แต่ก่อนเป็นขี้หนูขององค์หญิงไท่ผิง ต่อมาองค์หญิงไท่ผิงแนะนำจางซางจงให้แก่พระนางบูเช็กเทียน และพระนางโปรดปรานเขามาก เมื่อจางซางจงได้รับความเชื่อถือจากพระนางบูเช็กเทียน เขาแนะนำน้องชายชื่อว่าจางอี้จื่อ (Zhang Yizhi) ให้พระนางบูเช็กเทียน พี่น้องตระกูลจางสองคนนี้ในที่สุดได้ควบคุมอำนาจแทนพระนางบูเช็กเทียน² สองเฮาเหว่ยซึ่งเป็นภรรยาของจักรพรรดิถังจงจง แต่กลับมีเพศสัมพันธ์กับอู๋ซันซือ (Wu Sansi) ซึ่งเป็นหลานของพระนางบูเช็กเทียน³ องค์หญิงจำนวนมากมองเรื่องการคบขู้เป็นเรื่องธรรมดา เช่น พระราชธิดาของจักรพรรดิถังไท่จงชื่อว่าองค์หญิงเกาหยาง (Princess Gaoyang) มีเพศสัมพันธ์กับพระภิกษุสงฆ์และผู้ชายที่นับถือลัทธิเต๋า พระราชธิดาของจักรพรรดิถังเกาจงชื่อว่าองค์หญิงไท่ผิงมีเพศสัมพันธ์กับพระภิกษุสงฆ์เช่นกัน พระราชธิดาของจักรพรรดิถังจงจงชื่อว่าองค์หญิงอันเล่อได้คบขู้เช่นกัน⁴ ฉะนั้น เรื่องเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ภรรยาขบขู้และนอกใจสามีเป็นเรื่องธรรมดาในสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น ผู้หญิงรักษาพรหมจรรย์ตามจารีตประเพณีค่อยๆ หายไป ผู้ชายสามารถมีเมียหลายคนและนอกใจได้ สำหรับผู้หญิงก็ทำได้เช่นกัน

3.1.2.5. ความสัมพันธ์ระหว่างภรรยากับครอบครัวภรรยา

ในสังคมศักดินาโบราณของจีน ตามหลักความคิดของลัทธิขงจื๊อว่า หลังจากผู้หญิงกับผู้ชายแต่งงาน ภรรยาต้องเชื่อฟังและติดตามสามีตลอดชีวิต ผู้หญิงเมื่อแต่งงานออกเรือนไปแล้วก็เหมือนน้ำที่สาดออกไป ต้องทุ่มเทเสียสละดูแลลูกและครอบครัวสามีให้ดี ไม่ต้องกลับมาดูแลครอบครัวเดิมของตนเองอีก แต่ด้วยการเปิดกว้างของสังคมและความคิดของประชาชนราชวงศ์ถังตอนต้นไม่ได้เคร่งในหลักคำสอนของลัทธิขงจื๊อ ตามความคิดของประชาชนราชวงศ์ถังว่าผู้หญิงเมื่อแต่งงานแล้วการใช้ชีวิตต้องถือบ้านฝ่ายสามีเป็นหลัก แต่ควรมีความสัมพันธ์กับครอบครัวฝ่ายผู้หญิงด้วย เพราะนี่คือความสัมพันธ์ทางสายโลหิตที่ไม่มีวันจะขาดได้ ฉะนั้น ภรรยามักจะกลับบ้านเยี่ยมพ่อแม่ในช่วงเทศกาลสำคัญต่างๆ โดยเฉพาะอย่างเช่นวันตรุษจีน เทศกาลซั้งหยวน เป็นต้น แม้ว่าในวันธรรมดา ผู้หญิงยังกลับบ้านเยี่ยมพ่อแม่เป็นประจำ เช่น การวางแผนของบ้านขุนนางชื่อชุยเหมียน (Cui Mian) ศูนย์กลางของบ้านเป็นห้องนอนของมารดา ห้องทิศตะวันออกเป็นห้องพี่ชายกับภรรยาพี่ชาย ห้องทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

¹Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004b). *op. cit.* p. 379.

²Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004d). *op. cit.* pp. 84-85.

³Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004c). *op. cit.* p. 608.

⁴Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004d). *op. cit.* pp. 8-10.

คือห้องพี่สาวที่แต่งงานไปแล้วเมื่อพี่สาวกลับมา ในบ้านตระกูลซุ่ยมีห้องเฉพาะให้พี่สาวที่ออกเรือนไป แสดงให้เห็นว่าภรรยากลับบ้านเยี่ยมพ่อแม่เป็นเรื่องปกติธรรมดา เมื่อสตรีตระกูลจางซุนแต่งงานกับหลี่ซือหมินซึ่งคือจักรพรรดิถังไท่จงตอนอายุสิบสามขวบ เวลานั้น ตระกูลหลี่ยังไม่ได้ขึ้นครองราชย์ ภรรยาจางซุนก็กลับบ้านเยี่ยมพ่อแม่บ่อย อีกทั้งสำหรับผู้หญิงในวัง สองเฮามีรถเฉพาะที่ส่งนางกลับบ้านเยี่ยมพ่อแม่¹

นอกจากผู้หญิงที่ออกเรือนไปกลับบ้านเยี่ยมพ่อแม่แล้ว พ่อแม่ผู้หญิงยังมาเยี่ยมลูกสาวที่บ้านสามีได้เช่นกัน เช่น ตามคำจารึกบนหลุมฝังศพบันทึกว่า ใน ค.ศ.739 แม่ตระกูลจางไปเยี่ยมลูกสาวที่บ้านสามี แม่เสียชีวิตที่บ้านลูกเขย เมื่อห้าปีที่ผ่านไปลูกสาวก็ย้ายศพแม่ไปฝังที่บ้านเกิดซึ่งเป็นเมืองหลัวหยาง แม้ว่าผู้หญิงที่ออกเรือนไปแล้วส่วนใหญ่ใช้เวลาในครอบครัวสามี แต่ถ้าครอบครัวฝ่ายภรรยาต้องการความช่วยเหลือ ลูกสาวที่ออกเรือนไปจะให้ความช่วยเหลือทันที เช่น ตามคำจารึกบนหลุมฝังศพบันทึกว่า ใน ค.ศ.751 หญิงตระกูลซุ่ยให้ความช่วยเหลือเมื่อญาติพี่น้องกำลังลำบาก นอกจากนี้พ่อแม่จะมาช่วยลูกสาวที่ออกเรือนไปเมื่อลูกสาวต้องการความช่วยเหลือ เช่น หลังจากบิดาของเหยียนเจินชิง (Yan Zhenqing) เสียชีวิต แม่กับเหยียนเจินชิงได้รับความช่วยเหลือจากพี่ชายครอบครัวฝ่ายแม่² อีกทั้งเมื่อพ่อแม่ฝ่ายภรรยาเสียชีวิต ผู้หญิงที่ออกเรือนไปมีสิทธิเข้าร่วมการจัดงานไว้อาลัยให้พ่อแม่ของตัวเอง เช่น ค.ศ. 657 พระถังซัมจั๋งหรือเสวียนจาง (Xuan Zang) กับพี่สาวที่ออกเรือนไป จัดงานศพให้พ่อแม่พร้อมกันและย้ายศพพ่อแม่ที่บ้านเกิด ถ้าครอบครัวฝ่ายภรรยาไม่มีผู้ชายที่เป็นผู้ใหญ่ มีแต่ผู้ชายอายุน้อย ผู้หญิงที่ออกเรือนไปต้องกลับมาเป็นผู้ที่รับผิดชอบการจัดงานศพให้พ่อแม่ นอกจากนี้ถ้าครอบครัวฝ่ายภรรยาไม่มีผู้ชายที่เป็นผู้ใหญ่ ผู้หญิงที่ออกเรือนไปก็มีสิทธิรับผิดชอบการจัดงานศพให้พ่อแม่เช่นกัน เช่น ตามคำจารึกบนหลุมฝังศพบันทึกว่า ผู้หญิงที่ออกเรือนไปนามว่าหวางหยวน (Wang Yuan) มีความใส่ใจอย่างมากต่อเรื่องของบ้านตัวเอง แม้กระทั่งงานศพพ่อแม่ หญิงตระกูลฮั่วรับผิดชอบงานศพของพ่อแม่กับน้องชายพร้อมกัน แต่หญิงตระกูลฮั่วเป็นผู้จัดงานสำคัญ³ เมื่อพ่อแม่ป่วย หญิงออกเรือนไปกลับบ้านดูแลพ่อแม่ได้ แม้กระทั่งหญิงออกเรือนไปขอหย่ากับสามีเพื่อไปดูแลพ่อแม่ที่ป่วยหนัก⁴

¹Chen Ruoshui. (2009) *Shadowed Landscapes Women's Culture and Family Life in Tang China* .pp.64-69.

²Ibid. pp. .80-79

³Chen Ruoshui. (2009). *op. cit.* pp. 87-86.

⁴Duan Tali. (2000). *op. cit.* pp. 107-108.

นอกจากนี้ในสังคมราชวงศ์ถังมีการแต่งงานอีกรูปแบบหนึ่ง คือ รั่วฮุน (Ru Zui Hun) ซึ่งคือการแต่งงานที่ผู้ชายแต่งเข้าไปบ้านผู้หญิงซึ่งรวมหญิงหม้ายด้วยสาเหตุเรื่องบ้านผู้ชายยากจนลำบาก บ้านผู้หญิงอยากได้ลูกเพื่อสืบทอดตระกูล และอยากให้ผู้ชายช่วยดูแลครอบครัวด้วย ผู้หญิงไม่ต้องออกเรือนไป ได้อยู่กับครอบครัวตัวเองตลอด¹ ผู้ชายที่แต่งงานเข้าบ้านผู้หญิงจะถูกดูแลในสังคม เพราะขัดแย้งกับจารีตประเพณีเดิมที่ถือผู้ชายเป็นหลักอย่างสิ้นเชิง แม้ว่าผู้ชายที่แต่งงานเข้าบ้านผู้หญิงจะถูกดูแลในสังคม แต่จากอีกด้านหนึ่งมองว่า ฐานะครอบครัวผู้หญิงสูงในสังคมทำให้ผู้หญิงมีฐานะสูง และทำให้ผู้หญิงมีสิทธิที่สามารถทำให้ผู้ชายแต่งเข้าบ้านตัวเองได้ ซึ่งตรงข้ามกับจารีตประเพณีและตรงข้ามกับสังคมที่ถือผู้ชายเป็นหลัก ฉะนั้นในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ความสัมพันธ์ระหว่างภรรยากับครอบครัวภรรยามีความใกล้ชิดกัน ถือว่าเป็นสายสัมพันธ์โลหิตโดยธรรมชาติที่ขาดไม่ได้และสำคัญกว่าจารีตประเพณี อีกทั้งในสังคมจากอดีตจนถึงราชวงศ์ถังตอนต้นถือความกตัญญูอย่างมาก ความกตัญญูเป็นหลักคุณธรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ด้วยการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น ไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงมีสิทธิกตัญญูต่อพ่อแม่เท่าเทียมกัน จึงทำให้ผู้หญิงมีความอิสระในการดูแลครอบครัวตัวเอง

จากข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ผู้หญิงในฐานะเป็นภรรยามีสิทธิต่างๆ 5 ด้าน คือ 1) ด้านสิทธิในการแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัว ทรัพย์สินเหล่านี้จะทำให้ผู้หญิงมีฐานะในครอบครัวสามีซึ่งเป็นหลักประกันพื้นฐานเศรษฐกิจของผู้หญิงหลังจากแต่งงาน 2) ด้านสิทธิในการหย่าร้าง สิทธิในการหย่าร้างที่พยายามปกป้องผลประโยชน์ผู้หญิงโดยผู้หญิงมีสิทธิกล้าแสดงความคิดที่ขอหย่ากับสามี และในกฎหมายสามข้อนั้นปกป้องผู้หญิงไม่ให้ผู้ชายหย่าร้างกับผู้หญิงอย่างง่าย 3) ด้านสิทธิการแต่งงานใหม่ ทำให้ทัศนคติเรื่องการถือพรหมจรรย์ตามจารีตประเพณีค่อยๆ หายไป สังคมยอมรับผู้หญิงแต่งงานใหม่และไม่ดูถูกด้วย 4) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา นอกจากสามีกลัวภรรยา สามีกับภรรยายังพึ่งพาอาศัยกัน ปองดองกันและให้เกียรติกัน อีกทั้งสามีมีภรรยาได้หลายคน ภรรยาก็มีสิทธิคบหาผู้ชายซึ่งถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา 5) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างภรรยากับครอบครัวภรรยา หลังจากแต่งงาน ภรรยากับครอบครัวภรรยามีความใกล้ชิดกัน ถือว่าเป็นสายสัมพันธ์โลหิตโดยธรรมชาติที่ขาดไม่ได้และสำคัญกว่าจารีตประเพณี จึงทำให้ผู้หญิงมีความอิสระในการดูแลครอบครัวตัวเอง ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ผู้หญิงในฐานะเป็นภรรยามีสิทธิมากกว่าสมัยอื่น ทำให้สถานภาพของผู้หญิงในฐานะเป็นภรรยาสูงขึ้นกว่าราชวงศ์ก่อนๆ มาก อีกทั้งผู้หญิงในฐานะเป็นภรรยามีบทบาทสำคัญในการบริหารดูแลเรื่องต่างๆ ของครอบครัวฝ่ายสามี

¹Chen Ruoshui. (2009). op. cit. pp. 53-51.

ด้วยสายสัมพันธ์โลหิตโดยธรรมชาติผู้หญิงในฐานะเป็นภรรยายังมีสิทธิดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัวตัวเอง

3.1.3 สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในฐานะมารดา

หลังจากที่ผู้หญิงได้แต่งงานแล้วมีบุตรจะเปลี่ยนสถานะกลายเป็นมารดา ผู้หญิงในฐานะเป็นทั้งมารดาและเป็นภรรยา ตามความคิดของนักวิชาการชื่อต้วนถ่าหลี่ (Duan Tali, ค.ศ. 1962-) ว่า ในกรณีสามียังมีชีวิตอยู่ ผู้หญิงในฐานะเป็นมารดาจะสืบสนในฐานะเป็นภรรยาที่กล่าวถึงก่อนหน้านี้ ถ้าสามีเสียชีวิต แต่บิดามารดาของสามียังมีชีวิตอยู่ ผู้หญิงในฐานะเป็นมารดาจะถูกกีดกันจากบิดามารดาของสามี มีแต่ในกรณีที่สามีและบิดามารดาของสามีเสียชีวิต ภรรยาไม่ได้แต่งงานใหม่ สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในฐานะเป็นมารดาจะโดดเด่นและชัดเจน¹ เนื่องจากมารดากับบิดาของสามีเสียชีวิต ผู้หญิงในฐานะเป็นมารดาต้องรับผิดชอบการดูแลบ้าน การเลี้ยงลูกและการสั่งสอนลูกด้วยตัวเอง มารดาจะเป็นผู้ใหญ่สูงสุดที่ควบคุมบ้านในทุกเรื่อง เมื่อลูกเติบโต ลูกต้องกตัญญูต่อมารดาตอบแทนพระคุณมารดา แต่ด้วยการให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมกตัญญูของจีนในสมัยโบราณ ซึ่งเกิดความขัดแย้งกับจารีตประเพณีว่าหลังจากสามีเสียชีวิตผู้หญิงต้องเชื่อฟังและติดตามลูกชาย นักวิชาการชื่อเกาซือยวี่ (Gao Shiyu, ค.ศ. 1949-) เห็นว่า หลังจากสามีเสียชีวิต ผู้หญิงต้องเชื่อฟังและติดตามลูกชายนี้เป็นการกำหนดที่ไม่มีประโยชน์ในจารีตประเพณี เนื่องจากในครอบครัวจีนโบราณ สมาชิกครอบครัวใหญ่ไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงต้องเคารพกันตามลำดับอาวุโส ในครอบครัวใหญ่ให้ความสำคัญกับลำดับอาวุโส แม้ว่าฐานะผู้หญิงในครอบครัวต่ำกว่าผู้ชายที่วัยเดียวกัน อีกทั้งในครอบครัวยังให้ความสำคัญกับความกตัญญูมาก ดังนั้น สำหรับผู้หญิงในฐานะเป็นมารดา จึงถูกกำหนดว่า หลังจากสามีเสียชีวิต ผู้หญิงต้องเชื่อฟังและติดตามลูกชาย ในการปฏิบัติในชีวิตจริงไม่ค่อยได้เกิดขึ้น² ดังนั้น ผู้หญิงในฐานะเป็นมารดาที่บิดากับมารดาสามีเสียชีวิตและสามีเสียชีวิต มีสิทธิการควบคุมครอบครัวอย่างเต็มที่ ลูกต้องให้เกียรติ เชื่อฟังและกตัญญูต่อมารดา ฐานะของมารดาในครอบครัวจะถูกยกขึ้นโดยทันที

¹Duan Tali. (2000). op. cit. p..56

²Gao Shiyu. (1996). On Women's Family Status in Ancient China from the Perspective of "Three Obediences". Collection of Women's Studies. (3): 33-37.

สำหรับผู้หญิงในฐานะเป็นมารดา กฎหมายราชวงศ์ถังกำหนดว่าในกรณีลูกหลานเติบโตไม่เชื่อฟังและไม่เลี้ยงดูผู้ใหญ่ จะมีโทษติดคุกสองปี แสดงว่า หลังจากลูกหลานเติบโตลูกต้องให้เกียรติ เชื่อฟังและกตัญญูต่อผู้ใหญ่ และตามกฎหมายการไว้ทุกข์กำหนดว่า ถ้าหลีกเลี่ยงและไม่แสดงอารมณ์เศร้าโศกในการจัดงานศพของบิดาและมารดา แม้แต่งานศพของสามี จะมีโทษให้เนรเทศไปไกลสองพันกิโลเมตร ถ้าในช่วงเวลาการไว้ทุกข์ยังไม่สิ้นสุดแต่ไปร่วมงานบันเทิงจนลืมความเศร้าโศกต่อผู้ใหญ่ จะมีโทษติดคุกสามปี แสดงให้เห็นว่า การจัดงานศพของบิดากับการจัดงานศพของมารดามีความเท่าเทียมกัน¹ ในกฎหมายยังกำหนดว่า ในกรณีของสมาชิกครอบครัวพักอาศัยด้วยกัน ถ้าผู้ใหญ่ยังมีชีวิตอยู่ ลูกหลานไม่มีสิทธิการแบ่งและขายทรัพย์สินของครอบครัว² แสดงให้เห็นว่า ทางกฎหมายพยายามปกป้องสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ดังนั้นด้วยสังคมาราชวงศ์ถังตอนต้นที่พยายามส่งเสริมความกตัญญูต่อผู้ใหญ่ จึงทำให้ฐานะทางกฎหมายของผู้หญิงในฐานะเป็นมารดาที่สามีและบิดากับมารดามีเสียชีวิตสูงขึ้น

ด้านการปฏิบัติในชีวิตจริง หญิงหม้ายในฐานะเป็นมารดาในครอบครัว มีสิทธิการควบคุมและบริหารทรัพย์สินต่างๆ ของครอบครัว สำหรับการสืบทอดมรดกของสามีหรือบิดา ตามจารีตประเพณีกำหนดว่าลูกชายมีสิทธิสืบทอดมรดกของบิดา ถ้าลูกชายอายุยังน้อยและไม่สามารถดูแลทรัพย์สิน มารดามีสิทธิในฐานะเป็นผู้ปกครองจะเป็นผู้สืบทอดและดูแลมรดกแทน³

หญิงหม้ายในฐานะเป็นมารดายังมีสิทธิในการสั่งสอนลูก ซึ่งในสังคมศักดินาโบราณของจีน การสั่งสอนลูกเป็นหน้าที่ของบิดาต้องรับผิดชอบ มารดาจะเป็นแค่ผู้ช่วยในการสั่งสอนเท่านั้น ซาน จี้ จิง (San Zi Jing) ได้กล่าวว่า ถ้าลูกเกิดมาไม่สั่งสอน เป็นความผิดของบิดา⁴ แต่ถ้าบิดาเสียชีวิต การสั่งสอนลูกต้องเป็นหน้าที่ของมารดา มารดาต้องเป็นตัวอย่างที่ดีของลูก ต้องมีคุณธรรมจริยธรรมและความรู้ด้วย ตามคำจารึกบนหลุมฝังศพ ในสมัยของพระนางบูเช็คเทียน หญิงหม้ายตระกูลหลี่ สั่งสอนลูกต้องจงรักภักดีต่อประเทศชาติ อย่าชั่วร้ายบังหลวง ต้องซื่อสัตย์ต่อราชสำนัก เนื่องจากการพัฒนาของการสอบเข้ารับราชการเคอจิว การศึกษาเปลี่ยนเป็นให้ความสำคัญแก่การสอบ หญิงหม้ายในฐานะเป็นมารดาไม่เพียงแต่ต้องสั่งสอนลูกมีคุณธรรมจริยธรรม ยังต้องพยายามช่วยลูกสอบเข้ารับราชการเคอจิวให้ได้ ตามคำจารึกบนหลุมฝังศพ สามีของหญิงหม้ายตระกูลซุ่ยเสียชีวิตที่สิบกว่าปีแล้ว มีลูกชายสามคน หญิงหม้ายตระกูลซุ่ยสั่งสอนลูกให้

¹Zhong Hua Books, editors. (1983). *op. cit.* pp. 603-604.

²Sun Xiangfeng. (2006). *The Women's Legal Status of Tang China.* p. 25.

³Duan Tali. (2000). *op. cit.* p.61

⁴Wang Yinglin (Song Dynasty). (2002). *San Tzu Ching.* p. 10.

ลูกมีทั้งคุณธรรมจริยธรรมและเชี่ยวชาญการแต่งบทกวีนิพนธ์¹ ในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง สามิหญิงตระกูลตู้เสียชีวิต หญิงหม้ายตระกูลตู้เลี้ยงลูกด้วยการทอผ้าใช้เอง ส่งสอนลูกเอง สอนให้ลูกมีมารยาทและเชี่ยวชาญการแต่งบทกวีนิพนธ์ สุดท้ายลูกสอบเข้ารับข้าราชการได้² เรื่องดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นให้ความสำคัญกับการศึกษา ไม่ว่าบิดาหรือมารดาจะเป็นผู้ส่งสอนลูก ให้ลูกได้รับการยอมรับจากสังคม ผู้หญิงส่งสอนลูกถือว่าเป็นตัวอย่างที่สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับมารดา ทำให้ตนเองได้รับความชื่นชมจากสังคม หลังจากผู้หญิงเสียชีวิตต้องบันทึกในจารึกบนหลุมฝังศพด้วยคำสละสลวย

หญิงหม้ายในฐานะเป็นมารดาต้องรับผิดชอบการดูแลงานบ้านต่างๆ แล้ว มีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูและสั่งสอนลูก แต่เมื่อลูกเติบโต ลูกต้องกลับมากตัญญูและเคารพมารดา ความกตัญญูถือว่าเป็นหลักคุณธรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ในสำนวนจีนโบราณได้กล่าวไว้ว่า ในความดีหลากหลายความกตัญญูเป็นอันดับแรก แม้ว่าในจารีตประเพณีจีนโบราณกำหนดไว้ว่า หลังจากสามิเสียชีวิต มารดาต้องเชื่อฟังและติดตามลูก แต่ในการปฏิบัติชีวิตจริงเรื่องมารดาเชื่อฟังลูกไม่ค่อยได้เกิดขึ้น อีกทั้งในครอบครัวสังคมจีนโบราณให้ความสำคัญกับลำดับอาวุโสมากกว่าการถือผู้ชายเป็นหลัก ดังนั้น ลูกกตัญญูได้รับการสนับสนุนและความชื่นชมจากสังคม แม้ว่าในสังคมสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น การที่ถือจารีตประเพณีโบราณตามลัทธิขงจื้อค่อยลดลงไป แต่การสนับสนุนความกตัญญูตามลัทธิขงจื้อไม่ได้หายไป กลับได้รับการส่งเสริมและการพัฒนามากขึ้นด้วยเหตุผลว่า สังคมสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นสนับสนุนการนับถือพุทธศาสนาและลัทธิเต๋า ศาสนาทั้งสองที่ดังกล่าวนี้ต่างก็ชื่นชมและส่งเสริมความกตัญญูต่อบิดามารดา เช่น ในคัมภีร์ลัทธิเต๋าชื่อว่า *คัมภีร์ที่ไท่ซังเหลาจุนอธิบายความกตัญญูต่อบิดามารดา* และในคัมภีร์พุทธศาสนาชื่อว่า *พระคัมภีร์การอธิบายความกตัญญูต่อบิดามารดา* คัมภีร์สองฉบับนี้ ได้กล่าวว่ามารดาต้องตั้งท้องสิบเดือน ทรมานร่างกายและจิตใจ บิดากับมารดาเลี้ยงลูกมีความยากลำบาก ลูกที่บำเพ็ญธรรมต้องกตัญญูต่อบิดามารดา³ ด้วยสังคมสนับสนุนและชื่นชมความกตัญญูอย่างมาก เรื่องลูกกตัญญูเกิดขึ้นจำนวนมากในช่วงเวลานี้ เช่น ชุนนางขอย้ายไปรับราชการใกล้บ้านเพื่อดูแลมารดา⁴ นอกจากชนชั้นสูงมีความกตัญญูต่อพ่อแม่แล้ว ชนชั้นสามัญชนก็เช่นเดียวกัน เช่น ในพื้นบ้านตั้งแต่อดีต มีวิธีการรักษาโรคด้วยกินเนื้อมนุษย์ ชาวบ้านเชื่อว่าเนื้อมนุษย์สามารถเป็นยาได้ ถ้าพ่อแม่ป่วย ลูกตัดเนื้อ

¹Yao Ping. (2004). *op. cit.* pp. 269-280.

²Duan Tali. (2000). *op. cit.* p. 63.

³Gao Shiyu. (1988). *op. cit.* .p. 227.

⁴Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004d). *op. cit.* pp. 177-180.

ส่วนกันให้พ่อแม่กิน โรคจะหาย ลูกที่ตัดเนื้อตัวเองให้พ่อแม่กินจะได้รับความชื่นชมจากราชสำนักว่าเป็นลูกกตัญญูและให้รางวัลด้วย ดังนั้น วิธีการรักษาโรคด้วยกินเนื้อมนุษย์จึงได้รับความนิยมในคนระดับพื้นบ้าน ในสมัยพระนางบูเช็กเทียน มีชายคนหนึ่งชื่อหวางโหยวเจิน (Wang Youzhen) เนื่องจากแม่ป่วยหนัก หมอบอกว่าต้องกินเนื้อคนถึงจะหายได้ หวางโหยวเจินจึงตัดเนื้อส่วนกันให้แม่กิน หลังจากนั้นแม่ก็หายดี หวางโหยวเจินได้รับความชื่นชมจากราชสำนักว่าเป็นลูกกตัญญู¹ ถ้าใครไม่กตัญญูถือว่าเป็นเรื่องที่อัปยศและเสียชื่อเสียงมาก ดังนั้น การสนับสนุนและส่งเสริมความกตัญญูเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ฐานะมารดาถูกยกขึ้น

ด้วยภายใต้บรรยากาศที่พยายามส่งเสริมความกตัญญู ทำให้ภาพลักษณ์ของมารดาค่อยๆ สูงส่งขึ้น โดยจะเห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ ใน ค.ศ. 647 พระนางบูเช็กเทียนได้แสดงความคิดเห็นสิบสองข้อต่อจักรพรรดิถังเกาจงที่เคยดั่งกล่าวในบทที่สอง ในนั้นมีข้อหนึ่งว่า ไม่ว่าบิดายังมีชีวิตหรือเสียชีวิต หลังจากมารดาเสียชีวิต ลูกต้องไว้ทุกข์ให้มารดาสามปี แต่ก่อนพระนางแสดงข้อคิดเห็นนี้ ตามจารีตประเพณีจีนโบราณว่า ถ้าบิดายังมีชีวิต มารดาเสียชีวิตก่อน ลูกต้องไว้ทุกข์ให้มารดาหนึ่งปี ถ้าบิดาเสียชีวิตก่อน มารดาเสียชีวิตทีหลัง ลูกต้องไว้ทุกข์ให้มารดาสามปี ในการกำหนดนี้พยายามปกป้องการถือผู้ชายเป็นหลักว่าเมื่อบิดายังมีชีวิต การไว้ทุกข์ของผู้หญิงห้ามเกินกว่าสามปี ถ้าบิดาเสียชีวิต มารดาต้องทำหน้าที่แทนบิดาดูแลบ้าน การไว้ทุกข์ให้มารดาจึงเป็นสามปีเหมือนบิดา แต่ในข้อคิดเห็นของพระนางกำหนดว่าไม่ว่ามารดาเสียชีวิตก่อนสามีหรือหลังสามี การไว้ทุกข์ของมารดาเป็นสามปีตลอด จักรพรรดิถังเกาจงเห็นด้วยกับข้อคิดเห็นนี้ที่ให้เวลาการไว้ทุกข์ของลูกต่อบิดามารดาเท่าเทียมกัน ต่อมาใน ค.ศ. 685 พระนางบูเช็กเทียนเอากำหนดนี้บันทึกไว้ในกฎหมายอย่างเป็นทางการ ใน ค.ศ. 732 การกำหนดนี้ยังเหมือนเดิมจนกลายเป็นการไว้ทุกข์ขั้นมาตรฐานไปโดยปริยาย² เวลาการไว้ทุกข์ของลูกต่อบิดามารดาเท่าเทียมกันทำให้ฐานะมารดาถูกยกขึ้นอย่างชัดเจน

นอกจากพระนางบูเช็กเทียนปรับเวลาการไว้ทุกข์ให้มารดาเท่าเทียมกับบิดาแล้ว พระนางยังได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อยกฐานะให้มารดาอีก เช่น ค.ศ. 630 จักรพรรดิถังเกาจงกับพระนางบูเช็กเทียนไปวัดเหลาจุนเมี่ยว (Laojun Temple) ซึ่งเป็นวัดเล่าจื้อหรือไท่ซั้งเหลาจุน เรียกสั้นๆ ว่าเหลาจุน เป็นเทพเจ้าที่เปลี่ยนร่างมาจากเล่าจื้อ เนื่องจากตระกูลหลี่เมื่อขึ้นครองราชย์ ลัทธิเต๋าขึ้นเป็นศาสนาประจำชาติของราชวงศ์ถัง ตระกูลหลี่กลายเป็นลูกหลานของเล่าจื้อ ดังนั้น ด้วยครั้งนี้จักรพรรดิถังเกาจงกับพระนางบูเช็กเทียนไปวัดเหลาจุนเมี่ยวไหว้เหลาจุน และให้เกียรติยศแก่

¹Gao Shiyu. (1988). op. cit. p. 228.

²Chen Ruoshui. (2009). op. cit. p. 180.

เหล่าจุนว่า *ไท่ซั้งเสวียนหยวนฮวงตี้* ซึ่งแปลว่าจักรพรรดิแห่งท้องฟ้าเบื้องบน อีกทั้งยังให้เกียรติยศแก่มารดาเล่าจื๊อว่า *เซียนเทียนไท่โฮ่ว* ซึ่งแปลว่ามารดาของจักรพรรดิแห่งท้องฟ้าเบื้องบน ต่อมาใน ค.ศ.684 พระนางบูเช็กเทียนตัดสินใจสร้างรูปปั้นที่เคารพมารดาเล่าจื๊อในวัดเหล่าจุนเมี่ยวทุกวัด¹ นอกจากนี้ พระนางบูเช็กเทียนยังแต่งหนังสือเกี่ยวกับผู้หญิงจำนวนมากเพื่อสั่งสอนผู้หญิงให้มีคุณธรรมจริยธรรมและชื่นชมผู้หญิงที่ดีเด่น หนึ่งในนั้นมีหนังสือเล่มหนึ่งที่แตกต่างจากเล่มอื่นชื่อ *เป่า ฟู่ รู หมู่ จ้วน* (Bao Fu Ru Mu Zhuan) ซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับชีวประวัติอาจารย์กับแม่ขององค์รัชทายาท แม้ว่าหนังสือเล่มนี้ถูกสูญหายไป จึงไม่รู้ว่ารายละเอียดเนื้อหาของหนังสือ แต่เดาได้ว่าหนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงลัทธิขงจื๊อว่าครูบาอาจารย์ที่ถือว่าเป็นปัญญาชนนั้นมีเกียรติอย่างยิ่ง เป็นผู้ให้ความรู้และเป็นผู้ที่สร้างคนรุ่นต่อไปให้เป็นเสาหลักของแผ่นดิน ซึ่งอาจารย์ในหนังสือเล่มนี้เป็นอาจารย์ขององค์รัชทายาท ยังมีเกียรติและมีฐานะสูง แต่แม่เป็นหญิงรับใช้ที่มีฐานะต่ำต้อย แม่มีส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงที่เกิดจากครอบครัวยากจน และพระนางบูเช็กเทียนเขียนชื่อหนังสือโดยเขียนว่า อาจารย์ซึ่งเป็นคนที่มีเกียรติอย่างยิ่งกับแม่ซึ่งเป็นหญิงรับใช้ที่มีฐานะต่ำต้อยเป็นไว้ในบรรทัดเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า ในความคิดของพระนางบูเช็กเทียน อาจารย์กับแม่มีฐานะเท่าเทียมกันกับการปฏิบัติหน้าที่ดูแลสั่งสอนองค์รัชทายาท²

นอกจากนี้ คำจารึกบนหลุมฝังศพแสดงให้เห็นว่า ในสมัยพระนางบูเช็กเทียน สังคมราชวงศ์ถังไม่ได้ดูถูกแม่เลี้ยง แต่ให้ความสำคัญกับฐานะแม่เลี้ยง เช่น คำจารึกบนหลุมฝังศพของหญิงตระกูลหวางว่า ตั้งแต่แต่งงานครั้งแรกก็ตกเป็นแม่เลี้ยง ให้การใส่ใจกับลูกของภรรยาคนก่อนมากกว่าการใส่ใจลูกตัวเอง ต่อมาในคำจารึกบนหลุมฝังศพของหญิงตระกูลหวางว่า เมื่อหญิงตระกูลหวางแต่งงานแล้วใช้ชีวิตที่ครอบครัวตระกูลเหว่ย ชายตระกูลเหว่ยมีลูกชายคนหนึ่งอายุสิบขวบ หญิงตระกูลหวางไม่เพียงแต่ต้องดูแลลูกเลี้ยงที่อายุสิบขวบเหมือนดูแลลูกตัวเอง ยังต้องเป็นภรรยาที่มีความกตัญญูดูแลบิดามารดาสามีอย่างเต็มที่ สุดท้ายหลังจากหญิงตระกูลหวางเสียชีวิตได้ฝังที่เดียวกับสามีและเมียหลวงด้วยกัน ตามจารีตประเพณีจีนโบราณมีเพียงเมียหลวงที่จะได้ฝังที่เดียวกับสามีได้เท่านั้น ภรรยาคนอื่นต้องฝังที่อื่น แต่คำจารึกบนหลุมฝังศพนี้ว่าภรรยารองสามารถฝังที่เดียวกับสามีและเมียหลวงด้วยกันได้ แสดงให้เห็นว่าแม่เลี้ยงมีฐานะเท่าเทียมกับเมียหลวง ด้วยเหตุนี้พระนางบูเช็กเทียนพยายามสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงให้ดีและมีศักดิ์ศรีมากขึ้นและพยายามให้ประชาชนให้เกียรติผู้หญิงโดยเฉพาะกับมารดา

¹Ibid. pp. 177-176.

²Ibid. pp. 184.

จากข้างต้นจึงสรุปได้ว่า สถานภาพและบทบาทผู้หญิงในฐานะเป็นมารดานั้น ถ้าในกรณีที่สามีและบิดามารดาของสามีเสียชีวิตถึงจะมีบทบาทที่เห็นเด่นชัด ไม่ว่าเรื่องความกตัญญูต่อพ่อแม่สามีโดยเฉพาะในสังคมราชวงศ์ถึงตอนต้นได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาที่มีการเผยแพร่มากขึ้นและการยกย่องลัทธิเต๋า ยิ่งทำให้ลูกเติบโตขึ้นมาต้องกตัญญูรู้คุณต่อมารดาที่เลี้ยงดูมาตั้งแต่กำเนิด ต้องเชื่อฟังคำสั่งของมารดาและให้เกียรติมารดา การยกย่องส่งเสริมเรื่องความกตัญญูในสังคมราชวงศ์ถึงตอนต้นนั้น แม้จะเกิดความขัดแย้งกับข้อกำหนดของลัทธิขงจื๊อที่ว่าหลังจากสามีเสียชีวิต มารดาต้องเชื่อฟังและติดตามลูก แต่ด้วยภายใต้ความพยายามที่จะส่งเสริมเรื่องความกตัญญู ทำให้ภาพลักษณ์ของมารดาค่อยๆ ประเสริฐขึ้น และในฐานะของมารดาถูกยกขึ้นโดยมีสิทธิการควบคุมและบริหารทรัพย์สินต่างๆ ของครอบครัวและมีสิทธิสืบทอดมรดกของสามีแทนลูกชายที่ยังเยาว์วัย ยังมีสิทธิการสั่งสอนลูกทั้งด้านคุณธรรมจริยธรรมและวิชาการสอบเข้ารับราชการ นอกจากนี้ พระนางบูเช็กเทียนยังดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อยกฐานะให้มารดา เช่น ปรับเวลาการไว้ทุกข์ของลูกต่อมารดาให้เท่าเทียมกับเวลาการไว้ทุกข์ของลูกต่อบิดา ยังให้เกียรติมารดาเล่าจื๊อโดยสร้างรูปปั้นที่เคารพของมารดาเล่าจื๊อในวัดเหลาจุนเมียวทุกวัด อีกทั้งพระนางบูเช็กเทียนยังแต่งหนังสือเกี่ยวกับผู้หญิงจำนวนมากเพื่อสั่งสอนผู้หญิงว่าต้องมีคุณธรรมจริยธรรมและชื่นชมผู้หญิงที่ดีเด่น ดังนั้น สถานภาพผู้หญิงในฐานะเป็นมารดาในสังคมราชวงศ์ถึงตอนต้นถูกยกขึ้นสูงกว่าราชวงศ์ก่อนอย่างเห็นได้ชัด ผู้หญิงในฐานะเป็นมารดาจึงมีบทบาทสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการสั่งสอนลูกและดูแลครอบครัวหลังจากสามีและบิดามารดาสามีเสียชีวิต

3.2. สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงนอกครอบครัว

ผู้หญิงนอกจากจะมีบทบาทสำคัญในครอบครัวแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญนอกครอบครัวอีกด้วย เนื่องจากสังคมราชวงศ์ถึงตอนต้นมีการเปิดกว้างและเต็มไปด้วยวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทำให้ผู้หญิงมีสิทธิและมีอิสระในการแสดงออกมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านความคิดหรือการกระทำ โดยเฉพาะด้านการศึกษาหรือด้านวรรณกรรม ผู้หญิงก็มีความสามารถทั้งสองด้านนี้ไม่แพ้ผู้ชาย แม้กระทั่งด้านการเมือง ผู้หญิงกล้าฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ลัทธิขงจื๊อ เข้าร่วมการเมืองและแสดงความสามารถของตัวเองเพื่อให้สังคมยอมรับ ดังนั้น ในหัวข้อนี้จะมุ่งเน้นศึกษาสามด้านหลักๆ คือ สถานภาพและบทบาทผู้หญิงด้านการเมือง สถานภาพและบทบาทผู้หญิงด้านการศึกษา และสถานภาพและบทบาทผู้หญิงด้านวรรณกรรม

3.2.1. สถานภาพและบทบาทผู้หญิงด้านการเมือง

ในสังคมโบราณของจีนที่ถือผู้ชายเป็นหลัก ผู้หญิงเป็นรอง สิทธิการเข้าร่วมการเมือง เป็นสิทธิเฉพาะผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงไม่มีสิทธิเข้าร่วมการเมือง ถ้าผู้หญิงทำงานนอกบ้านแทนผู้ชาย ครอบครัวจะแตกแยก ผู้หญิงขึ้นครองราชย์แทนผู้ชายประเทศชาติจะล่มสลาย เมื่อในสมัยราชวงศ์ฮั่น (Han Dynasty 202 ปีก่อนคริสตศักราช - ค.ศ. 220) ลัทธิขงจื๊อถูกยกขึ้นเป็นลัทธิหลักๆ ของจีน ความคิดที่ห้ามผู้หญิงเข้าร่วมการเมืองถูกปลูกฝังในชนชั้นปกครอง จนกระทั่งในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ที่มีการเปิดกว้างของสังคม ทำให้ผู้หญิงจำนวนมากได้แสดงความสามารถของตนเองบนเวทีการเมือง ในจำนวนนั้นไม่เพียงแต่รวมผู้หญิงในวัง ได้แก่ ฮองเฮา องค์หญิงและผู้หญิงที่ได้รับตำแหน่งจากฮ่องเต้ซึ่งมีหน้าที่ในวัง ผู้หญิงที่มีฐานะทางครอบครัวดี ได้แก่ ภรรยาของขุนนางในตำแหน่งสูง ยังรวมผู้หญิงสามัญชนธรรมดา ได้แก่ ผู้หญิงชาวนากับผู้หญิงที่ถือศีลบำเพ็ญตน เป็นต้น

3.2.1.1. การเข้าร่วมการเมืองของผู้หญิงชนชั้นสูง

เนื่องจากฮองเฮา นางสนมและองค์หญิงพักอาศัยอยู่ในวังตลอด ได้ร่วมใช้ชีวิตกับจักรพรรดิจึงทำให้ผู้หญิงกลุ่มนี้ใกล้ชิดกับการเมืองมากที่สุด ด้วยการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นและกฎระเบียบในวังไม่ค่อยเข้มงวด จารีตประเพณีสำหรับผู้หญิงจึงค่อยๆ หายไป และเปิดโอกาสให้ผู้หญิงสามารถเข้าร่วมการเมืองได้

ตัวอย่างผู้หญิงที่มีบทบาททางการเมืองอย่างโดดเด่นที่ถือว่าเป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์จีนเริ่มจากคนแรก คือ ฮองเต้หญิงที่เป็นผู้ยิ่งใหญ่ พระนางบูเช็กเทียนเป็นผู้หญิงที่เข้าร่วมการเมืองจนประสบความสำเร็จและได้เป็นฮองเต้หญิงองค์แรกและองค์เดียวในประวัติศาสตร์จีน สมัยก่อนตามกฎหมายเถียวบาลจีนไม่อนุญาตให้ผู้หญิงสืบทอดตำแหน่งในราชบัลลังก์ แต่พระนางบูเช็กเทียนนั้นทรงตั้งใจที่จะล้มล้างประเพณีนี้ เมื่อพระนางได้ขึ้นเป็นฮองเต้หญิง พระนางดำเนินการต่างๆ เพื่อเตรียมตัวขึ้นครองราชย์และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้ผู้หญิงทำให้ผู้หญิงได้รับการยอมรับจากสังคม ใน ค.ศ. 656 หลังจากพระนางขึ้นเป็นฮองเฮา พระนางได้ริเริ่มสิ่งใหม่ๆ มากมาย เช่น พระนางเป็นผู้จัดพิธีการบูชาเทพหนออนใหม่ โดยให้ผู้หญิงที่ได้รับเกียรติยศทั้งหมดเข้าร่วมพิธี พระนางส่งเสริมให้ผู้หญิงทั้งหลายเลี้ยงหนออนใหม่และนำไหมมาทอผ้า ทำให้ผู้หญิงมีหน้าที่รับผิดชอบของตัวเอง จารีตประเพณีนี้ได้บันทึกในหนังสือชื่อว่า โจว หลี (Zhou Li) ซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับจารีตประเพณีของราชวงศ์โจว ว่า พิธีการบูชาเทพหนออนใหม่เป็นพิธีระดับประเทศซึ่งฮองเฮาเป็นผู้จัดขึ้น ในสมัยจีนโบราณเชื่อว่าประชาชนที่ได้รับรู้วิธีการเลี้ยงหนออน

ใหม่และวิธีการทอดผ้าซึ่งได้รับการสั่งสอนจากเทพหนอนใหม่ ดังนั้น เทพหนอนใหม่มีความสำคัญสำหรับประชาชน เพื่อตอบสนองเทพหนอนใหม่และส่งเสริมผู้หญิงทอดผ้าจึงจัดพิธีการบูชาขึ้น

ตลอดสมัยราชวงศ์ถังได้จัดพิธีการบูชาเทพหนอนใหม่ทั้งหมดแปดครั้ง โดยพระนางบูเช็กเทียนเป็นผู้จัดจำนวน 4 ครั้ง การจัดพิธีการบูชาเทพหนอนใหม่บ่อยครั้งของพระนางบูเช็กเทียนเป็นเสมือนการประกาศให้ทั่วประเทศทราบว่าพระนางเป็นผู้หญิงที่แข็งแกร่ง มีความสามารถเป็นผู้นำ ไม่ใช่แค่เป็นภรรยาหรือมารดาที่อยู่ในวังเท่านั้น อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าพระนางพยายามสร้างภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ยืนหยัดเพียรขึ้นมาเพื่อได้รับการยกย่องจากสังคม ใน ค.ศ.655 เมื่อพระนางขึ้นเป็นฮ่องเฮาได้ไม่นาน พระนางเริ่มเรียกร้องให้ขุนนางทั้งหลายกับหัวหน้าชาวเผ่าต่างๆ มาเข้าเฝ้าที่ประตูซู่อี่เหมิน (Suyi Men) อีกทั้งเรียกร้องให้ผู้หญิงที่ได้รับเกียรติยศซึ่งหมายถึงองค์หญิง นางสนมและภรรยาขุนนางระดับสูงทั้งหลายมาเข้าเฝ้าเช่นกัน การกระทำนี้แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงได้รับเกียรติยศมีสิทธิเท่าเทียมกับขุนนางมาเข้าเฝ้าของเฮาพร้อมกันได้ ต่อมาพระนางบูเช็กเทียนยังได้กำหนดพิธีขึ้นมาใหม่ว่าในเทศกาลสำคัญ เช่น เทศกาลเข้าร่วมฤดูหนาวกับเทศกาลปีใหม่ ขุนนางกับผู้หญิงที่ได้รับเกียรติยศซึ่งหมายถึงองค์หญิง นางสนมและภรรยาขุนนางระดับสูงทั้งหมดต้องมาถวายของเฮา¹

ตามคำสันนิษฐานของนักประวัติศาสตร์นามเฉินรุ่ยซุย (Chen Ruoshui) ว่า ค.ศ. 662 พระนางบูเช็กเทียนยังได้เปลี่ยนชื่อตำแหน่งต่างๆ ของผู้หญิงในวัง ซึ่งรวมถึงนางสนมกับหญิงรับใช้ราชสำนักฝ่ายในขึ้นใหม่เพื่อให้ผู้หญิงในวังมีบทบาทหน้าที่มากขึ้น เช่น นางสนมในสมัยราชวงศ์ถังแบ่งเป็นแปดระดับ นางสนมอันดับแรกเรียกว่าฟูเหริน (Fu Ren) ซึ่งเป็นชื่อเฉพาะผู้หญิง พระนางได้เปลี่ยนเป็นจันเตอ (Zan De) ซึ่งเป็นชื่อเฉพาะผู้ชาย หมายความว่านางสนมอันดับแรกเป็นคู่ครองของจักรพรรดิต้องเป็นผู้หญิงที่มีคุณธรรมจริยธรรมเท่าเทียมกับจักรพรรดิ นางสนมอันดับที่สองชื่อจิ่วผิง (Jiu Pin) เป็นชื่อเฉพาะผู้หญิง พระนางได้เปลี่ยนชื่อเป็นซวนอี้ (Xuan Yi) ซึ่งเป็นชื่อเฉพาะผู้ชาย หมายความว่าสืบทอดและเผยแพร่ความศักดิ์ศรีของจักรพรรดิ ต่อมานางสนมที่ชื่อว่าเหมย์เหริน (Mei Ren) ซึ่งเป็นนางสนมอันดับที่สี่ ได้เปลี่ยนชื่อเป็นเฉิงจื่อ (Cheng Zhi) หมายความว่า ต้องรับและทำตามคำสั่งจากจักรพรรดิ และนางสนมอันดับที่ห้าชื่อไฉเหริน (Cai Ren) ได้เปลี่ยนชื่อเป็นเว่ยเซียน (Wei Xian) หมายความว่าเป็นผู้พิทักษ์ซึ่งเปรียบเหมือนเทวดา ส่วนหญิงรับใช้ราชสำนักฝ่ายในในระดับที่หกถึงระดับที่เก้ามีชื่อใหม่ว่าเป็นยามของจักรพรรดิ² การเปลี่ยนชื่อดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พระนางบูเช็กเทียนต้องการให้ผู้หญิงของราชสำนักฝ่ายในไม่

¹Chen Ruoshui. (2009). op. cit. pp. 167-183.

²Ibid. pp. 171-173.

เพียงแต่เป็นภรรยาและคนรับใช้ที่ดูแลจักรพรรดิเท่านั้น แต่ยังคงรับผิดชอบหน้าที่อื่นๆ ซึ่งเป็นผู้ช่วยของจักรพรรดิเหมือนผู้ชายอีกด้วย การกระทำเหล่านี้เป็นการปูทางของพระนางบูเช็คเทียน ก่อนขึ้นครองราชย์

ถ้าเทียบกับการจัดพิธีการบูชาเทพหนอนใหม่กับการเปลี่ยนชื่อของนางสนม และคนรับใช้ราชสำนักฝ่ายใน เรื่องถัดไปจะยิ่งแสดงให้เห็นว่าพระนางบูเช็คเทียนมีความต้องการที่จะเข้าร่วมการเมืองเหมือนผู้ชาย ใน ค.ศ. 665 พระนางบูเช็คเทียนเรียกร่องจะเข้าร่วมพิธีเฟิงชาน (Feng Shan) เพื่อแสดงอำนาจของตัวเองในการเมืองเท่าเทียมกับผู้ชาย พิธีเฟิงชานเป็นพิธีระดับประเทศที่ยิ่งใหญ่และศักดิ์สิทธิ์ที่สุดสำหรับจักรพรรดิ ผู้หญิงไม่มีสิทธิเข้าร่วมพิธีนี้ มีแต่จักรพรรดิกับขุนนางระดับสูงเข้าร่วมได้ คำว่าเฟิง หมายความว่า การบูชาท้องฟ้าเบื้องบน คำว่าชาน หมายความว่า การบูชาพื้นแผ่นดิน พิธีนี้จะจัดที่ภูเขาไท่ชาน (Mount Taishan) ซึ่งตั้งอยู่ที่มณฑลซานตงในปัจจุบัน (Shandong Province) ในสมัยโบราณเชื่อว่าภูเขาไท่ชานเป็นภูเขาสูงสุด การที่พระนางบูเช็คเทียนเรียกร่องอยากเข้าร่วมพิธีนี้ได้รับความเห็นด้วยจากจักรพรรดิถังเกาจงตามประเพณี ผู้ถวายการบูชาลำดับต้นของการบูชาท้องฟ้าเบื้องบนและพื้นแผ่นดินคือจักรพรรดิ ผู้ถวายการบูชาลำดับที่สองและผู้ถวายการบูชาสุดท้ายของการบูชาท้องฟ้าเบื้องบนกับพื้นแผ่นดินคือขุนนางลำดับสูง แต่พระนางเห็นว่าผู้ถวายการบูชาลำดับที่สองและผู้ถวายการบูชาลำดับสุดท้ายไม่ควรเป็นขุนนางลำดับสูง แต่ควรเป็นสองเสากับผู้หญิงที่มีเกียรติยศ การกระทำของพระนางนี้เพื่อแสดงว่าตัวเองกับผู้หญิงต่างๆ สามารถมีอำนาจเท่าเทียมกับผู้ชายซึ่งก่อนสมัยราชวงศ์ถัง การที่มีผู้หญิงเข้าร่วมพิธีเฟิงชานไม่เคยเกิดขึ้น¹

หลังจากพระนางบูเช็คเทียนได้ขึ้นเป็นฮ่องเฮาของจักรพรรดิถังเกาจง สุขภาพร่างกายของจักรพรรดิไม่แข็งแรงนัก จักรพรรดิถังเกาจงจึงมอบภาระหน้าที่ให้กับสองเสาบูเช็คเทียน ให้ช่วยการตัดสินใจเรื่องการเมือง ด้วยความที่พระนางเป็นคนเฉลียวฉลาด มีสติปัญญาและชอบอ่านหนังสือตั้งแต่เด็ก ทำให้พระนางมีความสามารถในการบริหารประเทศได้เป็นอย่างดี ความคิดที่บริหารประเทศส่วนใหญ่สอดคล้องกับความคิดของจักรพรรดิถังเกาจง พระนางจึงได้รับความเชื่อถือจากจักรพรรดิถังเกาจงมาก ทุกครั้งที่จักรพรรดิถังเกาจงว่าราชการและต้องตัดสินใจเรื่องการเมืองต่อหน้าขุนนางต่างๆ พระนางจะคอยช่วยให้ความคิดเห็นอยู่เบื้องหลังโดยไข่มานั่นไว้ตลอด ค.ศ. 683 จักรพรรดิถังเกาจงสวรรคต พระราชโอรสองค์ที่สามขึ้นครองราชย์ซึ่งคือจักรพรรดิถังจงจง แต่เวลาผ่านไปสองเดือน พระนางเรียกร่องให้จักรพรรดิถังจงจงสละตำแหน่งจักรพรรดิ

¹Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004a). The Old Book of Tang China (Volume1). pp. 218-240.

และเนรเทศครอบครัวถึงจางโจวไปอยู่ที่เสนไกล ค.ศ. 690 ขณะที่พระนางบูเช็กเทียนมีพระชนม์หกสิบเจ็ดพรรษา พระนางได้ทรงดำเนินการขั้นสุดท้ายในการขึ้นครองราชย์เป็นฮ่องเต้หญิงและเปลี่ยนราชวงศ์ถังเป็นราชวงศ์โจว ซึ่งคนจีนปัจจุบันนิยมเรียกว่า “อู่โจว” อีกทั้งตั้งชื่อตัวเองใหม่ว่า จ้าว (Zhao) ซึ่งเปรียบเสมือนว่าพระนางเองเหมือนดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ที่ส่องแสงสว่างไปทั่วโลก ในเวลาของการปกครองของพระนางบูเช็กเทียน พระนางได้ดำเนินนโยบายต่างๆ เพื่อการพัฒนาของประเทศไว้มากมาย เช่น ด้านการเมือง พระนางทรงเปิดโอกาสให้ผู้คนสามารถออกความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง และให้ความสนใจในเรื่องการรับฟังความคิดเห็น อีกทั้งพระนางบูเช็กเทียนได้พัฒนาระบบการสอบคัดเลือกขุนนางเคอจิวให้มีความสมบูรณ์ขึ้น และเพิ่มจำนวนคนที่รับตำแหน่งข้าราชการ ด้านเศรษฐกิจ พระนางได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเกษตร ผลิตกรรมและดำเนินนโยบายให้ลดความเข้มงวดของการใช้แรงงานและการเก็บภาษีให้เบาลง เพื่อให้ประชาชนได้ผ่อนคลาย นอกจากนี้ พระนางเป็นผู้ที่กุ่มอำนาจขั้นสูงสุด ใน ค.ศ. 696 พระนางในฐานะเป็นฮ่องเต้หญิงจัดพิธีฝังซาน พิธีฝังซานครั้งนี้ไม่ได้จัดที่ภูเขาไท่ซาน แต่จัดที่ภูเขาซังซาน (Mount Songshan) ซึ่งตั้งอยู่ที่มณฑลเหอหนานในปัจจุบัน (Henan Province) และมีผู้หญิงจำนวนมากเป็นผู้เข้าร่วม พิธีครั้งนี้พระนางเป็นผู้ถวายบูชาลำดับต้นซึ่งไม่เคยมีผู้หญิงเป็นผู้ถวายมาก่อน พระนางบูเช็กเทียนต้องการแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีสิทธิจัดพิธีฝังซานและมีสิทธิเข้าร่วมพิธีได้¹

การกระทำเหล่านี้ของพระนางบูเช็กเทียนตั้งแต่จัดพิธีการบูชาหนอนใหม่ถึงการจัดพิธีฝังซานเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของผู้หญิงให้ดีและพยายามให้ผู้หญิงได้รับความยกย่องจากสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่พระนางได้ทำก่อนขึ้นครองราชย์ เมื่อพระนางขึ้นครองราชย์แล้วและเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุด จึงดำเนินนโยบายต่างๆ เพื่อพัฒนาประเทศอีกมากมาย พระนางบูเช็กเทียนเป็นผู้เริ่มต้นที่ทำให้ผู้หญิงได้เข้าร่วมการเมืองโดยตรง ต่อมาผู้หญิงอีกมากมายที่อยากเป็นเหมือนพระนางบูเช็กเทียน เช่น ฮองเฮาเหว่ย ซึ่งเป็นลูกสะใภ้พระนางบูเช็กเทียน องค์หญิงอันเล่อ (Princess Anle) ซึ่งเป็นหลานสาวของพระนางบูเช็กเทียน และองค์หญิงไท่ผิง ซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระนางบูเช็กเทียน เป็นต้น

ฮองเฮาเหว่ยเป็นภรรยาของจักรพรรดิถังจงจง ใน ค.ศ. 705 พระนางบูเช็กเทียนถูกบังคับให้สละตำแหน่งจักรพรรดิ ให้จักรพรรดิถังจงจงได้ขึ้นครองราชย์อีกครั้ง หลังจากจักรพรรดิถังจงจงได้ขึ้นครองราชย์ ฮองเฮาเหว่ยได้ทำการเลียนแบบการกระทำที่เตรียมตัวก่อนขึ้นครองราชย์ของพระนางบูเช็กเทียนทันที เช่น เมื่อจักรพรรดิถังจงจงว่าราชการและต้องตัดสินใจเรื่อง

¹Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004c). op. cit. pp. 495-518.

การเมืองต่อหน้าขุนนาง สองเฮาเหว่ยจะนั่งข้างหลังช่วยตัดสินด้วยโดยมีมานั่นไว้ สาเหตุที่ถึงจางปล๋อยให้สองเฮาเหว่ยเข้าร่วมการเมือง ผู้วิจัยเห็นว่า ข้อแรก พระนางบูเช็กเทียนเป็นตัวอย่างที่เข้าร่วมการเมืองจึงทำให้ผู้หญิงรุ่นต่อมาเข้าร่วมการเมืองบ้าง ข้อสอง อุปนิสัยของสองเฮาเหว่ยเป็นอุปนิสัยของชาวเผ่าเหนือซึ่งเป็นผู้หญิงที่แข็งแกร่งและกล้าหาญทำให้กล้าที่จะแสดงความสามารถของตนเองออกมา ข้อสาม อุปนิสัยของถึงจางจางเป็นคนอ่อนแอและไม่มีความสามารถทางด้านการเมือง เมื่อช่วงเวลาที่เนรเทศได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับภรรยา ภรรยาอยู่ข้างๆ และให้กำลังใจตลอด ถึงจางจึงสาบานว่าถ้าวันข้างหน้าได้ขึ้นครองราชย์อีก จะให้ภรรยาเข้าร่วมการเมืองบริหารประเทศด้วยกันเพื่อเป็นสิ่งตอบแทนให้แก่ภรรยา นอกจากนี้ สองเฮาเหว่ยยังขอเรียกร้องให้ผู้ชายอายุยี่สิบสามมีสิทธิการเกณฑ์ทหาร อายุห้าสิบเก้าไม่ต้องไปเกณฑ์ทหาร สองเฮาเหว่ยพยายามลดภาระของประชาชนให้เบาลง และพยายามสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของผู้หญิงขึ้นมาเพื่อรับการยกย่องจากประชาชน¹

สองเฮาเหว่ยได้ขยายอิทธิพลในการเมืองของตัวเอง โดยร่วมมือกับหลานของพระนางบูเช็กเทียนที่ชื่อว่าอู่ซ่านชื่อ อิทธิพลของกลุ่มตระกูลเหว่ยกับอิทธิพลของกลุ่มตระกูลอู่ร่วมมือกันกลายเป็นอิทธิพลที่ยิ่งใหญ่ในการควบคุมการเมืองจึงทำให้กลุ่มขุนนางเก่าที่รักษาอิทธิพลตระกูลหลี่ของราชวงศ์ถังถูกทำลาย หลังจากจักรพรรดิถังจงจงสวรรคต สองเฮาเหว่ยแอบให้พระราชเลขาณูการซึ่งกวนหวานเออร์ (Shangguan Wan'er) ทำพินัยกรรมปลอมของจักรพรรดิถังจงจงขึ้นมา ระบุว่าตำแหน่งจักรพรรดิยกให้พระราชโอรสองค์เล็ก ซึ่งมีอายุแค่สิบหกชันษาและให้สองเฮาเหว่ยเป็นผู้รักษาการเมือง สองเฮาเหว่ยแอบทำพินัยกรรมนี้ขึ้นมาเพื่อให้ตัวเองกลายเป็นผู้มีสิทธิเป็นผู้ช่วยการเมืองโดยที่ตัวเองไม่ได้แย่งชิงอำนาจมาจากใคร ต่อมาสองเฮาเหว่ยได้ดำเนินการใน 5 เรื่อง เพื่อเตรียมตัวขึ้นครองราชย์ เรื่องแรก ส่งทหารไปเพื่อป้องกันพระราชโอรสองค์โตชื่อว่าหลี่จงฝู (Li Chongfu) จะทำรัฐประหารเพื่อแย่งชิงอำนาจของน้องชาย เรื่องที่สอง ในสมัยราชวงศ์ถังมีเมืองหลวงตะวันตกซึ่งคือเมืองฉางอานกับเมืองหลวงตะวันออกซึ่งคือเมืองลั่วหยาง เมืองหลวงสองเมืองนี้ต่างมีกลุ่มอิทธิพลของชนชั้นปกครองควบคุมอยู่ สองเฮาเหว่ยได้ส่งอัศวินเสนาบดีสองคนไปเมืองหลวงตะวันออกซึ่งคือเมืองลั่วหยาง เพื่อให้สถานการณ์ของเมืองลั่วหยางมั่นคงมากขึ้น เพื่อป้องกันการเกิดความวุ่นวายต่อเมืองฉางอาน เรื่องที่สาม ปลอบใจพวกตระกูลหลี่ เมื่อสองเฮาเหว่ยขึ้นควบคุมอำนาจได้ทำลายผลประโยชน์ของตระกูลหลี่ สองเฮาเหว่ยจึงให้เกียรติยศแก่ตระกูลหลี่ เรื่องที่สี่ ควบคุมราชสำนักและพยายามที่จะได้รับการสนับสนุนจากขุนนางทั้งหลาย เรื่องที่ห้า ควบคุมทหาร สองเฮาเหว่ยได้มอบอำนาจให้ญาติพี่น้องของตัวเองเพื่อ

¹Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004a). op. cit. pp. 246-253.

ควบคุมทหาร¹ ไม่ว่าการเตรียมตัวที่ขึ้นครองราชย์ของฮองเฮาเหว่ยจะสมบูรณ์แค่ไหน แต่ใน ค.ศ. 710 องค์หญิงไท่ผิงกับองค์ชายหลี่หลงจีซึ่งคือจักรพรรดิถังเสวียนจงร่วมมือทำรัฐประหารขึ้นมา ทำให้ฮองเฮาเหว่ยถูกประหารชีวิต² จักรพรรดิใหม่ถูกบังคับเรียกคืนตำแหน่ง การขึ้นครองราชย์ของฮองเฮาเหว่ยประสบความล้มเหลว เนื่องจากฮองเฮาเหว่ยขาดประสบการณ์ทางด้านการเมือง อีกทั้งเนื่องจากพระนางบูเช็กเทียนประสบความสำเร็จได้ขึ้นครองราชย์มาก่อน ดังนั้น ตระกูลหลี่จึงได้เรียนรู้บทเรียนและยังป้องกันไม่ให้ผู้หญิงได้เข้าร่วมในการเมืองอีก จึงทำให้ฮองเฮาเหว่ยเกิดความล้มเหลว แต่อย่างไรก็ตาม ฮองเฮาเหว่ยเป็นผู้หญิงอีกคนหนึ่งที่กำลังล้มล้างความคิดที่กั้นผู้หญิงไว้จากการเมือง

องค์หญิงอันเล่อเป็นพระราชธิดาองค์เล็กของฮองเฮาเหว่ยกับจักรพรรดิถังจง จง องค์หญิงอันเล่อเกิดในช่วงเวลาจักรพรรดิถังจงจงถูกเนรเทศ ฮองเฮาเหว่ยกับจักรพรรดิถังจงจงรักและตามใจองค์หญิงอันเล่อมาก ทำให้องค์หญิงอันเล่อเป็นองค์หญิงที่เอาแต่ใจ เย่อหยิ่ง และฟุ้งเฟ้อ องค์หญิงอันเล่อมีความทะเยอทะยานที่อยากเป็นฮ่องเต้หญิงเหมือนพระนางบูเช็กเทียน เพื่อขยายอิทธิพลทางการเมืองของตัวเอง องค์หญิงอันเล่อขายตำแหน่งให้แก่ผู้ที่สนับสนุน ผู้ที่รับตำแหน่งที่ต่ำกว่าอัศวินเสนาบดีส่วนใหญ่มาจากองค์หญิงอันเล่อ พระราชโองการที่องค์หญิงอันเล่อเขียนเสร็จและให้จักรพรรดิถังจงจงเซ็นชื่อ จักรพรรดิถังจงจงเซ็นชื่อโดยไม่ได้ตรวจเนื้อหาว่าเหมาะสมสถานการณ์ทางการเมืองหรือไม่ใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งองค์หญิงอันเล่อยังเรียกร้องให้จักรพรรดิถังจงจงเรียกคืนตำแหน่งองค์รัชทายาทจากองค์ชายหลี่จงจุ่น (Li Chongjun) และแต่งตั้งตัวเองเป็นองค์รัชทายาทเพื่อสืบทอดตำแหน่งฮ่องเต้ต่อไป การขอแต่งตั้งองค์หญิงเป็นองค์รัชทายาทไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน องค์หญิงอันเล่อเป็นองค์หญิงองค์แรกที่ขอแต่งตั้งตัวเองขึ้นเป็นองค์รัชทายาทในประวัติศาสตร์จีน องค์หญิงอันเล่อเคยกล่าวว่า พระนางบูเช็กเทียนเป็นฮ่องเต้หญิงได้เข้าพเจ้าเป็นองค์หญิง จะเป็นองค์รัชทายาทที่สืบทอดตำแหน่งฮ่องเต้ไม่ได้หรอก แม้ว่าจักรพรรดิถังจงจงทรงโปรดพระราชธิดาของพระองค์เองมากเพียงใด แต่พระองค์ไม่เห็นด้วยกับเรื่องการขอแต่งตั้งองค์หญิงเป็นองค์รัชทายาท ทั้งยังโดนแรงกดดันความไม่เหมาะสมต่างๆ นานาจากบรรดาขุนนางทั้งหลาย ต่อมาหลังจากที่จักรพรรดิถังจงจงสวรรคต ค.ศ. 710 องค์หญิงไท่ผิงกับองค์ชายหลี่หลงจีซึ่งคือจักรพรรดิถังเสวียนจงร่วมมือทำรัฐประหารขึ้นจึงทำให้องค์หญิงอันเล่อถูกประหารชีวิต³

¹Meng Man. (2016). *Princess Taiping and Her Times*. pp. 421-429.

²Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004c). *op. cit.* p. 608.

³Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004d). *op. cit.* p. 10.

องค์หญิงไท่ผิง เป็นพระราชธิดาของพระนางบูเช็กเทียนกับจักรพรรดิถังเกาจง เป็นน้องสาวของจักรพรรดิถังจางจง อุปนิสัยขององค์หญิงไท่ผิงเหมือนมารดาพระนางบูเช็กเทียน องค์หญิงไท่ผิงมีความเฉลียวฉลาดและสติปัญญาทางการเมือง จึงได้รับความรักจากพระนางบูเช็กเทียน ในสมัยของพระนางบูเช็กเทียน องค์หญิงไท่ผิงได้เข้าร่วมการเมืองโดยได้รับอนุญาตจากพระมารดา เมื่อพระนางบูเช็กเทียนต้องตัดสินใจเรื่องการเมืองก็มักจะปรึกษากับพระราชธิดาองค์หญิงไท่ผิง ต่อมาองค์หญิงไท่ผิงช่วยพระมารดาพระนางบูเช็กเทียนปราบปรามอิทธิพลของขุนนางชื่อว่าหลยจั่นเฉิน (Lai Junchen) แม้ว่าการแต่งงานขององค์หญิงไท่ผิงรอบที่สองที่แต่งงานกับอู๋โย่วจี (Wu Youji) ซึ่งเป็นญาติของพระนางบูเช็กเทียน องค์หญิงไท่ผิงกลายเป็นลูกสะใภ้ของครอบครัวตระกูลอู๋ แต่ทางด้านการเมืององค์หญิงไท่ผิงสนับสนุนตระกูลหลี่ซึ่งคือตระกูลตัวเอง ต่อมาใน ค.ศ.705 ขุนนางที่สนับสนุนตระกูลหลี่และอัครเสนาบดีชื่อว่าจางเจี้ยนจื่อ (Zhang Jianzhi) ได้ร่วมมือกับองค์หญิงไท่ผิงทำรัฐประหารขึ้นเพื่อต่อต้านอำนาจของพระนางบูเช็กเทียนซึ่งคือพระมารดาขององค์หญิงและสนับสนุนพระเชษฐาองค์ที่สามนามหลี่เสียน (Li Xian) ซึ่งคือจักรพรรดิถังจางจงขึ้นครองราชย์ หลังจากจักรพรรดิถังจางจงได้ขึ้นครองราชย์อีกครั้ง อิทธิพลทางการเมืองขององค์หญิงไท่ผิงได้ขยายมากขึ้น ด้วยสถานการณ์ที่ฮองเฮาเหว่ยกับองค์หญิงอันเล่อมีเป้าหมายที่จะแย่งชิงอำนาจ องค์หญิงไท่ผิงเป็นผู้ที่สนับสนุนตระกูลหลี่ได้ร่วมมือกับองค์ชายหลี่หลงจีที่เป็นหลานขององค์หญิงไท่ผิงซึ่งต่อมาคือจักรพรรดิถังเสวียนจงทำรัฐประหารขึ้นเพื่อต่อต้านอิทธิพลทางการเมืองของฮองเฮาเหว่ยและองค์หญิงอันเล่อและสนับสนุนหลี่ดำน (Li Dan) ซึ่งเป็นพระเชษฐาองค์ที่สี่ขององค์หญิงไท่ผิงและเป็นพระบิดาขององค์ชายหลี่หลงจี สุดท้ายพระบิดาขององค์ชายหลี่หลงจีได้ขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิถัง Ruizong (ค.ศ. 684-690, ค.ศ. 710-712) จักรพรรดิในลำดับต่อมา¹

หลังจากถัง Ruizong ขึ้นครองราชย์ องค์หญิงไท่ผิงยังมีอำนาจมากขึ้น เมื่อขุนนางมีเรื่องการเมืองจะปรึกษากับจักรพรรดิถัง Ruizong จักรพรรดิถัง Ruizong ตริว่าเรื่องการเมืองได้ปรึกษากับองค์หญิงไท่ผิงมาก่อนหรือยัง แสดงให้เห็นว่าก่อนขุนนางจะปรึกษาเรื่องการเมืองกับจักรพรรดิถัง Ruizong ต้องปรึกษากับองค์หญิงไท่ผิงก่อน ขุนนางส่วนใหญ่ในราชสำนักจะเชื่อฟังและทำตามคำสั่งขององค์หญิงไท่ผิง ด้วยการขยายอำนาจขององค์หญิงไท่ผิงได้คุกคามต่อผลประโยชน์ของหลานชายหลี่หลงจี ความขัดแย้งระหว่างองค์หญิงไท่ผิงกับหลานชายหลี่หลงจีนับวันยิ่งรุนแรงมากขึ้น ต่อมาจักรพรรดิถัง Ruizong สละราชบัลลังก์ให้แก่พระราชโอรสนามว่าหลี่หลงจีซึ่งคือจักรพรรดิถังเสวียนจง จักรพรรดิถังเสวียนจงทนไม่ได้ที่อำนาจขององค์หญิงไท่ผิงถูกขยายมากขึ้นไปเรื่อยๆ

¹Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004d). op. cit. pp. 8-9.

พระองค์จึงวางแผนปราบปรามอำนาจขององค์หญิงไท่ผิง ค.ศ. 713 จักรพรรดิถังเสวียนจงได้ดำเนินการวางแผนควบคุมอำนาจขององค์หญิงไท่ผิงและในที่สุดองค์หญิงไท่ผิงก็ถูกประหารชีวิตหลังจากอำนาจขององค์หญิงไท่ผิงถูกปราบปรามเป็นการสิ้นสุดของผู้หญิงในวังที่เข้าร่วมการเมืองโดยตรง¹

นอกจากกลุ่มผู้หญิงในวังที่แย่งชิงอำนาจในการเมืองทางตรงดังกล่าวแล้วยังมีกลุ่มผู้หญิงที่เป็นสมาชิกของพระราชวงศ์ที่มีส่วนร่วมของการเมืองทางอ้อม แม้ว่าจะไม่ได้แย่งชิงอำนาจจนทำให้เกิดความวุ่นวายทางการเมือง แต่ผู้หญิงกลุ่มนี้ถือว่าเป็นผู้ช่วยที่ดีของจักรพรรดิในการบริหารการเมือง เช่น ฮองเฮาจางซุนเป็นฮองเฮาที่ได้รับความนิยมและยกย่องในประวัติศาสตร์จีน ฮองเฮาจางซุนเกิดในครอบครัวตระกูลสูง รักการอ่านหนังสือตั้งแต่เด็ก เมื่ออายุสิบสามก็แต่งงานกับหลี่ซื่อหมินซึ่งคือจักรพรรดิถังไท่จง ก่อนหลี่ซื่อหมินขึ้นครองราชย์ หลี่ซื่อหมินมีเป้าหมายวางแผนทำรัฐประหารขึ้นที่ประตูเสวียนอู่เหมิน (Xuanwu Men) เพื่อแย่งชิงอำนาจกับองค์รัชทายาทชื่อว่าหลี่เจี้ยนเฉิง (Li Jiancheng) ในช่วงเวลานี้ ฮองเฮาจางซุนได้ไปเยี่ยมเยียนทหาร และให้กำลังใจทหารเพื่อช่วยหลี่ซื่อหมินได้ความสำเร็จจากรัฐประหาร หลังจากหลี่ซื่อหมินขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิถังไท่จง ก็ได้ปรึกษาเรื่องการเมืองกับฮองเฮาจางซุนตลอด ฮองเฮาจางซุนตกเตือนพระองค์ตลอดว่าอย่าลืมหทเรียนในประวัติศาสตร์ที่ใช้ญาติพี่น้องของครอบครัวฝ่ายภรรยาเป็นขุนนางระดับสูงไม่งั้นจะเกิดความวุ่นวาย อีกทั้งฮองเฮาจางซุนยังกล้าแสดงความคิดเห็นของตัวเองต่อการเมือง เช่น เมื่อขุนนางเว่ย์เจิงแสดงความคิดเห็นโดยพูดอย่างตรงไปตรงมาต่อหน้าจักรพรรดิถังไท่จง พระองค์ทรงโกรธมากจนอยากประหารชีวิตเว่ย์เจิง แต่หลังจากฮองเฮาจางซุนได้ทราบเรื่องนี้ รีบไปเปลี่ยนชุดพิธีกรรมออกมาและแสดงความยินดีกับจักรพรรดิว่าถ้าพระองค์ไม่ใช่เป็นจักรพรรดิที่มีความเมตตากรุณา ขุนนางคงไม่กล้าแสดงความคิดเห็นของตัวเองอย่างตรงไปตรงมาต่อหน้าพระองค์ จักรพรรดิทรงพอใจกับความคิดเห็นของฮองเฮาจางซุนเป็นอย่างมาก และก่อนฮองเฮาจางซุนสวรรคตยังไม่ลืมตักเตือนจักรพรรดิว่าอย่าทอดทิ้งขุนนางเก๋านามว่าฝางเสวียนหลิง เขาเป็นขุนนางที่ซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อประเทศชาติ เนื่องจากฮองเฮาจางซุนเป็นผู้ช่วยที่ดีในการบริหารการเมืองของจักรพรรดิ หลังจากฮองเฮาสวรรคต พระองค์ทรงตรัสด้วยความเศร้าโศกว่า ข้าพเจ้าขาดผู้ช่วยที่ดีตลอดไปแล้ว²

¹Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004c). *op. cit.* pp. 523-525.

²Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004a). *op. cit.* pp. 582-583.

นอกจากนี้ จักรพรรดิถังไท่จงมีนางสนมคนหนึ่งชื่อ สวีอู่ยี้ เกิดในตระกูลชั้นสูง รักการอ่านหนังสือตั้งแต่เด็ก มีความเฉลียวฉลาดและสติปัญญาทางการเมือง อีกทั้งยังกล้าแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการเมืองโดยตรงต่อพระองค์ ในครั้งหนึ่งจักรพรรดิถังไท่จงเกณฑ์ทหารเพื่อทำสงครามต่อต้านชาวเผ่า และใช้แรงงานมากเกินไปสร้างพระตำหนัก ทำให้ประชาชนเดือดร้อนมาก นางสนมสวีอู่ยี้เห็นสถานการณ์แบบนี้จึงถวายคำร้องแก่จักรพรรดิถังไท่จง ให้พระองค์อย่าลืมหักเสี้ยนในประวัติศาสตร์ที่ประชาชนเดือดร้อนจนเกิดประท้วงชาวนาขึ้น หลังจากพระองค์อ่านคำร้องของนางสนมสวีอู่ยี้แล้ว ชื่นชมนางสนมสวีอู่ยี้อย่างมาก¹

องค์หญิงผิงหยางเจาหรือองค์หญิงผิงหยาง (Princess Pingyangzao หรือ Princess Pingyang) เป็นพระราชธิดาองค์ที่สามของจักรพรรดิถังเกาจู่หรือหลี่ยวน (Li Yuan) ในช่วงต้นราชวงศ์ถังที่ดำเนินการปราบปรามอำนาจของผู้ปกครองเก่าคือราชวงศ์สุย หลี่ยวนมีเป้าหมายวางแผนช่องสุ่มกำลังที่เมืองจิ้นหยาง (Jinyang) ซึ่งคือเมืองไท่หยวน (Taiyuan) ของมณฑลซานซี (Shanxi Province) ในปัจจุบัน เมื่อราชบุตรเขยของหลี่ยวนไปช่วยกองทัพที่เมืองจิ้นหยาง องค์หญิงผิงหยางเจาช่วยพระบิดาต่อต้านอำนาจราชวงศ์สุย อีกทั้งองค์หญิงยังแต่งตัวเป็นผู้ชายแล้วกลับบ้านเกิดขายทรัพย์สินของครอบครัวทั้งหมด เอาเงินที่ได้มาไปช่วยประชาชนที่ยากจนลำบาก ประชาชนที่ได้รับความช่วยเหลือจากองค์หญิงผิงหยางเจาขอบคุณองค์หญิงอย่างมาก เพื่อฟังและทำตามความต้องการขององค์หญิงทุกอย่าง องค์หญิงผิงหยางเจาได้รับความนับถือจากประชาชน ในเวลาไม่นานได้รับสมัครทหารจำนวนมาก เมื่อพระบิดากับสามียกกองทัพจากเมืองจิ้นหยางไปถึงเมืองฉางอาน ได้นัดพบกับกองทัพขององค์หญิงผิงหยางเจาจึงทำให้การต่อต้านอำนาจราชวงศ์สุยได้ประสบความสำเร็จจนใน ค.ศ. 618 หลี่ยวนได้ก่อตั้งราชวงศ์ถังขึ้นมา หลี่ยวนกลายเป็นจักรพรรดิถังเกาจู่ ค.ศ. 623 เมื่อองค์หญิงผิงหยางเจาเสียชีวิต ตามคำสั่งของจักรพรรดิถังเกาจู่ งานศพขององค์หญิงแตกต่างจากงานศพของผู้หญิงคนอื่นซึ่งจัดงานศพแบบทหาร จักรพรรดิถังเกาจู่ตรัสว่า องค์หญิงผิงหยางเจาเหมือนผู้ชายซึ่งเป็นทหารเคยช่วยข้าพเจ้าไปสู้รบที่สนามรบ ดังนั้น จัดงานศพแบบทหาร เป็นการให้เกียรติกับนาง องค์หญิงผิงหยางเจาเป็นองค์หญิงองค์แรกที่จัดงานศพแบบทหารในประวัติศาสตร์จีน²

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มองค์หญิงพิเศษที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวเผ่ากับราชสำนักถัง ชนชั้นปกครองราชวงศ์ถังได้สืบทอดนโยบายเหอชิง (Heqin) ที่เริ่มต้นจากสมัยราชวงศ์ฮั่น คือนโยบายที่ส่งองค์หญิงแต่งงานกับหัวหน้าชาวเผ่า

¹Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004c). op. cit. p. 607.

²Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004a). op. cit. p. 610.

เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวเผ่ากับราชสำนักถัง เนื่องจากราชวงศ์ถังมีความเจริญรุ่งเรือง ชาวเผ่ามักจะมารุกรานรอบๆ เขตชายแดนตลอด เพื่อสร้างความสงบเขตชายแดน ด้วยหลักการที่ว่าชาวเผ่าทั้งหลายเป็นพี่น้องกันกับราชสำนักถัง จึงทำให้ผู้หญิงกลุ่มนี้ได้ปรากฏบนเวทีการเมือง เช่น ค.ศ. 640 องค์หญิงหงฮั่ว (Princess Honghua) แต่งงานกับหัวหน้าเผ่าตูยฮุน (Tuyuhun) ได้ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างเผ่าตูยฮุนกับราชสำนักถัง¹ ค.ศ. 641 องค์หญิงเหวินเฉิง (Princess Wencheng) แต่งงานกับกษัตริย์ของเซินกัมโป (Songtsen Gampo) องค์หญิงเหวินเฉิงได้รับเกียรติอย่างสูงในพิธีการต้อนรับ องค์หญิงเหวินเฉิงได้นำวัฒนธรรมของชาวฮั่นไปเผยแพร่แก่ชาวทิเบต ทำให้ชาวทิเบตได้รับเทคโนโลยีการทำนา การทอผ้าจากจีน องค์หญิงเหวินเฉิงยังพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีทางการเมือง พยายามไม่ให้เกิดความขัดแย้งทั้งสองฝ่าย องค์หญิงเหวินเฉิงจึงได้รับความยกย่องและนับถือจากชาวทิเบต เผ่าทิเบตกับราชสำนักถังได้รักษาความสัมพันธ์ที่ดีมาโดยตลอด จนใน ค.ศ. 710 ราชสำนักถังส่งองค์หญิงจินเฉิง (Princess Jincheng) ไปแต่งงานกับกษัตริย์ทิเบตนามว่าเฮอเตอจุ๋จัน (Hedezuzan) องค์หญิงจินเฉิงช่วยแก้ไขปัญหเขตชายแดน โดยพยายามส่งเสริมการทูตระหว่างเผ่าทิเบตกับราชสำนักจีน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเผ่าทิเบตกับราชสำนักจีนมีความเป็นมิตรกัน² องค์หญิงเหล่านี้ได้ใช้ความสามารถทางด้านการเมืองและความกล้าหาญของตัวเอง รับผิดชอบหน้าที่ที่สำคัญต่อประเทศชาติ องค์หญิงกลุ่มนี้ได้รับเกียรติยศและความนับถือจากราชสำนักทั้งสองฝ่าย

สำหรับผู้หญิงที่รับตำแหน่งในวังที่เข้าร่วมการเมือง ระบบตำแหน่งสำหรับผู้หญิงในวังในของสมัยราชวงศ์ถังมีหกกระทรวง ได้แก่

ชั่งกง (Shang Gong) เป็นกระทรวงที่รับผิดชอบหน้าที่การบันทึกเรื่องต่างๆ ในราชสำนักฝ่ายใน รับผิดชอบการประกาศให้แก่ผู้หญิงที่ได้รับเกียรติยศเข้าร่วมงานในวัง การดูแลรายชื่อของคนในวังและรับผิดชอบเรื่องการให้รางวัล และการจัดกฎระเบียบวินัยในราชสำนักฝ่ายใน

ชั่งอี้ (Shang Yi) เป็นกระทรวงที่รับผิดชอบจารีตประเพณี เรื่องดนตรีต่างๆ เพื่อการต้อนรับแขกสำคัญที่มาเข้าเฝ้าจักรพรรดิ

ชั่งฝู (Shang Fu) เป็นกระทรวงที่รับผิดชอบการตัดเย็บเสื้อผ้าให้แก่คนในวัง

¹Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004d). op. cit. pp. 536-537.

²Ibid. pp. 464-483.

ชั่งสือ (Shang Shi) เป็นกระทรวงที่รับผิดชอบการทำอาหารและการดูแล
ยารักษาโรคในวัง

ชั่งฉิน (Shang Qin) เป็นกระทรวงที่รับผิดชอบการดูแลการพักผ่อน
การเข้านอนของจักรพรรดิ

ชั่งกง (Shang gong) (แตกต่างจากกระทรวงแรกที่ชื่อชั่งกง) เป็น
กระทรวงที่รับผิดชอบการดูแลเครื่องเงินทอง เครื่องประดับเพชรพลอย ผ้าไหม

ระบบตำแหน่งสำหรับผู้หญิงในวังเป็นระบบที่เริ่มต้นจากสมัยราชวงศ์สุย
สมัยราชวงศ์ถังได้สืบทอดตำแหน่งสำหรับผู้หญิงในวังนอกจากหกกระทรวงนี้แล้ว ยังมีผู้หญิงได้รับ
ตำแหน่งพระราชเลขาการ รับผิดชอบหน้าที่การร่างพระราชโองการ เนื่องจากผู้หญิงที่รับตำแหน่ง
ในวังอยู่ใกล้กับจักรพรรดิซึ่งเป็นศูนย์กลางของอำนาจ อีกทั้งด้วยการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์
ถัง กฎระเบียบในวังไม่เข้มงวด จึงทำให้ผู้หญิงที่รับตำแหน่งเหล่านี้มีโอกาสดำเนินการการเมือง

ชั่งกวนหวานเออร์เป็นหลานสาวของขุนนางชั่งกวนอี้ (Shangguan Yi) เนื่องจาก
จากชั่งกวนอี้ถูกประหารชีวิตเพราะพระนางบูเช็กเทียน ดังนั้น ชั่งกวนหวานเออร์กับมารดาจึงตก
เป็นหญิงรับใช้ชั้นต่ำในวัง แต่เนื่องจากชั่งกวนหวานเออร์เป็นคนที่มีความเฉลียวฉลาดและ
สติปัญญา ชอบอ่านหนังสือตั้งแต่เด็ก มีความสามารถในการแต่งบทกวีนิพนธ์ พระนางบูเช็กเทียน
จึงชื่นชมความสามารถของชั่งกวนหวานเออร์ แต่เนื่องจากโทษที่ชั่งกวนอี้ก่อทำให้ชั่งกวนหวาน
เออร์ต้องถูกประหารชีวิตเช่นกัน แต่เพราะพระนางเสียดายไม่อยากจะฆ่านาง จึงทำรอยสักบนใบหน้า
ชั่งกวนหวานเออร์เป็นการลงโทษแทน และให้ชั่งกวนหวานเออร์เข้ารับตำแหน่งเป็นพระราช
เลขาการช่วยพระนางร่างพระราชโองการอยู่ในวัง นี่เป็นการเริ่มต้นของชั่งกวนหวานเออร์ที่ได้เข้า
ร่วมการเมือง ค.ศ. 705 รัฐประหารที่ต่อต้านอำนาจพระนางบูเช็กเทียนได้ผลสำเร็จ จักรพรรดิถังจง
จงได้ขึ้นครองราชย์อีกครั้ง การร่างพระราชโองการของชั่งกวนหวานเออร์ได้รับความเชื่อถือจาก
พระองค์มาก ชั่งกวนหวานเออร์มีความสัมพันธ์ที่ดีกับฮองเฮาเหว่ยและองค์หญิงอันเล่อ และ
แนะนำให้ฮองเฮาเหว่ยเลียนแบบพระนางบูเช็กเทียนเพื่อควบคุมอำนาจ ชั่งกวนหวานเออร์ยัง
มีความสัมพันธ์ที่ดีกับอู่ซันซือซึ่งเป็นหลานของพระนางบูเช็กเทียน และแนะนำให้ฮองเฮาเหว่ยได้
รู้จักและเพื่อเป็นการขยายอิทธิพลอำนาจของฮองเฮาเหว่ยและต่อต้านอิทธิพลอำนาจของตระกูล
หลี่ ค.ศ. 710 จักรพรรดิถังจงจงสวรรคต ฮองเฮาเหว่ยแอบสั่งให้ชั่งกวนหวานเออร์ทำพิธีกรรม
ปลอมขึ้นมาว่าตามความคิดของจักรพรรดิถังจงจง ฮองเฮาเหว่ยมีสิทธิช่วยจักรพรรดิองค์ใหม่
ตัดสินเรื่องการเมือง เนื่องจากชั่งกวนหวานเออร์มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับฮองเฮาเหว่ย เมื่อ

รัฐประหารที่ต่อต้านอิทธิพลอำนาจของเฮาเหว่ยของหลี่หลงจี้กับองค์หญิงไท่ผิงได้ผลความสำเร็จ
ซึ่งกวนหวานเออร์จึงถูกประหารชีวิตโดยหลี่หลงจี้¹

นอกจากซึ่งกวนหวานเออร์แล้ว ยังมีผู้หญิงอีกสองคนที่ได้รับตำแหน่งในชัง
กง (Shang Gong) เป็นกระทรวงที่รับผิดชอบหน้าที่การบันทึกเรื่องต่างๆ ในวัง รับผิดชอบการ
ประกาศให้แก่ผู้หญิงที่ได้รับเกียรติยศเข้าร่วมงานในวัง และรับผิดชอบเรื่องการให้รางวัล และการ
จัดกฎระเบียบวินัยในวังภายในนามว่าหญิงตระกูลไฉ (Chai Shi) กับหญิงตระกูลเฮ่อไห่ลว (Helou
Shi) ซึ่งได้แอบสร้างกลุ่มการเมืองของตัวเอง รับสินบนจากหลายช่องทางและขายตำแหน่งให้แก่
คนที่สนับสนุนตัวเอง²

นอกจากนี้ ยังมีผู้หญิงที่รับตำแหน่งในวังที่ไม่ได้บันทึกชื่อจำนวนมากเข้าร่วม
การเมือง โดยเฉพาะในช่วงเวลาตั้งแต่พระนางบูเช็กเทียนขึ้นครองราชย์ถึงก่อนจักรพรรดิถังเสวียน
จงขึ้นครองราชย์ (ค.ศ. 690-710) เป็นช่วงเวลาที่กฎระเบียบในวังไม่เข้มงวดและเกิดความวุ่นวาย
ตลอดโดยเกิดรัฐประหารสองครั้งที่มีกลุ่มผู้หญิงเข้าร่วมคือ ค.ศ. 705 รัฐประหารที่ต่อต้านอำนาจ
พระนางบูเช็กเทียนกับ ค.ศ. 710 รัฐประหารที่ต่อต้านอำนาจของเฮาเหว่ย ช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลา
ที่ถึงขั้นสูงสุดของผู้หญิงที่มีส่วนร่วมเข้าร่วมการเมือง แต่ข้อมูลเหล่านี้ไม่สมบูรณ์จึงไม่มีอาชญากรรม
รายละเอียดของการเข้าร่วมการเมืองของผู้หญิงเหล่านี้

ผู้หญิงที่ได้รับเกียรติยศตามสามีหรือลูกชายที่มีส่วนร่วมในการเมือง ตาม
จารีตประเพณีจีนโบราณ ผู้หญิงต้องพึ่งพาอาศัยผู้ชาย สามีหรือลูกชายได้รับตำแหน่งชั้นสูงและรับ
เกียรติยศ ภรรยาหรือมารดามักจะรับแต่งตั้งตาม เพราะกลุ่มผู้หญิงเหล่านี้เป็นผู้ช่วยที่ดีทาง
การเมืองสำหรับสามีหรือลูกชาย เช่น ค.ศ. 710 ก่อนรัฐประหารของหลี่หลงจี้กับองค์หญิงไท่ผิง
เกิดขึ้น ขุนนางนามจงช่าวจิง (Zhong Shaojing) ตกลงจะเข้าร่วมรัฐประหารด้วย แต่พอถึงวันที่
รัฐประหารเกิดขึ้นจริง ทันใดนั้นจงช่าวจิงกลับหวาดกลัวว่าหากรัฐประหารประสบความสำเร็จล้มเหลวจะ
โทษประหารชีวิต ภรรยาของจงช่าวจิงจึงพูดว่า ถ้าทำถอยจะโทษประหารชีวิตเช่นกัน ดีที่สุดคือ
ต้องสู้ต่อไป ถ้าประสบความสำเร็จจะรอดชีวิตได้ ทำให้ขุนนางจงช่าวจิงมีกำลังใจต่อสู้ขึ้นมาอย่าง
เต็มที่ ถือว่าภรรยาของจงช่าวจิงเป็นผู้หญิงที่กล้าหาญไม่แพ้ผู้ชาย³

¹Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004d). *op. cit.* p. 609.

²Duan Tali. (2000). *op. cit.* pp. 77-78.

³Meng Man. (2016). *op. cit.* pp. 476-478.

ส่วนผู้หญิงในฐานะเป็นมารดามีสิทธิสั่งสอนลูก และมีสิทธิแทรกแซงเรื่องการเมือง เช่น มารดาของขุนนางเจิ้งชานกั๋ว (Zheng Shanguo) เป็นผู้หญิงที่มีสติปัญญาและคุณธรรม ชอบอ่านหนังสือตั้งแต่เด็ก ทุกครั้งเจิ้งชานกั๋วตัดสินใจเรื่องการเมืองที่ห้องโถง มารดาจะฟังอยู่ข้างหลังด้วยโดยมีม่านกั้นไว้ ถ้าลูกชายตัดสินใจเรื่องการเมืองด้วยความยุติธรรม มารดาก็จะชื่นชมยินดี ถ้าลูกชายตัดสินใจเรื่องการเมืองด้วยความที่ไม่เป็นธรรม มารดาจะร้องไห้ ไม่กินอาหารทั้งวันและสั่งสอนลูกว่าเป็นขุนนางต้องเหมือนบิดา จงรักภักดีต่อประเทศชาติ¹ ในสมัยของจักรพรรดิถังเกาจง ขุนนางนามหวางอี้ฟาง (Wang Yifang) กล่าวโทษขุนนางหลี่อู่ หลี่อู่กลัวเรื่องนี้จะทำให้มารดาเดือดร้อน แต่มารดาพูดว่าถ้าลูกจงรักภักดีต่อประเทศชาติ มารดาก็จะยอมเสียสละเพื่อประเทศชาติ² มารดาของขุนนางชุยเสวียนเว่ย (Cui Xuanwei) ตักเตือนลูกตลอดว่าเป็นขุนนางต้องซื่อตรง จงรักภักดี อย่าใช้อำนาจรั้งบังหลวง ขุนนางชุยเสวียนเว่ยเป็นลูกที่เชื่อฟังมารดา เป็นขุนนางที่จงรักภักดีและได้รับความชื่นชมจากพระนางบูเช็กเทียน³ ค.ศ. 705 ขุนนางนามฮวนเหยียนฟาน (Huan Yanfan) ได้เข้าร่วมรัฐประหารที่ต่อต้านพระนางบูเช็กเทียน แต่ก่อนเข้าร่วมรัฐประหาร ขุนนางฮวนเหยียนฟานได้แจ้งเรื่องให้มารดาทราบก่อน มารดาให้กำลังใจว่าผลประโยชน์ของประเทศชาติสำคัญกว่าครอบครัว สุดท้ายรัฐประหารสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี นอกจากนี้ ยังมีผู้หญิงกล้าหาญต่อสู้กับการรุกรานจากชนเผ่า ปกป้องประเทศชาติ เช่น ค.ศ. 696 ชนเผ่าชิตาน (Khitans) รุกรานเมืองผิงโจว ภรรยาของขุนนางท้องถิ่นได้รวบรวมคนรับใช้ทั้งหมดของครอบครัว หนุ่มชายกับผู้หญิงของเมืองมาช่วยปกป้องเมืองด้วยกัน สุดท้ายสามารถขับไล่ชนเผ่าชิตานออกจากเมืองไปได้สำเร็จ ผู้หญิงนามกุ่เสวียนอิง (Gu Xuanying) ได้ปกป้องเมืองเมื่อเผ่าเตอร์ก (The Turks) ที่มารุกราน สุดท้ายได้ขับไล่เผ่าเตอร์กออกจากเมืองและได้รับความชื่นชมจากพระนางบูเช็กเทียนเป็นอย่างมาก⁴

3.2.1.2. การเข้าร่วมการเมืองของผู้หญิงสามัญชน

ผู้หญิงสามัญชนธรรมดาที่เข้าร่วมการเมืองที่ได้รับการบันทึกชื่อไว้ เช่น เฉินชว่เจิน (Chen Shuozen) เป็นหัวหน้าการประท้วงชาวนาในเขตเจ้อเจียง (มณฑลเจ้อเจียง (Zhejiang) ในปัจจุบัน) เนื่องจากเขตเจ้อเจียงเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติมาโดยตลอด ทำให้ประชาชนเกิดความเดือดร้อน ราชสำนักไม่สนใจและยังให้ประชาชนส่งส่วยให้กับราชสำนัก เฉินชว่

¹Duan Tali. (2000). *op. cit.* p. 82.

²Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004b). *op. cit.* pp. 403-405.

³Ibid. p. 94.

⁴Gao Shiyu. (1988). *op. cit.* p. 158.

เงินได้รวบรวมประชาชนที่นับถือศาสนาประจำท้องถิ่นที่เรียกว่าเยาเจี้ยว (Yaojiao หรือ Sprite Sect) ซึ่งนับถือพระนางนูหวิว (Nu Wa) เข้าด้วยกันเพื่อประท้วงทางการ เงินช้วนจึงได้รับความยกย่องจากประชาชน ในสมัยจักรพรรดิถังเกาจง เงินช้วนได้รวบรวมประชาชนหลายพันคนเป็นกองทัพอัน และร่วมกับพี่เขยนามจางชู่หยิง (Zhang Shuying) ยกกองทัพประท้วงราชสำนัก เงินช้วนเพื่อสร้างอำนาจทางการเมืองของตนเองจึงตั้งตัวเองเป็นฮ่องเต้เหิง นามว่าเหวินเจียฮ่องเต้ (Emperor Wenjia) แปลว่าฮ่องเต้ที่ทั้งมีความรู้และความสามารถ สุดท้ายกองทัพประท้วงเกิดพายุแพ้ให้กับกองทัพของราชสำนัก¹ เงินช้วนเป็นผู้หญิงคนแรกที่ตั้งตัวเองเป็นฮ่องเต้เหิง ในกลุ่มชาวนา แม้ว่าสุดท้ายประสบความล้มเหลว แต่การประท้วงนี้ได้ส่งผลกระทบอย่างมากต่อราชสำนัก เงินช้วนเป็นผู้หญิงสามัญชนธรรมดาคนหนึ่งที่มีความกล้าหาญและความสามารถทางการเมือง

นอกจากนี้ ผู้หญิงที่ถือศีลบำเพ็ญตนได้มีส่วนร่วมเข้าร่วมการเมือง ด้วยการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นทำให้การใช้ชีวิตของผู้หญิงที่ถือศีลบำเพ็ญตนมีความอิสระอย่างมาก ในสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นนอกจากจะยกย่องลัทธิเต๋าและการเผยแพร่พุทธศาสนาอย่างเป็นทางการแล้ว ลัทธิความเชื่อในท้องถิ่นก็มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว เช่น การนับถือแม่ผีด การนับถือผี เป็นต้น จึงทำให้ผู้หญิงที่ถือศีลบำเพ็ญตนเพิ่มจำนวนมากขึ้น เนื่องจากชนชั้นปกครองให้ความสำคัญกับการนับถือศาสนาเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นผู้รับหรือการตัดสินใจเรื่องการเมืองต้องจัดพิธีพารากรณ์ จะต้องเชิญนักพรตเข้าวังมาทำพิธีให้ จึงทำให้นักพรตเหล่านั้นมีอิสระในการเข้าและออกจากวัง และมีโอกาสที่รู้จักขุนนางต่างๆ และบุคคลภายนอก เช่น ในสมัยจักรพรรดิถังเจียงเจียง แม่ผีดหญิงตระกูลเจ้า การเข้าและออกจากวังได้อย่างอิสระ หลังจากอิทธิพลถูกแผ่ขยายไป ได้รับเกียรติยศว่าคุณหญิงหลงซี หล่งซีเป็นชื่อของกลุ่มตระกูลชนชั้นสูง อิทธิพลทางการเมืองของคุณหญิงหลงซีเกือบเทียบเท่าอิทธิพลทางการเมืองของซ่งกวนหวานเออร์ ในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง ขุนนางนามเหยียนเจินชิงมีญาติคนหนึ่งเป็นแม่ชี ชำนาญการพารากรณ์เกี่ยวกับความโชคดีโชคร้าย เหยียนเจินชิงจึงไปสอบถามเรื่องอนาคตทางการเมืองว่าจะได้เลื่อนตำแหน่งหรือไม่ แม่ชีพูดว่าอนาคตการเมืองราบรื่น คุณจะได้ใส่ชุดสีม่วงและได้รับตำแหน่งราชการระดับสองหรือระดับสาม ขุนนางเจ้าเหยียนเจา (Zhao Yanzhao) ได้นับถือแม่ผีดนามเจ้าฉู่เหลียง (Zhao Wuniang) การให้ผู้หญิงที่ถือศีลบำเพ็ญตนพารากรณ์ความโชคดีหรือโชคร้ายทางการเมือง ทำให้ชนชั้นปกครองต้องป้องกันเพราะว่ากลัวผู้หญิงที่ถือศีลบำเพ็ญตนพูดเหลวไหล มอมเมาจิตใจของผู้คน ดังนั้น ในสมัยจักรพรรดิถังเกาจง (ค.ศ. 705-710) กับสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง

¹Ibid. pp. 157-158.

(ค.ศ. 712-756) มีการประกาศว่าห้ามผู้หญิงที่ถือศีลบำเพ็ญตนพยากรณ์ความโชคดีหรือโชคร้ายอีก ทำให้สุดท้ายผู้หญิงที่ถือศีลบำเพ็ญตนที่แทรกแซงเรื่องการเมืองจึงถูกปราบปราม¹

สถานภาพและบทบาทผู้หญิงทางการเมืองที่ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงที่มาจากกลุ่มชนชั้นสูง ซึ่งรวมผู้หญิงที่เป็นเชื้อพระวงศ์ ผู้หญิงที่รับตำแหน่งหน้าที่ระดับสูงในวัง และผู้หญิงที่ได้รับเกียรติศักดิ์หรือยศศักดิ์ตามสามีหรือลูกชาย ส่วนกลุ่มผู้หญิงสามัญชนธรรมดา ซึ่งรวมถึงผู้หญิงชานากับผู้หญิงที่ถือศีลบำเพ็ญตน ล้วนมีความสำคัญด้านการเมืองไม่น้อยกว่าผู้ชาย แต่ผู้หญิงที่เข้าร่วมการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงที่มาจากชนชั้นสูง เช่น ฮองเฮา องค์หญิง เป็นต้น โดยผู้หญิงกลุ่มชนชั้นสูงเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญอย่างมากด้านการเมือง ซึ่งจะเห็นชัดจากการเข้าร่วมการเมืองหลายรูปแบบ ดังนี้

การเข้าร่วมการเมืองของผู้หญิงชนชั้นสูงที่เป็นเชื้อพระวงศ์ในฐานะฮองเฮา

1) สามารถว่าราชการและพิจารณาเรื่องการเมืองโดยประทับนั่งด้านหลังจักรพรรดิในที่ที่มีม่านกั้นไว้

2) สามารถที่จะเป็นผู้ช่วยที่ดีและได้รับความเชื่อถือทางการเมืองจากจักรพรรดิ

การเข้าร่วมการเมืองของผู้หญิงชนชั้นสูงที่เป็นเชื้อพระวงศ์ในฐานะพระธิดา

1) สามารถทรงเป็นหนึ่งในที่ร่วมยกกองทัพออกศึก

2) สามารถทรงร่วมมือกับขุนนางทำรัฐประหารเพื่อขยายอิทธิพลทางการเมืองของตัวเอง

3) สามารถแต่งงานกับหัวหน้าชาวเผ่าและใช้ความสามารถทางด้านการเมืองพยายามสร้างความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างชาวเผ่ากับราชสำนัก

การเข้าร่วมการเมืองของผู้หญิงชนชั้นสูงในฐานะมารดา

1) สามารถใช้สิทธิการเป็นมารดาสั่งสอนลูกและการดูแลการตัดสินใจการเมือง

การเข้าร่วมการเมืองของผู้หญิงชนชั้นสูงในฐานะเป็นหญิงที่ได้รับตำแหน่งในวัง

1) สามารถแทรกแซงเรื่องการเมืองโดยใช้ความสามารถของตัวเองซึ่งได้รับตำแหน่งในวัง

¹Ibid. pp. 104-110.

จากข้างต้นที่ดังกล่าวเห็นได้ว่า ผู้หญิงกลุ่มนี้ได้ใกล้ชิดกับจักรพรรดิและศูนย์กลางอำนาจ อีกทั้งเพราะสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นที่มีการเปิดกว้างทำให้ภรรยาเบียดในวังไม่เข้มงวด ผู้หญิงจึงมีโอกาสแทรกแซงเรื่องการเมืองโดยง่าย ทำให้ผู้หญิงกลุ่มชนชั้นสูงกล้าท้าทายจารีตประเพณีเก่าๆ โดยเฉพาะลัทธิขงจื้อที่กำหนดไว้ว่าห้ามผู้หญิงเข้าร่วมการเมือง ผู้หญิงชนชั้นสูงโดยเฉพาะผู้หญิงที่เป็นเชื้อพระวงศ์ในฐานะเป็นของเฮาจึงมีบทบาททางการเมืองมากกว่าชนชั้นอื่น เช่น การแทรกแซงทางการเมืองที่เรียกว่าเป็นกระทำที่ท้าทายอย่างใหญ่หลวงที่สุดก็คือเรื่องที่ว่าพระนางบูเช็กเทียนสามารถช่วงชิงบัลลังก์มาได้ในที่สุด ซึ่งต่อมาได้ส่งผลกระทบต่อผู้หญิงคนอื่นๆ ในวัง ทำให้ในวังเกิดความวุ่นวายเป็นอย่างมาก จึงทำให้เกิดรัฐประหารขึ้นสองครั้ง รัฐประหารครั้งแรก ค.ศ. 705 เป็นการทำรัฐประหารเพื่อต่อต้านอำนาจพระนางบูเช็กเทียน และรัฐประหารครั้งที่สอง ค.ศ. 710 เป็นการทำรัฐประหารเพื่อต่อต้านอำนาจของเฮาเหว่ย ทำให้คนตระกูลหลี่ซึ่งเป็นชนชั้นปกครองของราชวงศ์ถังเกิดความหวาดกลัวที่ผู้หญิงเข้าร่วมการเมืองแย่งชิงอำนาจและพยายามป้องกันไม่ให้ผู้หญิงเข้าร่วมการเมืองได้อีกต่อไป ทำให้ผู้หญิงที่เป็นเชื้อพระวงศ์ในฐานะเป็นพระธิดาได้รับอิทธิพลจึงมีความปรารถนาที่จะเลียนแบบการเข้าร่วมการเมืองของผู้หญิงชนชั้นสูงที่เป็นเชื้อพระวงศ์ในฐานะเป็นของเฮา เช่น องค์หญิงไท่ผิงกับองค์หญิงอันเล่อ อีกทั้งยังมีผู้หญิงชนชั้นสูงในฐานะเป็นของเฮาที่ถือว่าเป็นผู้ช่วยที่ดีทางด้านการเมือง ซึ่งได้แก่ภรรยาหรือมารดาที่ได้รับเกียรติศักดิ์หรือยศศักดิ์ตามสามีหรือลูกชาย ทำให้ขุนนางได้ปฏิบัติหน้าที่ของประเทศชาติอย่างซื่อสัตย์และมีความจงรักภักดีต่อจักรพรรดิ ทำให้ประเทศได้พัฒนาจนเกิดความมั่งคั่งและความเจริญรุ่งเรือง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงชนชั้นสูงในฐานะเป็นของเฮาและพระธิดาเป็นผู้กำหนดบทบาทหรือเป็นฝ่ายกระทำ

นอกจากนี้ผู้หญิงชนชั้นสูงในฐานะเป็นพระธิดาที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวเผ่ากับราชสำนักถัง เนื่องจากองค์หญิงเหล่านี้เป็นองค์หญิงที่จักรพรรดิส่งออกไปแต่งงานกับหัวหน้าชาวเผ่าจึงทำให้ผู้หญิงเหล่านี้ได้ใช้ความสามารถทางด้านการเมืองและความกล้าหาญของตัวเอง รับผิดชอบทำหน้าที่ที่สำคัญเพื่อประเทศชาติ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าผู้หญิงชนชั้นสูงในฐานะเป็นพระธิดาที่แต่งงานกับหัวหน้าชาวเผ่าเป็นฝ่ายถูกกำหนดหรือฝ่ายถูกกระทำให้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง การเข้าร่วมการเมืองของกลุ่มผู้หญิงชนชั้นสูงมีบทบาทสำคัญอย่างมาก และทำให้กลุ่มผู้หญิงสามัญชนรับอิทธิพลจากกลุ่มผู้หญิงชนชั้นสูง กลุ่มผู้หญิงสามัญชนจึงมีโอกาสแสดงความสามารถบนเวทีการเมือง ผู้หญิงในฐานะเป็นชาวนาสามารถประจักษ์ราชสำนัก เช่น ผู้หญิงนามเฉิงซั่วเจิน รวมสมัครพรรคพวกไปประจักษ์ราชสำนัก เพื่อสร้างอำนาจทางการเมืองของตัวเองแล้วตั้งตัวเองขึ้นเป็นฮ่องเต้หญิง นามว่าเหวินเจีย

ฮ่องเต้ อีกทั้งยังมีผู้หญิงในฐานะที่เป็นผู้ถือศีลบำเพ็ญตนเข้าร่วมการเมืองโดยใช้ความสามารถในการพยากรณ์ความโชคดีหรือโชคร้ายทางด้านการเมือง เช่น หญิงที่ถูกเรียกว่าเป็นแม่มดพยากรณ์ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้หญิงชนชั้นสูงหรือว่ากลุ่มผู้หญิงสามัญชน มีบทบาททางการเมืองมากกว่าสมัยอื่น และแทรกแซงเรื่องต่างๆ ทางการเมืองในหลายรูปแบบ เนื่องจากบริบทสังคมในสมัยนี้ที่ชนชั้นปกครองของสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีเชื้อสายจากชาวเผ่าทางภาคเหนือของจีน ทำให้อุปนิสัยของผู้หญิงมีความแข็งแกร่งและกล้าหาญ อีกทั้งตามความคิดแบบชาวเผ่าในภาคเหนือคือการถือผู้หญิงเป็นหลักผู้ชายเป็นรอง ผู้หญิงส่วนใหญ่มีการศึกษาอย่างดี ดังนั้น ผู้หญิงสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นจึงได้รับอิทธิพลจากสังคมที่มีวัฒนธรรมแบบชาวเผ่าเหนือ ทำให้อุปนิสัยและความคิดของผู้หญิงแตกต่างจากผู้หญิงชนชาติอื่นที่ถูกกดขี่จากลัทธิขงจื้อ จึงทำให้ผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นโดยเฉพาะผู้หญิงชนชั้นสูงกล้าแสดงความสามารถทางด้านการเมืองและแย่งชิงอำนาจกับผู้ชาย สะท้อนให้เห็นว่าการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นและวัฒนธรรมของชาวเผ่าเหนือซึ่งไม่ได้ถือผู้ชายเป็นหลัก ผู้หญิงเป็นรองทำให้ผู้หญิงได้มีโอกาสแสดงความสามารถทางด้านการเมืองออกมาได้อย่างเต็มที่ เรียกได้ว่าผู้หญิงเหล่านี้มีความสามารถและมีบทบาทสำคัญในการสร้างประเทศและพัฒนาประเทศได้เท่าเทียมกับผู้ชาย

3.2.2. สถานภาพและบทบาทผู้หญิงด้านการศึกษา

วัฒนธรรมในราชสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีความเจริญรุ่งเรืองมากและมีการพัฒนาถึงขั้นสูงสุด โดยเฉพาะการพัฒนาการสอบข้าราชการเคอจี่ ซึ่งทำให้จำนวนคนเรียนหนังสือเพิ่มมากขึ้น ฉะนั้น คนที่มีโอกาสที่ได้รับการศึกษาไม่เพียงมีแต่คนชนชั้นปกครองและครอบครัวร่ำรวยเท่านั้น แต่ยังเปิดกว้างสำหรับคนทุกชนชั้นอีกด้วย ทำให้การศึกษาในสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นนั้นแม้กระทั่งเด็ก ๆ ยังเห็นถึงความสำคัญและคิดว่าเป็นเรื่องที่น่าละอายถ้าตนเองไม่รู้หนังสือ ทั้งนี้การเปิดกว้างและเต็มไปด้วยวัฒนธรรมอันหลากหลายของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น อิทธิพลทางความคิดของลัทธิขงจื้อไม่ได้กดขี่ผู้หญิงอย่างรุนแรงเหมือนก่อน จึงทำให้ผู้หญิงได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนเท่าเทียมกับผู้ชาย แต่ผู้หญิงมีฐานะทางสังคมที่แตกต่างกัน ช่องทางที่รับการศึกษาจึงแตกต่างกัน จึงแบ่งเป็นหัวข้อหลักๆ คือ การศึกษาของผู้หญิงชนชั้นสูงซึ่งรวมถึงผู้หญิงในวังและผู้หญิงในครอบครัวที่ร่ำรวยกับการศึกษาของผู้หญิงสามัญชน

3.2.2.1. การศึกษาของผู้หญิงชั้นสูง

ด้วยการเปิดกว้างและเต็มไปด้วยวัฒนธรรมหลากหลายของสังคมราชวงศ์ถัง ตอนต้นและการพัฒนาการสอบข้าราชการเคอจวี ทำให้ชนชั้นปกครองจนถึงชนชั้นสามัญชนมีโอกาสได้เรียนหนังสือ เนื่องจากผู้หญิงในวัง เช่น ฮองเฮา นางสนม องค์หญิง บางที่ต้องทำงานข้าราชการกับจักรพรรดิและจัดพิธีทางข้าราชการด้วย ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้หญิงเหล่านั้นเพื่อที่จะช่วยงานราชการในวังได้และให้ตนเองได้มีความรู้นอกเหนือจากงานบ้านงานเรือนต่างๆ ฉะนั้น จึงให้ความสำคัญต่อการศึกษของผู้หญิงในวังมากเป็นพิเศษ

เนื้อหาการศึกษาของผู้หญิงในพระราชวงศ์ซึ่งรวมนางสนมกับองค์หญิงแบ่งเป็นสามส่วน ส่วนแรกคือการเรียนเรื่องคุณธรรมจริยธรรม เช่น ฮองเฮาจางซุนเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้หญิงในเขตพระราชฐานชั้นใน ฮองเฮาจางซุนได้แต่งวรรณกรรมชื่อว่า *นุหวิ เจ้อ (Nu Ze)* ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมชีวประวัติของผู้หญิงดีเด่นเพื่อเป็นตัวอย่างและสั่งสอนผู้หญิงว่าต้องมีคุณธรรมจริยธรรม¹ อีกทั้งองค์หญิงตั้งแต่เด็กจนโตก็ใช้ชีวิตในวังจึงเข้ากับการร่ำเรียนอย่างมาก เช่น องค์หญิงหลินชวาน (Princess Linchuan) เป็นพระราชธิดาของจักรพรรดิถังไท่จงซึ่งเป็นองค์หญิงที่มีระเบียบวินัยต่อตัวเองมาก องค์หญิงเซียงเจิง (Princess Xiangcheng) เป็นพระราชธิดาของจักรพรรดิถังไท่จงซึ่งเป็นองค์หญิงที่มีความเมตตากรุณา องค์หญิงหลินจิ้น (Princess Linjing) เป็นพระราชธิดาของจักรพรรดิถังเสวียนจง เป็นองค์หญิงที่มีอุปนิสัยอ่อนโยน มีมารยาทและกฎระเบียบวินัยต่อตัวเองสูง²

ส่วนที่สองคือการเรียนเกี่ยวกับวิชาความรู้ ได้แก่ ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ การแต่งวรรณกรรม การฝึกเขียนพู่กันจีน และการเรียนรู้ศิลปะ ได้แก่ การเล่นเครื่องดนตรีและการวาดภาพจิตรกรรม³ ผู้หญิงในวังที่มีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ และถนัดทางด้านการเขียนพู่กันจีน การวาดภาพจิตรกรรมมีเป็นจำนวนมาก เช่น ฮองเฮาตระกูลโด้ว (Empress Dou) ซึ่งเป็นฮองเฮาของจักรพรรดิถังเกาจู่สามารถใช้ภาษาสละสลวยในการแต่งวรรณกรรม และลายมือสวยเกือบเท่ากับจักรพรรดิ นางสนมสวีอยู่เป็นนางสนมของจักรพรรดิถังไท่จงชอบอ่านหนังสือตั้งแต่เด็กและมีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์มาก เป็นผู้หญิงที่มีความสามารถทางด้านการเมืองโดยมักจะแนะนำและให้ความคิดเห็นต่อการบริหารการเมืองกับจักรพรรดิ⁴ พระนางบูเช็กเทียนไม่

¹Duan Ta Li. (2000). *op. cit.* pp. 95-96.

²Sun Hong. (2008). *Research on Women Education in Tang China.* p. 19.

³Duan Ta Li. (2000). *op. cit.* p. 94.

⁴Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004c). *op. cit.* pp. 472-481.

เพียงแต่มีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ การบริหารประเทศชาติ ยังถนัดการแต่งบทกวีนิพนธ์อีกด้วย ชั่งกวนหวานเออร์มีความรู้ทางการแต่งบทกวีนิพนธ์ และด้านการร่างพระราชโองการ องค์หญิงทุ่กพระองค์ในราชวงศ์ถังตั้งแต่เด็กจนโตใช้ชีวิตอยู่ในวังจึงคุ้นเคยกับบรรยากาศการเรียนอย่างมาก องค์หญิงหลินชวานเป็นองค์หญิงมีความรู้ทางด้านหนังสือโบราณ ถนัดการเขียนพู่กันจีนและการวาดภาพจิตรกรรมทางพุทธศาสนา องค์หญิงจิ้นหยาง (Princess Jinyang) เป็นพระราชธิดาของจักรพรรดิถังไท่จง ถนัดการเขียนพู่กันจีน

ส่วนที่สามคือการเรียนวิชาความรู้ทางด้านดนตรี เช่น นางสนมหยางกู่เฟย์ ถนัดการเล่นดนตรีและการเต้นรำ นอกจากนี้ด้วยการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น ผู้หญิงในวังได้เข้าร่วมกิจกรรมการเล่นจึงต้องเรียนการขี่ม้า ยิงธนู เตะบอลและการเล่นหมากรุก เมื่อถึงเทศกาลสำคัญที่มีกิจกรรมการเล่น ผู้หญิงในวังก็สามารถเข้าร่วมได้ด้วย

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการศึกษาของผู้หญิงในวังไม่เพียงแต่มีความรู้ทางการแต่งวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ยังต้องเรียนรู้เรื่องการขี่ม้า ยิงธนู ผู้หญิงในวังของราชวงศ์ถังตอนต้นจึงมีทั้งความเฉลียวฉลาด มีสติปัญญาและความกล้าหาญ จึงแสดงให้เห็นว่าราชสำนักให้ความสำคัญต่อการศึกษารเรียนรู้ของผู้หญิงในวังเป็นพิเศษ

ในสังคมโบราณของจีน นอกจากผู้หญิงในวังแล้วผู้หญิงกลุ่มอื่นส่วนใหญ่ไม่มีสิทธิเข้าเรียนในสถาบันของราชสำนัก สำหรับการศึกษาของผู้หญิงในครอบครัวว่ามีส่วนใหญ่มาจากการเรียนรู้ในครอบครัว โดยเรียนสามส่วนหลักๆ ส่วนแรกคือการเรียนหนังสือโบราณ ประวัติศาสตร์ บทกวีนิพนธ์ เป็นต้น หนังสือที่ชื่อว่า *เซี่ยว จิง* (Xiao Jing) ซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับความกตัญญู กับ *หลุน อวี่* (Lun Yu หรือ The Analects of Confucius) เป็นหนังสือของลัทธิขงจื้อ ซึ่งเป็นหนังสือที่ผู้ชายนิยมอ่าน แต่ด้วยการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น ผู้หญิงก็นิยมอ่านเช่นกัน ส่วนที่สองคือการเรียนรู้ด้านศิลปะ ได้แก่ การเรียนเครื่องดนตรีกับการวาดภาพจิตรกรรม ส่วนที่สามคือการเรียนเรื่องจารีตประเพณีซึ่งเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องกิริยาท่าทางและมารยาทในการพูดจา¹ เนื่องจากครอบครัวมีการเก็บหนังสือจำนวนมาก บิดามารดาหรือผู้ใหญ่ในครอบครัวเป็นผู้ที่รับผิดชอบการสอน หรือให้ผู้หญิงเรียนด้วยตัวเอง เช่น สวีฮู่ซึ่งเป็นนางสนมของจักรพรรดิถังไท่จง ตั้งแต่เด็กเรียนกับบิดา อายุสี่ขวบก็สามารถอ่าน *หลุน อวี่* กับบทกวีนิพนธ์ได้ อายุแปดขวบก็สามารถเขียนบทความได้อย่างคล่องแคล่ว² ลูกสาวของซุนนางจางปิน (Zhang Bin) เรียนกับผู้ใหญ่ตั้งแต่อายุยังน้อย การเขียนหนังสือสามารถใช้ภาษาสละสลวย หญิงตระกูล

¹Sun Hong. (2008). op. cit .pp. 9-11.

²Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004c). op. cit. p. 607.

เจิ้งซึ่งเป็นภรรยาของขุนนางหลี่ฟู่จุน (Li Fujun) ได้เรียนหนังสือตั้งแต่สมัยเด็กเช่นกัน ชอบอ่านหนังสือประวัติศาสตร์โดยเฉพาะหนังสือ จั๋ว จั๋ว (Zuo Zhuan หรือ The Spring and Autumn Annals) ซึ่งเป็นหนังสือประวัติศาสตร์ในช่วงปลายของสมัยชุนชิว (ประมาณ 403 ปีก่อนคริสต์ศักราช - ค.ศ. 386) ผู้หญิงในครอบครัวนอกจากเรียนกับผู้ใหญ่แล้ว ยังจ้างครูจากข้างนอกมาสอนอีกด้วย เช่น ในนวนิยายสมัยราชวงศ์ถังบันทึกไว้ว่า ในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง ขุนนางชื่อหลี่หยวนกง (Li Yuangong) ได้จ้างผู้มีความรู้มาเป็นครูที่สอนคัมภีร์โบราณ การเขียนพู่กันจีน และการเล่นเครื่องดนตรีให้กับหลานสาว¹ จะเห็นได้ว่าการศึกษาของผู้หญิงในครอบครัวมีสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี ทำให้ผู้หญิงได้รับความรู้จากหลายด้าน อีกทั้งยังจ้างครูมาสอนในวิชาความรู้ต่างๆ ทำให้ผู้หญิงที่เกิดจากครอบครัวร่ำรวยได้รับการศึกษาที่ดี นักวรรณกรรมราชวงศ์ถังชื่อว่าหลี่หว่า (Li Hua) เคยเขียนจดหมายให้หลานสาวว่า ผู้หญิงต้องอ่านหนังสือ รู้เรื่องประวัติศาสตร์ มีมารยาทและเคารพผู้ใหญ่² แสดงให้เห็นว่าในความคิดของขุนนางส่วนใหญ่อยากให้ผู้หญิงเป็นคนที่ทั้งมีมารยาทและมีความสามารถทางด้านวิชาความรู้การศึกษา

3.2.2.2. การศึกษาของผู้หญิงสามัญชน

ผู้หญิงสามัญชนคือผู้หญิงที่มีอาชีพทำนาทำไร่ ภรรยาพ่อค้า ผู้หญิงบำเพ็ญตน กลุ่มผู้หญิงรับใช้ที่มีความสามารถเฉพาะด้านในวัง เป็นต้น ผู้หญิงกลุ่มนี้มีจำนวนมากกว่ากลุ่มอื่น แม้ว่าผู้หญิงกลุ่มนี้จะไม่มีโอกาสรับการศึกษาที่ดี แต่พวกเขามีโอกาสรับการศึกษาจากทางอื่น เช่น จากการสอนหนังสือส่วนบุคคลและนักบวชบำเพ็ญเทศนา เป็นต้น

เนื่องจากการพัฒนาการสอบเข้ารับราชการเคอจิวทำให้การสอนหนังสือส่วนบุคคลได้รับความนิยมอย่างมาก ในสมัยของจักรพรรดิถังไท่จง มีปัญญาชนเปิดการสอนหนังสือส่วนตัวที่ชนบท ปัญญาชนนามหวางจื่อ (Wang Zhi) สอนหนังสือและมีนักเรียนจำนวนมาก ด้วยการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นและบรรยากาศในการเรียนหนังสือ ไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงก็มีโอกาสได้รับการศึกษาแม้ว่าจะอยู่ในระดับพื้นบ้านหรือชนบท³

นอกจากนี้การยกย่องของลัทธิเต๋าและการเผยแพร่ของพุทธศาสนาในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น จึงทำให้ผู้หญิงที่บำเพ็ญตนได้มีโอกาสเรียนหนังสือและได้ความรู้จากคัมภีร์ศาสนา เพื่อเผยแพร่พุทธศาสนาต่อบุคคลทั่วไป นักบวชมักจัดการบำเพ็ญเทศนาที่วัดหรือหมู่บ้านต่อพุทธศาสนิกชนและบุคคลทั่วไป จึงทำให้ผู้หญิงสามัญชนที่ไม่มีโอกาสเรียนหนังสือได้มีโอกาส

¹Gao Shiyu. (1988). *op. cit.* pp. 171-178.

²Duan Tali. (2000). *op. cit.* p. 93.

³Ibid. p. 98.

รับความรู้จากคัมภีร์ศาสนา อีกทั้งผู้หญิงที่นับถือพุทธศาสนาได้สวดมนต์ทุกวันและคัดลอกคัมภีร์ในเวลาว่างด้วยความเชื่อว่าจะช่วยบรรเทาภัยพิบัติ เช่น ผู้หญิงตระกูลหลูสามารถอ่าน *คัมภีร์จินกั๋งจิง* (Jin Gang Jing) ได้อย่างคล่องแคล่ว ภรรยาตระกูลที่สามารถอ่าน *คัมภีร์นิพพาน* ได้อย่างคล่องแคล่ว ภรรยาตระกูลเฉย์ตั้งแต่อายุน้อยก็รับความรู้จากหนังสือและถนัดการเขียนพู่กันจีน จึงชอบคัดลอกคัมภีร์ต่างๆ โดยเฉพาะ *คัมภีร์ฮัวฟาจิง* (Hua Fa Jing) เพื่อขออวยพรให้แก่ประชาชนทั่วไป¹ จากการเรียนคัมภีร์ทำให้ความคิดของผู้หญิงได้เปลี่ยนแปลง การใช้ชีวิตของผู้หญิงได้มีคุณภาพมากขึ้น

ส่วนผู้หญิงที่นับถือลัทธิเต๋า มีความอิสระต่อการใช้ชีวิตจึงมีเวลาว่างศึกษาคัมภีร์ด้วยตัวเองและสามารถไปเที่ยวสถานที่ต่างๆ มีโอกาสเปิดหูเปิดตาและมีโอกาสรู้จักปัญญาชนหรือผู้ที่มีความรู้ท่านอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและความรู้ซึ่งกันและกันการปฏิบัติชีวิต เช่น หญิงตระกูลจางเป็นผู้หญิงที่มีคุณธรรมจริยธรรม ชอบศึกษาคัมภีร์ลัทธิเต๋าเป็นพิเศษ และได้รับความชื่นชมจากครอบครัว หญิงตระกูลจางศึกษาคัมภีร์ลัทธิเต๋าไม่ใช่ไปค้นหาวิธีที่ทำให้อายุยืนนาน แต่เพื่อได้รับความรู้จากคัมภีร์ลัทธิเต๋ามาซึ่งการปฏิบัติชีวิต หญิงตระกูลเฉย์ไม่เพียงแต่ชอบศึกษาคัมภีร์พุทธศาสนา ยังชอบศึกษาคัมภีร์ลัทธิเต๋า และชอบออกไปข้างนอกไปเปิดหูเปิดตา จึงได้เกิดความคิดที่มองโลกในแง่ดีและชอบการใช้ชีวิตแบบสงบสุข² อีกทั้งยังมีผู้หญิงคนหนึ่งที่เป็นนักกวีมีชื่อเสียงนามหลี่เย (Li Ye) อายุสิบเอ็ดขวบได้นับถือลัทธิเต๋า นิยายของหลี่เยมีความเปิดเผย ชอบค้นพบบุคคลทั่วไปเป็นเพื่อน ดังนั้น หลี่เยมีเพื่อนที่เป็นปัญญาชนหลายคน เช่น นักกวีที่มีชื่อเสียงนามว่าหลิวฉางชิ่ง (Liu Changqing) เจียวหฺร้น (Jiao Ran) ซึ่งทั้งเป็นพระภิกษุและนักกวี ลู่ยู่หฺวี (Lu Yu) ซึ่งเป็นผู้เขียนของ *ฉา จิง* (Cha Jing) ซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับการดื่มชา เป็นต้น หลี่เยมีความสามารถทางด้านการแต่งบทกวีนิพนธ์ที่ไม่แพ้ผู้ชายโดยเฉพาะบทกวีนิพนธ์ที่แสดงความรัก อาทิ ในบทกวีนิพนธ์ที่ชื่อว่า *เซียง ซื่อ ย่วน* (Xiangsi Yuan) ผู้เขียนใช้ความลึกซึ้งของน้ำทะเลเปรียบเทียบความคิดถึงอย่างลึกซึ้งต่อคนรัก บทกวีนิพนธ์นี้จึงได้รับความชื่นชมจากเพื่อนปัญญาชนว่าหลี่เยเป็นผู้หญิงที่เป็นความจริงใจต่อความรัก³

ส่วนกลุ่มผู้หญิงรับใช้ในวัง เพื่อเพิ่มคุณภาพทางการศึกษาต่อหญิงรับใช้ในวัง ในพระราชฐานชั้นในได้จัดสถาบันการศึกษาที่เฉพาะการเรียนหนังสือสำหรับผู้หญิงรับใช้ขึ้นมา ได้แก่ เยติงจวี (Yeting Ju) ซึ่งรับผิดชอบหน้าที่การสอนการบันทึกค่าใช้จ่ายในวัง การตัดเย็บ

¹ Jiao Jie. (2015). *Women and Religion in Tang China*. pp. 43-49.

² Ibid .pp. 171-172.

³ Ibid .pp. 270-272.

เสื้อผ้า การทอผ้าและการเลี้ยงไหม เป็นต้น นอกจากการเรียนเทคนิคขั้นพื้นฐานของผู้หญิงแล้ว ยังมีอาจารย์รับผิดชอบสอนการคำนวณ เนย์ เหวินเสวก่วน (Nei Wenxue Guan) สอนคัมภีร์โบราณ ประวัติศาสตร์ การเขียนพู่กันจีน การแต่งบทกวีนิพนธ์ การคำนวณ การเล่นหมากรุก การเล่นดนตรี เป็นต้น และมีขุนนางดูแลรับผิดชอบการสอนโดยเฉพาะ ความหลากหลายของวิชาการเรียนทำให้การศึกษาสำหรับผู้หญิงรับใช้ในวังได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว เนย์เจียวฝาง (Nei Jiaofang) สอนวิชาดนตรีสำหรับผู้หญิงรับใช้ โดยสอนเล่นเครื่องดนตรี ร้องเพลงและเต้นรำ¹ หลังจากที่ตั้งสถาบันการศึกษาสำหรับผู้หญิงรับใช้ในวังได้จัดขึ้นมาทำให้การศึกษาของผู้หญิงในวังมีระบบมากขึ้น จึงทำให้พระราชฐานชั้นในมีผู้หญิงที่มีคุณธรรม มารยาท เก่งกล้า และมีความสามารถหลายด้านเกิดขึ้นจำนวนมาก

นอกจากนี้ผู้หญิงสามัญชนยังมีอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มผู้หญิงโสเภณี ผู้หญิงโสเภณีในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นส่วนใหญ่หมายถึงผู้หญิงที่มีความสามารถเฉพาะด้าน ตามความสามารถของกลุ่มผู้หญิงโสเภณี ได้แบ่งเป็นห้าประเภท คือ ผู้หญิงมีความสามารถเฉพาะด้านการร้องเพลง การเล่นเครื่องดนตรี การแต่งบทกวีนิพนธ์ การดื่มเหล้า การแสดงกายกรรม ตามผู้รับบริการแบ่งเป็นสามประเภท ประเภทแรกคือ ผู้หญิงโสเภณีเฉพาะราชสำนัก ผู้หญิงกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ได้คัดเลือกจากผู้หญิงที่อยู่นอกวัง และส่วนหนึ่งเป็นผู้หญิงรับใช้ในวัง ผู้หญิงกลุ่มนี้ได้ฝึกอบรมการร้องเพลง การเต้นรำ การเล่นเครื่องดนตรี และฝึกการแสดงการปีนเชือก การปีนไม้ การขี่ม้า เป็นต้น อีกทั้งราชสำนักยังจัดสถาบันขึ้นมาโดยเฉพาะอีก เช่น เนย์เจียวฝาง (Nei Jiaofang) ในวังซึ่งรับผิดชอบการสอนวิชาดนตรีสำหรับผู้หญิงรับใช้ วิชาการสอนได้แก่ การเล่นเครื่องดนตรี การร้องเพลงและการเต้นรำ จักรพรรดิถังเสวียนจงทรงโปรดให้สร้างสถาบันสวนหลีหยวน (Li Yuan) เฉพาะผู้หญิงรับใช้ฝึกอบรมการเล่นเครื่องดนตรี อีกทั้งราชสำนักยังจัดไว้เจียวฝาง (Wai Jiaofang) นอกวังขึ้นมาซึ่งรับผิดชอบการเปิดรับสมัครและคัดเลือกเด็กหญิงภายนอกเข้ามาอบรมตั้งแต่เด็ก พอเด็กหญิงโตขึ้นก็ส่งเข้าไปเนย์เจียวฝางรับการอบรมต่อ ประเภทที่สองคือผู้หญิงโสเภณีเฉพาะขุนนาง ผู้หญิงกลุ่มนี้ถนัดการเล่นเครื่องดนตรี การร้องเพลง การเต้นรำ ส่วนใหญ่มาจากผู้หญิงภายนอกที่มาจากครอบครัวการเล่นเครื่องดนตรี และผู้หญิงยากจน ขุนนางเป็นคนรับผิดชอบการสอนและอบรมการเล่นดนตรี การแต่งบทกวีนิพนธ์และการดื่มเหล้าให้แก่หญิงโสเภณี²

¹Li Linying. (2010). Court Women's Education in Tang China. *Journal of Karamay*. (2):227-228.

²Sun Hong. (2008). *op. cit.* pp. 22-24.

ในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น มาตรฐานการตัดสินผู้หญิงโสเภณีมีคุณภาพสูง หรือต่ำ ไม่เพียงแต่ดูจากความสวยงามของหน้าตา ยังให้ความสำคัญต่อความสามารถพิเศษ ดังนั้น ผู้หญิงโสเภณีในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นนอกจากจะรู้หนังสือ ยังสามารถร้องเพลง แต่งวรรณกรรมกับบทกวีนิพนธ์ ไม่ว่าขุนนาง ปัญญาชนและนักกวีนิพนธ์นิยมไปพบหญิงโสเภณี ดื่มเหล้าด้วยแล้ว ยังมีการแข่งขันการแต่งบทกวีนิพนธ์กันอย่างสนุกสนาน เมื่อปัญญาชนสอบตกข้าราชการเคอจื่อหรือนักกวีนิพนธ์ประสบความล้มเหลวในชีวิต ผู้ที่ระบายอารมณ์เหมาะสมที่สุดคือหญิงโสเภณี ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น รู้จักกัน แม้กระทั่งหญิงโสเภณีกลายเป็นที่พึ่งทางใจของผู้ชายประสบความล้มเหลวในชีวิต หญิงโสเภณีในสมัยนี้ได้รับความกตัญญูจากจารีตประเพณีน้อย มีความคิดที่เป็นอิสระและได้เรียนหนังสือ จึงมีความคิดที่เข้าใจปัญญาชนเป็นอย่างมาก

จากข้างต้นจึงสรุปได้ว่าสถานภาพและบทบาทผู้หญิงทางด้านศึกษาได้แบ่งเป็นสองกลุ่มหลักๆ คือกลุ่มผู้หญิงชั้นสูงได้รับการศึกษาอย่างดี ไม่เพียงแต่มีความรู้ทางด้านการแต่งวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ยังถนัดขี่ม้า ยิงธนู ผู้หญิงในวังมีความเฉลียวฉลาด มีสติปัญญาและความกล้าหาญ มีบทบาทสำคัญอย่างมากที่เป็นผู้ช่วยที่ดีของจักรพรรดิ และเป็นมารดาที่เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูก อีกทั้งทำให้ผู้หญิงในวังมีความคิดที่เปิดกว้างมากขึ้นซึ่งสามารถกล้าฝ่าฝืนกฎระเบียบต่างๆ ของลัทธิขงจื้อ กล้าแสดงความสามารถทางด้านการเมืองเพื่อแย่งชิงอำนาจกับผู้ชาย ส่วนผู้หญิงเกิดจากครอบครัวร่ำรวยมีสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี ทำให้ผู้หญิงได้รับความรู้จากหลายด้าน อีกทั้งยังจ้างครูข้างนอกมาสอน แสดงให้เห็นว่าขุนนางทั้งหลายให้ความสำคัญต่อการศึกษานของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญที่เป็นผู้ช่วยที่ดีของสามีในการบริหารงานราชการ ส่วนกลุ่มผู้หญิงสามัญชน การศึกษามาจากการสอนหนังสือส่วนบุคคลและนักบวช เนื้อหาการสอนของศาสนาส่วนใหญ่คือการสั่งสอนผู้หญิงให้มีคุณธรรมจริยธรรม ต้องทำความดีและทำให้ความคิดของผู้หญิงได้เปลี่ยนแปลง อีกทั้งด้วยความอิสระต่อการใช้ชีวิตของผู้หญิงนับถือลัทธิเต๋า ทำให้ผู้หญิงกลุ่มนี้ได้ออกไปข้างนอกรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาและสามารถรู้จักบุคคลอื่นๆ และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้กับคนอื่นอีกมากมาย ผู้หญิงที่นับถือศาสนาได้รับความรู้จากนักบวชและพระคัมภีร์ทำให้ผู้หญิงยินดีที่เป็นผู้อุปถัมภ์และยินดีที่บำเพ็ญกุศลให้กับสังคม หญิงรับใช้ในวังได้รับการศึกษาจากสถาบันทำให้การศึกษามีระบบมากขึ้น ส่วนกลุ่มหญิงโสเภณี เพื่อรองรับแนวโน้มความบันเทิงของชนชั้นปกครองและ ปัญญาชนทั้งหลาย หญิงโสเภณีต้องเรียนหนังสือและฝึกอบรมความสามารถพิเศษ อีกทั้งหญิงโสเภณีมีโอกาสนพบกับปัญญาชนบ่อยได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น จากดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าด้วยการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น ทำให้การศึกษาถูกเผยแพร่อย่างกว้างขวาง ผู้หญิงทุกชนชั้นมีโอกาสได้เรียนหนังสือถือ

เป็นหนึ่งในความก้าวหน้าทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด หลังจากผู้หญิงทุกชนชั้นที่ได้รับการศึกษาอย่างดีแล้วมีบทบาทสำคัญอย่างมากในสังคม ไม่ว่าผู้หญิงมีความสามารถทางด้านการเมืองหรือเป็นผู้อุปถัมภ์ทางด้านศาสนา ทำให้ผู้หญิงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสังคมมากขึ้น

3.2.3. สถานภาพและบทบาทผู้หญิงด้านวรรณกรรม

เนื่องจากการพัฒนาของการสอบข้าราชการเคอจวี การแต่งตั้งวรรณกรรมโดยเฉพาะบทกวีนิพนธ์ที่แพร่หลายไปทั่ว อีกทั้งด้วยการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดีและมีโอกาสแสดงความสามารถในการแต่งวรรณกรรมได้อย่างเต็มที่ ทำให้วรรณกรรมของผู้หญิงมีการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว การแต่งบทกวีนิพนธ์สำหรับผู้หญิงมีความสำคัญมากต่อการใช้ชีวิตเพราะผู้หญิงสามารถใช้บทกวีนิพนธ์เป็นสื่อที่แสดงความคิดเห็นที่อยู่ในใจซึ่งเป็นเสียงของตัวเอง

3.2.3.1. การแต่งวรรณกรรมของผู้หญิงชนชั้นสูง

เนื่องจากชนชั้นสูงให้ความสำคัญต่อการศึกษาของผู้หญิง วิชาที่เรียนมีความหลากหลายโดยจะมีครูที่มีความชำนาญเฉพาะด้านมาสอน ซึ่งส่วนใหญ่ในเทศกาลต่างๆ มักจะจัดกิจกรรมแข่งขันการแต่งบทกวีนิพนธ์ ซึ่งองค์หญิงและนางสนมก็ต้องเข้าร่วมกิจกรรม นี่จึงเป็นเหตุให้ผู้หญิงต้องพยายามเรียนการแต่งบทกวีนิพนธ์ ด้วยภายใต้บรรยากาศเช่นนี้ ในวังจึงมีผู้หญิงที่เชี่ยวชาญการแต่งวรรณกรรมอยู่ไม่น้อย

สวีฮุ่ยเป็นนางสนมของจักรพรรดิถังไท่จง ตอนอายุสี่ขวบก็สามารถอ่านหนังสือโบราณและกวีนิพนธ์ได้แล้ว อายุแปดขวบสามารถเขียนบทความได้ เนื่องจากสวีฮุ่ยมีชื่อเสียงทางด้านวรรณกรรม จักรพรรดิถังไท่จงจึงขึ้นชื่อนางเป็นพิเศษ สวีฮุ่ยอ่านหนังสือตลอดทั้งวันโดยไม่เบื่อ ไม่ว่าการแต่งบทกวีนิพนธ์และการร่างพระราชโองการ นางถนัดการใช้ภาษาสละสลวยและมีวิสัยทัศน์กว้างไกล จึงมักได้รับความชื่นชมจากพระองค์ มีครั้งหนึ่งพระองค์ทรงโปรดให้นางสนมสวีฮุ่ยเข้าพบ แต่นางสนมกลับมาสายทำให้พระองค์รู้สึกโกรธมาก แต่นางสนมเป็นคนฉลาดจึงได้แต่งบทกวีนิพนธ์ถวายพระองค์ทันทีว่า “แต่งตัวตั้งแต่ตอนเช้า เมื่อแต่งตัวเสร็จรีบร้อยเดินไปเดินมา ร้อยยืมของสาวสวยมีคุณค่าเท่ากับทองคำ ไม่ใช่พระองค์เรียกฉันมา ฉันก็มาได้” พระองค์ฟังแล้วความโกรธหายไปและยิ้มแยมแจ่มใส¹ วรรณกรรมของนางสนมที่แต่งขึ้นไม่

¹Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004c). op. cit. p. 607.

เพียงแต่ได้ช่วยให้ตัวเองไม่โดนลงโทษ ยังทำให้พระองค์เปลี่ยนจากอารมณ์เสียเป็นอารมณ์ดีได้อีกด้วย

ซ่งกวนหว่านเออร์ เป็นหลานสาวของขุนนางซ่งกวนอี้ ซึ่งเป็นนักกวีที่มีชื่อเสียง ซ่งกวนหว่านเออร์ตั้งแต่เด็กได้อ่านหนังสือจำนวนมากและมีความสามารถทางด้านการแต่งบทกวีนิพนธ์ จึงมักได้รับความชื่นชมจากพระนางบูเช็กเทียน ในวังจัดกิจกรรมการแข่งขันการแต่งบทกวีนิพนธ์ครั้งใด ซ่งกวนหว่านเออร์มักเป็นผู้แต่งให้ฮ่องเฮา องค์หญิงและเป็นผู้ตัดสินพิจารณาความดีเด่นของบทกวีนิพนธ์อีกด้วย วรรณกรรมที่ซ่งกวนหว่านเออร์เป็นผู้แต่งมีสามสิบสองบท ได้เก็บไว้ในหนังสือ *บทกวีรวมเล่มราชวงศ์ถัง* (Quan Tangshi) ในนั้นบทกวีนิพนธ์ชื่อว่า *ฉ่าย ชู ย่วน* (Cai Shu Yuan) มีชื่อเสียงมาก บทกวีนิพนธ์นี้แสดงความคิดถึงของผู้หญิงต่อสามีและความเศร้าโศกที่ห่างไกลกันนานจนอดคิดถึงไม่ได้และส่งจดหมายฝากความคิดถึงให้เนื่องจากซ่งกวนหว่านเออร์อยู่ในวังตลอดชีวิต ไม่มีโอกาสได้แต่งงานกับคนที่ตัวเองรัก จึงปรารถนาอยากได้ความรักที่มีความสุข จึงแสดงความรักที่เก็บอยู่ในใจเป็นบทกวีนิพนธ์นี้ขึ้นมา¹

พระนางบูเช็กเทียนไม่เพียงแต่เป็นนักการเมืองหญิงที่ดีเด่น ยังเป็นนักวรรณกรรมที่ดีเด่นไม่แพ้กับผู้ชาย พระนางมีวรรณกรรมรวมเล่มหนึ่งร้อยบทชื่อว่า *ฉุย กัง จี* (Chuigong Ji) ใน *จิน หลุน จี* (Jinlun Ji) มีหกบท แต่น่าเสียดายวรรณกรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่เกิดความเสียหาย ในหนังสือ *บทกวีรวมเล่มราชวงศ์ถัง* (Quan Tangshi) ได้เก็บบทกวีของพระนางทั้งหมดสี่สิบหกบท ในนั้นบทกวีนิพนธ์ชื่อว่า *หฺรู อี้ เหนียง* (Ru Yi Niang) เป็นบทกวีนิพนธ์แห่งความรักที่แสดงความคิดถึงของพระนางต่อจักรพรรดิถังเกาจง เมื่อจักรพรรดิถังไท่จงสวรรคต พระนางบูเช็กเทียนซึ่งเป็นนางสนมของจักรพรรดิถังไท่จงบวชที่วัดก่านเย่ซี (Ganye Temple) ตามจารีตประเพณี พระนางไม่ยอมรับกับโชคชะตาของตัวเองที่ต้องอยู่กับความเหงาตลอดชีวิตจึงแต่งบทกวีนิพนธ์นี้ขึ้นมาว่า การทรมานความคิดถึงจนมองสีแดงเป็นสีเขียว ใบหน้าซูบผอมเพราะคิดถึงเธอ ถ้าไม่เชื่อช่วงเวลานี้ฉันเศร้าโศก พิสูจน์ได้จากรอยน้ำตาของกระโปรงแดง² หลังจากจักรพรรดิถังเกาจงอ่านบทกวีนิพนธ์นี้แล้วคิดถึงพระนางมากจึงตัดสินใจให้พระนางกลับวัง จากนั้นโชคชะตาของพระนางก็ได้เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงที่มีความสามารถทางด้านการแต่งวรรณกรรมได้รับการยอมรับในชนชั้นปกครอง

¹Liu Dongying. (2014). *The Accomplished Ladies of Ancient China*. p. 63.

²Liu Dongying. (2014). *op. cit* .pp. 60-58.

สองเฮาจารย์เป็นผู้หญิงที่มีความสามารถทางการแต่งวรรณกรรม นอกจากการแต่งหนังสือ *นุหวิ เจอ* (Nu Ze) ซึ่งเป็นหนังสือที่สั่งสอนผู้หญิงให้มีคุณธรรมจริยธรรมแล้ว ยังแต่งบทกวีนิพนธ์ชื่อว่า *ซุน ไหยว ควี* (Chunyou Qu) ผู้เขียนใช้ทิวทัศน์ที่สวยงามของฤดูใบไม้ผลิเปรียบเทียบหญิงสาวผู้งดงามมีชีวิตชีวา มาแสดงความดีใจและอารมณ์ดีที่ผู้เขียนได้ออกไปข้างนอกเที่ยวในฤดูใบไม้ผลิ บทกวีนิพนธ์นี้มีชื่อเสียงจึงได้รับการชื่นชมเป็นอย่างมาก¹

นอกจากผู้หญิงสามารถใช้ความสามารถทางด้านวรรณกรรมมาแสดงความรู้สึกของตัวเองแล้ว ยังใช้ความสามารถทางด้านวรรณกรรมมาระบายอารมณ์ของตัวเองอีกด้วย เช่น นางสนมของจักรพรรดิถังเสวียนจงนามเจียงฉ่ายผิง (Jiang Caiping) ตั้งแต่เด็กก็ชอบอ่านหนังสือ อายุสิบสี่ขวบสามารถแต่งบทกวีนิพนธ์ เมื่อเข้าวังเป็นนางสนม แต่ก่อนเป็นที่โปรดปรานของจักรพรรดิถังเสวียนจง ต่อมาจักรพรรดิถังเสวียนจงลุ่มหลงนางสนมหยางกู่เยี่ยนคนเดียว จนไม่สนใจนางสนมเจียงฉ่ายผิง นางสนมเจียงฉ่ายผิงรู้สึกน้อยใจและเสียใจจึงแต่งบทความชื่อว่า *ตง ไหลว ฟู* (Donglou Fu) แสดงความเสียใจและความเหงาที่อยู่ในตึกคนเดียว หลังจากพระองค์อ่านบทความนี้แล้วรู้สึกละอายใจจึงทรงพระราชทานไข่มุกแก่นางสนมเจียงฉ่ายผิง เจียงฉ่ายผิงจึงแต่งกวีนิพนธ์ชื่อว่า *เซี่ย ซื่อ เจิน จู* (Xie Ci Zhen Zhu) เป็นคำตอบเพื่อปฏิเสธพระองค์ว่า “ฉันไม่ได้วาดคิ้วตั้งนาน มีแต่เครื่องสำอางที่เหนียวอยู่บนใบหน้า น้ำตาทำให้เปลือกเปียก ฉันไม่ได้แต่งหน้าตั้งนาน ไม่ต้องให้ไข่มุกเป็นเครื่องตกแต่งมาปลอบใจที่อดความเหงา”² แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงสามารถใช้วรรณกรรมเป็นสื่อที่ระบายอารมณ์ในจิตใจ และขอรับความเห็นอกเห็นใจให้กับตัวเอง

ผู้หญิงที่เกิดจากครอบครัวร่ำรวยส่วนใหญ่จะศึกษาเล่าเรียนอยู่ในครอบครัว ซึ่งมีผู้อาวุโสหรือครูจ้างมาสอนที่บ้าน ผู้หญิงกลุ่มนี้ตั้งแต่เด็กจะถูกผู้ใหญ่บังคับให้เรียนหนังสือ ในสมัยนั้นการแต่งบทกวีนิพนธ์เป็นส่วนหนึ่งของการสอบข้าราชการเคอจิว การแต่งบทกวีนิพนธ์จึงได้รับความนิยมในสังคมมากและทำให้ผู้หญิงนิยมเรียนตามกระแสสังคม ผู้หญิงหลายคนที่มีความสามารถการแต่งวรรณกรรม เช่น หยางหงฮัว (Yang Ronghua) เป็นหลานสาวของนักกวีดีเด่นนามหยางจย่ง (Yang Jiong)³ หยางหงฮัวตั้งแต่เด็กมีพรสวรรค์ในการแต่งบทกวี บทกวีนิพนธ์ชื่อว่า *ซิน จวง* (Xin Zhuang) หมายถึงรูปแบบการแต่งหน้าแปลกใหม่ที่ไม่ว่าใคร บท

¹Xie Shengming; & Huang Liping. editors. (2004c). op. cit. pp. 605-606.

²Chen Yan. (2004). On Female Literature in Tang Dynasty. *Journal of Chaohu College*. 6(5):123-128.

³ หยางจย่ง) Yangjiong) เป็นหนึ่งในสี่ของนักกวี ผู้ชายดีเด่นของราชวงศ์ถังตอนต้นซึ่งยังรวมหวางป้อ (Wangbo) หลูเจ้าหลิง) Lu Zhaoling) ลว่ปิ่นหวาง) Luo Binwang)

กวีนิพนธ์นี้ได้พรรณนาสภาพการแต่งหน้าของหญิงสาวโดยท่าทางอ่อนโยน ใช้เครื่องตกแต่งที่ประณีต หลังจากบทกวีนิพนธ์นี้ได้แต่งขึ้นมาจึงได้รับความชื่นชมอย่างมากและถูกเผยแพร่ อีกทั้งยังถูกเก็บไว้ในหนังสือ *บทกวีรวมเล่มราชวงศ์ถัง* (Quan Tangshi) และได้รับความชื่นชมจากนักกวีราชวงศ์หมิง (The Ming Dynasty ค.ศ. 1368-1644) นามว่าลู่อี้หยง (Lu Shiyong) ว่าบทกวีนิพนธ์นี้ให้ความรู้สึกมีชีวิตชีวาจนทำให้นักเห็นภาพที่มีผู้หญิงสวยงามที่แต่งหน้าแต่งตัวอย่างเรียบร้อย¹

หวางยูนซิ่ว (Wang Yunxiu) เป็นลูกสาวของขุนนางหวางจงซือ (Wang Zhongsi) ต่อมาได้แต่งงานกับหยวนไจ้ (Yuan Zai) ซึ่งเป็นอัศวินเสนาบดี เนื่องจากหยวนไจ้เกิดจากครอบครัวยากจน ครอบครัวหวางยูนซิ่วถูกหยวนไจ้ ภรรยาจึงแต่งบทกวีนิพนธ์ชื่อว่า *ถง ฟู โหยว ฉิน* (Tong Fu You Qin) หมายความว่าไปเมืองฉานอานพร้อมกัน เพื่อให้กำลังใจแก่สามีไปสอบข้าราชการเคอจี้จึงตัดสินใจจากบ้านไปเป็นเพื่อนกับสามี หลังจากหยวนไจ้สอบข้าราชการเคอจี้และรับตำแหน่งเป็นอัศวินเสนาบดีแล้วการใช้ชีวิตสุขสบาย ไม่รู้จักประหยัด รับสินบาทคาดสินบน หวางยูนซิ่วเห็นสามีมีมัวแต่เสเพลและเป็นห่วงสามีจึงแต่งบทกวีนิพนธ์ชื่อว่า *ยุ หวี ฟู จู เค่อ* (Yu Fu Zu Ke) หมายความว่าให้คำชี้แนะแก่สามี ในบทกวีนี้ ส่วนแรกพรรณาสภาพที่หรูหรา ส่วนที่สองใช้ตำนานเปรียบเทียบความฟุ้งเฟ้อเหมือนเมฆที่อยู่บนท้องฟ้า ความสวยงามแค่ชั่วแวบเดียว² บทกวีนิพนธ์นี้กลายเป็นสื่อที่ภรรยาตักเตือนสามีเพื่อให้สามีเปลี่ยนการใช้ชีวิตแบบสุขสบายเป็นการใช้ชีวิตแบบประหยัดและจากคนที่รับสินบาทคาดสินบนเป็นคนที่ซื่อสัตย์ต่อประเทศชาติ ภรรยาของขุนนางช่งติงยุหวี (Song Tingyu) ถนัดการแต่งบทกวีนิพนธ์ เนื่องจากช่งติงยุหวีถูกลดตำแหน่งและถูกย้ายที่ทำงาน ภรรยาของช่งติงยุหวีจึงแต่งบทกวีนิพนธ์ชื่อว่า *หนัน เจิง ฟู* (Nan Zheng Fu) ให้อัศวินเสนาบดีนามว่าจางเยว่แสดงความไม่พอใจที่สามีถูกลดตำแหน่ง³

จากข้างต้นดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เนื่องจากการเปิดกว้างและการให้ความสำคัญต่อการศึกษา ทำให้การแต่งบทกวีนิพนธ์ได้รับความนิยมจนเป็นกระแสทางสังคม ผู้หญิงมีโอกาสดแสดงความสามารถการแต่งบทกวีนิพนธ์อย่างเต็มที่ การแต่งบทกวีนิพนธ์สำหรับผู้หญิงมีบทบาทสำคัญมากขึ้นต่อการใช้ชีวิตของตัวเอง ผู้หญิงสามารถใช้บทกวีนิพนธ์เพื่อแสดงความคิดอยู่ในใจซึ่งสามารถแสดงความรัก ความคิดถึงต่อคนที่รัก ความรู้สึกและระบายอารมณ์

¹Liu Dongying. (2014). *op. cit.* p. 62.

²Ibid. p. 67.

³Gao Shiyu. (1988). *op. cit.* p. 124.

ของตัวเอง อีกทั้งผู้หญิงสามารถใช้การแต่งวรรณกรรมเป็นสื่อเพื่อแสดงความคิดเห็นของตัวเอง เช่น ภรรยาสามารถแต่งวรรณกรรมตักเตือนสามีซึ่งดีกว่าพูดโดยตรงทำให้สามีไม่พอใจ

3.2.3.2. การแต่งวรรณกรรมของผู้หญิงสามัญชน

เนื่องจากการยกย่องลัทธิเต๋าในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น มีผู้หญิงจำนวนมากที่นับถือลัทธิเต๋า การใช้ชีวิตของผู้หญิงกลุ่มนี้มีความอิสระจึงมีเวลาว่างเขียนหนังสือด้วยตนเอง และมีนักวรรณกรรมหญิงเกิดขึ้น ผู้หญิงกลุ่มนี้มีสิทธิที่แสดงความคิดเห็นที่เป็นอิสระโดยผ่านบทกวีนิพนธ์ กล่าวแสดงความรักอยู่ในใจและความคิดถึงต่อคนรักซึ่งแตกต่างจากสังคมโบราณของจีนที่ถือลัทธิขงจื้อเป็นหลักซึ่งทำให้ความคิดของผู้หญิงถูกกดขี่ ไม่มีความอิสระ

นักกวีหญิงที่นับถือศาสนาเต๋านามหลี่เยซึ่งเป็นหนึ่งในสี่นักกวีหญิงดีเด่นสมัยราชวงศ์ถัง¹ หน้าตาสวยงาม มีความเฉลียวฉลาด และมีความสามารถในการแต่งบทกวีนิพนธ์ ในหนังสือ *บทกวีรวมเล่มราชวงศ์ถัง* (Quan Tangshi) ได้เก็บบทกวีนิพนธ์ของนางทั้งหมดสิบหกบท ในนั้นบทกวีนิพนธ์ที่ชื่อว่า จี้เจียว ชูชี ซุย (Ji Jiao Shu Qi Xiong) แสดงว่าจากความเหงาของตัวเธอนึกถึงความเหงาของพี่ชายที่ห่างจากตัวเองไกล เลยเกิดความเป็นห่วงและคิดถึงต่อพี่ชาย อีกทั้งยังมีบทกวีชื่อว่า เซียง ซี ย่วน (Xiangsi Yuan) ผู้เขียนใช้ความลึกของน้ำทะเลเปรียบเทียบความคิดถึงอย่างลึกซึ้งต่อคนรัก แสดงว่าผู้เขียนมีความทุกข์ที่ต้องอดทนคิดถึงคนรัก² บทกวีนิพนธ์ของหลี่เยมีชื่อเสียงมาก จึงได้ขนานนามว่าเป็นนักกวีหญิงที่ยอดเยี่ยมที่สุด³ เมื่อจักรพรรดิถังเสวียนจงรู้ชื่อเสียงบทกวีนิพนธ์ของหลี่เย พระองค์จึงให้ความชื่นชมต่อหลี่เยมาก เนื่องจากหลี่เยอายุสิบเอ็ดขวบได้นับถือลัทธิเต๋า มีความอิสระต่อการใช้ชีวิต สามารถไปเที่ยวสถานที่ต่างๆ อีกทั้งนิสัยของหลี่เยมีความเปิดเผย ชอบค้นพบบุคคลทั่วไปเป็นเพื่อน จึงได้รู้จักบุคคลหลากหลาย ทำให้หลี่เยกล้าใช้บทกวีนิพนธ์มาแสดงความรู้สึกของตัวเองและแลกเปลี่ยนความคิดกับกลุ่มเพื่อนปัญญาชน เช่น นักกวีที่มีชื่อเสียงนามหลิวฉางชิง (Liu Changqing) เจียวหวัณ ซึ่งทั้งเป็นพระภิกษุและนักกวี ลู่ยู่หวี ซึ่งเป็นผู้เขียนของ ฉา จิง (Cha Jing) ซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับการดื่มน้ำชา

¹หลี่ เย (Li Ye) หนึ่งในสี่นักกวีหญิงดีเด่นสมัยราชวงศ์ถังซึ่งยังรวมเซวาทาว)Xuetao (ยฺหวี่เสวียนจี)Yu Xuanji) และหลิวฉ่ายชุน (Liu Caichun)

²Zhong Hua Books, editors. (1980). *op. cit.* (Volume16). p. 4934.

³Liu Dongying. (2014). *op. cit.* p. 72.

ด้วยบรรยากาศการแต่งบทกวีนิพนธ์ที่มีในทุกสังคม ไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิง ได้รับอิทธิพลจากกระแส กลุ่มหญิงโสเภณีและคนรับใช้ในวังมีความสามารถทางด้านการแต่งบทกวีนิพนธ์เช่นกัน ผู้หญิงกลุ่มนี้แม้ว่าเป็นผู้หญิงสามัญชน แต่ความคิดไม่ได้ถูกกดขี่จากจารีตประเพณีทางลัทธิขงจื๊ออย่างรุนแรงมากนัก ผู้หญิงกลุ่มโสเภณีมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างอิสระและมีโอกาสได้รู้จักบุคคลภายนอกที่มากกว่าหน้าหลายตา ปัญญาชนต่างๆ ที่สอบเข้ารับราชการเคอจี้สามารถแลกเปลี่ยนความคิดในการแต่งบทกวีนิพนธ์กับพวกเธอ เนื่องจากผู้หญิงกลุ่มนี้อยู่ชนชั้นล่าง ส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสไปแต่งงานกับผู้ชายที่ตัวเองรัก จึงเก็บความรักของตัวเองไว้อยู่ในใจและใช้บทกวีนิพนธ์เป็นสื่อแสดงออกมา ดังนั้น ผู้หญิงกลุ่มโสเภณีจึงได้รับความชื่นชมอย่างมากในการแต่งบทกวีนิพนธ์ หญิงโสเภณีนามว่าหลิวกั๋วหรง (Liu Guorong) เป็นหญิงโสเภณีมีชื่อเสียงของเมืองฉางอาน นางเคยเขียนจดหมายรักให้ผู้ชายที่รัก ในนั้นมีบทกวีนิพนธ์มีชื่อเสียงโดยใช้เสียงไก่ขันและเสียงม้าร้องมาเปรียบเทียบกับช่วงเวลาที่อยู่กับคนรักด้วยกัน ครั้นถึงเวลาจากไปก็แสดงความอาลัยอาวรณ์ที่ไม่อยากจากแฟนไป จางเหยาเถียว (Zhang Yaotiao) เป็นผู้หญิงโสเภณีที่มีชื่อเสียง บทกวีนิพนธ์ของนางได้แสดงความรักอย่างจริงใจ ได้รับความชื่นชมต่อบุคคลทั่วไป ในนั้นบทกวีนิพนธ์ชื่อว่า เจิ้ง สั่ว ซี (Zeng Suo Si) ได้กล่าวว่าเธอจากไปเป็นเวลานาน ฉันไม่รู้ว่าจะแต่งหน้าเพื่อใคร ตอนเย็นมองทางไกลเพื่อหวังเธอกลับมา สองกระแฉกแต่เข้าความเศร้าโศกเกิดขึ้นมา หวางฝูเหียนยง (Wang Funiang) เป็นผู้หญิงโสเภณีที่มีทั้งสติปัญญาและความจริงใจ หวางฝูเหียนยงอยากลองดูความจริงใจของแฟนต่อเรื่องไถ่ตัวของตัวเอง จึงแต่งบทกวีนิพนธ์มอบให้ว่าฉันเศร้าโศกแต่ละวันไม่มีความประสงค์อะไร ชี้เกียจกล่าวเรื่องในใจต่อบุคคลทั่วไป แค่อยากรู้ว่าเธอมีความประสงค์จะไถ่ตัวให้ฉันหรือเปล่า¹

นอกจากนี้ผู้หญิงรับใช้ในวังรับการศึกษาอย่างดี ในวังนิยมจัดกิจกรรมการแข่งขันที่เกี่ยวกับบทกวีนิพนธ์ ด้วยบรรยากาศแบบนี้ ผู้หญิงรับใช้ในวังสามารถระบายอารมณ์และให้ความเห็นอกเห็นใจกับตัวเองโดยผ่านการแต่งบทกวีนิพนธ์ เนื่องจากหญิงรับใช้ในวังไม่มีโอกาสรู้จักบุคคลภายนอก แม้กระทั่งไม่มีโอกาสแต่งงานกับผู้ชายที่ตัวเองรัก ดังนั้น หญิงรับใช้ในวังจึงแต่งบทกวีนิพนธ์เพื่อระบายความทุกข์และแก้ความเหงา เช่น ในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง มีหญิงรับใช้คนหนึ่งมีหน้าที่เย็บเสื้อผ้า เขียนบทกวีนิพนธ์ชื่อว่า ผาว จง ชีอ (Pao Zhong Shi) และใส่ในเสื้อผ้าให้แก่ทหารที่เฝ้าเขตชายแดน บทกวีนิพนธ์นี้ได้กล่าวถึงทหารที่เฝ้าเขตชายแดน ต้องอดทนกับความเหงาและต้องเหนื่อยกาย ฉันทำเสื้อผ้าด้วยตัวเอง แต่ไม่รู้ว่าจะได้เสื้อตัวนี้ ฉันเย็บ

¹Gao Shiyu. (1988). op. cit. pp. 115-116.

เสือนี้ด้วยความจริงใจ ชาตินี้เราสองคนคงจะพลาดไป หวังว่าชาติหน้าพวกเราคงได้อยู่ด้วยกัน¹ นอกจากนี้ยังมีหญิงรับใช้ในวังซึ่งไม่ระบุชื่ออีกคนหนึ่งได้แต่งบทกวีนิพนธ์ชื่อว่า *ตง เย่ ถี ซีอ* (Tong Ye Ti Shi) หญิงรับใช้คนนี้รู้สึกเหงาต่อการใช้ชีวิตในวัง อยากได้ความอิสระในชีวิต จึงเขียนบทกวีบนใบไม้โดยกล่าวถึง อีฉาไบไม้สามารถออกจากวังตามกระแสน้ำ และหวังว่าใบไม้ใบนี้ได้ลอยไปถึงคนที่รัก เมื่อบทกวีนี้ออกจากวังจึงถูกเผยแพร่อย่างรวดเร็ว เวลาผ่านไปอีกไม่นาน มีใบไม้อีกใบหนึ่งลอยออกมา บทกวีนิพนธ์บนใบไม้ใบนี้ได้แสดงความทอตนใจต่อตัวเองอยู่ในวังตลอด โดยไม่มีความอิสระ² แสดงให้เห็นว่าการแต่งบทกวีนิพนธ์เป็นวิธีระบายอารมณ์สำหรับหญิงรับใช้ในวังและได้รับความนิยมจากสังคม ด้วยการเปิดกว้างของสังคมและมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ผู้หญิงมีความคิดที่เป็นอิสระและมีนิสัยที่เปิดเผย ผู้หญิงสามารถแต่งบทกวีนิพนธ์เพื่อแสดงออกถึงความรักและความคิดถึงต่อผู้ชาย เมื่อผู้หญิงรู้สึกเศร้าโศกเสียใจก็ระบายอารมณ์และปรารถนาความอิสระต่อชีวิต โดยบรรยายออกมาผ่านตัวหนังสือออกมาเป็นบทกลอน ฉะนั้น การแต่งบทกวีนิพนธ์ถือว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการแสดงออกทางความคิดของตัวเอง โดยเฉพาะการระบายความในใจออกมา การแต่งบทกวีนิพนธ์สำหรับผู้หญิงจึงได้รับความนิยมอย่างมากในสังคมสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น

จากข้างต้นจึงสรุปได้ว่าสถานการณ์และบทบาทผู้หญิงด้านวรรณกรรมได้แบ่งเป็นสองกลุ่มหลักๆ คือกลุ่มผู้หญิงชนชั้นสูงซึ่งรวมนักวรรณกรรมหญิงในวังกับนักวรรณกรรมหญิงของครอบครัวที่ร่ำรวย และผู้หญิงสามัญชนซึ่งรวมหญิงบำเพ็ญตน หญิงโสเภณีและคนรับใช้ในวัง เนื่องจากการเปิดกว้างและการให้ความสำคัญต่อการศึกษาศึกษาของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น ทำให้การแต่งบทกวีนิพนธ์ได้รับความนิยมจนเป็นกระแสทางสังคม ผู้หญิงมีโอกาสดแสดงความสามารถการแต่งบทกวีนิพนธ์อย่างเต็มที่ การแต่งบทกวีนิพนธ์สำหรับผู้หญิงมีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตซึ่งสามารถใช้บทกวีนิพนธ์เพื่อแสดงความคิดเห็นของตัวเองและสามารถแสดงออกถึงความรักและความคิดถึงต่อผู้ชาย เมื่อผู้หญิงรู้สึกเศร้าโศกเสียใจสามารถแต่งบทกวีนิพนธ์เพื่อระบายอารมณ์และปรารถนาความอิสระต่อชีวิต ดังนั้น การแต่งวรรณกรรมทำให้ผู้หญิงมีความคิดที่เป็นอิสระและมีนิสัยที่เปิดเผยซึ่งแตกต่างจากแนวคิดลัทธิขงจื้อที่กดขี่ผู้หญิง

¹Zhong Hua Books, editors. (1980). *op. cit.* (Volume16). p. 4883.

²Ibid. p. 4884.

3.3.สรุป

เนื่องจากสภาพสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นที่เปิดกว้างและเต็มไปด้วยวัฒนธรรมที่หลากหลายนั้น ทำให้สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าในครอบครัวและนอกครอบครัว ผู้หญิงมีโอกาสและบทบาทในสังคมมากขึ้น ในครอบครัว ผู้หญิงในฐานะลูกสาวมีสิทธิในการแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัว ซึ่งมาจากเจ็ยจวงซึ่งเป็นทรัพย์สินที่ได้เมื่อแต่งงาน มรดกของพ่อแม่และครอบครัวโดยผ่านพินัยกรรม ทรัพย์สินเหล่านี้สามารถแสดงถึงสถานะและบารมีของผู้หญิงที่มีในครอบครัว สิทธิในการเลือกคู่ครองด้วยตัวเองแสดงให้เห็นว่าความคิดของผู้ใหญ่มีลักษณะการเปิดกว้างมากขึ้นโดยส่งเสริมลูกสาวไปหาผู้ชายที่ถูกใจ นอกจากนี้ ผู้หญิงมีสิทธิเสรีภาพของชีวิต ผู้หญิงสามารถออกไปข้างนอกร่วมกิจกรรมต่างๆ และได้พบคนมากมายและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

ผู้หญิงในฐานะภรรยาสิทธิในการแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัว ทรัพย์สินเหล่านี้จะทำให้ผู้หญิงมีฐานะในครอบครัวสามีซึ่งเป็นหลักประกันพื้นฐานเศรษฐกิจของผู้หญิงหลังจากแต่งงาน สิทธิในการหย่าร้างที่พยายามปกป้องผลประโยชน์ผู้หญิงโดยผู้หญิงมีสิทธิแสดงความคิดที่ขอหย่ากับสามี และในกฎหมายสามข้อนั้นพยายามปกป้องผู้หญิงไม่ให้ผู้ชายหย่าร้างกับผู้หญิงอย่างง่าย สิทธิการแต่งงานใหม่ ทำให้ทัศนคติเรื่องการถือพรหมจรรย์ตามจารีตประเพณีค่อยๆ หายไป สังคมยอมรับผู้หญิงแต่งงานใหม่และไม่ดูถูกด้วย นอกจากนี้ หลังจากแต่งงาน ภรรยากับครอบครัว ภรรยามีความใกล้ชิดกัน ถือว่าเป็นสายสัมพันธ์โลหิตโดยธรรมชาติที่ขาดไม่ได้และสำคัญกว่าจารีตประเพณี ทำให้ผู้หญิงมีความอิสระในการติดต่อและดูแลครอบครัวตัวเอง

ผู้หญิงในฐานะมารดาต้องอยู่ในกรณีที่สามีและบิดามารดาของสามีเสียชีวิตถึงจะมีบทบาทที่เห็นเด่นชัด การส่งเสริมเรื่องความกตัญญูในสังคม แม้จะเกิดความขัดแย้งกับข้อกำหนดของลัทธิขงจื๊อที่ว่าหลังจากสามีเสียชีวิต มารดาต้องเชื่อฟังและติดตามลูก ด้วยภายใต้การส่งเสริมเรื่องความกตัญญู ทำให้ภาพลักษณ์ของมารดาถูกยกย่องขึ้น อีกทั้งพระนางบูเช็กเทียนยกฐานะให้มารดา เช่น ปรับเวลาการไว้ทุกข์ของลูกต่อมารดาให้เท่ากับบิดา ให้เกียรติมารดาเหล่าจื๊อโดยสร้างรูปปั้นที่เคารพและแต่งหนังสือสั่งสอนผู้หญิงและชื่นชมผู้หญิงที่ดีเด่น ทำให้สถานะของมารดาถูกยกขึ้นอย่างเห็นได้ชัดและมีบทบาทสำคัญในการสั่งสอนลูกและดูแลครอบครัวด้วย

ส่วนผู้หญิงอยู่นอกครอบครัว มีสิทธิเข้าร่วมการเมืองโดยเห็นได้ว่าผู้หญิงที่เข้าร่วมการเมืองส่วนใหญ่คือผู้หญิงชนชั้นสูง เนื่องจากผู้หญิงกลุ่มนี้อยู่ใกล้ชิดกับจักรพรรดิและศูนย์กลางอำนาจ อีกทั้งด้วยการเปิดกว้างของสังคม กฎระเบียบของวังไม่เข้มงวดจึงทำให้ผู้หญิงมีโอกาสแทรกแซงการเมืองและส่งผลกระทบต่อผู้หญิงสามัญชนที่มีโอกาสเข้าร่วมการเมืองด้วย นอกจากนี้

ผู้หญิงยังมีสิทธิในการศึกษา ผู้หญิงชนชั้นสูงซึ่งคือผู้หญิงในวังได้รับการศึกษาอย่างดี ไม่เพียงแต่มีความรู้ทางด้านการแต่งวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ยังถนัดขี่ม้า ยิงธนู ผู้หญิงที่เกิดจากครอบครัวร่ำรวยมีสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี ได้รับความรู้จากหลายด้าน อีกทั้งยังจ้างครูชำนอกมาสอนกลุ่มผู้หญิงสามัญชน การศึกษาจากการสอนหนังสือส่วนบุคคลและนักบวช ส่วนหญิงรับใช้ในวังได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาโดยเห็นได้ว่าการศึกษาของผู้หญิงในวังมีระบบมากขึ้น หญิงโสเภณีได้รับการศึกษาจากการฝึกอบรมในวังและขุนนางกับส่วนบุคคลรับผิดชอบให้หญิงโสเภณีเรียนหนังสือและฝึกอบรมความสามารถพิเศษเพื่อรองรับแนวโน้มการพัฒนาความบันเทิงของสังคม ด้วยการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถึงตอนต้น ทำให้การศึกษาของผู้หญิงถูกเผยแพร่อย่างกว้างขวาง ผู้หญิงทุกชนชั้นมีโอกาสดูหนังสือ ถือเป็นหนึ่งในความก้าวหน้าทางสังคม

เนื่องจากการเปิดกว้างและการให้ความสำคัญต่อการศึกษาของสังคมราชวงศ์ถึงตอนต้น ทำให้การแต่งบทกวีนิพนธ์ได้รับความนิยมจนเป็นกระแสทางสังคม ผู้หญิงมีโอกาสดูความสามารถในการแต่งบทกวีนิพนธ์ และมีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตด้วย ผู้หญิงสามารถเข้าบทกวีนิพนธ์แสดงความคิดเห็นและแสดงออกถึงความรักและความคิดถึงต่อผู้ชาย เมื่อผู้หญิงรู้สึกเศร้าโศกเสียใจก็ระบายอารมณ์และปรารถนาความอิสระต่อชีวิต ทำให้ผู้หญิงมีความคิดที่เป็นอิสระและมีนิสัยที่เปิดเผยมุมมองการแต่งบทกวีนิพนธ์สำหรับผู้หญิงจึงได้รับความนิยมอย่างมากในสังคม ดังนั้น การแต่งวรรณกรรมในสังคมราชวงศ์ถึงตอนต้น ไม่เพียงแต่มีเสียงของนักกวีชายดีเด่น ยังมีเสียงของนักกวีหญิงดีเด่นซึ่งไม่แพ้ผู้ชาย

ดังนั้น จากข้อสรุปที่ดังกล่าวเห็นได้ว่าผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถึงตอนต้นไม่ว่าอยู่ในครอบครัวหรือนอกครอบครัวได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่และมีบทบาทสำคัญมากขึ้น ทำให้สถานภาพผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถึงตอนต้นทั้งในครอบครัวและนอกครอบครัวมีฐานะสูงขึ้น

บทที่ 4

การดำเนินชีวิตและฐานะของผู้หญิงในสังคม

เนื่องจากสภาพสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นเปิดกว้างและมีด้วยวัฒนธรรมหลากหลายจึงส่งผลต่อสถานภาพผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสและมีบทบาทในสังคมมากขึ้น ในบทนี้จะมุ่งเน้นศึกษาสถานภาพและบทบาทผู้หญิงในการดำเนินชีวิตในสังคมโดยนำเสนอสามด้านหลักๆ มาศึกษา คือ สถานภาพและบทบาทผู้หญิงด้านความสัมพันธ์ในสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางการเมือง ความสัมพันธ์ทางการสนทนากิจการและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงด้านอาชีพ ได้แก่ หญิงเก็บใบต้นหม่อนกับหญิงทอผ้า หญิงเก็บเมล็ดบัว ผู้หญิงเป็นหมอและเจ้าชู้ร้านค้า สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้หญิงในฐานะผู้บริโภคและผู้อุปถัมภ์ศาสนา

4.1 สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงทางด้านความสัมพันธ์ในสังคม

ในสังคมศักดินาโบราณของจีนที่ถือผู้ชายเป็นหลัก ผู้หญิงเป็นรอง ผู้หญิงตั้งแต่เกิดมาถูกจำกัดแค่อยู่ในบ้านเท่านั้น หน้าที่สำหรับผู้หญิงคือทำงานบ้านต่างๆ ภายในบ้าน หน้าที่สำหรับผู้ชายคือทำมาหากินนอกบ้าน กฎระเบียบของลัทธิขงจื้อนี้กั้นผู้หญิงออกจากสังคม ทำให้พื้นที่ทำกิจกรรมของผู้หญิงอยู่แค่ในบ้านเท่านั้น ผู้หญิงจึงไม่มีเพื่อนภายนอก สังคมของผู้หญิงคือสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น โอกาสที่ผู้หญิงจะออกไปข้างนอกเพื่อเปิดหูเปิดตามีความเป็นไปได้น้อยมาก กระทั่งถึงสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น การเปิดกว้างของสังคมและวัฒนธรรมหลากหลายทำให้ผู้หญิงมีโอกาสออกไปข้างนอกเพื่อเปิดหูเปิดตาอย่างอิสระมากขึ้น และมีโอกาสได้รู้จักผู้คนมากขึ้น ดังนั้นในหัวข้อนี้ผู้วิจัยเน้นศึกษาสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงทางด้านความสัมพันธ์ในสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางการเมือง การสนทนากิจการหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม

4.1.1. สถานภาพและบทบาททางด้านความสัมพันธ์ในสังคมของกลุ่มผู้หญิงชนชั้นสูง

ในสังคมศักดินาโบราณของจีน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างราชการเป็นสิทธิเฉพาะผู้ชายเท่านั้น เขตพื้นที่ทำกิจกรรมของผู้หญิงถูกจำกัดแค่อยู่ที่บ้าน แม้กระทั่งมีแขกผู้ชายมาเยี่ยม ผู้หญิงต้องหลีกเลี่ยงและเก็บตัวอยู่ในห้อง ทำให้ผู้หญิงไม่ค่อยมีโอกาสสร้างความสัมพันธ์

กับผู้อื่นมากนัก แม้วก่อนสมัยราชวงศ์ถัง ในเทศกาลสำคัญหรือวันสำคัญ เช่น เทศกาลปีใหม่ วันฉลองพระราชสมภพของจักรพรรดิ เป็นต้น จักรพรรดิจะเชิญชนครอบครัวขุนนางมาเข้าร่วมกิจกรรมและฉลองงานด้วยกัน ในสถานการณ์แบบนี้ ผู้หญิงในฐานะเป็นองค์หญิง นางสนมและผู้หญิงที่เป็นภรรยาของขุนนางซึ่งเป็นผู้หญิงที่ได้รับเกียรติถึงจะมีโอกาสออกมาได้เจอบุคคลภายนอก แต่โอกาสแบบนี้มีน้อยและไม่ได้เป็นประจำ¹

การเปิดกว้างในสังคมและวัฒนธรรมหลากหลายในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ทำให้กฎระเบียบในวังไม่เข้มงวด การใช้ชีวิตของผู้หญิงในสังคมมีความอิสระมากขึ้นโดยเฉพาะการสร้างความสัมพันธ์ในการเมือง ไม่ว่าหญิงรับใช้หรือหญิงที่รับตำแหน่งในวังแม้กระทั่งนางสนมได้พบเจอพระราชโอรสและเหล่าขุนนางแล้วไม่ต้องหลีกเลี่ยงและสามารถทำความรู้จักกันได้ เช่น เมื่อพระนางบูเช็กเทียนยังเป็นนางสนมของจักรพรรดิถังไท่จงได้พบเจอพระราชโอรสของจักรพรรดิถังไท่จงนามหลี่จื้อ (Li Zhi) ซึ่งต่อมาก็คือจักรพรรดิถังเกาจง พระนางไม่ได้หลีกเลี่ยงจึงทำให้มีโอกาสได้รู้จักกับหลี่จื้อ ทั้งพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับหลี่จื้อจนเกิดเป็นความรักกัน ต่อมาด้วยอิทธิพลทางการเมืองของหลี่จื้อ ช่วยให้นางรอดพ้นจากที่ต้องบวชเป็นแม่ชีที่วัดก้านเยื่อซึ่งตามประเพณีว่าเมื่อจักรพรรดิทรงสวรรคต นางสนมทั้งหมดของพระองค์ต้องบวชเป็นแม่ชีตลอดชีวิต หลังจากนั้นนางจึงมีโอกาสใช้ชีวิตในวังต่อ ต่อมาพระนางได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับขุนนางนามสวีจิงจง (Xu Jingzong) ขุนนางนามซุยอี่เสวียน (Cui Yixuan) และขุนนางนามหยวนกงชู (Yuan Gongshu) ทำให้พระนางได้รับความสนับสนุนจากขุนนางเหล่านี้นจนได้ขึ้นเป็นฮ่องเต้หญิงอย่างราบรื่น²

เนื่องจากก่อนสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น พิธีการถวายของหาอย่างเป็นการยังไม่ได้เกิดขึ้น ทำให้ผู้หญิงชนชั้นสูงมีโอกาสน้อยออกมาพบปะเหล่าขุนนางและคนอื่นอย่างเป็นทางการ จนถึง ค.ศ.655 เมื่อพระนางบูเช็กเทียนขึ้นเป็นฮ่องเต้ได้ไม่นาน พระนางเริ่มเรียกร้องให้ขุนนางทั้งหลายกับหัวหน้าชาวเผ่าต่างๆ มาเข้าเฝ้าที่ประตูซู่อี่เหมิน (Suyi Men) อีกทั้งเรียกร้องให้ผู้หญิงที่ได้รับเกียรติยศซึ่งหมายถึงองค์หญิง นางสนมและภรรยาขุนนางระดับสูงทั้งหลายมาเข้าเฝ้าเช่นกัน การกระทำนี้แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงได้รับเกียรติยศมีสิทธิเท่าเทียมกับขุนนางมาเข้าเฝ้าของหาพร้อมกันได้ และทำให้ผู้หญิงที่ได้รับเกียรติยศได้มีโอกาสพบปะกันและทำความรู้จักกัน อีกทั้งผู้หญิงที่ได้รับเกียรติยศยังมีโอกาสได้รู้จักเหล่าขุนนางซึ่งเป็นโอกาสที่สร้างความสัมพันธ์ใน

¹Duan Tali. (2000). *Research on Status of Women in Tang China*. p. 87

²Xie Shengming; & Huang, Liping. editors. (2004a). *The Old Book of Tang China (Volume1)*. pp. 239-245

การเมืองและขยายอิทธิพลทางการเมืองของตัวเองได้ ต่อมาพระนางบูเช็กเทียนยังได้กำหนดพิธีขึ้นมาใหม่ว่าในเทศกาลสำคัญ เช่น เทศกาลเข้า

ร่วมฤดูหนาวกับเทศกาลปีใหม่ ขุนนางกับผู้หญิงที่ได้รับเกียรติยศทั้งหมดต้องมาถวายซองเฮา¹

จากเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าพระนางบูเช็กเทียนเป็นผู้ที่เปิดโอกาสที่ทำให้ผู้หญิงที่ได้รับเกียรติยศมีโอกาสทำความรู้จักและสร้างความสัมพันธ์ในการเมืองกับเหล่าขุนนางอย่างเป็นทางการ ทำให้องค์หญิงมีโอกาสได้รู้จักขุนนางและร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองมากขึ้น เช่น องค์หญิงไท่ผิงได้ร่วมมือกับขุนนางจางเจี้ยนจื่อ (Zhang Jianzhi) ทำรัฐประหารเพื่อต่อต้านอำนาจของพระนางบูเช็กเทียนจนเป็นผลสำเร็จ² นอกจากนี้ ช่างกวนหว่านเออร์มีความสัมพันธ์ที่ดีกับขุนนางอู่อานชื่อซึ่งเป็นหลานของพระนางบูเช็กเทียน ต่อมาแนะนำขุนนางอู่อานชื่อให้รู้จักกับซองเฮาเหว่ยเพื่อขยายอิทธิพลของตัวเอง³ อีกทั้งใน ค.ศ. 744 นางสนมหยางกู่เฟยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับขุนนางอานลุ่ชาน (An Lushan) ขุนนางอานลุ่ชานอยากเป็นลูกเลี้ยงของนางสนมหยางกู่เฟยและในเวลาที่เขาชิงขุนนางอานลุ่ชานต้องไปไถ่นางสนมหยางกู่เฟยซึ่งเป็นแม่เลี้ยงของตัวเองก่อนแล้วค่อยไปไถ่จักรพรรดิถังเสวียนจง พระองค์ทรงรู้สึกแปลกจึงถามเหตุผล อานลุ่ชานตอบว่า ตนเป็นชาวเผ่าทางภาคเหนือของจีน ตามประเพณีของชาวเผ่าว่าฐานะของมารดาสูงกว่าฐานะของบิดา พระองค์ฟังแล้วรู้สึกดีใจมากและแนะนำญาติพี่น้องของนางสนมหยางกู่เฟยให้ขุนนางอานลุ่ชานรู้จัก ทำให้ขุนนางอานลุ่ชานเป็นที่ขึ้นชอบของพระองค์เป็นอย่างมาก⁴ จากเรื่องดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นทำให้กฎระเบียบในวังไม่เข้มงวด ผู้หญิงในวังพบเจอขุนนางไม่ต้องหลีกเลี่ยง สามารถทำความรู้จักและสร้างความสัมพันธ์เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองได้ พระนางบูเช็กเทียนได้สร้างพิธีการถวายซองเฮาในวังเป็นประจำและในเทศกาลสำคัญทำให้ผู้หญิงที่ได้รับเกียรติยศได้ทำความรู้จักและสร้างความสัมพันธ์กับเหล่าขุนนางอย่างเป็นทางการ ทำให้องค์หญิงมีโอกาสได้รู้จักขุนนางและร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองด้วย

¹Chen Ruoshui. (2009). *Shadowed Landscapes Women's Culture and Family Life in Tang China*.pp. 167-183.

²Xie Shengming; & Huang, Liping. editors. (2004d). *The New Book of Tang China (Volume 2)*. p. 8.

³Xie Shengming; & Huang, Liping. editors. (2004c). *The New Book of Tang China (Volume 1)*. p. 608.

⁴Ibid. p. 610.

ส่วนนอกวังภรรยาขุนนางมีสิทธิจัดงานเลี้ยงเพื่อเชิญชวนภรรยาขุนนางคนอื่นมาเข้าร่วมงานเลี้ยงด้วย เช่น สมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง ภรรยาของขุนนางถังจาว (Tang Zhao) เป็นเจ้าภาพที่จัดงานเลี้ยงเชิญชวนภรรยาขุนนางคนอื่นมาเข้าร่วมกัน วันถัดไป ภรรยาขุนนางคนอื่นก็เป็นเจ้าภาพเลี้ยงกลับภรรยาของขุนนางถังจาว นอกจากนี้ ภรรยาของขุนนางนามจางฉิวเจียนฉง (Zhangqiu Jianqiong) เคยจัดงานเลี้ยงที่เมืองเฉิงตูเพื่อต้อนรับภรรยาขุนนางคนอื่น¹ ภรรยาได้จัดงานเลี้ยงที่เชิญชวนซึ่งกันและกัน ทำให้ครอบครัวขุนนางมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ภรรยาเป็นผู้ช่วยที่ดีของสามีเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางการเมืองที่มั่นคงและเพื่อช่วยสามีได้ดำเนินงานราชการอย่างราบรื่น อีกทั้งเมื่อบ้านขุนนางมีแขกผู้ชายมาเยี่ยม เมียหลวงกับเมียน้อยและหญิงรับใช้ไม่ต้องหลบเลี่ยง สามารถต้อนรับแขกได้² ฉะนั้น ภรรยาขุนนางมักจะทำความรู้จักซึ่งกันและกัน หญิงชนชั้นสูงหรือภรรยาขุนนางมีโอกาสออกพบปะแขก (เรียกว่าออกสังคม) ทำให้มีโอกาสพูดคุยทำความรู้จักกับผู้หญิงคนอื่น ซึ่งกิจกรรมทางสังคมนี้นอกจากทำให้ผู้หญิงสมัยต้นราชวงศ์ถังมีชีวิตที่อิสระมากกว่าสมัยอื่นแล้ว การทำความรู้จักกับผู้คนภายนอกยังอาจจะเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีบทบาทในการช่วยเหลือการงานของสามีด้วย

นอกจากนี้ ภร่ายังสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับแขกที่มาเยี่ยมบ้านโดยภรรยาจะแต่งบทกวีนิพนธ์ให้เป็นของขวัญที่ระลึกแก่แขกแทนสามีได้ เช่น ภรรยาของขุนนางนามเม้งชางชี (Meng Changqi) มีความเชี่ยวชาญในการแต่งบทกวีนิพนธ์จึงแต่งบทกวีนิพนธ์เป็นของขวัญที่ระลึกให้แก่แขกแทนสามี บทกวีนิพนธ์ชื่อว่า ต้าย ฟู่ เจิ้ง เหวิน ไป ล่า จู๋ ซีอ (Dai Fu Zeng Ren Bai La Zhu Shi) ซึ่งหมายถึงฝากเทียนสีขาวให้แก่แขกแทนสามี อีกทั้งผู้หญิงคนหนึ่งยังแต่งบทกวีนิพนธ์แทนสามีเพื่อกล่าวเรื่องขอบคุณเพื่อนชื่อว่า เซี่ย เหวิน ซ่ง จิว (Xie Ren Song Jiu)³ ซึ่งเป็นกลอนที่ขอบคุณเพื่อนที่เอาเหล้ามาฝาก จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างภรรยากับแขกมีความสนิทสนมกันมากขึ้น ดังนั้น ผู้หญิงชนชั้นสูงมีความอิสระในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้

จากเรื่องดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงชนชั้นสูงไม่ว่าในฐานะเป็นนางสนม องค์หญิงหรือภรรยาขุนนาง จะมีสิทธิสร้างความสัมพันธ์ในสังคมอย่างเปิดเผยมากขึ้น มีสิทธิในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นนอกเหนือจากคนในครอบครัว เมื่อมีขุนนางหรือแขกมาที่บ้าน ผู้หญิงมีสิทธิออกมาพบปะพูดคุยได้ นอกจากนี้ ผู้หญิงยังมีโอกาสเข้าร่วมงานสังคมต่างๆ และมีโอกาสพูดคุยทำความรู้จักกับผู้คนมากมายหลายตา สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงทำ

¹Duan Tali. (2000). *op. cit.* pp. 86-87.

²Gao Shiyu. (1988). *The Women of Tang China.* p. 136.

³Duan Tali. (2000). *op. cit.* pp. 86-88.

ให้สังคมของผู้หญิงกว้างขวางมากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากสมัยที่ถือลัทธิขงจื้อเป็นหลักที่จำกัดผู้หญิงให้อยู่แต่ในบ้านเท่านั้น ความมีอิสระในสังคมเปิดโอกาสให้ผู้หญิงชนชั้นสูงได้มีบทบาทมากขึ้นไม่ว่าการเมืองเพื่อขยายอิทธิพลของตัวเองและเพื่อช่วยสามีได้ดำเนินงานราชการอย่างราบรื่น ฉะนั้น สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงชนชั้นสูงด้านความสัมพันธ์ในสังคมมีสิทธิเสรีภาพสูงชันกว่าสมัยอื่น

4.1.2 สถานภาพและบทบาททางด้านความสัมพันธ์ในสังคมของกลุ่มผู้หญิงสามัญชน

ในสังคมศักดินาโบราณของจีนที่ถือผู้ชายเป็นหลัก ผู้หญิงเป็นรอง ทำให้ผู้หญิงสามัญชนไม่ค่อยมีโอกาสรู้จักบุคคลภายนอก แต่ด้วยการเปิดกว้างของสังคมและมีวัฒนธรรมหลากหลาย การใช้ชีวิตของผู้หญิงสามัญชนมีความอิสระมากขึ้น โดยเฉพาะการใช้ชีวิตของหญิงโสเภณีกับหญิงนับถือลัทธิเต๋ามีโอกาสรู้จักบุคคลภายนอกบ่อยครั้งและมีความอิสระในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลหลากหลาย

ด้วยความเจริญรุ่งเรืองทางเส้นทางสายไหมและการค้าทางทะเลในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ทำให้การคมนาคมมีความสะดวกสบาย เมืองต่างๆ มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว เช่น เมืองฉางอาน เมืองลั่วหยางและเมืองหยางโจว เป็นต้น ความเจริญรุ่งเรืองของเมืองเหล่านี้ดึงดูดผู้มีฐานะและชาวต่างชาติเข้ามาค้าขายและท่องเที่ยว ทำให้การค้าขายต่างๆ เกิดขึ้นจำนวนมาก อีกทั้งเนื่องจากการพัฒนาของการสอบเข้ารับราชการเคอจิวยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดปัญญาชนเข้ามาพักอาศัยที่เมือง โดยเฉพาะเมืองฉางอานซึ่งเป็นเมืองหลวงของราชวงศ์ถังตอนต้น เพื่อรองรับความชอบความใคร่ของผู้ชายจำนวนมากที่เข้าสู่เมือง จึงทำให้จำนวนหญิงโสเภณีในเมืองต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น เซียจี้ (Xiaji) ซึ่งหมายถึงปัญญาชนเที่ยวหญิงโสเภณีได้รับความนิยมอย่างมากในเมือง เพื่อรองรับรสนิยมทางสังคมซึ่งคือความนิยมการแต่งบทกวีนิพนธ์ โดยเฉพาะกลุ่มปัญญาชนนิยมการแต่งบทกวีนิพนธ์ ทำให้หญิงโสเภณีในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นไม่เพียงแต่ให้บริการการบันเทิง เช่น การร้องเพลงและการเล่นเครื่องดนตรี ยังให้บริการการบันเทิง คือ การแต่งบทกวีนิพนธ์อีก ทำให้หญิงโสเภณีได้มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับปัญญาชน

เนื่องจากปัญญาชนเที่ยวหญิงโสเภณีได้รับความนิยม ปัญญาชนนิยมแต่งบทกวีนิพนธ์ที่เกี่ยวกับหญิงโสเภณี เช่น บทกวีนิพนธ์ชื่อว่า ฉาง อาน กู๋ อี้ (Chang'an Guyi) ของนักกวีนามหลู จ้าวหลิง (Lu Zhaolin) ได้กล่าวถึงศูนย์การให้บริการโสเภณีที่เมืองฉางอานชื่อว่าเปย์หลี่ (Beili) หรือผิงคังหลี่ (Pingkangli) มีความเจริญรุ่งเรืองและคึกคักมาก มีหญิงโสเภณีที่หน้าตางดงามโดย

ให้บริการการแสดงการเต้นรำด้วยกิริยาท่าทางงดงามละมุนละไมและร้องเพลงด้วยเสียงไพเราะ¹ บทกวีนิพนธ์ชื่อว่า *ดู๋ย จีว่* (Dui jiu) ของนักกวีนามหลี่ไป่ (Li Bai) ได้กล่าวถึงการอยู่กับหญิงโสเภณีมีความสุขมาก หญิงโสเภณีที่หน้าตาสวยงามมีอายุสิบห้าปี เสียงร้องเพลงไพเราะมาก ตื่นเช้าออกไปฟังเพลงของหญิงโสเภณีไปรู้สึกมีความสุขมาก² จากบทกวีนิพนธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าปัญญาชนที่เยวหญิงโสเภณีได้รับความนิยมอย่างมาก การให้บริการโสเภณีทางบันเทิงทำให้ปัญญาชนได้ผ่อนคลาย พักกายพักใจ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้หญิงโสเภณีได้สร้างความสัมพันธ์กับเหล่าปัญญาชนได้อย่างเสรี เนื่องจากบรรยากาศการแต่งบทกวีนิพนธ์ที่มีในทุกสังคม ไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงได้รับอิทธิพลจากกระแสนี้ หญิงโสเภณีจึงได้รับการศึกษาอย่างดีมีความสามารถทางด้านการแต่งบทกวีนิพนธ์เช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ หญิงโสเภณีที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการแต่งบทกวีนิพนธ์จึงได้รับความรักความชอบจากปัญญาชนทั่วไป ปัญญาชนชื่นชมหญิงโสเภณีที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการแต่งบทกวีนิพนธ์ หญิงโสเภณีก็หลงรักปัญญาชน เมื่อเหล่าปัญญาชนเกิดความล้มเหลวและเจอบุคคลที่ขัดขวางในชีวิตซึ่งสอดคล้องกับชีวิตที่ถูกกดขี่ของหญิงโสเภณีจึงเกิดความเห็นอกเห็นใจต่อชีวิตของหญิงโสเภณี ดังนั้น หญิงโสเภณีกับปัญญาชนสามารถเข้าใจความคิดซึ่งกันและกัน หญิงโสเภณีเป็นเพื่อนที่ดีสามารถปลอบใจและเป็นที่พักทางใจให้กับเหล่าปัญญาชน เช่น บทกวีนิพนธ์ของนักกวีหลี่ไป่ชื่อว่า *ไป่ จู่ ซื่อ ซาน ไส่ว* (Bai zhu Ci San Shou) กลอนนี้ทั้งหมดมีสามบท บทที่สองได้กล่าวถึงหญิงโสเภณีที่สวยงาม การเต้นรำด้วยท่าทางอย่างอ่อนช้อยและร้องเพลงที่ไพเราะ ผู้เขียนสามารถเข้าใจเหตุผลที่หญิงโสเภณีร้องเพลงไพเราะคือเพื่ออยากให้จักรพรรดิรักตัวเอง และปรารถนาว่าตนเองกับจักรพรรดิเหมือนนกคู่กันที่บินบนท้องฟ้าอย่างอิสระ เรื่องนี้สอดคล้องกับชีวิตของนักกวีหลี่ไป่ที่ประสบความล้มเหลวทางการเมืองเพื่ออยากได้ตำแหน่งราชการจากจักรพรรดิถึงสี่ครั้ง บทที่สามได้กล่าวถึงหญิงโสเภณีที่หน้าตางดงาม ร้องเพลงด้วยเสียงไพเราะ การเต้นรำด้วยท่าทางอย่างอ่อนช้อย ผู้ชายที่ฟังเพลงเกิดความหลงรักจนลืมเวลาและลืมเรื่องต่างๆ ในอดีต หญิงโสเภณีปรารถนาว่าผู้ชายสามารถค้างคืนที่นี่เพื่อตอบสนองความรักที่เก็บอยู่ในใจต่อผู้ชาย³ จากกลอนนี้แสดงให้เห็นว่าในระหว่างหญิงโสเภณีกับปัญญาชน หญิงโสเภณีเป็นที่พักทางใจของนักกวี อีกทั้งหญิงโสเภณียังปรารถนาปัญญาชนสามารถตอบสนองความรักที่เก็บอยู่ในใจของตัวเองได้เช่นกัน

¹Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China. (Volume5)*. p. 863.

²Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China. (Volume10)*. p. 1002.

³Ibid. p. 1013.

เนื่องจากหญิงโสเภณีอยู่ในฐานะต่ำ ส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสแต่งงาน แต่ในสังคมสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น หญิงโสเภณีส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาอย่างดีและมีความเชี่ยวชาญทางด้านการแต่งบทกวีนิพนธ์ซึ่งสอดคล้องกับความชอบของปัญญาชน ทำให้หญิงโสเภณีมีโอกาสสร้างความสัมพันธ์กับปัญญาชนได้อย่างอิสระ หญิงโสเภณีส่วนใหญ่ปรารถนาความรักที่แท้จริงเพื่อเปลี่ยนโชคชะตาของตัวเอง ดังนั้น เมื่อปัญญาชนเกิดความล้มเหลวในชีวิต หญิงโสเภณีจึงเป็นผู้ที่ปลอบใจและให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่แก่ปัญญาชน ในนวนิยายราชวงศ์ถังได้บันทึกเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับความรักที่เกิดขึ้นระหว่างปัญญาชนกับหญิงโสเภณีไว้ว่า ในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง (ค.ศ. 742-756) หญิงโสเภณีนามหลี่ว่า (Li Wa) หลงรักผู้ชายนามเจิ้งเซิง (Zheng Sheng) ซึ่งเป็นผู้ที่เข้าร่วมสอบข้าราชการเคอจวี เจิ้งเซิงก็หลงรักหลี่ว่าเช่นกัน ต่อมาทรัพย์สินเงินทองของเจิ้งเซิงที่ใช้ในช่วงเวลาการเตรียมสอบหมดสิ้นแล้ว เจิ้งเซิงจึงถูกผู้หญิงที่ควบคุมโสเภณีไล่ออกจากร้าน ทำให้เจิ้งเซิงต้องร้องเพลงไว้อาลัยให้ผู้เสียชีวิตเพื่อหาเลี้ยงชีพ หลังจากบิดาทราบเรื่องนี้แล้วจึงโกรธมากและตัดสินใจตัดความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกไป ทำให้เจิ้งเซิงกลายเป็นคนขอทานข้างถนน หลังจากหลี่ว่าทราบเรื่องนี้ หลี่ว่าเอาเงินที่ตัวเองเก็บไว้มาไถ่ตัวเองให้เป็นอิสระเพื่อที่จะออกมาดูแลเจิ้งเซิง และยกเงินที่เหลือให้แก่เจิ้งเซิงเพื่อใช้ในการเตรียมสอบข้าราชการเคอจวี ในที่สุดเจิ้งเซิงสอบผ่านและได้รับตำแหน่งราชการ ต่อมาหลี่ว่าก็ได้แต่งงานกับเจิ้งเซิงและเป็นผู้หญิงที่ได้รับเกียรติยศขึ้นมา จากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกของเจิ้งเซิงก็ได้คืนดีกัน¹ จากเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า ด้วยการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น หญิงโสเภณีสามารถได้รับโอกาสที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับปัญญาชนเพื่อเปลี่ยนโชคชะตาของตัวเอง

นอกจากนี้ ในความสัมพันธ์ระหว่างหญิงโสเภณีกับเหล่าปัญญาชน ถ้าหญิงโสเภณีกับเหล่าปัญญาชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ปัญญาชนจะแต่งบทกวีนิพนธ์เป็นของขวัญให้แก่หญิงโสเภณี ซึ่งจะทำให้หญิงโสเภณีเพิ่มชื่อเสียงในสังคมและได้เพิ่มจำนวนลูกค้ามาใช้บริการกับตัวเอง หญิงโสเภณีก็จะเป็นผู้ที่เผยแพร่บทกวีนิพนธ์ให้แก่นักกวีโดยร้องบทกวีนิพนธ์ที่นักกวีแต่งให้เป็นเนื้อเพลง บทกวีนิพนธ์จึงถูกแพร่หลายให้ทุกคนทราบ นักกวีก็จะมีชื่อเสียงในสังคมเช่นกัน เช่น นวนิยายราชวงศ์ถังบันทึกเรื่องหนึ่งว่า ในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง มีนักกวีสามคนคือหวางชางหลิง (Wang Changling) กาวซือ (Gao Shi) หวางจื่อฮวน (Wang Zhihuan) นั่งฟังหญิงโสเภณีร้องเพลง นักกวีสามคนนี้ตกลงแข่งขันเดาเนื้อเพลงที่โสเภณีร้องคือบทกวีนิพนธ์ของใคร ในบทกวีนิพนธ์ของนักกวีสามคนนี้ บทกวีนิพนธ์ใครถูกร้องจำนวนครั้งมากที่สุด คนนั้นก็เป็นผู้ชนะ² ในเรื่อง

¹Wang Pijiang. editor. (2016). The Novels of Tang China. pp. 56-60.

²Xie Sullian. (2010). Urban Culture and Poets' Mentality in Tang China. pp. 274-279.

นี้แสดงให้เห็นว่าในความสัมพันธ์ระหว่างหญิงโสเภณีกับปัญญาชนมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น เนื่องจากทั้งสองฝ่ายสามารถได้ผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ทำให้ทั้งสองฝ่ายพึ่งพาอาศัยกัน นี่คือสาเหตุสำคัญที่หญิงโสเภณีสามารถสร้างความสัมพันธ์กับปัญญาชนได้โดยตลอด

ผู้หญิงสามัญชนอีกกลุ่มหนึ่งคือหญิงนักบวชซึ่งเป็นหญิงนับถือลัทธิเต๋า หญิงนักบวชก็มีความอิสระในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลหลากหลาย การใช้ชีวิตของหญิงนักบวชถือลัทธิเต๋ามีความอิสระมากกว่าผู้หญิงอื่นๆ เนื่องจากหญิงนักบวชไม่ปรารถนาเรื่องการแต่งงาน จึงไม่มีภาระหน้าที่ทางด้านการดูแลครอบครัว อีกทั้งการใช้ชีวิตในวัดลัทธิเต๋า ทำให้ผู้หญิงกลุ่มนี้มีเวลาอย่างอิสระที่ออกไปเที่ยวธรรมชาติเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและบำเพ็ญตนให้มีอายุยืนนาน การใช้ชีวิตอย่างอิสระของหญิงนักบวชถือลัทธิเต๋าได้เปิดโอกาสให้ตัวเองสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น องค์หญิงหลายคนเพื่อออกไปจากวังและรับการใช้ชีวิตอย่างอิสระ จึงบวชเป็นหญิงลัทธิเต๋าซึ่งจากผู้หญิงชนชั้นสูงกลายเป็นหญิงสามัญชน เช่น องค์หญิงยวี่เจิน (Princess Yuzhen) กับองค์หญิงจินเซียน (Princess Jinxian) ซึ่งเป็นน้องสาวของจักรพรรดิถังเสวียนจง หลังจากองค์หญิงบวชเป็นหญิงลัทธิเต๋าแล้ว การใช้ชีวิตขององค์หญิงเหล่านี้มีความอิสระมากขึ้นโดยจะมีความอิสระในการเข้าและออกจากวังทำให้องค์หญิงเหล่านี้ได้มีโอกาสออกไปเที่ยวข้างนอกเพื่อเปิดหูเปิดตา อีกทั้งยังมีโอกาสรู้จักบุคคลหลากหลายและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับปัญญาชน

องค์หญิงยวี่เจินมีความสัมพันธ์ที่ดีกับปัญญาชนสองคนซึ่งคือนักกวีที่มีชื่อเสียงนาม หวางเหว่ย (Wang Wei) กับหลี่ไป๋ ในนวนิยายของราชวงศ์ถังบันทึกว่า เมื่อหวางเหว่ยยังเป็นหนุ่มมีความเชี่ยวชาญทางด้านการแต่งบทกวีนิพนธ์และการเล่นเครื่องดนตรี ครั้งหนึ่ง หวางเหว่ยได้มีโอกาสที่แสดงการเล่นเครื่องดนตรีต่อหน้าองค์ชายฉีหวางซึ่งเป็นน้องชายของจักรพรรดิถังเสวียนจงนามหลี่ฟาน (Li Fan) กับองค์หญิงยวี่เจิน ครั้นพอองค์หญิงยวี่เจินได้ฟังหวางเหว่ยเล่นเครื่องดนตรีเสร็จ ก็เกิดความประทับใจมากต่อเพลงของหวางเหว่ยจึงขอเนื้อเพลงมาอ่าน อ่านแล้วชื่นชมเป็นเนื้อเพลงที่เขียนได้ยอดเยี่ยมมาก องค์หญิงยวี่เจินไม่ยากพลาดคนที่มีความสามารถจึงแนะนำหวางเหว่ยไปสอบเข้ารับราชการเคอจี้ สุดท้ายหวางเหว่ยสอบผ่านและได้รับตำแหน่งราชการ หลังจากหวางเหว่ยได้รับตำแหน่งราชการแล้วยังรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับองค์หญิงยวี่เจินมาโดยตลอด ในบทกวีนิพนธ์ของหวางเหว่ยชื่อว่า เฟิง เหอ เซิง จื่อ ชิง ยวี่ เจิน กง จู ซาน จวง อิน ถี สือ ปี้ สือ ยูน จื่อ จั่ว อี้ จื่อ (Feng He Sheng Zhi Xing Yu Zhen Gong Zhu Shan Zhuang Yin Ti Shi Bi Shi Yun Zhi Zuo Ying Zhi) ซึ่งหมายความว่ามีความรักอย่างยิ่งที่ได้มาพระตำหนักที่อยู่บนภูเขาขององค์หญิงยวี่เจินและได้แต่งบทกวีนิพนธ์บนหน้าผา ในกลอนนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงความสวยงามของธรรมชาติในบนภูเขา ธรรมชาติที่สวยงามและบรรยากาศที่เงียบสงบเหมือนกับ

ดินแดนของนางฟ้าเทวดา องค์หญิงสามารถบำเพ็ญตนจนมีอายุยืนนาน¹ จากเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าองค์หญิงยวีเจินกับหวางเหว่ยมีมิตรภาพที่ดีต่อกัน การใช้ชีวิตของหญิงนับถือลัทธิเต๋าที่มีความอิสระมากขึ้นและสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับปัญญาชน

องค์หญิงยวีเจินยังมีความสัมพันธ์ที่ดีกับนักกวีที่มีชื่อเสียงนามหลี่ไป เนื่องจากหลี่ไปเป็นผู้ที่นิยมลัทธิเต๋าก็มีโอกาสได้รู้จักองค์หญิงยวีเจิน องค์หญิงยวีเจินเห็นหลี่ไปมีความเชี่ยวชาญทางด้านการแต่งบทกวีนิพนธ์จึงแนะนำหลี่ไปให้เข้าสถาบันฮั่นหลินซึ่งได้มีโอกาสรู้จักจักรพรรดิ ก่อนหลี่ไปเข้าสถาบันฮั่นหลิน เขาเคยแต่งบทกวีนิพนธ์ชื่อว่า *ยวี เจิน เซียน เหวิน ฉือ* (Yu Zhen Xian Ren Ci) บทกวีนิพนธ์นี้เป็นของขวัญที่มอบให้ยวีเจินเพื่อปรารภนาได้รับความช่วยเหลือเพื่อรับตำแหน่งราชการจากยวีเจิน ในกลอนนี้ได้กล่าวถึงนางฟ้ายวีเจินมีวิชาอาคมที่สุดยอดเยี่ยมขึ้นบนท้องฟ้าด้วยความเร็วสูงเหมือนฟ้าผ่า² อีกทั้งหลี่ไปยังแต่งบทกวีนิพนธ์ชื่อว่า *ยวี เจิน กง จู เปี้ย ก่วน ชู ยฺหวี่ เจิ้ง เว่ย เว่ย จาง ชิน* (Yu Zhen Gong Zhu Bie Guan Ku Yu Zeng Wei Wei Zhang Qing) ซึ่งหมายความว่าในวันฝนตกเที่ยวพระตำหนักยวีเจินและแต่งบทกวีนิพนธ์ให้ขุนนางจางจี้ กลอนบทนี้แสดงให้เห็นว่าองค์หญิงยวีเจินไม่เพียงแต่ชวนหลี่ไปเที่ยวพระตำหนักของตัวเอง ยังชวนขุนนางจางจี้มาเที่ยวด้วยเพื่ออยากให้หลี่ไปทำความรู้จักกับจางจี้และได้รับความช่วยเหลือทางด้านการเมืองจากขุนนางจางจี้³ จากเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าหญิงนับถือลัทธิเต๋ามีความอิสระในการสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่นและมีโอกาสได้รู้จักเพื่อนจำนวนมากและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

หญิงนับถือลัทธิเต๋ามีไม่เพียงแต่มีโอกาสที่สร้างความเป็นมิตรกับปัญญาชน ยังมีโอกาสไฝ่ฝันความรักที่แท้จริงด้วย เช่น บทกวีนิพนธ์ของนักกวีนามลว่ปิงหวาง (Luo Binwang) ชื่อว่า *ด้าย นุหวิ่ ด้าว ชือ หวาง หลิง เฟย์ เจิ้ง ด้าว ชือ หลี่ หรง* (Dai Nu Dao Shi Wang Ling Fei Zeng Dao Shi Li Rong) หมายความว่า การแต่งกลอนให้หลี่หรงแทนหญิงนับถือลัทธิเต๋านามหวางหลิงเฟย์ กลอนนี้ได้กล่าวถึงความคิดถึงของหญิงนับถือลัทธิเต๋านามหวางหลิงเฟย์ต่อแฟนนามหลี่หรงจนต้องอดทนต่อความเหงาโดยตลอด⁴ แสดงให้เห็นว่าหญิงนับถือลัทธิเต๋ามิใช่เป็นผู้ที่บำเพ็ญตนแต่ยังมีความอิสระในการไฝ่ฝันความรักที่แท้จริงโดยใช้การสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก หญิงนับถือลัทธิเต๋านามหลี่เย (Li Ye) หรือหลี่จี้หลาน (Li Jilan) เป็นนักกวีหญิงที่

¹Xu Youfu. (2005). *Women's Life and Poetry in Tang China*. pp. 68-70.

²Zhong Hua Books, editors. (1980). *op. cit.* (Volume10). p. 1023.

³Ibid. p. 1025.

⁴Xu Youfu. (2005). *op. cit.* p. 222.

ดีเด่น และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเหล่าปัญญาชน เช่น ผู้แต่งหนังสือการดื่มชานามลูยู่หวิ (Lu Yu) เมื่อหลี่เยปวยหนัก ลูยู่หวิก็ไปเยี่ยมเยียนหลี่เยและให้ความดูแลอย่างอบอุ่น หลี่เยก็แต่งบทกวีนิพนธ์ชื่อว่า ฮู่ ช่าง ว่อ บิง สี ลู่ หง เจี้ยน จื่อ (Hu Shang Wo Bing Xi Lu Hongjian Zhi) หมายความว่ายินดีที่ลูยู่หวิมาเยี่ยมเยียนที่ริมทะเลสาบในช่วงเวลาปวยหนัก ซึ่งเป็นกลอนที่กล่าวถึงคำขอบคุณต่อลูยู่หวิที่ได้มาดูแลตัวเอง¹ แสดงให้เห็นถึงมิตรภาพระหว่างลูยู่หวิกับหลี่เย ต่อมาลูยู่หวิได้แนะนำเพื่อนนามเจียวหฺร้น (Jiao Ran) ซึ่งทั้งเป็นนักกวีและพระภิกษุให้หลี่เยทำความรู้จัก ครั้นพอหลี่เยเจอเจียวหฺร้น หลี่เยก็เกิดหลงรักเจียวหฺร้น แม้ว่าเจียวหฺร้นเป็นพระภิกษุ แต่หลี่เยยังกล้าแสดงความรักต่อเจียวหฺร้น ต่อมาเจียวหฺร้นได้แต่งบทกวีนิพนธ์ชื่อว่า ต้า หลี่ จี้ หลาน (Da Li Jilan) หมายความว่าตอบกลับต่อหลี่จี้หลาน ในกลอนนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงตัวเองบวชเป็นพระภิกษุจนปล่อยวางทุกอย่าง ไม่ควรเกิดความรักต่อผู้หญิง² หลังจากหลี่เยอ่านคำตอบของเจียวหฺร้นแล้วรู้สึกเคารพเลื่อมใสต่อจิตใจจริงของเจียวหฺร้น แม้ว่าเป็นคู่กันไม่ได้แต่ยังสามารถเป็นเพื่อนที่ดีต่อกันได้ นอกจากเพื่อนสองคนนี้แล้ว ยังมีเพื่อนสนิทคือนักกวีหลิวฉางชิง (Liu Changqing) นักกวีจูฟาง (Zhu Fang) และเหยียนป้อจุน (Yan Bojun) เป็นต้น หลี่เยเคยเกิดความรักต่อนักกวีจูฟางและเหยียนป้อจุน สามารถดูจากได้บทกวีนิพนธ์ของหลี่เยชื่อว่า จี้ จู ฟาง (Ji Zhufang) หมายความว่าการส่งจดหมายให้จูฟาง ได้กล่าวถึงความคิดถึงของหลี่เยที่มีต่อจูฟาง ก่อนหน้านั้นจูฟางเคยแต่งบทกวีนิพนธ์ชื่อว่า เปีย หลี่ จี้ หลาน (Bie Lijilan) หมายความว่าจากหลี่จี้หลานไป ได้กล่าวถึงความโศกเศร้าที่ไม่อยากจากหลี่เยไป จากบทกวีนิพนธ์ทั้งสองบทนี้แสดงให้เห็นว่าหลี่เยกับจูฟางเกิดความรักซึ่งกันและกัน แม้ว่าหลี่เยเป็นหญิงบำเพ็ญตน แต่ด้วยความคิดที่เปิดกว้าง หลี่เยเป็นผู้หญิงที่กล้าเปิดเผยตัวเอง หลี่เยไม่เพียงแต่เป็นแฟนกับจูฟาง ยังเป็นแฟนกับเหยียนป้อจุน บทกวีนิพนธ์ของหลี่เยชื่อว่า ช่ง เหยียน เออร์ ลีว ฟู่ ซาน เซียน (Song Yan Er Shi Liu Fu Shan Xian) หมายความว่าส่งเหยียนป้อจุนไปอำเภอสานเซียน ได้กล่าวถึงความคิดถึงของหลี่เยต่อเหยียนป้อจุนอย่างมาก บทกวีนิพนธ์อีกบทหนึ่งชื่อว่า เตอ เหยียน ป้อ จุน शु (De Yan Bojun Shu) หมายความว่าได้รับจดหมายจากเหยียนป้อจุน ซึ่งกล่าวถึงหลี่เยอดคิดถึงแฟนไม่ได้จนไม่อยากแต่งหน้าแต่งตัว แฟนไม่ได้อยู่ข้างกาย ไม่รู้ว่าจะแต่งหน้าแต่งตัวไปเพื่อใคร³ เนื่องจากหลี่เยมีนิสัยที่เปิดกว้าง ชอบคบเพื่อน ดังนั้น เพื่อนของหลี่เยจึงเป็นคนหลายประเภท เช่น มีทั้งนักกวีและพระภิกษุ เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าด้วยการเปิดกว้างของสังคมทำให้การสร้างความสัมพันธ์

¹Ibid. p. 227.

²Ibid. p. 228.

³Ibid. p. 228.

สำหรับผู้หญิงก็เปิดกว้างไปด้วย แม้กระทั่งหญิงบำเพ็ญตนยังกล้าแสดงความรักและพยายามทำให้ความรักของตัวเองมีชีวิตชีวามากขึ้น

นอกจากนี้ ผู้หญิงสามัญชนยังมีกลุ่มแม่ชีกับกลุ่มพระภิกษุณีที่นอกจากต้องถือศีลตามพระวินัยแล้ว ยังต้องทำวัตรปฏิบัติรวมถึงทำกิจกรรมพุทธศาสนาต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด กลุ่มแม่ชีกับพระภิกษุณีจึงมีโอกาสดูแลออกไปข้างนอกเพื่องานพระพุทธศาสนาที่นอกจากเรื่องการบำเพ็ญธรรมแล้วยังได้สร้างกุศลให้กับบุคคลภายนอกอีกด้วย ฉะนั้น การเผยแผ่พุทธศาสนาในสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นจึงเจริญรุ่งเรืองจนบรรลุความสำเร็จ เป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชนทั่วไป และทำให้จำนวนผู้หญิงที่ต้องการบวชเป็นแม่ชีและพระภิกษุณีเพิ่มมากขึ้นด้วย ฉะนั้นกลุ่มแม่ชีและพระภิกษุณีที่ถือศีลอยู่ในวัดและออกไปข้างนอกวัดทำกิจกรรมพุทธศาสนามีโอกาสสร้างความสัมพันธ์กับชนชั้นสูง กระทั่งมีโอกาสเข้าไปในวังเพื่อแสดงพระธรรมเทศนาในพิธีบำเพ็ญพระราชกุศล อาทิ พระชนินุชราชของจักรพรรดิถังเสวียนจงนามองค์หญิงด้ายแก้ว (Princess Daiguo) นับถือพุทธศาสนาอย่างมากได้เชิญพระภิกษุณีมาสองท่านเพื่อมาแสดงพระธรรมเทศนาให้ฟัง พระนางบูเช็กเทียนนับถือพุทธศาสนาเป็นอย่างมากและในสมัยที่พระนางครองราชย์ ก็มีพระภิกษุณีคนหนึ่งเรียกตัวเองว่าเป็นเจ้าแม่กวนอิมสามารถพยากรณ์ความโชคตี่โชคร้ายและได้รับความโปรดปรานจากพระนางบูเช็กเทียนมาก¹ หญิงสามัญชนที่นับถือพุทธศาสนายังร่วมกันตั้งชมรมสตรีขึ้นเพื่ออุปถัมภ์พุทธศาสนา เช่น สร้างพระพุทธรูป คัดลอกพระคัมภีร์ การไหว้และบูชาพระพุทธรูป และจัดกิจกรรมพุทธศาสนาเป็นประจำ ทำให้สมาชิกชมรมสตรีมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันดูแลและให้ความช่วยเหลือกัน² การตั้งชมรมสตรีในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ทำให้ชีวิตของผู้หญิงได้มีช่องทางพบปะสังสรรค์ทำกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น อีกทั้งการตั้งชมรมสตรียังให้ผู้หญิงเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความดีความชอบให้แก่สังคมและเป็นพลังที่ส่งเสริมการเผยแผ่พุทธศาสนา

จากข้างต้นดังกล่าวสรุปได้ว่าผู้หญิงสามัญชนมีความอิสระในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่นโดยเฉพาะหญิงโสเภณีกับหญิงนับถือลัทธิเต๋า อีกทั้งยังมีพระภิกษุณีและหญิงนับถือพุทธศาสนา หญิงโสเภณีมีความอิสระในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับปัญญาชน เนื่องจากหญิงโสเภณีได้รับการศึกษาอย่างดีและมีความเชี่ยวชาญทางด้านการแต่งบทกวีนิพนธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงโสเภณีกับปัญญาชนมีความใกล้ชิดมากขึ้น หญิงโสเภณีกับปัญญาชนเป็นที่พึงพอใจซึ่งกันและกัน หญิงโสเภณีมีโอกาสปรารถนาความรักที่แท้จริงและทำให้โชคชะตาชีวิตได้

¹Jiao Jie. (2016). *Women and Religion in Tang China*. pp. 117-125.

²Hao Chunwen. (2006). *Women's Associations from the Northern Dynasties to Sui and Tang Dynasties and Five Dynasties and Early of Song Dynasty*. *Dunhuang Research*. (6): 103-108.

เปลี่ยนแปลง อีกทั้งหญิงโสเภณีกับปัญญาชนสามารถได้ผลประโยชน์ซึ่งกันและกันซึ่งหญิงโสเภณีเป็นผู้ที่เผยแพร่บทกวีนิพนธ์ให้นักกวีโดยร้องบทกวีนิพนธ์ที่นักกวีแต่งให้เป็นเนื้อเพลง นักกวีก็จะเพิ่มชื่อเสียงในสังคม ในทางกลับกัน หญิงโสเภณีก็เพิ่มชื่อเสียงในสังคมและได้เพิ่มจำนวนลูกค้ามาใช้บริการกับตัวเองเช่นกัน ทำให้ทั้งสองฝ่ายพึ่งพาอาศัยกัน นี่คือสาเหตุสำคัญที่หญิงโสเภณีสามารถสร้างความสัมพันธ์กับปัญญาชนได้โดยตลอด

ส่วนหญิงนับถือลัทธิเต๋าใช้เวลาอย่างอิสระที่ออกไปเที่ยวธรรมชาติเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและบำเพ็ญตนให้มีอายุยืนนาน การใช้ชีวิตอย่างอิสระของหญิงนับถือลัทธิเต๋าก็ได้เปิดโอกาสให้ตัวเองสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น แม้กระทั่งองค์หญิงที่เป็นชนชั้นสูงแต่เพื่ออยากได้ชีวิตอย่างอิสระจึงยอมเป็นหญิงสามัญชนจนบวชเป็นหญิงนับถือลัทธิเต๋า และมีความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรกับปัญญาชนและให้ความช่วยเหลือแก่ปัญญาชน ยังมีโอกาสไฝ่ฝันความรักที่แท้จริงและกล้าแสดงความรักต่อผู้ชายที่ตัวเองรัก กลุ่มแม่ชีและพระภิกษุณีก็มีโอกาสออกไปข้างนอกเพื่อสร้างกุศล และมีโอกาสได้สร้างความสัมพันธ์กับชนชั้นสูง หญิงนับถือพุทธศาสนาสามารถรวบรวมกันตั้งชมรมสตรีขึ้นเพื่ออุปถัมภ์พุทธศาสนา ด้วยสังคมที่เปิดกว้างทำให้ความคิดของผู้หญิงสามัญชนเปิดกว้างมากขึ้น พยายามไฝ่ฝันชีวิตที่ตัวเองชอบและทำให้ชีวิตที่โดดเดี่ยวน่าสนใจมากขึ้น ความมีอิสระในสังคมเปิดโอกาสให้ผู้หญิงสามัญชนได้มีบทบาทมากขึ้นการสร้างความสัมพันธ์กับปัญญาชนของหญิงโสเภณี ทำให้วัฒนธรรมความบันเทิงมีความเจริญยิ่งขึ้น อีกทั้งหญิงลัทธิเต๋ายังให้ความช่วยเหลือแก่ปัญญาชนเพื่อเข้ารับตำแหน่งราชการ กลุ่มแม่ชีและพระภิกษุณีก็เป็นส่วนหนึ่งที่สร้างกุศลให้กับสังคม หญิงนับถือพุทธศาสนาเป็นผู้อุปถัมภ์ศาสนาและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฉะนั้น สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงสามัญชนด้านความสัมพันธ์ในสังคมมีสิทธิเสรีภาพสูงขึ้นกว่าสมัยอื่น

4.1.3. สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงด้านการสันตนาการ

เนื่องจากสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นมีการเปิดกว้างและเต็มไปด้วยวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทำให้การใช้ชีวิตของผู้หญิงมีความอิสระมากขึ้น และผู้หญิงมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสันตนาการต่างๆ กิจกรรมสันตนาการไม่เพียงแต่เพิ่มความสนุกสนานและเพิ่มความมีชีวิตชีวาในชีวิตของผู้หญิงแล้ว ยังทำให้ผู้หญิงมีโอกาสเข้าร่วมสังคมซึ่งสามารถออกไปเที่ยวข้างนอก ได้เปิดหูเปิดตา รับความรู้ใหม่ๆ และได้รู้จักบุคคลหลากหลายมากขึ้น

การที่ราชวงศ์ถังตอนต้นเป็นราชวงศ์ที่มีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นสังคมเปิดกว้าง เมื่อถึงเทศกาลสำคัญ เช่น เทศกาลหยวนรื่อหรือเทศกาลวันตรุษจีน (The Spring

Festival หรือ Yuanri Festival) เทศกาลซ่งหยวน (The Lantern Festival หรือ Shangyuan Festival) เป็นต้น จะจัดกิจกรรมสันตนาการเพื่อความสนุกสนาน ผู้หญิงก็มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ นี้ด้วย

เทศกาลหยวนรื่อถือว่าเป็นเทศกาลสำคัญที่สุดสำหรับชาวจีนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งตรงกับวันที่หนึ่งมกราคมของปฏิทินจันทรคติของจีน ในเทศกาลนี้ไม่ว่าในวังหรือชาวบ้านพื้นเมือง แต่ละครอบครัวจะจัดกิจกรรมสันตนาการที่หลากหลาย เช่น การจุดประทัด การจุดดอกไม้ไฟ การบูชาบรรพบุรุษและงานจัดเลี้ยงต่างๆ ที่สมาชิกในครอบครัวทั้งหมดจะฉลองด้วยกัน ดังนั้น ผู้หญิงในฐานะลูกสาวที่ออกเรือนไปจะกลับมาเยี่ยมบ้านเพื่อมาร่วมฉลองด้วย และในวันที่เจ็ดมกราคมของปฏิทินจันทรคติของจีนที่เรียกว่าเหรินรื่อ (Renri) ไม่ว่าในวังหรือชาวบ้านพื้นเมือง ผู้หญิงแต่ละคนจะตัดผ้าไหมหรือกระดาษเป็นรูปต่างๆ เช่น รูปดอกไม้ รูปนก รูปปลา รูปคน เป็นต้น เพื่อติดหน้าต่าง ฉากบังลม หรือตกแต่งต้นไม้ สวมใส่บนหัว แสดงให้เห็นว่าในวันปีใหม่ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นสิ่งใหม่ๆ และสิ่งที่ไม่ดีจะถูกขจัดออกไป ดังในบทกวีนิพนธ์ของสวีเหียนโช่ว (Xu Yanshou) ชื่อว่า เหวิน รื่อ เจียน ฉ่าย (Ren Ri Jian Cai) หมายความว่า การตัดกระดาษในวันเหรินรื่อ ได้พรรณนาสภาพผู้หญิงตัดกระดาษ และใช้รูปที่ตัวเองตัดมาตกแต่งบ้านให้เต็มไปด้วยบรรยากาศปีใหม่ การที่ผู้หญิงแสดงความสามารถในการตัดกระดาษเพื่อให้แสดงว่าตัวเองเป็นผู้หญิงที่หัวไวมือคล่อง¹ นอกจากนี้ ในวันที่สิบห้ามกราคมของปฏิทินจันทรคติของจีนซึ่งเป็นเทศกาลซ่งหยวน ปัจจุบันเรียกว่าเทศกาลหยวนเซียว (Yuanxiao Festival) กิจกรรมสันตนาการในเทศกาลซ่งหยวนคือการประดับประดาด้วยผ้าและโคมไฟสวยงามเพื่อดึงดูดผู้คนไปชมโคมไฟด้วยความปลื้มปิติยินดีในเวลากลางคืน ในสมัยราชวงศ์ถัง เทศกาลซ่งหยวนได้รับความนิยมจากผู้หญิงอย่างมากเนื่องจากในวันนี้ผู้หญิงมีอิสระอย่างมากที่สามารถออกไปเที่ยวข้างนอกทั้งวันทั้งคืน ราชสำนักอนุญาตให้ผู้คนที่เที่ยวสามวันสามคืน เมืองต่างๆ โดยเฉพาะเมืองฉางอานกับเมืองลั่วหยางเต็มไปด้วยโคมไฟหลากหลาย แต่ละถนนสว่างไสวเหมือนเป็นเวลากลางวัน อีกทั้งยังมีการแสดงต่างๆ ให้ชม กลุ่มผู้หญิงไม่ว่าสาวน้อยหรือสาวใหญ่ล้วนแล้วแต่แต่งตัวเรียบร้อยสวยงามเพื่อที่จะออกไปข้างนอกเที่ยวชมโคมไฟ แม้แต่จักรพรรดิถังจงจงกับฮองเฮาเหว่ยก็ยังออกไปเที่ยวนอกวังในเทศกาลซ่งหยวนและยังอนุญาตหญิงรับใช้หลายพันคนออกไปเที่ยวนอกวังเพื่อชมโคมไฟอีกด้วย² ในรัชสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจงมีการจัดเลี้ยงที่หรูหราและยิ่งใหญ่ ยังมีหญิงรับใช้

¹Han Yimin. (2014). The Leisure Activities of Women in the Festival Activities of Tang China. *Lantai World* (9): 135-136.

²Wang Junqi. (2010). *The Sports Culture History in Tang China*. pp. 120-121.

หลายพันคนแต่งชุดที่งดงามประดับด้วยเครื่องเพชรพลอย ผู้หญิงที่แต่งกายงดงามร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนานสามวันสามคืน มีต้นไม้มโหรีไฟและวางบนภูเขาสูง ทำให้คนที่อยู่ไกลสามารถมองเห็นได้ ถนนทุกสายนอกจากจะประดับเต็มไปด้วยไฟแล้ว ในวัดยังจุดโคมไฟเพื่อบูชาพระพุทธเจ้าอีกด้วย ผู้หญิงส่วนมากนิยมเข้าวัดเพื่อขอพร นอกจากนี้ ในเทศกาลช้งหยวน ผู้หญิงพื้นบ้านนิยมบูชาเทพธิดาจีอู่ (Zigu God) ตามตำนานว่าหญิงจีอู่เป็นเมียน้อย เนื่องจากเมียหลวงเป็นคนที่หึงจึงขบถส่งจีอู่ไปทำความสะอาดแต่ที่สกปรก เช่น ไปกวาดห้องน้ำหรือไปเลี้ยงหมู หญิงจีอู่ทำงานเหนื่อยจนกระทั่งเสียชีวิตในวันที่สิบห้ามกราคมของปฏิทินจันทรคติของจีนซึ่งเป็นเทศกาลช้งหยวน พระเจ้าเทพสวรรค์ทรงส่งสารนางจึงยกนางเป็นนางฟ้า ดังนั้น ผู้คนเพื่อรำลึกหญิงจีอู่จึงถวายผลไม้ให้เธอเพื่อขจัดสิ่งชั่วร้ายและช่วยคาดการณ์เรื่องอนาคต¹

ในช่วงฤดูใบไม้ผลิมีสามเทศกาลที่สำคัญคือ เทศกาลหั่นสือหรือเทศกาลทานอาหารเย็น (Hanshi Festival หรือ Cold Food Festival) เทศกาลชิงหมิงหรือชิงเม้ง (Qingming Festival หรือ Tomb-Sweeping Day) และเทศกาลช้งซื่อ (Shangsi Festival) เทศกาลหั่นสือตรงกับวันที่สามหรือสี่ เดือนเมษายนของปฏิทินสากล ตามตำนานกล่าวว่าเริ่มต้นจากสมัยชุนชิวจั้นกั๋ว (The Spring and Autumn; Warring State Period 770 ปีก่อนคริสต์ศักราช - 221 ปีก่อนคริสต์ศักราช) เพื่อรำลึกขุนนางที่จงรักภักดีนามว่าเจียจีอู่ (Jie Zitui) ที่ถูกไฟคลอกจนเสียชีวิตในป่าไม้นั้น ในวันเทศกาลนี้จึงห้ามมิให้ประชาชนทั้งหลายจุดไฟเพื่อทำกับข้าว ดังนั้น ทุกคนต้องเตรียมอาหารเพียงพอ และทานอาหารเย็นในวันเทศกาลนี้² ต่อมาคือเทศกาลชิงหมิงซึ่งตรงกับวันที่ห้า เดือนเมษายนของปฏิทินสากล ทุกครอบครัวในวันนี้ต้องไปปิดกวาดสุสานเพื่อประกอบพิธีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ³ ส่วนเทศกาลช้งซื่อซึ่งตรงกับวันที่สาม เดือนมีนาคมของปฏิทินจันทรคติของจีน ตามตำนานกล่าวว่า ในเดือนมีนาคมของปฏิทินจันทรคติของจีนเป็นเวลาที่กำลังเปลี่ยนฤดูจากฤดูหนาวเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของฤดูจะทำให้ร่างกายป่วยง่าย ดังนั้น จึงมีคนจำนวนมากนิยมไปอาบน้ำที่ริมแม่น้ำเพื่ออธิษฐานขอให้พ้นจากภัยพิบัติ⁴ ในสามเทศกาลนี้ยังจัดกิจกรรมสันทนาการที่หลากหลาย เช่น การชมดอกไม้ การเล่นว่าว การเล่นเสาชิงช้า การเดินเล่นตามชานเมืองในฤดูใบไม้ผลิ การท่องเที่ยวตามชานเมือง เป็นต้น เพื่อให้สามเทศกาลนี้มีความสนุกสนานและมีชีวิตชีวามากขึ้น

¹Gao Shiyu. (1988). *The Women in Tang China*. pp. 247-248.

²Ning Xin. (2009). *The Twelve Lessons of Explanations in Tang China*. pp. 955-956.

³Ibid. pp. 779-780.

⁴Ibid. pp. 772-774.

พอเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิก็เป็นฤดูกาลที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเดินเล่นตามชานเมืองหรือ
ท่องเที่ยวตามชานเมือง กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่มีประวัติศาสตร์มาช้านาน แต่ก่อนคือการออกไป
ข้างนอกตามชานเมืองเพื่อเก็บผัก ต่อมากลายมาเป็นการเดินเล่นหรือท่องเที่ยวตามชานเมืองเพื่อ
ความสนุกสนาน เมื่อถึงสมัยราชวงศ์ถัง กิจกรรมนี้ได้รับความนิยมอย่างมาก ไม่ว่าปัญญาชนต่างๆ
หรือกลุ่มผู้หญิงมักนิยมไปเที่ยวริมแม่น้ำ เขื่อนแม่น้ำและชานเมืองในฤดูใบไม้ผลิ โดยเฉพาะผู้หญิง
ที่เมืองฉางอานนิยมขี่ม้าหรือนั่งรถม้าไปเที่ยว ถ้าเห็นวิวทิวทัศน์ที่ใดสวยงามก็จะหยุดและปลูกเสียบน
สนามหญ้าและเอาอาหารที่เตรียมมาออกมารับประทานกันพร้อมกับดื่มด่ำกับบรรยากาศ
ธรรมชาติที่แสนงดงามกันไป¹ ในบทกวีนิพนธ์หลายบทพรรณนาสภาพของผู้หญิงที่ไปเที่ยวชาน
เมืองในฤดูใบไม้ผลิ อาทิ บทกวีนิพนธ์ของผู้ (Dufu) ชื่อว่า ลี เหวิน ลิง (Li Ren Xing) หมายความว่า
ว่าการท่องเที่ยวของสาวสวย ได้กล่าวว่าในวันที่สาม เดือนมีนาคมซึ่งตรงกับเทศกาลซ่งชื้อ อากาศ
สดชื่น มีสาวสวยจำนวนมากไปเที่ยวริมแม่น้ำของเมืองฉางอาน สาวสวยทุกคนจะแต่งชุดผ้าไหมที่
งดงามขับกับผิวขาวที่ละเอียดอ่อน² บทกวีนิพนธ์ของหลี่หว่า (Lihua) ชื่อว่า ชุน ไหวว หยิน
(Chunyou Yin) หมายความว่าเที่ยวในฤดูใบไม้ผลิ ได้กล่าวว่าเมื่อเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิ ดอกไม้
นานาพันธุ์บานอยู่เต็มท้องทุ่ง สาวสวยเก็บดอกไม้ที่สวยงามอย่างสนุกสนาน³ และยังมีบทกวี
นิพนธ์ของฮ่องเฮาจางซุน (Empress Zhangsun) ชื่อว่า ชุน ไหวว จวี (Chunyou Qu) หมายความว่า
ว่าเที่ยวในฤดูใบไม้ผลิ ผู้เขียนใช้ทิวทัศน์ที่สวยงามของฤดูใบไม้ผลิบรรยายเปรียบเทียบกับหญิงสาวผู้
งดงามมีชีวิตชีวามาแสดงความรักและอารมณ์ดีที่ผู้เขียนได้ออกไปข้างนอกเที่ยวในฤดูใบไม้ผลิ⁴
นอกจากนี้ ภาพจิตรกรรมของจิตรกรนามว่าจางซวน (Zhangxuan) ชื่อว่า กั๋ว กั๋ว ฟู เหวิน ชุน
ไหวว ถู หรือ ภาพจิตรกรรมการท่องเที่ยวในฤดูใบไม้ผลิของนางกั๋วกั๋ว⁵ (Guo Guo Fu Ren Chun
You Tu) ปัจจุบันเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานหลวงเหิงหนิง (ดูภาพประกอบที่ 1)

¹Gao Shiyu. (1988). op. cit. p. 246.

²Zhong Hua Books, editors. (1980). Poems of Tang China. (Volume 11). p. 1823.

³Ibid. p. 1834.

⁴Zhong Hua Books, editors. (1980). Poems of Tang China. (Volume 16). p. 6436.

⁵นางกั๋วกั๋วเป็นพี่สาวคนที่สามของนางสนมหยางกุ้ยเฟย์

ภาพประกอบ 1 จิตรกรรมการท่องเที่ยวในฤดูใบไม้ผลิของนางกั้วกั้ว

ที่มา: Wang Junqi. (2010). *The Sports Culture History in Tang China*. p. 17.

ในภาพจิตรกรรมได้แสดงถึงสภาพของกลุ่มผู้หญิงในวังออกไปเที่ยวในฤดูใบไม้ผลิ นางกั้วกั้วที่แต่งชุดหรูหราขี่ม้าอยู่ตรงกลาง ผู้หญิงอีกคนหนึ่งขี่ม้าพร้อมกันนางกั้วกั้วคือญาติพี่น้องของนางกั้วกั้ว หญิงรับใช้สามคนที่แต่งชุดเรียบง่ายและเป็นสีสดใสอยู่โดยรอบ ข้างหน้าคนหนึ่งและข้างหลังสองคน นอกจากนี้ยังมีขันทีสามคนซึ่งแต่งชุดสีดำและสีเทา มีสองคนอยู่ข้างหน้าเป็นผู้นำทางและมีคนหนึ่งอยู่ข้างหลังเป็นผู้คุ้มครองความปลอดภัย แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงในวังนิยมออกไปเที่ยวในฤดูใบไม้ผลิและมีความสุขสนุกสนานมาก

ในฤดูใบไม้ผลิ ผู้หญิงไม่เพียงแต่ชมทิวทัศน์ เที่ยวตามชานเมือง ยังทำกิจกรรมสันทนาการอย่างอื่นอีก เช่น การเล่นเสาชิงช้า กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่มีประวัติศาสตร์มาช้านาน ตามตำนานกล่าวว่าการเล่นเสาชิงช้าเริ่มต้นจากเผ่าหวงตี้ (Huangdi) ซึ่งเป็นชาวเผ่าเหนือของจีน เพื่อให้สุขภาพแข็งแรงและร่างกายมีสัดส่วนสมดุลโดยเฉพาะผู้ชาย ในสมัยขุนซิวจั้นกั้วถูกเผยแพร่เข้าสู่แผ่นดินจีนจนถึงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นได้รับความนิยมอย่างมากซึ่งเป็นกิจกรรมสันทนาการที่ผู้หญิงชอบมาก¹ บทกวีนิพนธ์ของตู้ฝู่ (Dufu) ชื่อว่า ชิง หมิง (Qingming) ได้อธิบายว่าการเล่นเสาชิงช้าเป็นกิจกรรมสันทนาการที่ได้รับความนิยมในเทศกาลชิงหมิง² ในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง (ค.ศ. 712-756) เมื่อถึงเทศกาลทานอาหารเย็น ในวังจะจัดกิจกรรมการเล่นเสาชิงช้าให้นางสนม องค์หญิงและผู้หญิงคนอื่นในวังเพื่อความสุขสนุกสนาน นางสนมที่แต่งชุดงดงามที่เล่นเสาชิงช้าเหมือนนางฟ้าจากท้องฟ้าบินลงมาแล้วขึ้นไปอีก³ ในบทกวีนิพนธ์หลายบทพรรณนาสภาพของผู้หญิงในการเล่นเสาชิงช้า เช่น บทกวีนิพนธ์ของจักรพรรดิถังเสวียนจงชื่อว่า ฐู่ ฐู่ ฉิน

¹Ren Lifang. (2010). *The Image of Swing in Poetry of Tang and Song China*. pp. 6-7.

²Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China*. (Volume 13). p. 2575.

³Gao Shiyu. (1988). *op. cit.* p. 247.

ชาน ฉู่ เฟิง หั่น สือ (Chu Ru Qinchuan Lu Feng Hanshi) หมายความว่าในระหว่างทางที่เข้าสู่ฉินชวนได้เจอเทศกาลหั่นสือ ฉินชวน (Qinchuan) หมายถึงที่ราบของมณฑลส่านซีกับมณฑลกานซูของปัจจุบัน ในกลอนนี้ผู้เขียนได้แสดงความน่าเสียดายว่าเมื่อถึงเทศกาลหั่นสือกับเทศกาลชิงหมิง ในระหว่างการเดินทางผู้ชายไม่สามารถเตะบอลอย่างสนุกสนาน ผู้หญิงไม่สามารถเล่นเสาชิงช้าต้องเดินทางด้วยขีม้า¹ แสดงให้เห็นว่า การเล่นเสาชิงช้าเป็นกิจกรรมสันตนาการที่กลุ่มผู้หญิงนิยมในเทศกาลหั่นสือกับเทศกาลชิงหมิง บทกวีนิพนธ์ของหวางเหว่ยชื่อว่า หั่น สือ เจิง ตง จี สือ (Hanshi Chengdong Ji Shi) หมายความว่าเรื่องเมืองตะวันออกในเทศกาลหั่นสือ ในกลอนนี้ได้พรรณนาทิวทัศน์ของฤดูใบไม้ผลิและสภาพหนุ่มๆ สาวๆ เตะบอลและเล่นเสาชิงช้าอย่างมีความสนุกสนาน²

นอกจากนี้ ในเทศกาลตวนอูหรือเทศกาลเรือมังกร (Duanwu Festival หรือ Dragon Boat Festival) ซึ่งตรงกับวันที่ห้าเดือนพฤษภาคมของปฏิทินจันทรคติจีนยังมีกิจกรรมสันตนาการชื่อว่าไต้ไ้ไปเฉ่า (Dou Bai Cao) ที่ผู้หญิงนิยม ไต้ไ้แปลว่าการต่อสู้ ไปเฉ่าแปลว่าสมุนไพรและดอกไม้บานาพันธุ์ ในเทศกาลเรือมังกรนี้ ผู้คนจะออกไปข้างนอกเก็บสมุนไพรและดอกไม้หลายชนิดกลับบ้านเพื่อกำจัดภัยพิบัติ เนื่องจากในเดือนพฤษภาคมมีความชื้นจะเข้ามาจึงทำให้สุขภาพร่างกายป่วยได้ง่าย ในสมัยเว่ยจิ้นและราชวงศ์เหนือและใต้ (Wei, Jin and the Southern and Northern Dynasties ค.ศ. 220-589) ไต้ไ้ไปเฉ่าจึงกลายเป็นประเพณีของเทศกาลเรือมังกรจนถึงสมัยราชวงศ์ถัง ไต้ไ้ไปเฉ่าเป็นกิจกรรมสันตนาการที่ได้รับความนิยมอย่างมากโดยเฉพาะผู้หญิง ในเทศกาลเรือมังกร ผู้หญิงจะออกไปเที่ยวข้างนอกเก็บสมุนไพรและดอกไม้หลากหลายชนิดกลับมาโดยจะแข่งขันกันกับผู้หญิงคนอื่นว่าดอกไม้และสมุนไพรของผู้ใดมีความหลากหลายมากที่สุดคนนั้นก็ชนะ ในสมัยจักรพรรดิถังจงจง (ค.ศ. 705-707) องค์หญิงอันเล่อ (Princess Anle) จึงส่งคนไปทะเลใต้ช่วยเก็บสมุนไพรที่หายากมาเพื่อให้ได้ชัยชนะในกิจกรรมไต้ไ้ไปเฉ่า ในสมัยของจักรพรรดิถังเสวียนจง (ค.ศ. 713-756) ผู้หญิงที่เมืองฉางอานนิยมแข่งเก็บดอกไม้ หลังจากเก็บดอกไม้กลับมาแล้วนิยมเอาดอกไม้ที่สวยงามใส่บนหัว ดอกไม้ของผู้ใดมีความหลากหลายชนิดมากที่สุดก็ชนะ เพื่อเตรียมการแข่งขันในฤดูใบไม้ผลิผู้หญิงในเมืองฉางอานมักนิยมซื้อดอกไม้ที่หายากจากตลาดแล้วปลูกในสวนเพื่อการแข่งขัน³ นอกจากนี้ กิจกรรมเซ่อเฟิ่นถวน (She Fentuan) ได้รับความนิยมอย่างมากจากผู้หญิงเช่นกัน ซึ่งคือกิจกรรมที่ทำก้อนข้าวเหนียวหรือบะจ่างแล้ววางบน

¹Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China. (Volume 3).* p. 129.

²Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China. (Volume 9).* p. 1259.

³Gao Shiyu. (1988). *op. cit.* p. 247.

จาน ผู้หญิงก็ถือธูยีนห่างจากก้อนข้าวเหนียวไกลนิดหน่อย แล้วใช้ลูกศรไปยังก้อนข้าวเหนียวบะจ่าง ผู้หญิงเข้าเป้าได้คนนั้นเป็นผู้ชนะ และได้กินก้อนข้าวเหนียวหรือบะจ่างที่ถูกยิงด้วย เทศกาลเรือมังกรยังถูกเรียกว่าเทศกาลของหญิงสาว หญิงสาวส่วนใหญ่นิยมย้อมเส้นและทอผ้า แล้วเอาเส้นห้าสีซึ่งคือสีแดง สีเหลือง สีฟ้า สีขาวและสีดำมาผูกแขนเด็กๆ และแขวนที่หน้าอกของเด็กๆ หรือใช้เส้นห้าสีทำเป็นรูปต่างๆ ให้ญาติพี่น้องหรือเอาไปขายที่ตลาด เช่น รูปดาว รูปปลา เป็นต้น เพื่อกำจัดภัยพิบัติและขอให้อายุยืนนาน ดังนั้น เส้นห้าสีที่ผูกแขนและแขวนที่หน้าอกเด็กหรือทำรูปจึงถูกเรียกว่าเส้นอายุยืน อีกทั้งยังแสดงความคิดความชอบของผู้หญิงในการทอผ้า ในนวนิยายของคนในราชวงศ์ถังบันทึกว่า ภรรยาของขุนนางตระกูลใหญ่ในเทศกาลเรือมังกรไปซื้อรูปเส้นห้าสีเพื่อถวายบิดากับมารดาของสามีเพื่ออวยพรว่าขอให้สุขภาพแข็งแรงและอายุยืนนาน¹

ในเทศกาลซีซี (Qixi Festival) ซึ่งตรงกับวันที่เจ็ดกรกฎาคมของปฏิทินจันทรคติของจีน ตามตำนานว่าเป็นวันที่ชายเลี้ยงวัวกับหญิงทอผ้า² ได้มาพบกัน กิจกรรมสำคัญในเทศกาลซีซีคือผู้หญิงขอพรจากหญิงทอผ้าเพื่อหวังได้คู่รักที่ถูกใจ ในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นกิจกรรมนี้ได้รับความนิยมอย่างมาก ไม่ว่าในวังหรือชาวบ้านพื้นเมืองจะจัดงานเลี้ยงและถวายผลไม้ ผู้หญิงจะจุดเทียนบูชาหญิงทอผ้า เพื่ออธิษฐานและขอพรเพื่อหวังได้คู่รักที่ถูกใจ ในบทกวีนิพนธ์ได้บันทึกกิจกรรมสันตนาการนี้ว่า ในเทศกาลซีซีที่ท้องฟ้าเต็มไปด้วยดวงดาว ผู้หญิงจะถวายผลไม้เพื่อบูชาหญิงทอผ้าในสวน ผู้หญิงส่วนใหญ่จะถวายบูชาจนถึงรุ่งเช้าเพื่อทำความเคารพอย่างเลื่อมใส ในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง (ค.ศ. 713-756) กิจกรรมสันตนาการนี้ได้รับความนิยมอย่างมาก ในวังไม่ว่าหญิงรับใช้หรือนางสนมจะถวายผลไม้ อีกทั้งยังใช้วิธีการสนเข็มเพื่อขอพร ถ้าผู้ใดสนเข็มสำเร็จจะถือว่าผู้หญิงคนนั้นห้าวไวมือคล่อง วิธีแบบนี้ได้ถูกเผยแพร่ถึงชาวบ้านพื้นเมืองอื่นๆ นอกจากนี้ ในเทศกาลซีซี ผู้หญิงยังจัดกิจกรรมสันตนาการเพื่อขอลูก ผู้หญิงจะทำรูปทารกโดยใช้เทียน ลอยบนผิวน้ำเพื่ออธิษฐาน³

นอกจากนี้ยังมีเทศกาลวันไหว้พระจันทร์ซึ่งเป็นเทศกาลที่สำคัญนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งตรงกับวันที่สิบห้า เดือนสิงหาคมของปฏิทินจันทรคติของจีน ในเทศกาลวันไหว้

¹Ibid. p. 248.

²เทศกาล “ซีซี” หรือเทศกาลแห่งความรักของจีนนั้นมีความเชื่อมโยงกับตำนานเรื่องหนุ่มเลี้ยงวัวกับสาวทอผ้า ตำนานดังกล่าวเป็นเรื่องราวความรักอันแสนประทับใจที่เล่าขานกันมาตั้งแต่อดีตกาล จนกลายเป็นหนึ่งในสี่ตำนานความรักพื้นบ้านที่ยิ่งใหญ่ของจีน

³Sun Yurong. (2013). The Female Leisure Activities in the Festivals of Seasons in Tang China. *Journal of Hubei Polytechnic University (Humanities and Social Sciences)*. 30(2):15-18.

พระจันทร์ทุกครอบครัวจะถวายผลไม้เพื่อไหว้พระจันทร์และเพื่อขอพรว่าครอบครัวมีความสุข ในสมัยราชวงศ์ถัง การไหว้พระจันทร์เป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างมาก จักรพรรดิถังเสวียนจง กับนางสนมหยางกุ้ยเฟย์ชอบชมพระจันทร์ด้วยกัน พระองค์ยังทรงประกาศให้สร้างสถานที่เพื่อชมพระจันทร์ อีกทั้งจากบทกวีนิพนธ์เห็นได้ว่าผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังนิยมไหว้พระจันทร์ เมื่อผู้หญิงที่ยังเป็นเด็กต้องเรียนรู้มารยาทในการไหว้พระจันทร์เพื่อขอพรว่าครอบครัวมีความสุข อีกทั้งยังมีผู้หญิงอายุมากหน่อย เมื่อเห็นสาว ๆ ไหว้พระจันทร์จะเกิดความเศร้าที่รู้สึกว่าพระจันทร์มีอายุนาน แต่ตัวเองอยู่กับความแก่¹

ในเทศกาลฉงหยาง (Chongyang Festival) ซึ่งตรงกับวันที่เก้าเดือนกันยายนของปฏิทินจันทรคติของจีน ในเทศกาลฉงหยาง ผู้คนนิยมขึ้นไปบนที่สูงเพื่อชมทิวทัศน์และดื่มเหล้าดอกเบญจมาศและประดับสมุนไพรวงศ์เรียกว่า จู ยูหวี (Zhuyu) เพื่อจำกัดภัยพิบัติ ในสมัยราชวงศ์ถัง กิจกรรมการขึ้นไปบนที่สูงเพื่อชมทิวทัศน์ การดื่มเหล้าดอกเบญจมาศและสวมใส่สมุนไพรวงศ์จู ยูหวีได้รับความนิยมอย่างมาก กลุ่มผู้หญิงนิยมขึ้นบนภูเขาเก็บสมุนไพรวงศ์จู ยูหวีและประดับบนศีรษะหรือร่างกายเพื่อขจัดสิ่งชั่วร้าย ในบทกวีนิพนธ์ของวันฉู่ (Wan Chu) ชื่อว่า จู ยูหวี นูหวี (Zhu Yu Nu) หมายความว่าหญิงสาวที่เก็บสมุนไพรวงศ์จู ยูหวี ได้พรรณนาสภาพหญิงสาวตระหง่านลือไปเก็บสมุนไพรวงศ์จู ยูหวีที่บนภูเขาแล้วประดับไว้บนศีรษะ²

จากข้างต้นที่ดังกล่าวเห็นได้ว่ากิจกรรมสันตนาการในเทศกาลต่างๆ ของสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีความเจริญรุ่งเรือง และมีคนจำนวนมากที่เป็นส่วนร่วมของกิจกรรมโดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งแตกต่างจากสังคมศักดินาโบราณของจีนในสมัยอื่นที่ถือผู้ชายเป็นหลัก ด้วยการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น ผู้หญิงไม่ได้จำกัดแค่อยู่ที่บ้านและมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมสังคมมากขึ้น เช่น ในเทศกาลปีใหม่ ผู้หญิงพยายามแสดงตัวเองเป็นผู้ที่หัวไวมือคล่องโดยผ่านความสามารถในการตัดกระดาษ เทศกาลชั่งหยวน การชมโคมไฟ เทียวกลางคืนและร้องรำทำเพลงเป็นกิจกรรมสันตนาการที่ผู้หญิงนิยม แม้กระทั่งหญิงรับใช้ที่อยู่ในวังก็ยังมีโอกาสออกไปเที่ยวนอกวัง เทศกาลหั่นสั้ว เทศกาลชิงหมิงและเทศกาลซ่งซื่อ กิจกรรมสันตนาการที่ผู้หญิงนิยมคือการเดินเล่นในฤดูใบไม้ผลิและการเล่นเสาชิงช้า ทำให้ผู้หญิงได้พักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมได้ไปเช้าในเทศกาลเรือมังกรไม่เพียงแต่แค่แข่งขันเท่านั้น ยังทำให้ผู้หญิงมีโอกาสสัมผัสธรรมชาติได้จริงและได้รับความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรวงศ์ ส่วนเทศกาลฉงหยาง กลุ่มผู้หญิงนิยมไปที่บนสูงเพื่อชมทิวทัศน์ ดื่มเหล้าดอกเบญจมาศและสวมใส่สมุนไพรวงศ์เพื่อจำกัดภัย

¹Gao Shiyu. (1988). op. cit. p. 249.

²Zhong Hua Books, editors. (1980). op. cit. (Volume 3). p. 356.

พิบัติ เนื่องจากเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมของราชวงศ์ถังตอนต้นมีความเจริญรุ่งเรือง การใช้ชีวิตของผู้คนอยู่เย็นเป็นสุข จึงทำให้ผู้คนมีเวลาว่างไปทำกิจกรรมเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ อีกทั้งด้วยการเปิดกว้างของสังคม จึงทำให้การใช้ชีวิตของผู้หญิงมีความอิสระมากขึ้นและมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อความสนุกสนาน การเข้าร่วมกิจกรรมสันตนาการมีบทบาทมากขึ้นซึ่งผู้หญิงเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างวัฒนธรรมบันเทิงให้เจริญยิ่งขึ้น สุขภาพของผู้หญิงก็ยิ่งนับวันยิ่งแข็งแรงซึ่งแตกต่างจากผู้หญิงในสมัยอื่นที่มีสุขภาพอ่อนแอและป่วยง่าย ดังนั้น ผู้หญิงในกิจกรรมสันตนาการมีส่วนร่วมมากขึ้นและมีบทบาทมากขึ้น

4.1.4 สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม

ในสังคมศักดินาโบราณของจีนที่ถือผู้ชายเป็นหลัก ผู้หญิงเป็นรอง ทำให้กิจกรรมการเล่นต่างๆ โดยเฉพาะกิจกรรมเพื่อการแข่งขันมักให้ผู้ชายเข้าร่วมเท่านั้น ผู้หญิงไม่มีโอกาสเข้ามาเป็นส่วนร่วม แต่เนื่องจากสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นเป็นสังคมที่เปิดกว้างและมีวัฒนธรรมหลากหลาย กิจกรรมส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากกิจกรรมการเล่นของชาวเผ่าเหนือ เช่น กิจกรรมขี่ม้าและกีฬากล้าสัตว์ เป็นต้น การใช้ชีวิตทั้งผู้ชายและผู้หญิงได้รับอิทธิพลจากการใช้ชีวิตของชาวเผ่าเหนือ ไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงก็มีโอกาสแสดงความสามารถในกิจกรรมเพื่อการแข่งขัน ไม่ว่าผู้หญิงพื้นบ้านหรือผู้หญิงในวังล้วนมีโอกาสแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ในกิจกรรมเพื่อการแข่งขันต่างๆ ที่จัดขึ้น

กิจกรรมขี่ม้า ยิงธนูและการล่าสัตว์ถือเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างมาก และถือเป็นกิจกรรมที่จำเป็นและเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตสำหรับคนราชวงศ์ถังตอนต้น ไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงออกไปเที่ยวข้างนอก หรือถ้าต้องเดินทางไกลจำเป็นต้องขี่ม้าเป็นพาหนะ ฉะนั้นทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องขี่ม้าเป็น โดยเฉพาะในเมืองฉางอานที่เป็นเมืองหลวงของราชวงศ์ถัง ในฤดูใบไม้ผลิ ผู้หญิงชนชั้นสูงนิยมขี่ม้าออกไปเที่ยวข้างนอก ดังเช่น ภาพจิตรกรรมของจิตรกรนามว่า จางชวนชื่อว่า กั๋ว กั๋ว ฟู่ เหวิน ชุน ไหว ญ หรือ ภาพจิตรกรรมการท่องเที่ยวในฤดูใบไม้ผลิของนาง กั๋วกั๋ว (Guo Guo Fu Ren Chun You Tu) (ดูภาพประกอบที่ 1) เป็นภาพจิตรกรรมที่แสดงสภาพกลุ่มผู้หญิงกับคนรับใช้ในวังกำลังขี่ม้าออกไปเที่ยวอย่างสนุกสนานในฤดูใบไม้ผลิ ในสุสานขององค์หญิงหยงไท่ (Princess Yongtai) ซึ่งเป็นพระราชธิดาองค์ที่เจ็ดของจักรพรรดิถังจงจงได้ค้นพบรูปปั้นถึงซานฉ่าย (Tang Sancai) ที่ผู้หญิงแต่งชุดผู้ชายกำลังขี่ม้า (ดูภาพประกอบที่ 2) และในสุสานอาซือถ่าล่า (Astana Cemetery) ซึ่งตั้งอยู่ที่มณฑลซินเจียง (Xinjiang Province) ในปัจจุบันได้ค้นพบรูปปั้นถึงซานฉ่ายที่ผู้หญิงใส่หมวกกำลังขี่ม้า (ดูภาพประกอบที่ 3)

ภาพประกอบ 2 ผู้หญิงแต่งชุดผู้ชายกำลังขี่ม้า

ที่มา: Wang Junqi. (2010) Autonomous The Sports Culture History in Tang China. p.106.

ภาพประกอบ 3 ผู้หญิงใส่หมวกกำลังขี่ม้า

ที่มา: The Museum of Xinjiang Uygur Region. (1975). **Unearthed Artifacts in Xinjiang.** p. 85.

ทั้งนี้ยังมีปรากฏในบทกวีนิพนธ์ของผู้ที่ชื่อว่า กั๋ว กั๋ว ฟู เหริน (Guoguo Fu Ren) อธิบายว่าคุณนางกั๋วกั๋วได้รับความโปรดจากจักรพรรดิถังเสวียนจง ตั้งแต่ตอนเช้าที่ขี่ม้าเข้าวัง¹ อีกทั้งนางสนมหยางกั๋วเพียก็ยังถนัดการขี่ม้าเช่นกัน เมื่อไปเที่ยวข้างนอก หยางกั๋วเพียจะขี่ม้าไปกับคนรับใช้ด้วย² แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงนิยมขี่ม้าและมักแต่งชุดผู้ชายและใส่หมวกที่ไม่ต้องบังหน้า ออกไปข้างนอก การขี่ม้าในการเดินทางสำหรับผู้หญิงเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน ตามกระแสการขี่ม้าที่ได้รับความนิยมจากกลุ่มผู้หญิง การยิงธนูกับการล่าสัตว์ก็เป็นอีกกิจกรรมที่ได้รับความนิยมในกลุ่มผู้หญิง หญิงรับใช้ในวังมักจะขี่ม้าพันธุ์ดีและติดคันธนูกับลูกศรไปล่าสัตว์กับจักรพรรดิ ดังในบทกวีนิพนธ์ของผู้ที่ชื่อว่า ไอ่ เจียง ไถว (Ai Jiangtou) หมายความว่าความเศร้าโศกต่อริมแม่น้ำฉู่เจียง ริมแม่น้ำฉู่เจียงเป็นสถานที่ที่ผู้คนนิยมไปเที่ยว ในกลอนนี้นักกวีผู้ได้รำลึกถึงความเจริญรุ่งเรืองของสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง และได้พรรณนาสภาพของพระองค์ออกไปเที่ยวล่าสัตว์ โดยมีนางสนมพกคันธนูกับลูกศร เมื่อต้องมีการยิงธนู นางสนมจะตั้งท่าโดยจะยกคันธนูขึ้นไปที่เมฆที่อยู่บนท้องฟ้า และยังเข้าไปที่นกสองตัวพร้อมกันได้ในพริบตา³ แสดงให้เห็นว่าในเวลากการยิงธนู ผู้หญิงได้แสดงความสามารถด้วยท่วงท่าที่องอาจห้าวหาญได้ไม่แพ้ผู้ชาย ทั้งนี้กิจกรรมการยิงธนูจึงกลายเป็นกิจกรรมเพื่อความบันเทิงสำหรับผู้หญิงในวัง กิจกรรมนี้เรียกว่า เช่อ ย่า (She Ya) หมายความว่ากรยิงเปิดไม้ ซึ่งคือเอาเปิดไม้วางที่บนผืนน้ำให้ลอยตามน้ำ ผู้หญิงในวังก็ยืนอยู่ข้างๆ รอยิงเปิดไม้ ถ้าใครยิงโดนเป้าก็จะเป็นผู้ชนะ กิจกรรมการยิงเปิดไม้ทำให้การใช้ชีวิตของผู้หญิงในวังไม่โดดเดี่ยวและมีชีวิตชีวามากขึ้น

ในสมัยก่อนราชวงศ์ถัง การเล่นเกมเป็นกิจกรรมการละเล่นสำหรับผู้ชายเท่านั้น แต่ในสมัยราชวงศ์ถังการเล่นเกม นอกจากผู้ชายแล้ว ผู้หญิงก็สามารถเข้าร่วมในการเล่นบอลได้อีกด้วย วิธีการเล่นเกมสำหรับผู้หญิงมีความหลากหลายมากขึ้นโดยได้แบ่งเป็น 4 วิธี คือ ชู่จู่วี่ (Cuju) หรือการเตะบอล หม่าฉิวหรือโปโล (Maqiu หรือ Polo) ซึ่งคือการขี่ม้าตีบอล เนื่องจากการขี่ม้าตีบอลเป็นเรื่องอันตรายสำหรับผู้หญิง จึงเปลี่ยนจากขี่บนม้าเป็นขี่บนลาและการเดิน และเปลี่ยนเป็นการขี่ลาตีบอล และการเดินตีบอลแทน

ชู่จู่วี่เป็นการละเล่นชนิดหนึ่งของจีนโบราณที่มีลักษณะการเล่นคล้ายกับฟุตบอลในยุคปัจจุบัน คำว่า "ชู่จู่วี่" แปลตรงตัวได้ว่า "เตะบอล" เป็นการละเล่นที่แบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่าย ต่างฝ่ายใช้ขาหรือเท้าเตะลูกบอลทำประตูของอีกฝ่ายให้ได้ โดยห้ามใช้แขนหรือมือ ต่างกับฟุตบอล

¹Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China. (Volume 8).* p. 996.

²Wang Junqi. (2010). *op. cit.* p. 14.

³Zhong Hua Books, editors. (1980). *op. cit. (Volume 8).* p. 856.

ในปัจจุบันตรงที่ประตูฟุตบอลในปัจจุบันจะเป็นตาข่ายที่ชิงด้วยโครงเหล็ก แต่ประตูจุ่วจีจะเป็นห่วงไม้ขนาดใหญ่ที่แขวนจากที่สูง

ในสมัยราชวงศ์ถัง บอลที่ใช้ในจุ่วจีเริ่มมีน้ำหนักเบามากจึงเตะได้สูงขึ้น ดังนั้น วิธีการเล่นบอลสำหรับผู้หญิงคือแบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่ายโดยไม่มีประตูจุ่วจี ฝ่ายใดเตะได้สูงสุดและทำท่าการเตะมีความหลากหลาย ฝ่ายนั้นก็เป็นผู้ชนะ วิธีการเล่นแบบนี้เรียกว่าไปต้า (Baida) จักรพรรดิในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นชอบเตะบอลอย่างมาก โดยเฉพาะจักรพรรดิถังไท่จงกับจักรพรรดิถังเสวียนจง ดังนั้น การเตะบอลสำหรับผู้หญิงเริ่มต้นจากในวังเมื่อถึงเทศกาลหั่นสือหญิงรับใช้ในวังต้องพยายามฝึกทักษะการเตะบอลเพื่อที่จะแสดงให้จักรพรรดิทอดพระเนตร¹ นอกจากนี้ ผู้หญิงสามัญชนมีความเชี่ยวชาญในการเล่นเตะบอลเช่นกัน เช่น หญิงโสเภณีที่มีชื่อเสียงนามหวางเหมยชาน (Wang Meishan) มีความเชี่ยวชาญด้านการเตะบอล ครั้งหนึ่ง เธอนั่งรถม้าผ่านสนามบอล ครูที่สอนเตะบอลให้เธอมาแสดงทักษะการเตะบอลให้ชม ซึ่งเธอเตะบอลด้วยท่าที่งดงามและเตะได้สูงมาก จึงได้รับความชื่นชมจากผู้ชมเป็นอย่างมาก² ในนวนิยายของสมัยราชวงศ์ถังได้บันทึกเรื่องที่เด็กหญิงเตะบอลว่า มีเด็กชายกำลังเตะบอลที่เมืองฉางอาน พอมีเด็กหญิงเดินผ่าน ทันใดนั้นมีลูกบอลจากท้องฟ้าลอยลงมา เด็กหญิงรีบไปรับลูกบอลด้วยเท้า และเตะลูกบอลได้สูงมาก ทำให้คนที่เดินผ่านมาเห็นเข้าจึงมาชมทักษะการเตะบอลของเธอเป็นจำนวนมาก³ แสดงให้เห็นว่าการเตะบอลสำหรับผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นได้มีการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าผู้หญิงในวังหรือผู้หญิงสามัญชนล้วนมีความเชี่ยวชาญทางด้านการเตะบอลกันทั้งสิ้น

เนื่องจากการใช้ชีวิตของชนชั้นปกครองในราชวงศ์ถังได้รับอิทธิพลจากชนเผ่าทางภาคเหนือ การขี่ม้าจึงกลายเป็นกิจกรรมปกติในชีวิตประจำวัน ดังนั้น การขี่ม้าเตะบอลถือเป็นกิจกรรมการละเล่นที่ได้รับความนิยมอย่างมากในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ตามที่นักประวัติศาสตร์นามเซียงต้า (Xiang Da) กับหลัวเซียงหลิน (Luo Xianglin) พิจารณาว่า การขี่ม้าเตะบอลเริ่มต้นจากเปอร์เซียโดยชาวทิเบตนำเข้าสู่แผ่นดินจีนในสมัยจักรพรรดิถังไท่จง (ค.ศ. 627-649) การขี่ม้าเตะบอลจึงเป็นกิจกรรมการละเล่นที่เริ่มนิยมมาจากในวังโดยเฉพาะจักรพรรดิถังเสวียนจงทรงโปรดกิจกรรมการละเล่นนี้อย่างมากและพระองค์ก็เป็นจักรพรรดิที่มีความเชี่ยวชาญในการขี่ม้าเตะบอล

¹Lu Nan. (2008). A Research on Situation and Reasons for Female Sports Activities in Tang China. pp. 12-14.

²Gao Shiyu. (1988). op. cit. p. 129.

³Lu Nan. (2008). op. cit. p. 2.

อีกด้วย ต่อมากิจกรรมการละเล่นนี้ถูกเผยแพร่ไปยังประชาชนคนพื้นเมืองไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงล้วนชอบเล่นกิจกรรมนี้กันอย่างมาก¹ เนื่องจากการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น การพัฒนาของเส้นทางสายไหมทางทะเล ทำให้การค้าขายของเมืองหยางโจว มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก ซึ่งเป็นจุดกระจายสินค้าต่างๆ และเป็นเมืองค้าขายที่มีชื่อเสียงมาก โดยเฉพาะเมืองหยางโจวได้ผลิตกระจกทองแดงไปจำหน่ายที่เมืองอื่น กระจกทองแดงของเมืองหยางโจวมีคุณภาพอย่างสูงด้วยฝีมือประณีตและลวดลายสวยงามจึงได้รับความนิยมอย่างมากจากลูกค้า ดังนั้น ใน ค.ศ. 1975 ได้ค้นพบกระจกทองแดงออกมาที่เมืองหยางโจว ปัจจุบันได้เก็บไว้ในพิพิธภัณฑสถานเมืองหยางโจว ในบนกระจกทองแดงนั้นมีรูปผู้หญิง 4 คนกำลังขี่ม้าตีบอลด้วยเท้าทางที่สง่างาม รูปนั้นเป็นผู้หญิงกำลังก้มหน้าตีบอล ม้าวิ่งอย่างรวดเร็ว แสดงให้เห็นว่าผู้หญิง 4 คนนี้กำลังพยายามแสดงความสามารถของตัวเองในแข่งขันกันอย่างมาก (ดูภาพประกอบที่ 4)

ภาพประกอบ 4 กระจกทองแดงออกมาที่เมืองหยางโจว

ที่มา : Zhou Xin; & Zhou Changyuan. (1979). Bronze Mirror of Tang China was Unearthed in Yangzhou. **Artifacts**. (7): 5.

นอกจากนี้ ค.ศ. 1981 ในหมู่บ้านกวนซาน อำเภอหลินถิงของมณฑลส่านซี ได้ค้นพบรูปปั้นผู้หญิงกำลังขี่ม้าตีบอลโดยมือซ้ายผู้หญิงของรูปปั้นจับบังเหียน เอนตัวบนหลังม้า มือขวาจับไม้ตีบอลด้วยเท้าวิ่งอย่างรวดเร็ว รูปปั้นเหล่านี้มีรูปร่างงามสง่าเหมือนเป็นความจริง (ดูภาพประกอบที่ 5)

¹Wang Junqi. (2010). op. cit. p. 3.

ภาพประกอบ 5 ผู้หญิงขี่ม้าตีบอล

ที่มา : Tian Weili. (2015). Viewing the Spiritual Outlook of Tang People from Playing Polo in Tang Dynasty. **Heritage World** (1): 28-32.

ค.ศ. 1958 ในหมู่บ้านหนันหลี่ เขตฉางอานในเมืองซีอานของมณฑลส่านซีได้ค้นพบรูปปั้นผู้หญิงขี่ม้าตีบอล 3 คน จากรูปปั้นเหล่านั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงจะแต่งตัวเป็นผู้ชายและแต่งชุดขาวเผ่าเหนือไปขี่ม้าตีบอล ผู้หญิงเหล่านี้แสดงท่าทีที่สวยงามและได้แสดงความสามารถในการตีบอลอย่างเต็มที่ (ดูภาพประกอบที่ 6)

ภาพประกอบ 6 ผู้หญิงขี่ม้าตีบอล 3 คน

ที่มา : Tian Weili. (2015). Viewing the Spiritual Outlook of Tang People from Playing Polo in Tang China. **Heritage World** (1): 28-32.

แต่เนื่องจากรูปร่างม้าสูงใหญ่และวิ่งเร็วมาก ทำให้ในการตีบอลเกิดอันตรายได้ง่าย ผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอและแข็งแรงน้อยกว่าผู้ชายจึงควบคุมม้าที่รูปร่างใหญ่ยาก จึงมักเกิดอุบัติเหตุตกม้าลงมาจนกระดูกหักอยู่บ่อยครั้ง ดังนั้น เพื่อความปลอดภัยในการตีบอลของผู้หญิง จึงได้เกิดกิจกรรมการละเล่นอีกสองแบบใหม่เกิดขึ้นมานั่นคือการขี่ลาตีบอลและการเดินตีบอล โดยมีขุนนางคนหนึ่งนามกั๋วอิงอี้ (Guo Yingyi) เป็นผู้ที่ยอมรับผู้หญิงสอนเรื่องการขี่ลาตีบอล¹ และมีขุนนางอีกคนหนึ่งนามกั๋วจื่อยฺว่น (Guo Zhiyun) มีความเชี่ยวชาญด้านการขี่ม้าและสู้รบ ได้เป็นผู้สอนผู้หญิงขี่ลาตีบอลเช่นกัน² เนื่องจากลามีรูปร่างเล็กและวิ่งช้าทำให้การตีบอลด้วยการขี่บนลา มีความปลอดภัยมากขึ้นและได้รับความนิยมอย่างมากจากผู้หญิงและถูกเผยแพร่อย่างกว้างขวาง ส่วนการเดินตีบอลนั้น คือ ผู้หญิงถือไม้ตีบอลโดยไม่ต้องขี่ม้าหรือลาซึ่งเหมือนกีฬาฮอกกีในปัจจุบัน กิจกรรมการละเล่นนี้มีความปลอดภัยมากกว่าถ้าเทียบการตีบอลโดยขี่ม้าหรือลา เมื่อถึงเทศกาลหญิงรับใช้ในวังจะเล่นกิจกรรมการละเล่นนี้ให้จักรพรรดิทอดพระเนตร โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม มีจำนวนคนเท่ากัน ผู้หญิงใช้ไม้ตีบอล การตีบอลของกลุ่มใดเข้าประตูมากกว่าก็จะเป็นฝ่ายชนะ กลุ่มที่ชนะจะได้รับรางวัลจากจักรพรรดิ³ ทั้งนี้ การตีบอลด้วยการเดินมีความปลอดภัยมากกว่าและวิธีการเล่นง่ายกว่าจึงได้รับความนิยมอย่างมากสำหรับเด็กๆ กับผู้หญิง

การเล่นบอลสำหรับผู้หญิงมีรูปแบบหลายอย่างซึ่งรวมชู้จู่วีหรือเตะบอล การขี่ม้าตีบอลหรือโปโล การขี่ลาตีบอลและการเดินตีบอล ในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นไม่เพียงแต่มีผู้ชายเข้าร่วม ผู้หญิงก็มีโอกาสแสดงความสามารถในการแข่งขันเช่นเดียวกัน และทักษะการเล่นบอลสำหรับผู้หญิงก็เล่นเก่งไม่แพ้ผู้ชาย ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าชนชั้นปกครองโดยเฉพาะจักรพรรดิทรงโปรดการเล่นบอลอย่างมาก และด้วยการเปิดกว้างของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น ทำให้ผู้หญิงได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้ ทำให้การเล่นบอลสำหรับผู้หญิงที่เริ่มจากวังซึ่งได้รับความนิยมสนับสนุนจากชนชั้นปกครอง และต่อมาก็เผยแพร่ถึงสู่ชาวบ้านคนพื้นเมือง ชนชั้นปกครองส่งเสริมผู้หญิงเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ผู้หญิงมีสุขภาพแข็งแรงและการใช้ชีวิตของผู้หญิงมีชีวิตรื่นรมย์มากขึ้น

¹Cheng Qiujuan. (2008). Research on Development of Female Sports in Tang China. pp. 14-15.

²Wang Junqi. (2010). op. cit. p. 28.

³Miao Fusheng; Liu Xiangyan; &Li Ye. (2009). The Exploration of Female Sports in Tang China. Sports Culture Guide. (1):117-119.

นอกจากนี้ อีกกิจกรรมหนึ่งคือการเล่นหมากล้อมหรือเหว่ยฉี (Weiqi) เป็นเกมกลยุทธ์ ซึ่งผู้เล่นสองคนต่างมุ่งหมายล้อมเอาพื้นที่ในกระดานให้ได้มากกว่าคู่แข่ง เหว่ยฉีหรือหมากล้อม เป็นหมากกระดานประจำชาติจีน ถูกจัดเป็น 1 ใน 4 ศิลปะประจำชาติจีน (ได้แก่ หมากล้อม ดนตรี กลอน ภาพ) เป็นภูมิปัญญาจีนแท้ ในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น เหว่ยฉีเป็นที่นิยมเล่นกันในหมู่ปัญญาชนชั้นสูงและขุนนางระดับผู้บริหารประเทศ จักรพรรดิของราชวงศ์ถังตอนต้นทรงโปรดเล่นหมากล้อมเป็นอย่างมาก ในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง (ค.ศ. 710-756) ได้แต่งตั้งตำแหน่งขุนนางเรียกว่า ฉีไต้จ้าว (Qidaizhao) ที่สถาบันฮั่นหลิน (Han Lin Yuan หรือ Imperial Academy) ซึ่งเป็นผู้ที่เล่นหมากล้อมดีเด่นที่มีหน้าที่รับผิดชอบการเล่นหมากล้อมกับจักรพรรดิ¹ การเล่นหมากล้อมจึงได้รับความนิยมอย่างมาก ในวังมักจะจัดกิจกรรมการแข่งขันการเล่นหมากล้อมขึ้น ไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงต้องฝึกทักษะการเล่นหมากล้อมเพื่อได้เป็นผู้ชนะในการแข่งขัน ใน ค.ศ. 1972 สุสานเบอร์ 187 ของอาชี้อ่าน่า (Astana Cemetery) ซึ่งตั้งอยู่เขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ (Xinjiang Province) ได้ค้นพบภาพวาดผ้าไหมที่มีผู้หญิงคนหนึ่งรูปร่างสวยงามและสมบูรณ์ หน้าตานิ่งเฉย จิตใจเยียบสงบ กำลังคิดจะวางลูกหมากล้อมยังไงดี ภาพนี้แสดงถึงว่าผู้หญิงกำลังตั้งใจเล่นหมากล้อมอยู่และถ้าพิจารณาจากเครื่องแต่งกายของผู้หญิงสันนิษฐานได้ว่าเป็นผู้หญิงชนชั้นสูง แสดงให้เห็นว่าการเล่นหมากล้อมได้รับความนิยมอย่างมากในกลุ่มผู้หญิงชนชั้นสูง (ดูภาพประกอบที่ 7)

ภาพประกอบ 7 ภาพวาดผ้าไหมที่ผู้หญิงเล่นหมากล้อม

ที่มา : The Museum of Xinjiang Uygur Autonomous Region. (1975). *Unearthed artifacts in Xinjiang*. p. 73.

¹Wang Yongping. (1995). *The Entertainment Activities in Tang China*. p. 92.

การเล่นหมากล้อมไม่เพียงแต่ได้รับความนิยมในผู้หญิงชั้นสูง ยังแพร่หลายไปยังผู้หญิงสามัญชนอีกด้วย เช่น นวนิยายของสมัยราชวงศ์ถังบันทึกไว้ว่า ในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง ผู้เล่นหมากล้อมดีเด่นของสถาบันฮั่นหลิน ชื่อ หวางจีซิน (Wang Jixin) ในระหว่างเดินทางที่พักรวมได้ยืมผู้หญิงสองคนกำลังคุยเรื่องการเล่นหมากล้อม หวางจีซินพยายามจำทุกครั้งที่พลิกเคลื่อนไหวของเกมหมากล้อม หวางจีซินเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญเกมหมากล้อมอย่างมาก แต่พอเข้าใจกลยุทธ์ในเกมหมากล้อมของผู้หญิงสองคนนั้น หวางจีซินรู้สึกอับอายที่ผู้หญิงสองคนนั้นไม่ได้แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการเล่นหมากล้อมได้รับความนิยมอย่างมากในผู้หญิงสามัญชน และผู้หญิงสามัญชนก็มีความเชี่ยวชาญทางด้านการเล่นหมากล้อมซึ่งไม่แพ้ผู้ชาย

ในสังคมศักดินาโบราณของจีนที่ถือผู้ชายเป็นหลัก ผู้หญิงเป็นรอง ผู้หญิงมีหน้าที่รับผิดชอบงานต่างๆ ในบ้าน ผู้ชายมีหน้าที่รับผิดชอบงานต่างๆ นอกบ้าน ดังนั้น การฝึกการต่อสู้ป้องกันตัวเป็นสิทธิเฉพาะผู้ชายเท่านั้น ถ้าผู้หญิงใส่ชุดกังฟูหรือพกดาบไว้กับตัวก็จะถูกดูถูกจากคนอื่น แต่เนื่องจากชาวเผ่าทางภาคเหนือของจีนเป็นชนร่อนเร่ จึงมีความเชี่ยวชาญทางด้านการขี่ม้าล่าสัตว์และการต่อสู้ป้องกันตัว ฉะนั้น ชนชั้นปกครองราชวงศ์ถังจึงได้รับอิทธิพลจากการใช้ชีวิตแบบนี้จากชาวเผ่าทางภาคเหนือ จึงให้ความสำคัญกับการฝึกการต่อสู้มากกว่าการเรียนหนังสือ ใน ค.ศ. 702 พระนางบูเช็กเทียนเป็นผู้ที่เพิ่มการสอบวิชาศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวเข้าไปในการสอบเข้าข้าราชการเคอจี้ ทำให้การต่อสู้ป้องกันตัวได้ถูกเผยแพร่อย่างกว้างขวาง แม้กระทั่งผู้หญิงก็นิยมการฝึกทักษะการต่อสู้ป้องกันตัวเช่นกัน ดังในบทกวีนิพนธ์ของนักกวีนามหลี่ไป ชื่อว่า *ตงไห่ ไหยว ไหย่ง ฟู* (Dong Hai You Yong Fu) หมายความว่าที่ตงไห่มีผู้หญิงที่กล้าหาญ กล่าวกันว่าผู้หญิงที่มาจากตงไห่เป็นผู้หญิงที่กล้าหาญ มีความเชี่ยวชาญทางด้านการต่อสู้ด้วยดาบ ทักษะการต่อสู้ด้วยดาบมีความรวดเร็วดังเหมือนดาวตกที่ลงจากท้องฟ้า² อีกทั้งในบทกวีนิพนธ์ของนักกวีนามตู้ชื่อ *กวน กง ซุน ต้า เหนียง ดี จี อู่ เจี้ยน ซี ลิง* (Guan Gongsun Da Niang Di Zi Wu Jian Qi Xing) หมายความว่าขมนิลิตของหญิงกงซุนต้าเหนียงแสดงศิลปะการต่อสู้ด้วยดาบในกลอนนี้นักกวีได้นึกถึงภาพในอดีตที่หญิงกงซุนต้าเหนียงโชว์ศิลปะการต่อสู้ด้วยดาบโดยผ่านการแสดงของนิลิต นักกวีได้กล่าวถึงหญิงกงซุนต้าเหนียงมีความเชี่ยวชาญทางด้านศิลปะการต่อสู้ด้วยดาบ ท่าทางสง่างามและความรวดเร็วเหมือนเทพเจ้านั่งบนมังกรบินบนท้องฟ้า ความรุนแรงในการใช้ดาบเหมือนฟ้าร้องฟ้าผ่าสะเทือนท้องฟ้าและพื้นแผ่นดินจนสั่น หญิงรับใช้ของจักรพรรดิ

¹Wang Yongping. (1995). op. cit. p. 94.

²Zhong Hua Books, editors. (1980). op. cit. (Volume 11). p. 1168.

ถึงเสียเงินทั้งหมดแปดพันคนก็สู้หญิงกังซุนต้านะเหียงไม่ได้¹ จากบทกวีนิพนธ์ที่ดังกล่าวเห็นได้ว่าการฝึกการต่อสู้ป้องกันตัวไม่เพียงแต่เป็นสิทธิเฉพาะผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงก็มีสิทธิฝึกฝนเช่นเดียวกันไม่ว่าผู้หญิงในวังหรือผู้หญิงสามัญชนต่างก็มีความเชี่ยวชาญทางด้านการต่อสู้ป้องกันตัวกันทั้งสิ้น

จากข้างต้นที่ดังกล่าวเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมกิจกรรมเป็นสิทธิเฉพาะผู้ชาย ส่วนผู้หญิงถูกจำกัดอยู่แต่ในบ้าน การใช้ชีวิตไม่มีความเป็นอิสระ จึงไม่มีโอกาสมีส่วนร่วมในการกิจกรรมต่างๆ ใดๆ ทั้งสิ้น แต่เนื่องจากสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นเป็นช่วงที่มีการเปิดกว้างและมีวัฒนธรรมหลากหลาย ชนชั้นปกครองราชวงศ์ถังมีเชื้อสายมาจากชนเผ่าทางภาคเหนือ ฉะนั้น วิถีการใช้ชีวิตและการเล่นกิจกรรมต่างๆ จึงได้รับอิทธิพลมาจากชาวเผ่าทางภาคเหนือค่อนข้างมาก เช่น การแข่งขันขี่ม้า ยิงธนูและล่าสัตว์ เป็นต้น กิจกรรมการละเล่นไม่ว่าในวังหรือนอกวังล้วนพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้ผู้หญิงในยุคนี้ได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มากมาย และกิจกรรมที่มีผู้หญิงสามารถเข้าร่วมได้ก็มีความหลากหลายมากขึ้นซึ่งรวมการขี่ม้า การยิงธนูและการล่าสัตว์แล้ว ยังมีการเล่นบอลได้แก่การเตะบอล การขี่ม้าตีบอล การขี่ลาตีบอล และการเดินตีบอล อีกทั้งยังมีการเล่นหมากล้อมและการฝึกการต่อสู้ป้องกันตัว ผู้หญิงที่เข้าร่วมกิจกรรมมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง และได้ใช้ชีวิตที่มีความสนุกสนานและมีชีวิตชีวา นอกจากนี้สาเหตุสำคัญที่ทำให้กิจกรรมสำหรับผู้หญิงได้พัฒนาอย่างรวดเร็วคือการสนับสนุนจากชนชั้นปกครอง ด้วยจักรพรรดิทรงโปรดกิจกรรมเหล่านี้อย่างมาก จึงได้รับความนิยมแพร่หลายไปยังเหล่าขุนนางและกลุ่มปัญญาชน ต่อมาแพร่หลายอย่างกว้างขวางจนผู้หญิงก็มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ กิจกรรมเหล่านี้เริ่มจากในวังโดยหญิงรับใช้ต้องพยายามฝึกขี่ม้า เล่นบอลและศิลปะการต่อสู้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของอารมณ์จักรพรรดิ นอกจากนี้หญิงรับใช้ในวังยังเล่นกิจกรรมกันเพื่อพักผ่อนหย่อนใจในยามว่าง เช่น การยิงไม้แปดบนน้ำ การยิงเพ็นถวนซึ่งคือก้อนข้าวเหนียว เป็นต้น ทำให้กิจกรรมเหล่านี้ที่ได้รับความนิยมอย่างมากในวังได้แพร่หลายมาสู่ชาวบ้านคนพื้นเมืองอีกด้วย ทำให้ผู้หญิงสามัญชนก็มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย และมีความเชี่ยวชาญไม่ว่าจะทางด้านการขี่ม้า การเล่นบอลซึ่งไม่แพ้ผู้ชาย จึงเรียกได้ว่าผู้หญิงมีฐานะสูงขึ้นและมีบทบาทมากขึ้นที่เข้าร่วมกิจกรรมในสังคม

¹Zhong Hua Books, editors. (1980). op. cit. (Volume 12). p. 2014.

4.2 สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงด้านอาชีพในสังคม

“ชายทำนาหญิงทอผ้า” นี่คือสภาพทั่วไปของครอบครัวในสังคมจีนโบราณ นับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น (Han Dynasty) ที่ได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิขงจื๊อ ซึ่งถือผู้ชายเป็นหลักผู้หญิงเป็นรอง ผู้ชายออกไปทำงาน ผู้หญิงอยู่บ้านทำงานบ้าน ได้กลายเป็นหลักปฏิบัติกันในทุกชนชั้น ฉะนั้นการทำงานของผู้ชายจึงมากกว่าผู้หญิง แต่ด้วยสภาวะแวดล้อมผู้หญิงส่วนหนึ่งถูกจำกัดให้อยู่แต่ในบ้านทำงานบ้าน และผู้หญิงอีกส่วนหนึ่งจะต้องไปเป็นช่วยทำงาน แม้ว่าการได้ทำงานนอกบ้านจะเป็นการสร้างคุณค่าให้สังคม แต่ผู้หญิงกลุ่มนี้กลับถูกสังคมละเลยไป จนกระทั่งในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ผู้หญิงในฐานะเป็นผู้ทำงานโดยเฉพาะหญิงเก็บใบต้นหม่อนกับหญิงทอผ้า หญิงเก็บเมล็ดบัวถูกกล่าวถึงในบทกวีนิพนธ์ มีบทกวีนิพนธ์ที่บรรยายเกี่ยวกับผู้หญิงที่เป็นผู้ทำงานนอกบ้านไว้จำนวนมาก ทำให้ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ประกอบอาชีพถูกเผยแพร่ออกไปทำให้คนทั่วไปได้รับรู้และตระหนักถึงความสำคัญของผู้หญิงในฐานะเป็นผู้ทำงาน นอกจากนี้ ด้วยการเปิดกว้างของสังคมซึ่งไม่ได้ยึดถือผู้ชายเป็นหลัก ผู้หญิงเป็นรอง ทำให้ผู้หญิงในฐานะเป็นหมอยกยอมรับในสังคม อีกทั้งเนื่องจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจของสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ทำให้คนค้าขายจำนวนมากเกิดขึ้น แม้กระทั่งเจ้าของร้านและพนักงานหญิงในร้านเหล้าได้รับความนิยมมากในสมัยนั้นอีกด้วย ดังนั้น หัวข้อนี้มุ่งเน้นศึกษาสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในฐานะเป็นผู้ประกอบอาชีพ โดยจากหญิงเก็บใบต้นหม่อนกับหญิงทอผ้า หญิงเก็บเมล็ดบัว และหญิงในฐานะหมอยกยอมรับคนค้าขาย

4.2.1 อาชีพหญิงเก็บใบต้นหม่อนกับหญิงทอผ้า

เนื่องจาก “ชายทำนาหญิงทอผ้า” เป็นสภาพทั่วไปของครอบครัวในสังคมโบราณของจีน การเลี้ยงหนอนไหมและทอผ้าเป็นหน้าที่ของผู้หญิงที่ต้องรับผิดชอบ ฉะนั้นการทอผ้าไหมที่ต้องอาศัยฝีมือและความชำนาญ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมคุณภาพดีจนกลายเป็นสินค้าสำคัญที่ทำรายได้เข้าประเทศอย่างมาก ซึ่งนอกจากความมั่งคั่งของผ้าไหมแล้ว จุดเด่นอีกอย่างคือมีน้ำหนักรเบา ชาวต่างชาติจึงนิยมส่งออกขายยังต่างประเทศ ทำให้งานทอผ้าไหมกลายเป็นงานสำคัญสำหรับประเทศ ฉะนั้นจึงให้ความสำคัญกับผู้หญิงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการทอผ้า การเก็บใบต้นหม่อนเพื่อเลี้ยงหนอนไหมเป็นขั้นตอนสำคัญ ที่นักกวีส่วนใหญ่ให้ความสนใจกระทั่งนำมาพรรณนาไว้ในบทกวีนิพนธ์หลายบท เช่น บทกวีนิพนธ์ของนักกวีนามลี้ไปชื่อว่า ชุน เกอ (Chun Ge) ได้กล่าวถึงหญิงสาวหน้าตาสะสวยกำลังไปเก็บใบต้นหม่อนที่ริมแม่น้ำ ใบหน้าของผู้หญิงนั้นช่างดูสดใสยิ่งนัก บทกวีนิพนธ์ของลี้ไปอีกบทหนึ่งชื่อว่า ม่อ ช่าง ซาง (Mo Shang Sang) ได้

กล่าวถึงหญิงสาวงดงามผู้หนึ่งไปเก็บใบหม่อนเพื่อเลี้ยงหนอนไหมทุกฤดูใบไม้ผลิ บทกวีนิพนธ์ของ นักกวีนามหลิวป้ออี้ (Liu Boyi) ชื่อ ฉ่าย ซาง (Cai Sang) หมายถึงการเก็บใบต้นหม่อน ได้กล่าวถึงความงดงามของหญิงที่เก็บใบต้นหม่อนสอดคล้องกับทิวทัศน์ที่สวยงามของฤดูใบไม้ผลิ¹ จากกลอนต่างๆ ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการเก็บใบต้นหม่อนของหญิงสาวในสายตาของนักกวีเป็นภาพที่สวยงาม ฤดูใบไม้ผลิข้างเป็นฤดูที่มีชีวิตชีวาทำให้หญิงสาวที่เก็บใบต้นหม่อนมีความรู้สึกสดชื่นมาก ยังมีคำกล่าวในบทกวีนิพนธ์ของซูเจิ้ง (Su Zheng) ชื่อว่า จื่อ ฟู นูหวิ (Zhi Fu Nu) หมายความว่าหญิงทอผ้า ได้กล่าวว่าถ้าวันใดที่ผู้หญิงไม่ได้ทอผ้า ประชาชนทั้งประเทศจะต้องอดทนความหนาวเป็นแน่² นี่แสดงถึงความสำคัญของผู้หญิงทอผ้า เพราะหญิงทอผ้าเปรียบดั่งเป็นผู้ที่รับผิดชอบเครื่องนุ่งห่มให้แก่ประชาชนซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่ขาดไม่ได้ในการดำรงชีวิต และถ้าไม่มีหญิงทอผ้าแล้วประชาชนก็จะไม่มีผ้าไว้ห่มกาย แสดงให้เห็นว่าหญิงเก็บใบต้นหม่อนกับหญิงทอผ้ามีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อประเทศชาติ

4.2.2. อาชีพหญิงเก็บเมล็ดบัว

งานเก็บเมล็ดบัวเป็นงานทางภาคใต้ของจีน เนื่องจากภาคใต้ของจีนมีแม่น้ำ ลำคลองจำนวนมากถือว่าเป็นสถานที่อยู่อาศัยน้ำของประเทศ ดังนั้น คนที่พักอาศัยภาคใต้มักนิยมปลูกดอกบัวเพื่อเก็บเอาเมล็ดบัวและรากบัวเป็นอาหาร และงานเก็บเมล็ดบัวและรากบัวเป็นหน้าที่ประจำเฉพาะของผู้หญิง นอกจากนี้หญิงเก็บเมล็ดบัวถูกกล่าวถึงในบทกวีนิพนธ์ มีบทกวีนิพนธ์หลายบทที่บรรยายเกี่ยวกับหญิงเก็บเมล็ดบัว ทำให้ภาพลักษณ์ของหญิงเก็บเมล็ดบัวถูกเผยแพร่ออกไปทำให้คนทั่วไปได้รับรู้และตระหนักถึงความสำคัญของหญิงเก็บเมล็ดบัว เช่น บทกวีนิพนธ์ของนักกวีนามหลี่คังเจิ้ง (Li Kangcheng) ชื่อว่า ฉ่าย เหลียน ฉวี (Cai lian qu) หมายความว่าเพลงของการเก็บเมล็ดบัว กลอนนี้ได้พรรณนาภาพหญิงสาวที่ไปเก็บเมล็ดบัวกันอย่างสนุกสนาน เมื่อยามค่ำ หญิงสาวต่างก็ลาจากกันกลับบ้านตัวเอง³ ยังมีบทกวีนิพนธ์ของนักกวีนามหวางชางหลิง (Wang Changling) ชื่อว่า ฉ่าย เหลียน ฉวี (Cai lian qu) หมายความว่าเพลงของการเก็บเมล็ดบัว ซึ่งทั้งหมดมีสองบท ในบทที่สองได้กล่าวถึงหญิงสาวที่เก็บเมล็ดบัวซ่อนในสวนดอกบัวไว้ ต่อมาผู้เขียนได้ยินเสียงเพลงไพเราะแว่วมาที่หูจึงได้รู้ว่ามีหญิงสาวหลายคนซ่อนอยู่ในสวนดอกบัว จากกลอนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีโอกาสทำงานนอกบ้านและทำให้ผู้หญิงได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดี

¹Zeng Wenjie. (2011). Study on the Image of Working Women in Tang Poetry. pp. 20-21.

²Xu Youfu. (2005). Women's Life and Poetry in Tang China. p. 351

³Ibid. p. 356.

กับผู้หญิงคนอื่นอีก ซึ่งชีวิตผู้หญิงไม่ได้โดดเดี่ยวจำกัดแต่ในบ้าน หากยังได้มีโอกาสเข้าร่วมสังคม และทำงานร่วมกับคนอื่นได้อีกด้วย¹

นอกจากนี้ นักวิจัยได้พรรณนาถึงหญิงสาวสวยที่มาเก็บเมล็ดบัวได้พบรักกับชายหนุ่ม อีกด้วย ดังบทกวีนิพนธ์ของนักกวีนามลี้ไปชื่อว่า ฉ่าย เหลียน ฉวี (Cai lian qu) หมายความว่า เพลงของการเก็บเมล็ดบัว ได้กล่าวถึงความสวยงามของดอกบัวและความสนุกสนานร่าเริงของหญิงสาวในการเก็บเมล็ดบัว เมื่อชายหนุ่มกลุ่มหนึ่งได้มาเห็นหญิงสาวที่กำลังเก็บเมล็ดบัวจึงเกิดหลงรัก หญิงสาว ในบทกวีนิพนธ์ของลี้ไปอีกบทหนึ่งชื่อว่า เยว นูหฺวี ฉื่อ ฐู่ ไส่ว (Yue Nu Ci Wu Shou) ทั้งหมดมีห้าบท ในบทที่สามได้กล่าวถึงในระหว่างทางที่หญิงสาวเก็บเมล็ดบัวกำลังกลับบ้าน ได้ยิน ชายหนุ่มร้องเพลงเดินสวนมา หญิงสาวก็ยิ้มให้ชายหนุ่มจนเขารู้สึกอาย² จากกลอนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า งานเก็บเมล็ดบัวเป็นหน้าที่ของผู้หญิงเพื่อแบ่งเบาภาระครอบครัว อีกทั้งการที่ผู้หญิงได้ออกไปเก็บเมล็ดบัวนั้น ยังสามารถได้พบปะชายหนุ่มและสามารถแสดงความรักต่อกันได้อีกด้วย

4.2.3 อาชีพหม่อ

เนื่องจากการเปิดกว้างของสังคมและเต็มไปด้วยวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทำให้สังคมราชวงศ์ถังตอนต้นไม่ได้ยึดถือลัทธิขงจื๊อที่ถือผู้ชายเป็นหลักผู้หญิงเป็นรองอย่างเดียว ทำให้อาชีพหม่อที่เป็นผู้หญิงมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในสังคม

ในสังคมศักดินาโบราณของจีน ลัทธิขงจื๊อเป็นหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ควบคุมความคิดของคนจีนมาโดยตลอด ทำให้อาชีพหม่อได้ถูกยกย่องเฉพาะผู้ชายเท่านั้น อีกทั้งหลักความคิดลัทธิขงจื๊อที่ว่าฐานะของผู้ชายและผู้หญิงต่างกัน ชายหญิงไม่ควรถูกเนื้อต้องตัวกัน การที่ผู้หญิงถ้าต้องออกไปหาหม่อและเผชิญเป็นโรคที่ต้องให้หม่อที่เป็นผู้ชายสัมผัสร่างกายเพื่อตรวจอาการนั้น นับว่าเป็นการลำบากใจที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น ด้วยความขัดแย้งระหว่างการรักษาโรคสำหรับผู้หญิงกับแนวคิดของลัทธิขงจื๊อจึงทำให้หม่อที่เป็นผู้หญิงจำเป็นต้องเกิดขึ้น แต่ก่อนสมัยราชวงศ์ถัง หม่อที่เป็นผู้หญิงเป็นหมอดผีโดยใช้เวทมนตร์คาถามารักษาผู้ป่วยและใช้ประสบการณ์มาดูแลผู้หญิงตั้งครรภ์ไม่ค่อยมีความรู้เชี่ยวชาญมารักษาโรค³ หม่อที่เป็นผู้หญิงจะโดนดูถูกและไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม การศึกษาของผู้หญิงส่วนใหญ่อยู่ในวงจำกัดและไม่ค่อย

¹Xu Youfu. (2005). op. cit. p. 362

²Ibid. p. 370.

³Deng Xiaonan. editor. (2003). Women and Society of Tang and Song China. p. 428.

ได้มีโอกาสรับความรู้เกี่ยวกับหมอ การคัดเลือกหมอที่เป็นผู้หญิงในก่อนสมัยราชวงศ์ถังยังไม่เป็นระบบด้วย

กระทั่งในสมัยราชวงศ์ถังระบบการคัดเลือกหมอของจีนได้เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ ซึ่งในสมัยราชวงศ์ถังมีการอบรมหมอหญิงขึ้นอย่างเป็นระบบ หมอที่ถูกอบรมเหล่านี้มีโอกาสได้รับตำแหน่งในวังและรักษาโรคเฉพาะหญิงในวัง ข้อมูลที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนสำหรับหมอหญิงได้มาจากเอกสารสำคัญที่ร่างในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจงที่ชื่อว่า เทียน เซิง ลิง (Tian Sheng Ling)¹ เนื้อหาในเอกสารสรุปดังนี้

1) หมอหญิงทั่วไปที่อยู่ภายใต้ระบบการหมอของจีนในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นจะคัดเลือกจากหญิงรับใช้ของขุนนาง ส่วนหมอหญิงเฉพาะทาง เช่น หมอหญิงชำนาญการนวด หมอหญิงชำนาญการฝังเข็ม เป็นต้น ได้คัดเลือกจากผู้หญิงที่เกิดในครอบครัวทางการหมอ อายุของหมอหญิงที่คัดเลือกอยู่ระหว่าง 20 ถึง 30 ปี

2) หมอหญิงที่ถูกคัดเลือกจะถูกส่งเข้าวังรับตำแหน่งหมอหญิงประจำ

3) เนื้อหาการอบรมของหมอหญิงคือรับผิดชอบหญิงที่กำลังตั้งครรภ์ เช่น การดูแลและบำรุงครรภ์ การคลอด ยังมีวิธีการรักษาการบาดเจ็บเป็นแผลเล็กน้อยถึงบาดเจ็บมากถึงขึ้นกระดูกหัก โดยต้องเรียนความรู้การฝังเข็มและการนวดซึ่งเป็นความรู้เบื้องต้นที่มาจากหนังสือทางการหมอ โดยจะมีอาจารย์หมอเป็นผู้ที่มาอบรมให้

4) ระยะเวลาของการเรียนของหมอหญิงคือ 5 ปี จะมีการสอบอย่างมีระบบและมาตรฐาน ซึ่งการสอบจะมีสองระดับ ระดับแรกเรียกว่า จี้ ชีอ (Ji Shi) ผู้คุมการสอบคือหมอหญิงที่ได้รับความสำเร็จ เนื้อหาการสอนเน้นความรู้ที่อาจารย์สอน ระดับที่สองเรียกว่า เนียน จง ชีอ (Nian Zhong Shi) สอบปลายปี ผู้คุมสอบคือหมอหญิงที่รับตำแหน่งสูงสุด เนื้อหาการสอบเน้นการปฏิบัติ

จากเนื้อหาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สังคมราชวงศ์ถังตอนต้นให้ความสำคัญกับการรักษาโรคสำหรับผู้หญิงถึงขนาดสร้างระบบการคัดเลือกหมอหญิงอย่างเป็นทางการและมีมาตรฐานขึ้นมา โดยเนื้อหาการอบรมคือว่าหมอหญิงต้องมีความรู้ทางด้านผู้หญิงตั้งครรภ์ซึ่งจากผู้หญิงเริ่มตั้งครรภ์จนถึงคลอด แม้ว่าการราชวงศ์ถังมีผู้หญิงที่มีประสบการณ์ดูแลบำรุงครรภ์อยู่แล้ว แต่ความรู้ทางด้านนี้มาจากผู้หญิงที่มีประสบการณ์สืบทอดกันมาถึงคนรุ่นหลัง แต่ยังไม่มีความรู้ที่เป็นระบบ ฉะนั้น ในสมัยราชวงศ์ถังจึงได้สร้างระบบการคัดเลือกหมอหญิงและมีการอบรมอย่างครบถ้วนต่อหมอหญิงโดยเฉพาะทางด้านความรู้การดูแลและบำรุงครรภ์ ทำให้การใช้

¹Li Zhisheng. (2014). An Introduction to the Study History of Chinese Women. pp. 256-258.

ชีวิตผู้หญิงมีคุณภาพที่ดีมากขึ้น ได้ลดความเสี่ยงจากการคลอดลูก ถือว่าเป็นความก้าวหน้าของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น ส่วนหมอหญิงในการรักษาทั่วไปซึ่งคือการเจ็บป่วย ทำให้การรักษาโรคของผู้หญิงมีความสะดวก ไม่ต้องลำบากใจให้ผู้ชายไปจับต้องร่างกาย ทำให้หมอหญิงได้มีการยอมรับและมีบทบาทสำคัญในการดูแลผู้ป่วยที่เป็นผู้หญิง

4.2.4. อาชีพค้าขาย

เนื่องจากสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นมีความเจริญรุ่งเรือง ด้วยความสะดวกทางคมนาคมของเส้นทางสายไหมทั้งทางทะเลและทางบก ทำให้การค้าขายระหว่างประเทศมีความเจริญรุ่งเรืองมาก ทุกถนนเต็มไปด้วยร้านค้าต่างๆ ทำให้เมืองมีความคึกคัก และทำให้ชาวต่างชาติต่างๆ เข้าสู่แผ่นดินจีนค้าขายกัน อีกทั้งยังทำให้สังคมมีวัฒนธรรมหลากหลายเกิดขึ้น ซึ่งไม่ได้ยึดถือผู้ชายเป็นหลักผู้หญิงเป็นรอง ดังนั้น ทำให้หญิงมีโอกาสเป็นคนค้าขายและถูกยอมรับในสังคม

ร้านค้าที่อยู่ในเมืองไม่เพียงแต่ผู้ชายเป็นเจ้าของ ผู้หญิงยังมีสิทธิเปิดร้านค้าของตัวเอง เช่น ในนวนิยายของราชวงศ์ถังบันทึกว่า ในสมัยจักรพรรดิถังไท่จง หญิงคนหนึ่งเปิดร้านขายขนมที่ทำจากแป้ง ขุนนางนามหม่าโจว (Ma Zhou) มักไปซื้อขนมจากหญิงผู้นี้เป็นประจำ หญิงผู้นี้ขายขนมเวลาไม่นานก็ขายดีมาก ขุนนางนามหลี่จุนเฟิง (Li Chunfeng) กับหยวนเทียนกาง (Yuan Tiangang) ก็ชอบซื้อเช่นกัน¹ ผู้หญิงนามซานเหนียงจื่อ (San Niangzi) มีบ้านหลายห้องจึงได้เปิดร้านอาหารจนกลายเป็นเจ้าของร้านที่ร่ำรวย นอกจากนี้มีผู้ชายคนหนึ่งชื่อหวังจี้ซิน (Wang Jixin) ไปเข้าพักที่โรงแรม ได้เจอเจ้าของโรงแรมเป็นผู้หญิงสองคนคือแม่กับลูกสะใภ้ แสดงให้เห็นว่าเจ้าของโรงแรมเป็นมารดาได้ร่วมกับลูกสะใภ้เปิดโรงแรมด้วยกัน อีกทั้งยังมีเจ้าของร้านขายรองเท้าและเจ้าของร้านขายเสื้อที่เป็นผู้หญิงอีกด้วย² ผู้หญิงที่เปิดร้านในเมืองต่างๆ ทำให้ผู้หญิงได้เข้าร่วมสังคมและกลายเป็นส่วนหนึ่งในสังคมการค้า

ในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น มีคนชาวเผ่าเข้ามาเปิดร้านที่เมืองฉางอานจำนวนมาก ส่วนใหญ่มาเปิดร้านขายเครื่องเพชรพลอยและเปิดร้านเหล้า ร้านเหล้าที่ชาวเผ่าเป็นเจ้าของส่วนใหญ่อยู่แถวตลาดตะวันตกซึ่งเป็นตลาดที่ชาวต่างชาติรวบรวมค้าขายกัน ส่วนร้านเหล้าที่หญิงชาวเผ่าเป็นเจ้าของจะอยู่ตลาดตะวันตกและแถวแม่น้ำฉางเจียงของเมืองฉางอาน เจ้าของร้านเหล้าและพนักงานร้านเหล้าโดยมากจะเป็นผู้หญิงชาวเผ่าซึ่งเรียกว่า ฮู่ จี (Hu Ji) และการที่มีการเปิดร้าน

¹Zhang Jianguang. (2013). *The Study of the Economy and Society in Tang China*. p. 61.

²Gao Shiyu. (1988). *op. cit.* p. 55.

เหล่าโดยมีผู้หญิงชาวเผ่าเป็นเจ้าของร้านเหล้านั้น เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจร้านขายเหล้าให้ได้รับความนิยมอย่างมาก โดยเฉพาะลูกค้าที่เป็นปัญญาชนซึ่งคือนักกวี มีบทกวีนิพนธ์หลายบทได้กล่าวถึงเจ้าของร้านเหล้าที่เป็นผู้หญิงชาวเผ่า เช่น บทกวีนิพนธ์ของนักกวีนามหวังจี (Wang Ji) กั๋ว จี๋ว เจีย กู๋ ไส่ว (Guo Jiu Jia Wu Shou) ได้กล่าวถึงสาเหตุสำคัญที่เข้าร้านเหล้าเป็นประจำคือร้านเหล้ามีหญิงสาวชาวเผ่าสวยงามให้บริการ¹ นักกวีหนีไปมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับหญิงร้านเหล้าซึ่งเป็นลูกค้าประจำของร้านเหล้าที่มีหญิงสาวชาวเผ่ามาให้บริการ ดังนั้น ในบทกวีนิพนธ์ของหนีไปมีหลายบทเกี่ยวกับหญิงร้านเหล้า เช่น บทกวีนิพนธ์ของนักกวีนามหนีไปชื่อว่า ช่าว เหนียน ซิง (Shao Nian Xing) กล่าวว่าหลังจากได้ชมทิวทัศน์ของเมืองฉางอานแล้วจึงตกลงเข้าร้านเหล้าของหญิงชาวเผ่าด้วยรอยยิ้ม² ยังมีบทกวีนิพนธ์ของหนีไปที่ชื่อว่า ซ่ง เผย์ สือ ปา กู๋ หนัน กุย ซง ซาน (Song Pei Shi Ba Tu Nan Gui Song Shan) หมายความว่าส่งเพื่อนนามเปย์เถื่อนหนัน (Pei Tunan) กลับภูเขาชางซาน ในกลอนนี้ได้กล่าวว่าในระหว่างไปส่งเพื่อนเปย์เถื่อนหนัน ได้เจอหญิงชาวเผ่าของร้านเหล้าตกทายอย่างกระตือรือร้นและเชิญชวนไปดื่มเหล้าที่ร้านเหล้า³ บทกวีนิพนธ์ของหนีไปอีกบทหนึ่งชื่อว่า จุย ไส่ว เจิ้ง หวาง ลี หยาง (Zui Hou Zeng Wang Liyang) หมายความว่าการแต่งบทกวีนิพนธ์ให้เป็นของขวัญแก่เพื่อนหวางลี่หยางหลังจากเมาเหล้า กลอนนี้ได้กล่าวถึงเสียงร้องเพลงของหญิงชาวเผ่าของร้านเหล้าไพเราะมาก บรรยายากศแบบนั้นทำให้พวกเราแข่งกินเหล้าอย่างสนุกสนาน⁴ จากกลอนดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ว่าหญิงร้านเหล้าไม่เพียงแต่แค่ขายเหล้า ยังให้บริการการเต้นรำและร้องเพลงอีกด้วย ซึ่งพวกเธอส่วนใหญ่เป็นลูกหลานในครอบครัวพ่อค้า ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการทำธุรกิจ การตกแต่งร้านเหล้าให้มีบรรยากาศดี สามารถดึงดูดปัญญาชนต่างๆ เข้ามาใช้บริการร้านเหล้าได้เป็นจำนวนมาก

จากข้างต้นจึงสรุปได้ว่าหญิงเก็บใบต้นหม่อนและทอผ้าเป็นผู้ที่รับผิดชอบผลิตเครื่องนุ่งห่มให้แก่ประชาชน มีบทบาทสำคัญอย่างมากในสังคม ส่วนหญิงเก็บเมล็ดบัวเป็นผู้ที่ช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ให้ครอบครัว ทั้งนี้ยังสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้หญิงคนอื่นและมีโอกาสรู้จักกับชายหนุ่มและแสดงความความรักต่อกันได้ ทำให้ชีวิตผู้หญิงมีความสุขสนุกสนานซึ่งแตกต่างจากผู้หญิงที่ชีวิตหงอยเหงาเพราะถูกจำกัดให้อยู่แต่ในบ้าน นอกจากนี้ ราชสำนักให้ความสำคัญกับการรักษาโรคของผู้หญิง มีการสร้างระบบการคัดเลือกหมอมที่เป็นผู้หญิงพร้อมทั้ง

¹Zhong Hua Books, editors. (1980). op. cit. (Volume 5). p. 589.

²Zhong Hua Books, editors. (1980). op. cit. (Volume 11). p. 1158.

³Ibid. p. 1159.

⁴Ibid. p. 1160.

ฝึกอบรมให้มีความรู้ความชำนาญด้านการดูแลและบำรุงครรภ์ หมอผู้หญิงที่ฝึกอบรมมีโอกาสรับตำแหน่งในวังประจำซึ่งแตกต่างจากหมอฟีก่อนสมัยราชวงศ์ถังที่ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม นี่ถือว่าเป็นความก้าวหน้าของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นที่ทำให้หมอหญิงมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในการดูแลผู้หญิงและเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในสังคม ส่วนอาชีพค้าขายเห็นได้ว่าผลพวงจากการค้าทางคมนาคมของเส้นทางสายไหมทั้งทางทะเลและทางบกที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก ทุกถนนเต็มไปด้วยร้านค้าต่างๆ ที่ทำให้เมืองมีความคึกคักและมีร้านค้าที่มีผู้หญิงเป็นเจ้าของเกิดขึ้น และทำให้ผู้หญิงกลายเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการค้าขายที่ช่วยกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจของสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นให้มีความเจริญรุดหน้าไป

4.3 สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงด้านเศรษฐกิจ

ด้วยการค้าขายนั้นมีความเจริญรุ่งเรือง โดยเฉพาะการค้าขายบนเส้นทางสายไหมทั้งทางทะเลและทางบกที่ชาวต่างชาตินำสินค้าจากต่างประเทศเข้ามาขายในดินแดนจีนและส่งสินค้าของจีนออกไปขายยังต่างประเทศ ถือได้ว่าเป็นมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจให้ดีขึ้น สร้างความมั่งคั่งให้เศรษฐกิจอย่างมาก ด้วยการเปิดกว้างของสังคมและมีวัฒนธรรมหลากหลาย ทำให้ผู้หญิงมีความอิสระในการดำรงชีวิต และมีโอกาสเข้าร่วมสังคม ผู้หญิงเป็นผู้บริโภคสำคัญที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจให้มีการพัฒนา เนื่องจากผู้หญิงมีความต้องการมากกว่าผู้ชายในชีวิตประจำวัน ทำให้ผลิตภัณฑ์หลายอย่างแม้กระทั่งสินค้านำเข้าจากต่างประเทศก็เพื่อสนองความต้องการของผู้หญิง อีกทั้งเนื่องจากการยกย่องลัทธิเต๋าและการเผยแพร่พุทธศาสนา ทำให้จำนวนคนที่นับถือศาสนาได้เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะจำนวนผู้หญิงที่นับถือศาสนา ผู้หญิงในฐานะเป็นผู้อุปถัมภ์ศาสนา ทำให้ค่าใช้จ่ายต่างๆ ทางด้านการทำกิจกรรมของศาสนาได้เพิ่มมากขึ้น เช่น ค่าใช้จ่ายการสร้างพระพุทธรูป ค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์พระคัมภีร์ เป็นต้น การดำรงชีวิตของผู้หญิงมีความอิสระและสมบูรณ์มากขึ้น

4.3.1 ผู้หญิงในฐานะผู้บริโภค

ด้วยความเจริญการค้าขายของเส้นทางสายไหมทั้งทางทะเลและทางบกที่ชาวต่างชาตินำสินค้าจากต่างประเทศเข้ามาขายในดินแดนจีนและส่งสินค้าของจีนออกไปขายยังต่างประเทศ ทำให้ผู้หญิงมีบทบาททางเศรษฐกิจในฐานะเป็นผู้บริโภคสำคัญ ผู้หญิงมีสิทธิซื้อสินค้าหลากหลายทั้งสินค้าภายในประเทศและภายนอกประเทศ ทั้งสินค้าเพื่อความสวยงาม เช่น เสื้อผ้า เครื่องประดับ สินค้าอาหาร ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย เป็นต้น

4.3.1.1 การซื้อและใช้สินค้าฟุ่มเฟือย

เครื่องนุ่งห่มของผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นแบ่งเป็นสามส่วน คือ เสื้อกระโปรงกับผ้าคลุมไหล่ เสื้อผ้าต้องใส่ในกระโปรง กระโปรงส่วนใหญ่เป็นกระโปรงยาวจนถึงพื้น และเป็นกระโปรงที่รูปแบบหลวม เสื้อส่วนใหญ่ทำมาจากผ้าไหม ผ้าฝ้ายและผ้ากัญชง ส่วนผ้าคลุมไหล่ทำจากผ้าไหมชั้นดี¹ เนื่องจากสังคมในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีความเจริญรุ่งเรืองตั้งแต่สมัยจักรพรรดิดังไท่จงที่เรียกว่า “เจิงกวนจือจื้อ” (ค.ศ. 627-649) มาถึงสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจงที่เรียกว่า “โคหยวนเซิ่งเซวี่” (ค.ศ. 713-741) ทำให้เศรษฐกิจในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วจนถึงขั้นสูงสุด มีสินค้ามากมายหลายประเภทในตลาด และเสื้อผ้าเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 เพื่อการตกแต่งร่างกาย ฉะนั้น ผลกระทบที่เสื้อผ้าโดยเฉพาะผ้าไหมที่มีสีสันลวดลายที่หลากหลายจึงได้รับความนิยมทั้งชาวต่างชาติและชาวจีน ผู้หญิงส่วนใหญ่โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นสูงมักนิยมแต่งกายด้วยชุดที่หรูหราและสง่างาม และผู้หญิงชนชั้นสูงมักนิยมออกแบบเสื้อผ้าด้วยตนเองซึ่งจะออกแบบเสื้อหรือกระโปรงให้สวยเด่นแปลกตาไปจากผู้หญิงคนอื่น จึงมีความต้องการผ้าไหมชั้นดีสีสันสวยงามเป็นอย่างมาก

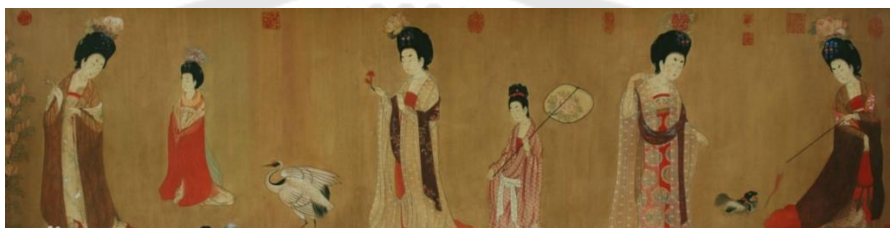
ในสมัยจักรพรรดิถังเจิงจง (ค.ศ. 705-710) องค์หญิงอันเล่อซึ่งเป็นพระธิดาของจักรพรรดิถังเจิงจงมีกระโปรงสองตัวที่ทำจากขนนกเรียกว่าขนิด กระโปรงสองตัวนี้มีสีสันที่หลากหลายและสวยแปลกตากว่ากระโปรงทั่วไป เนื่องจากกระโปรงนี้สามารถเปลี่ยนสีด้วยการเปลี่ยนมุมมองและการสะท้อนจากแสงแดด ซึ่งถ้ามองจากด้านหน้าเป็นสีหนึ่ง มองจากด้านข้างจะเป็นอีกสีหนึ่ง อยู่ใต้แสงแดดเป็นสีหนึ่ง และอยู่ใต้เงาเป็นอีกสีหนึ่ง บนกระโปรงยังมีลวดลายรูปนกเรียกว่าขนิด องค์หญิงอันเล่อได้นำกระโปรงที่ทำจากขนนกตัวหนึ่งถวายให้ฮ่องเฮาเหว่ยซึ่งคือพระมารดาที่ทรงโปรดกระโปรงตัวนี้อย่างมาก กระโปรงทำจากขนนกเรียกว่าขนิดได้รับความนิยมอย่างมากในกลุ่มผู้หญิงชนชั้นสูง² ในเมืองอีโจว (Yi Zhou) ซึ่งคือเมืองเฉิงตู (Cheng Du) ในปัจจุบัน ตามกระแสนิยมของผู้หญิงชนชั้นสูงนิยมผลิตกระโปรงผ้าไหมซึ่งมีลวดลายดอกไม้กับนกหลายชนิดที่ทำจากเส้นทองบางๆ ทำให้มองจากใต้แสงแดดเป็นสีหนึ่ง มองจากใต้เงาเป็นอีกสีหนึ่ง ลวดลายดอกไม้และนกสามารถเปลี่ยนสีได้ตลอดสวยงามมาก³ ภาพจิตรกรรมของจิตรกรนามว่า

¹Gao Shiyu. (1988). *op. cit.* p. 165.

²Zhang Jianguang. (2013). *op. cit.* p. 68.

³Huai Liping. (2007). *A Study on the Social and Economic Activities of Women in Tang China.*
p. 21.

จางซวน (Zhangxuan) ชื่อว่า ภาพจิตรกรรมการท่องเที่ยวในฤดูใบไม้ผลิของนางกั้วกั้ว ในภาพจิตรกรรมได้แสดงสภาพกลุ่มผู้หญิงในวังออกไปเที่ยวในฤดูใบไม้ผลิ นางกั้วกั้วที่แต่งชุดหรูหราซึ่งใส่เสื้อเขียวอ่อน ผ้าคลุมไหล่สีขาวและกระโปรงสีแดง ซึ่งเป็นผ้าไหมทั้งเบาและบาง เป็นผ้าไหมชั้นดี (ดูภาพประกอบที่ 1) อีกภาพจิตรกรรมของจิตรกรนามโจวฝาง (Zhou Fang) ชื่อว่า จัน ฮัว ชี นู ตุ หวี ฎ (Zhan Hua Shi Nu Tu) หรือ ผู้หญิงชนชั้นสูงที่ใส่เสื้อลายดอกไม้ ปัจจุบันได้เก็บไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเลียวหนิง ในรูปนี้ได้แสดงถึงผู้หญิงห้าคนกำลังเล่นกับสุนัขและนกกระเรียนโดยใส่ชุดหรูหราสีสดใส ดูพลั้วเบา อีกทั้งยังประดับดอกไม้สวยงามไว้บนศีรษะเป็นการตกแต่ง (ดูภาพประกอบที่ 8)

ภาพประกอบ 8 ผู้หญิงชนชั้นสูงที่ใส่เสื้อลายดอกไม้

ที่มา: Yao Ping. (2004). *Women's Life in Tang China*. p. 26.

ภาพจิตรกรรมสองภาพนี้แสดงให้เห็นว่าการแต่งกายของผู้หญิงชนชั้นสูงนั้นเมื่อออกไปเที่ยวมักจะแต่งตัวหรูหราและดูดี ฉะนั้นค่าใช้จ่ายสำหรับการซื้อเสื้อผ้าของผู้หญิงจึงมีเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะเมื่อที่ต้องออกไปข้างนอก หญิงชนชั้นสูงโดยเฉพาะเหล่าภรรยาขุนนางมักนิยมใส่ชุดผ้าไหมที่มีคุณภาพดีและมีน้ำหนักเบาเพื่อโชว์ความงามของรูปร่างของตนเอง ตัวอย่างเช่น ภรรยาขุนนางหยวนไจ่ (Yuan Zai) มีเสื้อผ้าที่เป็นผ้าไหมสีม่วงจำนวนสี่สิบตัว ทุกชุดล้วนเป็นผ้าไหมชั้นดีและมีน้ำหนักเบา เสื้อผ้าของภรรยาน้อยของขุนนางหยวนไจ่ नामเย้าอิง (Yao Ying) ทุกชุดล้วนตัดเย็บด้วยผ้าที่มีน้ำหนักเบามาก¹ ครั้นเมื่อผู้หญิงมีอิสระสามารถออกไปข้างนอกได้โดยเฉพาะในเทศกาลสำคัญ ผู้หญิงมักจะนิยมใส่ชุดหรูหรายาวงามเพื่อออกไปร่วมงานฉลองเทศกาล แม้กระทั่งหญิงรับใช้ในวังก็ยังแต่งตัวอย่างหรูหราเพื่อออกไปเที่ยวอย่างสนุกสนาน

¹Zhang Jianguang. (2013). *op. cit.* p. 54.

เช่น ค.ศ.712 ในเทศกาลหยวนเซียวชมโคมไฟ หญิงรับใช้ในวังได้แต่งชุดผ้าไหมชั้นดีสีสันสวยงาม และหรูหรา บนชุดผ้าไหมนั้นจะมีลวดลายที่สวยงามและเครื่องเพชรเจียวยวจิประดับตกแต่ง ในเมืองฉางอาน ผู้หญิงพันกว่าคนจะใส่ชุดผ้าไหมหรูหราและใช้เครื่องทองเพชรประดับตกแต่ง ร้องเพลงและเต้นรำสามวันสามคืนในบรรยากาศงานเทศกาลโคมไฟ ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน¹ แสดงให้เห็นว่าจำนวนผู้หญิงในฐานะผู้บริโภคทางการซื้อเครื่องนุ่งห่มมีเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้วัฒนธรรมที่หลากหลายจากภายนอกที่แพร่เข้าสู่สังคมราชวงศ์ถังตอนต้น ที่ประชาชนได้รับอิทธิพลจากการใช้ชีวิตของชาวเผ่าทางภาคเหนือและชาวเผ่าภาคตะวันตกเฉียงเหนือของจีน เช่น ประชาชนของราชวงศ์ถังนิยมขี่ม้าล่าสัตว์จึงมีความต้องการในการแต่งกายแบบชาวเผ่าเพื่อสะดวกในการขี่ม้า ผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีความอิสระในการใช้ชีวิตและนิยมขี่ม้าล่าสัตว์ออกไปข้างนอกจึงมีความต้องการต่อการใส่ชุดขี่ม้าแบบชาวเผ่าที่เหมือนผู้ชาย หนังสือประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถังฉบับเก่า บันทึกว่าตั้งแต่สมัยจักรพรรดิถังเสวียนจงเป็นต้นมา ผู้หญิงนิยมร้องเพลงของชาวเผ่า รับประทานอาหารแบบชาวเผ่า แม้กระทั่งยังนิยมแต่งชุดชาวเผ่า² อีกทั้งขุนนางภรรยานิยมใส่รองเท้าและหมวกแบบผู้ชาย การเลียนแบบการแต่งกายแบบผู้ชายเป็นกระแสนิยมที่เริ่มต้นจากวังเมื่อผู้หญิงในวังออกไปเที่ยวข้างนอก หญิงรับใช้ในวังมักจะแต่งชุดผู้ชายติดตามออกไป

ภาพประกอบ 9 ภาพคนรับใช้ผู้หญิงที่ใส่เสื้อผู้ชายซึ่งเป็นเสื้อคลุมยาวสีขาว

ที่มา: Gao Shiyu. (1988). *The Women of Tang Dynasty*. p. 167

ในภาพจิตรกรรมฝาผนังหลุมฝังศพของขุนนางนามซูซิ่วซี (Su Sixu) มีภาพคนรับใช้ที่ใส่เสื้อคลุมยาวสีขาวที่มีปกกลมยื่นอยู่ข้างหลัง มือทั้งสองถือไม้วางไว้ที่หน้าอก (ดู

¹Ibid. p. 55.

²Huai Liping. (2007). *op. cit.* p. 16.

ภาพประกอบที่ 9) ถ้าสังเกตจากหน้าตาทำท่าทางสันนิษฐานว่าคนรับใช้น่าจะเป็นผู้หญิง จากข้างต้นแสดงให้เห็นว่าทางด้านการใส่ชุดผู้ชายไม่เพียงแต่แค่เฉพาะผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงก็มักจะใส่ชุดผู้ชายออกไปข้างนอก จึงเห็นได้ว่าผู้หญิงในฐานะผู้บริโภครายหนึ่งในการซื้อเครื่องนุ่งห่ม มีการเลือกค่อนข้างมาก

ในเมืองฉางอานได้เกิดกระแสนิยมที่ใส่เสื้อแบบชาวเผ่าและฟางดนตรีที่มาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง เมืองฉางอานกับเมืองลั่วหยางนิยมกระแสอย่างมาก ประชาชนมีความต้องการอย่างมากต่อสิ่งของต่างๆ จากต่างประเทศเพื่อใช้ในชีวิตรประจำวัน¹ ใน หนังสือประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถังฉบับเก่า ได้บันทึกว่าประชาชนทั้งผู้ชายหรือผู้หญิงต่างก็นิยมใช้สิ่งของจากต่างประเทศ ผู้หญิงชนชั้นสูงนิยมรับประทานอาหารต่างประเทศ หญิงรับใช้นิยมแต่งชุดชาวเผ่า นอกจากนี้ ชุดต่างชาติซึ่งรวมชุดชนเผ่าต่างๆ จากภาคตะวันตกและภาคเหนือของจีนได้รับความนิยมอย่างมาก จึงทำให้ผู้หญิงต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายอย่างมากในการซื้อสิ่งของใหม่ๆ การแต่งกายแบบมู่หลี่ (Muli) ซึ่งคือการแต่งกายแบบใส่หมวกสานชนิดหนึ่งและมีผ้าลักษณะบางใสลงจากขอบหมวกที่มีความยาวจนคลุมทั้งตัวได้ เพื่อป้องกันทรายที่พัดมา กันฝน และกันแดดด้วย เมื่อการแต่งกายแบบนี้เข้าสู่จีน จึงกลายเป็นการแต่งกายที่ได้รับความนิยมอย่างมากจากทั้งผู้ชายและผู้หญิง ในสมัยจักรพรรดิถังเกาจง ผ้าลักษณะบางใสที่ลงจากขอบหมวกและมีความยาวจนคลุมทั้งตัวถูกดัดสั้นขึ้นจนถึงคอซึ่งถูกเรียกว่าเหว่ยเม่า (Weimao) กลายเป็นแฟชั่นที่ได้รับความนิยมอย่างมากในผู้หญิง² ด้วยการเปิดกว้างของสังคม ผู้หญิงนิยมแต่งชุดผู้ชายไปขี่ม้าล่าสัตว์และเที่ยวเหมือนผู้ชายอย่างอิสระ ซึ่งกลายเป็นแฟชั่นอีกแบบหนึ่งสำหรับผู้หญิง อีกทั้งผู้หญิงยังนิยมการแต่งหน้าด้วยเครื่องสำอางจากต่างประเทศ เช่น ลิปสติกธรรมชาติ แป้งทาหน้าที่มีกลิ่นหอม แป้งทำจากดอกไม้ที่มีกลิ่นหอม ผู้หญิงส่วนใหญ่นิยมสินค้าจากต่างประเทศทำให้การใช้ชีวิตมีคุณภาพมากขึ้น

จากเรื่องดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การเปิดกว้างของสังคมทำให้ผู้หญิงมีโอกาสออกไปข้างนอกได้อย่างอิสระ ผู้หญิงจึงให้ความสำคัญต่อการแต่งตัวเพื่อดึงดูดสายตาของคนอื่นมากขึ้น ผู้หญิงมีความอิสระในการใช้ชีวิต ผู้หญิงในฐานะผู้บริโภคมีสติในการบริโภคมากกว่าสมัยอื่น โดยเฉพาะผู้หญิงมีสิทธิและความสามารถในการซื้อและใช้สินค้าฟุ่มเฟือยและนิยมสิ่งของจากต่างประเทศ ทำให้ค่าใช้จ่ายสำหรับการซื้อสินค้าของผู้หญิงได้เพิ่มมากขึ้น การซื้อ

¹Xiang Da. (2009). Changan in Tang China and the Civilization of the Western Regions. p. 41

²Shao Chenxia. (2006). An Analysis on the Impact on Tang China's Costume from External Culture. Journal of Jiang Su Teachers University of Technology. 12(3): 85-88.

สินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศของผู้หญิงเป็นพลังที่ส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจให้ดีขึ้น ผู้หญิงในฐานะผู้บริโภคมีสิทธิมากกว่าผู้หญิงสมัยอื่นและมีบทบาทสำคัญอย่างมากทางด้านเศรษฐกิจ

4.3.1.2 การเลือกบริโภคอาหารและเครื่องดื่ม

การเลือกบริโภคอาหารและเครื่องดื่มมีความสำคัญอย่างมาก ในสังคมศักดินาโบราณของจีนถืออาหารการกินเป็นปัจจัยหลักของมนุษย์ เนื่องจากการพัฒนาของเศรษฐกิจก่อนสมัยราชวงศ์ถังเป็นไปอย่างล่าช้า เศรษฐกิจสำคัญคือเศรษฐกิจที่พึ่งพาอาศัยตนเองเป็นหลัก เศรษฐกิจจากการตลาดยังไม่ได้มีการพัฒนาไปมากเท่าไร ฉะนั้นในสังคมศักดินาโบราณของจีนโอกาสที่ผู้หญิงจะออกไปข้างนอกมีน้อยมากและไม่ค่อยมีความต้องการต่อสิ่งใหม่ๆ จากภายนอก กระทั่งถึงสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ด้วยการเปิดกว้างของสังคม เศรษฐกิจพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมที่มีความเจริญรุ่งเรือง ทำให้ผู้หญิงมีความอิสระที่จะออกไปข้างนอกเพื่อสัมผัสสิ่งใหม่ๆ มีโอกาสได้เปิดหูเปิดตา และมีความต้องการต่อสิ่งใหม่ๆ จากภายนอกที่เพิ่มขึ้น

ผู้หญิงชั้นสูงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีความต้องการต่ออาหารใหม่ๆ ทั้งที่ดูน่ากินและมีโภชนาการสูง เช่น ในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง (ค.ศ. 742-756) อาหารขององค์หญิงจะมีทั้งอาหารทำจากสัตว์น้ำและสัตว์บกที่หายาก อาหารแต่ละจานต้องเสิร์ฟใช้จานค่อนข้างแพง ดังในบทกวีนิพนธ์ของนักกวีนามตู้ฝู่ (Du Fu) ชื่อว่า ลี เหวิน ซิง (Li Ren Xing) ได้กล่าวว่าในวันที่สาม เดือนมีนาคม ริมแม่น้ำฉวี่เจียง (Qu Jiang River) ของเมืองฉางอานมีผู้หญิงสวยไปเที่ยวด้วยกัน ในบรรดาผู้หญิงเหล่านั้น มีนางสนมสองคนนามว่านางกั้วกั้วกับนางฉินกั้วออกจากวังไปเที่ยวด้วยกัน การใช้ชีวิตของนางสนมสองคนนี้มีความหรูหรามาก มีความต้องการต่อสิ่งใหม่ๆ ทั้งหรูหราและหายากอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องอาหารการกิน พวกเขาได้สั่งเนื้อนอกจากรูปร่างและปลาไปหลินสดๆ มากิน ซึ่งอาหารเหล่านี้ล้วนเป็นอาหารที่ราคาค่อนข้างแพง¹ นอกจากนี้นางสนมหยางกั้วเพย์ ชอบกินลิ้นจี่มาก แต่ในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ภาคเหนือของจีนไม่มีลิ้นจี่จะมีเฉพาะทางภาคใต้ และเพื่อตอบสนองความต้องการนางสนมหยางกั้วเพย์ จักรพรรดิถังเสวียนจงได้สั่งซื้อลิ้นจี่จากภาคใต้ขนส่งไปถึงภาคเหนือ โดยคนที่มาต้องขี่ม้าด้วยความเร็วสูงมากเพื่อไม่ให้ลิ้นจี่เปลี่ยนรสชาติ และในบทกวีนิพนธ์ของนักกวีตู้มู่ (Du Mu) ชื่อว่า กั้ว หวา ซิง กง (Guo Hua Qing Gong) หมายความว่าเดินผ่านพระตำหนักหว่าชิงกง พระตำหนักหว่าชิงกงตั้งอยู่ที่บนภูเขาหลี่ซาน (Li Shan) ซึ่งอยู่มณฑลส่านซีของปัจจุบัน (Shaanxi Province) ในกลอนนี้ได้กล่าวถึงเมื่อคนขี่ม้ามาถึงตรงหน้านางสนมหยางกั้วเพย์แล้ว โบกหน้านางสนมหยางกั้วเพย์ยิ้มแย้ม

¹Zhong Hua Books, editors. (1980). op. cit (Volume 11). p. 1823.

แจ่มใส โดยไม่มีใครทราบว่าลี้จี้จากภาคใต้มาถึงแล้ว¹ แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงชั้นสูงในฐานะผู้บริโภคนิยมราชวงศ์ถังตอนต้นมีความอิสระออกไปเที่ยวข้างนอกและสามารถค้นหาอาหารที่ดึงดูดตา ทั้งหรูหราและหายากเพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเอง

ส่วนผู้หญิงสามัญชนที่พักอาศัยในเมืองฉางอานก็มีความต้องการเรื่องอาหารการกินในตลาดนัดเป็นอย่างมาก เพราะในเมืองฉางอานมีตลาดขายข้าว ประชาชนนิยมรับประทานอาหารที่ทำจากแป้ง ในตลาดตะวันตกของเมืองฉางอานมีร้านขายเฉพาะแป้ง ผู้หญิงนิยมรับประทานอาหารที่ทำด้วยแป้ง รับประทานบ๊องและทำขายบ๊อง² แสดงให้เห็นว่าชีวิตความเป็นอยู่ของผู้หญิงสามัญชนมีความสมบูรณ์มากขึ้น

นอกจากนี้ ผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นยังมีความต้องการต่อการดื่มเหล้ามากขึ้น เนื่องจากสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นเป็นสังคมที่มีการเปิดกว้างและได้รับอิทธิพลจากการใช้ชีวิตของชาวเผ่าทางภาคเหนือของจีน ผู้หญิงสามารถดื่มเหล้าร่วมกับผู้ชายได้อย่างสนุกสนาน ดังในบทกวีนิพนธ์ของพระนางบูเช็กเทียนชื่อว่า จ่าว ชุน เย่ เยี่ยน (Zao Chun Ye Yan) หมายถึงงานเลี้ยงตอนกลางคืนในช่วงต้นฤดูใบไม้ผลิ กลอนนี้กล่าวถึงในงานเลี้ยงผู้หญิงร่วมดื่มเหล้ากับเพื่อนผู้ชายอย่างเต็มที่และสนุกสนาน หลังจากดื่มเหล้าเสร็จพระนางไม่อยากจากเพื่อนไป³ บทกวีนิพนธ์ของนักกวีนามหลูหลุน (Lu Lun) ชื่อว่า ชุน ฉือ (Chun Ci) หมายถึงฤดูใบไม้ผลิ กลอนนี้ได้กล่าวถึงหญิงสาวดื่มเหล้าจนเมาอยู่ใต้ต้นไม้และท่ามกลางดอกไม้⁴ ในนวนิยายของราชวงศ์ถังยังบันทึกว่า นางสนมหยางกุ้ยเฟย์เป็นผู้หญิงที่ชอบดื่มเหล้า ทุกคืนนางต้องดื่มเหล้าและออกไปเดินเล่นที่สวนดอกไม้⁵ จากข้างต้นดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการดื่มเหล้าไม่เพียงแต่ผู้ชายที่ดื่มเท่านั้น ผู้หญิงก็ชอบดื่มเหล้าเช่นกัน ฉะนั้น จำนวนผู้หญิงในฐานะเป็นผู้บริโภคเหล้าได้เพิ่มมากขึ้นกลายเป็นพลังที่ช่วยกระตุ้นให้ธุรกิจการขายเหล้าเติบโตได้อย่างรวดเร็ว

จากข้างต้นสรุปได้ว่าเนื่องจากการเปิดกว้างของสังคม เศรษฐกิจมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและวัฒนธรรมภายนอกเข้าสู่แผ่นดินจีนทำให้อาหารและเครื่องดื่มมีหลากหลายประเภทมากขึ้น อีกทั้งผู้หญิงในครอบครัวมีสิทธิบริหารทรัพย์สินเงินทองส่วนตัว (เนื้อหา

¹Zhong Hua Books, editors. (1980). *op. cit* (Volume 13). p. 3360.

²Zhang Jianguang. (2013). *op. cit*. p. 53.

³Zhong Hua Books, editors. (1980). *op. cit*. (Volume 16). p. 5569.

⁴Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China*. (Volume 14). p. 3350.

⁵Zhang Jianguang. (2013). *op. cit*. p. 53.

รายละเอียดมีกล่าวในบทที่ 3) ผู้หญิงในฐานะเป็นผู้บริโภคมีสิทธิในการเลือกบริโภคอาหารและเครื่องดื่มมากกว่าสมัยอื่น ผู้หญิงชนชั้นสูงสามารถออกไปข้างนอกเพื่อไปแสวงหาอาหารรสชาติใหม่ๆ ส่วนผู้หญิงสามัญชนก็นิยมออกไปตลาดเพื่อซื้ออาหารที่ตัวเองชอบมาบริโภคจากที่เคยปลูกผักไว้กินเองก็ออกไปซื้อข้างนอกมากขึ้น นอกจากนี้ผู้หญิงในสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นยังมีสิทธิเต็มเหล่าซึ่งไม่ถือว่าเป็นเรื่องที่อาบอายและผิดกฎระเบียบ ฉะนั้น เศรษฐกิจการค้าเจริญขึ้นตามไปด้วยเห็นได้ชัดว่าผู้หญิงเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้ธุรกิจการขายอาหารและเหล้าเติบโตอย่างมาก

4.3.1.3 การใช้จ่ายเพื่อที่อยู่อาศัย

“การมีที่อยู่และที่ทำมาหากินอย่างมั่นคงและยั่งยืน” เป็นสภาพการใช้ชีวิตที่ประชาชนใฝ่ฝัน แต่ในสังคมศักดินาโบราณของจีน เนื่องจากเศรษฐกิจพัฒนาไม่รวดเร็ว สังคมยังไม่ค่อยเจริญมาก ดังนั้น การสร้างที่อยู่อาศัยไม่ได้พัฒนามากสักเท่าไร อีกทั้งตามความคิดของลัทธิขงจื๊อว่าผู้หญิงเป็นคนที่แต่งเข้าบ้านผู้ชาย ไม่ต้องซื้อบ้านเป็นของตัวเอง อีกทั้งความคิดของผู้หญิงก่อนราชวงศ์ถังไม่ค่อยเปิดกว้างมาก ไม่ค่อยให้ความสนใจการซื้อที่อยู่อาศัยเพื่อแสดงฐานะของตัวเองในสังคม ผู้หญิงในฐานะเป็นผู้บริโภคทางด้านที่อยู่อาศัยจึงมีน้อย ผู้หญิงไม่ค่อยมีความต้องการที่จะซื้อบ้าน กระทั่งในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น เศรษฐกิจมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว สังคมมีความเจริญรุ่งเรืองและมีวัฒนธรรมหลากหลายด้วย ผู้หญิงในครอบครัว ไม่ว่าจะอยู่ฐานะเป็นลูกสาว ภรรยาและมารดาก็มีสิทธิควบคุมและบริหารทรัพย์สินเงินส่วนตัว ตามการพัฒนาและความเจริญรุ่งเรืองของเมืองต่างๆ ความคิดของคนที่พักอาศัยอยู่ในเมืองค่อยๆ เปลี่ยนไปจากความคิดที่เรียบง่ายเปลี่ยนเป็นความคิดที่หวังผลประโยชน์มากขึ้น ดังนั้น คนที่อยู่ในเมืองโดยเฉพาะชนชั้นสูงพยายามซื้อที่ดินและซื้อบ้านเพื่อแสดงฐานะของตัวเองในสังคม

ในเมืองฉางอาน ผู้หญิงชนชั้นสูงไม่ว่าองค์หญิงหรือนางสนมนิยมซื้อบ้านที่หรูหราเพื่อแสดงฐานะของตัวเองในสังคม พระธิดาของจักรพรรดิถังจงจงนามองค์หญิงอันเล่อชอบซื้อบ้านตากอากาศหรูหราและทำสวนส่วนตัวด้วย ในบทกวีนิพนธ์ของนักกวีนามหลิวเซียน (Liu Xian) ชื่อว่า เฟิง เหอ ซิง อัน เล่อ กง จู ซาน จวง อี้ จื่อ (Feng He Xing An Le Gong Zhu Shan Zhuang Ying Zhi) หมายความว่าบ้านตากอากาศขององค์หญิงอันเล่อ ได้กล่าวถึงภายในสวนมีน้ำตกและภูเขาจำลอง และเปรียบเทียบกับบ้านพักตากอากาศขององค์หญิงอันเล่อเป็นดังที่พักอาศัยของเทวดา แสดงให้เห็นว่าองค์หญิงอันเล่อเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากเพื่อสร้างทิวทัศน์จำลอง¹ ในบทกวีนิพนธ์ของนักกวีนามเสิ่นฉวนฉี (Shen Quanchi) ชื่อว่า เฟิง เหอ ซุน ฑู ซิง ไท่ ผิง

¹Zhong Hua Books, editors. (1980). op. cit. (Volume 16). p. 5480.

กง จู๋ หานาน จวง อี้ จื่อ (Feng He Chun Chu Xing Tai Ping Gong Zhu Nan Zhuang Ying Zhi) หมายความว่ามีความเกี่ยวดองอย่างยิ่งที่ได้มาเพียบบ้านพักตากอากาศขององค์หญิงไท่ผิงในฤดูใบไม้ผลิกับบทกวีนิพนธ์ของนักกวีนามหานเยว่ (Han Yue) ชื่อว่า ไหยว ไท่ ผิง กง จู๋ ซาน จวง (You Tai Ping Gong Zhu Shan Zhuang) หมายความว่าเพียบบ้านตากอากาศขององค์หญิงไท่ผิง บทกวีนิพนธ์สองบทนี้ได้กล่าวถึงความหรรษาของบ้านตากอากาศขององค์หญิงไท่ผิง ในส่วนส่วนตัวมีภูเขาจำลองและมีน้ำอยู่รอบๆ และยังมีดอกไม้หลายชนิดตกแต่งเป็นส่วนที่หรรษามาก¹ นอกจากนี้นางสนมหยางกู่เย่เป็นนางสนมที่สิ้นเปลืองมาก นางมีความปรารถนาที่จะสร้างบ้านตากอากาศหลังหนึ่งซึ่งเลียนแบบการก่อสร้างอาคารในวัง นวนิยายของราชวงศ์ถังเคยบันทึกไว้ว่าการใช้ชีวิตของนางกั้วกั้วสิ้นเปลืองอย่างมาก หลังจากได้โปรดจากจักรพรรดิถังเสวียนจง พระองค์ทรงประทานเงินทองจำนวนมากแก่นางกั้วกั้ว นางกั้วกั้วจึงสามารถสร้างบ้านตากอากาศหรรษาขึ้นเพื่ออวดฐานะของตัวเองในสังคม² แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงชนชั้นสูงในเมืองฉางอานในฐานะเป็นผู้บริโภคให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิต การใช้ชีวิตอย่างสุขสบาย

จากข้างต้นที่ดังกล่าวสรุปได้ว่าเศรษฐกิจที่รุ่งเรืองบนเส้นทางสายไหม บวกกับการเปิดกว้างของสังคมและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น มีผลต่อแนวคิดและการใช้ชีวิตของผู้หญิงในฐานะผู้บริโภค ผู้หญิงในครอบครัวมีสิทธิควบคุมและบริหารทรัพย์สินเงินทองส่วนตัวและมีความอิสระในการดำรงชีวิต มีโอกาสเข้าร่วมสังคม ทำให้ผู้หญิงชนชั้นสูงเกิดแนวคิดซื้อบ้านเพื่ออวดฐานะในสังคม เห็นได้ว่าการใช้ชีวิตของผู้หญิงชนชั้นสูงมีความสุขและมีคุณภาพมากขึ้น ดังนั้น ผู้หญิงในฐานะผู้บริโภคเพื่อที่อยู่อาศัยมีบทบาทสำคัญได้กระตุ้นเศรษฐกิจการก่อสร้างและการตกแต่งมากขึ้น

4.3.2 ผู้หญิงในฐานะผู้บริโภคศาสนา

นอกจากลัทธิขงจื้อแล้ว การนิยมนับถือลัทธิเต๋าที่ถูยกยกขึ้น และพุทธศาสนาที่มีการเผยแผ่อย่างมาก ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสเข้าร่วมและมีอิสระในการนับถือศาสนา พุทธศาสนาในสมัย

¹Ibid. pp. 5490-5491.

²Zhang Jianguang. (2013). op. cit. pp. 53-54.

ราชวงศ์ถังตอนต้นเป็นที่ยอมรับในชนชั้นปกครองและกลายเป็นหลักคุณธรรมในระบบการปกครองด้วย ในสมัยจักรพรรดิถังไท่จงกับพระนางบูเช็คเทียนมีการสนับสนุนพุทธศาสนาอย่างมาก¹ การส่งเสริมพุทธศาสนาของชนชั้นปกครองทำให้จำนวนผู้หญิงที่นับถือพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ค่าใช้จ่ายในกิจกรรมพุทธศาสนาสำหรับผู้หญิงจึงเพิ่มขึ้นด้วย โดยมากจะเสียค่าใช้จ่ายไปกับการสร้างวัด สร้างพระพุทธรูปและตีพิมพ์พระคัมภีร์ เป็นต้น ผู้หญิงชนชั้นสูงในฐานะองค์หญิงมักจะเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากเพื่อสร้างวัดและยกบ้านตัวเองให้เป็นวัด เช่น องค์หญิงอันเล่อใช้เงินจำนวนมากเพื่อสร้างวัดของตัวเอง ภรรยาของขุนนางนามกั๋วจื่ออี (Guo Ziyi) ยกบ้านที่เมืองฉางอานมาสร้างเป็นวัด ส่วนผู้หญิงสามัญชนนิยมเสียค่าใช้จ่ายเพื่อสร้างพระพุทธรูปและตีพิมพ์พระคัมภีร์ เช่น ในคำจารึกหลุมฝังศพบันทึกว่า ในสมัยจักรพรรดิถังเกาจง (ค.ศ. 650-655) หญิงตระกูลจางนับถือพุทธศาสนา มักต้องเสียค่าใช้จ่ายไปกับการสร้างพระพุทธรูปและจัดประชุมเพื่อการซ่อมแซมบำรุงปฏิสังขรณ์วัดเป็นประจำ² จากเรื่องดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการเผยแผ่พุทธศาสนาทำให้ผู้หญิงนับถือพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้นและเสียค่าใช้จ่ายในกิจกรรมศาสนาเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน

ลัทธิเต๋าเป็นอีกลัทธินิยมที่ได้รับการนับถือมากในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น ชนชั้นปกครองยกลัทธิเต๋าเป็นศาสนาประจำราชวงศ์ถังและส่งเสริมให้มีฐานะสูงกว่าพุทธศาสนาและลัทธิขงจื้อ จักรพรรดิถังเสวียนจงได้ส่งเสริมให้มีการปฏิรูปภายในของลัทธิเต๋า ทำให้ลัทธิเต๋ามีการพัฒนาเพิ่มขึ้น จำนวนผู้ที่นับถือลัทธิเต๋าก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว³ โดยเฉพาะผู้หญิงมีความนิยมนับถือลัทธิเต๋ามากมาย ดังนั้น ค่าใช้จ่ายในกิจกรรมลัทธิเต๋าก็เพิ่มขึ้น เช่น ค่าใช้จ่ายที่สร้างวัดลัทธิเต๋า ชนชั้นปกครองสร้างวัดลัทธิเต๋าที่หรูหราและสง่างามจำนวนมากเพื่อส่งเสริมให้เพิ่มจำนวนคนที่นับถือลัทธิเต๋า ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถังตอนต้นเป็นต้นมา วัดลัทธิเต๋าทั้งหมดมีประมาณหนึ่งพันเก้าร้อยกว่าแห่ง โดยไม่ได้รวมวัดลัทธิเต๋าที่ชนชั้นสูงที่เป็นเชื้อพระวงศ์ยกบ้านและที่ดินให้สร้าง⁴ การสร้างวัดลัทธิเต๋าก็ได้รับความสนับสนุนจากชนชั้นปกครอง ทำให้ไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงล้วนมีส่วนร่วมในการนับถือลัทธิเต๋า ผู้หญิงที่เป็นเชื้อพระวงศ์ในฐานะเป็นองค์หญิงนิยมนับถือลัทธิเต๋า เช่น องค์หญิงจินเซี่ยน (Princess Jinxian) องค์หญิงยวี่เจิน (Princess Yuzhen) เป็นต้น ในเมืองฉางอานมีวัดลัทธิเต๋าทั้งหมด 43 แห่ง ในนั้นมี 10 แห่งสร้างเพื่อองค์หญิง เช่น ค.ศ. 710 จักรพรรดิถัง Ruizong (Emperor Ruizong) สร้างวัดลัทธิเต๋าให้พระธิดาองค์ที่แปดซึ่ง

¹Zhou Yongqin. (2011). *Tang China in Details*. pp. 57-66.

²Zhang Jianguang. (2013). *op. cit.* p. 58.

³Wang Ka. (2005). *Basic Knowledge of Chinese Taoism*. pp. 156-160.

⁴Luo Xulan. (2008). *A Study of the Female Taoist in Tang China*. p. 7.

คือองค์หญิงจินเชียน วัดลัทธิเต๋าอานกั๋วแต่ก่อนเป็นที่อยู่อาศัยขององค์หญิงไท่ผิง ต่อมาองค์หญิงไท่ผิงยกบ้านนี้เป็นวัดลัทธิเต๋า วัดลัทธิเต๋ายี่เจินแต่ก่อนเป็นที่อยู่อาศัยของขุนนางนามได้เหียน (Dou Yan) ต่อมาได้กลายเป็นวัดลัทธิเต๋าขององค์หญิงวี่เจิน¹ เป็นต้น จากเรื่องดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าหลังจากชนชั้นปกครองยกย่องและสนับสนุนลัทธิเต๋า ทำให้จำนวนคนที่นับถือลัทธิเต๋าได้เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะจำนวนผู้หญิงในฐานะผู้อุปถัมภ์ศาสนาได้เพิ่มมากขึ้น ค่าใช้จ่ายต่างๆ ของผู้หญิงทางด้านศาสนาก็สูงขึ้นตามไปด้วย

เนื่องจากลัทธิเต๋ากวียกขึ้นและพุทธศาสนามีการเผยแผ่อย่างมาก ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสที่เป็นผู้อุปถัมภ์ศาสนา และได้จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่ออุปถัมภ์ศาสนา การตีพิมพ์พระคัมภีร์ทำให้ผู้หญิงได้รับความรู้จากพระคัมภีร์และมีสิ่งที่เป็นที่พึงพอใจให้กับผู้นั้นด้วย สิ่งเหล่านี้ทำให้การใช้ชีวิตของผู้หญิงมีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งได้รับผลจากการเปิดกว้างของสังคมที่ผู้หญิงมีโอกาสได้ออกไปข้างนอก มีโอกาสเปิดหูเปิดตา สัมผัสสิ่งใหม่ๆ และได้เกิดความต้องการต่างๆ มากขึ้น ผู้หญิงในฐานะที่เป็นผู้มีจิตศรัทธาเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยทำนุบำรุงศาสนาโดยเฉพาะในการร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการอุปถัมภ์ศาสนาอันเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้หญิงได้เข้าร่วมสังคมอย่างลงตัว และค่าใช้จ่ายทางการอุปถัมภ์ศาสนาต่างๆ เหล่านี้ได้เพิ่มขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญรุดหน้าได้อย่างรวดเร็ว เพราะเมื่อจำนวนผู้มีจิตศรัทธามากขึ้นทำให้การเผยแผ่ศาสนาก็เจริญอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้นด้วย

ดังข้างต้นที่ดังกล่าวสรุปได้ว่าเศรษฐกิจที่รุ่งเรืองบนเส้นทางสายไหมและการเปิดกว้างของสังคม มีผลต่อสถานภาพและบทบาทผู้หญิงทางด้านเศรษฐกิจ ผู้หญิงมีความอิสระในการดำรงชีวิตและมีโอกาสเข้าร่วมสังคม ผู้หญิงเป็นผู้บริโภคสำคัญที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจให้มีการพัฒนามากขึ้น เพราะความต้องการของผู้หญิงมีมากกว่าผู้ชายในชีวิตประจำวัน อีกทั้งผู้หญิงในครอบครัวมีสิทธิในการควบคุมและบริหารทรัพย์สินเงินทองส่วนตัว เมื่อผู้หญิงมีโอกาสออกไปข้างนอกอย่างอิสระ มักให้ความสำคัญกับการแต่งตัวและมักเสียค่าใช้จ่ายกับของแพงๆ และหรูหรา ผู้หญิงชนชั้นสูงสามารถเลือกกินอาหารที่มีราคาแพงและมีโภชนาการสูงได้หลากหลายมากขึ้น สามารถซื้อบ้านเพื่ออุดหนุนในสังคม ทำให้มาตรฐานการดำรงชีวิตของผู้หญิงสูงขึ้น ด้วยลัทธิเต๋ารับการยกย่องขึ้นและพุทธศาสนาเป็นที่นิยมอย่างมากในสังคม ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสเข้าร่วมสังคมเพื่ออุปถัมภ์ศาสนา ทำให้ค่าใช้จ่ายในการอุปถัมภ์ศาสนาต่างๆ ได้เพิ่มขึ้นเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญรุดหน้าได้อย่างรวดเร็ว สภาพสังคมแบบนี้ซึ่งแตกต่างจากสังคมสมัยอื่นที่ถือแนวคิดลัทธิขงจื้อเป็นหลักที่จำกัดขอบเขตการทำกิจกรรมของผู้หญิงแค่อยู่ที่บ้านเท่านั้น

¹Ibid. p. 8.

ผู้หญิงมีโอกาสน้อยที่ได้ออกไปข้างนอกและเข้าร่วมกับกิจกรรมสังคมจึงมีวิถีทัศน์แคบลงและแค่นั้นเป็นคนที่ใช้ชีวิตต้องพึ่งพาอาศัยผู้ชายเท่านั้น

4.4 สรุป

เนื่องจากการเปิดกว้างและมีวัฒนธรรมหลากหลายของสภาพสังคมราชวงศ์ถังตอนต้น ส่งผลต่อสถานภาพผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสและมีบทบาทมากขึ้นในสังคม ผู้หญิงมีความอิสระในการสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่น ผู้หญิงชนชั้นสูงไม่ว่าในฐานะเป็นนางสนม องค์หญิง หรือ ภรรยาขุนนาง จะมีสิทธิสร้างความสัมพันธ์ในสังคมอย่างเปิดเผยเพื่อขยายอิทธิพลทางการเมืองของตัวเอง ทั้งยังสร้างความสัมพันธ์ทางการเมืองเพื่อช่วยสามีได้ดำเนินงานราชการอย่างราบรื่น และมีสิทธิในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นนอกเหนือจากคนในครอบครัวซึ่งแตกต่างจากสมัยที่ถือลัทธิขงจื้อเป็นหลักที่จำกัดผู้หญิงให้อยู่แต่ในบ้านเท่านั้น ฉะนั้น สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงชนชั้นสูงด้านความสัมพันธ์ในสังคมมีสิทธิเสรีภาพสูงชันกว่าสมัยอื่น

ผู้หญิงสามัญชนมีความอิสระในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่นโดยเฉพาะหญิงโสเภณีกับหญิงนับถือลัทธิเต๋า อีกทั้งยังมีพระภิกษุณีและหญิงนับถือพุทธศาสนา เนื่องจากหญิงโสเภณีได้รับการศึกษาอย่างดีและมีความเชี่ยวชาญทางด้านการแต่งบทกวีนิพนธ์ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงโสเภณีกับปัญญาชนมีความใกล้ชิดมากขึ้น หญิงโสเภณีกับปัญญาชนเป็นที่พึงพอใจซึ่งกันและกัน หญิงโสเภณีมีความอิสระในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับปัญญาชน

ส่วนหญิงนับถือลัทธิเต๋ามีเวลาอย่างอิสระที่ออกไปเที่ยวธรรมชาติเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและบำเพ็ญตนให้มีอายุยืนนาน การใช้ชีวิตอย่างอิสระของหญิงนับถือลัทธิเต๋าก็ได้เปิดโอกาสให้ตัวเองสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น แม้กระทั่งองค์หญิงที่เป็นชนชั้นสูงแต่เพื่ออยากได้ชีวิตอย่างอิสระจึงยอมเป็นหญิงสามัญชนจนบวชเป็นหญิงนับถือลัทธิเต๋า และมีความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรกับปัญญาชนและให้ความช่วยเหลือแก่ปัญญาชน อีกทั้งหญิงนับถือลัทธิเต๋ายังมีโอกาสไฝ่ฝันความรักที่แท้จริงและกล้าแสดงความรักต่อผู้ชายที่ตัวเองรัก ส่วนพระภิกษุณีมีโอกาสออกไปข้างนอกเพื่อสร้างกุศล และมีโอกาสได้สร้างความสัมพันธ์กับชนชั้นสูง หญิงนับถือพุทธศาสนาสามารถรวบรวมกันตั้งชมรมสตรีขึ้นเพื่ออุปถัมภ์พุทธศาสนา และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฉะนั้น สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงสามัญชนด้านความสัมพันธ์ในสังคมมีสิทธิเสรีภาพสูงชันกว่าสมัยอื่น

การเปิดกว้างของสังคมทำให้ผู้หญิงไม่ได้จำกัดแค่อยู่ที่บ้าน ผู้หญิงมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้นกิจกรรมสันตนาการในเทศกาลต่างๆ ของสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีความ

เจริญรุ่งเรือง และมีคนจำนวนมากที่เป็นส่วนร่วมของกิจกรรมโดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิง ไม่ว่าผู้หญิงในวังหรือผู้หญิงพื้นบ้านล้วนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมสันตนาการที่ผู้หญิงนิยมคือการเดินเล่นในฤดูใบไม้ผลิและการเล่นเสาชิงช้า ทำให้ผู้หญิงได้พักผ่อนหย่อนใจ อีกทั้งผู้หญิงยังนิยมไปที่บนสูงเพื่อชมทิวทัศน์ ดื่มเหล้าดอกเบญจมาศและสวมใส่สมุนไพรเพื่อจำกัภัยพิบัติ เป็นต้น นอกจากนี้ การแข่งขันขี่ม้า ยิงธนูและล่าสัตว์ การเล่นเกมได้แก่ซูว์วี การขี่ม้าตีบอลหรือโปโล การขี่ลาตีบอลและการเดินตีบอล อีกทั้งยังมีการเล่นหมากล้อมและการฝึกการต่อสู้ป้องกันตัวได้รับความนิยมนอย่างมากในกลุ่มผู้หญิง สาเหตุสำคัญที่ทำให้กิจกรรมสำหรับผู้หญิงได้พัฒนาอย่างรวดเร็วคือการสนับสนุนจากชนชั้นปกครอง ด้วยจักรพรรดิทรงโปรดกิจกรรมเหล่านี้อย่างมาก จึงได้รับความนิยมแพร่หลายไปยังเหล่าขุนนางและกลุ่มปัญญาชน ต่อมาแพร่หลายอย่างกว้างขวางจนผู้หญิงก็มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ เนื่องจากเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมมีความเจริญรุ่งเรือง ทำให้การใช้ชีวิตของผู้หญิงมีความอิสระมากขึ้นและมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อความสนุกสนาน การเข้าร่วมกิจกรรมมีบทบาทมากขึ้นซึ่งผู้หญิงเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างวัฒนธรรมบันเทิงให้เจริญยิ่งขึ้น สุขภาพของผู้หญิงก็ยิ่งนับวันยิ่งแข็งแรงซึ่งแตกต่างจากผู้หญิงในสมัยอื่นที่มีสุขภาพอ่อนแอและป่วยหนัก

สภาพสังคมที่เปิดกว้างทำให้ผู้หญิงมีโอกาสประกอบอาชีพ ได้แก่ หญิงเก็บใบต้นหม่อนกับทอผ้าเป็นคนที่รับผิดชอบผลิตเครื่องนุ่งห่มให้แก่ประชาชน หญิงเก็บเมล็ดบัวเป็นคนที่ช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ให้ครอบครัวและมีโอกาสสร้างความสัมพันธ์อันดีกับคนอื่น อาชีพหม่อหญิงได้รับการยอมรับในสังคม มีการสร้างระบบการคัดเลือกหม่อที่เป็นผู้หญิงพร้อมทั้งฝึกอบรมให้มีความรู้ความชำนาญ หม่อหญิงที่ได้รับอบรมมีโอกาสรับตำแหน่งในวังและมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในการดูแลผู้หญิงและเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในสังคมซึ่งแตกต่างจากก่อนสมัยราชวงศ์ถังหม่อหญิงที่เป็นหม่อผีโดยใช้เวทมนต์คาถามารักษาผู้ป่วย ส่วนผู้หญิงที่เป็นคนค้าขายทำให้ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยผู้ชายในเรื่องทำมาหากินอย่างเดียวอีก ผู้หญิงสามารถสร้างรายได้ด้วยตนเอง และทำให้ผู้หญิงกลายเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่ช่วยกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจของสังคมให้มีความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น

เศรษฐกิจรุ่งเรืองบนเส้นทางสายไหมกับการเปิดกว้างของสังคมและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมมีผลต่อสถานภาพและบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงมีความอิสระในการดำรงชีวิตและมีโอกาสเข้าร่วมสังคม ผู้หญิงเป็นผู้บริโภคสำคัญที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจให้มีการพัฒนามากขึ้น ในครอบครัวผู้หญิงมีสิทธิในการควบคุมและบริหารทรัพย์สินเงินทองส่วนตัว ทำให้ผู้หญิงมีความสามารถที่จะซื้อของแพงๆ และหรูหรามากขึ้น ผู้หญิงชนชั้นสูงสามารถกินอาหารที่มี

ราคาแพงและมีโฆษณาการสูงได้หลากหลายมากขึ้นและสามารถซื้อบ้านเพื่ออุดหนุนในสังคม ด้วยการยกย่องของลัทธิเต๋าและการเผยแผ่ของพุทธศาสนา ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสได้เข้าร่วมสังคม เพื่ออุปถัมภ์ศาสนา ค่าใช้จ่ายของกิจกรรมต่างๆ ในการอุปถัมภ์ศาสนาได้เพิ่มมากขึ้นจึงเป็นพลังที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจให้เจริญยิ่งขึ้น

ดังนั้น เนื่องจากการเปิดกว้างของสังคม ทำให้การดำเนินชีวิตของผู้หญิงมีความเป็นอิสระมากขึ้น สถานภาพของผู้หญิงให้มีฐานะสูงขึ้นและมีบทบาททางสังคมมากขึ้นจึงเป็นที่ยอมรับทางสังคมด้วย

บทที่ 5

บทสรุป

งานวิจัยเรื่อง สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น (ค.ศ.618-754) เป็นการศึกษาสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงซึ่งรวมถึงการศึกษาบริบทสังคมที่มีผลต่อสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้น

สมัยราชวงศ์ถังตอนต้นเป็นช่วงเวลาหนึ่งในประวัติศาสตร์จีนที่มีสถานะความสำคัญโดยมีลักษณะสังคมที่เปิดกว้างซึ่งแตกต่างจากสังคมจีนยุคก่อนหน้าและสมัยหลังจากนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดกว้างด้านการเมือง ความรุ่งเรืองด้านเศรษฐกิจ ความหลากหลายด้านวัฒนธรรม กับศาสนาและการรับอิทธิพลจากชาวเผ่าทางภาคเหนือ ฉะนั้น สภาพสังคมในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นนี้จึงมีความแตกต่างจากราชวงศ์อื่น

การเปิดกว้างทางการเมือง เป็นการลดทอนอำนาจของตระกูลที่ผูกขาดอำนาจของราชสำนักมาโดยตลอดให้ลดลง ทำให้ในราชสำนักของราชวงศ์ถังตอนต้นมีข้าราชการที่มาจากหลากหลายชนชั้น มีความคิดที่หลากหลายเกิดขึ้น จึงส่งผลให้ผู้หญิงโดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นสูงได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นโดยมีโอกาสดูแลความสามารถในการบริหารประเทศชาติ นอกจากนี้ชนชั้นปกครองยังมีความคิดเปิดกว้างต่อชาวเผ่าต่างๆ โดยดำเนินนโยบายเหอชินทำให้ผู้หญิงชนชั้นสูงมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในการช่วยส่งเสริมการสร้างมิตรภาพต่อราชวงศ์ถังกับชนเผ่าต่างๆ และสภาพการเมืองที่เปิดกว้างนี้ได้ส่งผลต่อความคิดของผู้หญิงชนชั้นสูง ทำให้ผู้หญิงชนชั้นสูงกล้าที่จะล้มล้างจารีตประเพณีอันยาวนานของลัทธิขงจื้อที่ไม่อนุญาตให้ผู้หญิงสืบทอดตำแหน่งในราชบัลลังก์ได้ ทั้งยังทำให้ผู้หญิงสามัญชนที่มีความสามารถได้มีโอกาสเข้าร่วมการเมืองอีกด้วย

ความเจริญรุ่งเรืองทางการค้าบนเส้นทางสายไหมและการค้าทางทะเล ทำให้เศรษฐกิจของราชวงศ์ถังตอนต้นได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว ในเมืองต่างๆ เต็มไปด้วยสินค้าใหม่ๆ ที่หลากหลายซึ่งรวมถึงสินค้าที่มาจากต่างประเทศ อีกทั้งยังมีชาวต่างชาติมากมายเข้ามาทำการค้าขาย ทำให้มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันอย่างคึกคัก และการเปิดกว้างของเศรษฐกิจได้ดึงดูดให้ผู้หญิงต้องการออกไปเที่ยวช้านอกเพื่อเปิดหูเปิดตาและมีโอกาสได้รับสิ่งใหม่ๆ จากโลกภายนอกมากขึ้น ได้พบปะกับผู้คนหลากหลายประเภทในเมืองต่างๆ ที่เต็มไปด้วยคนต่างชาติต่างภาษาจึงทำให้ผู้หญิงมีความคิดที่เปิดกว้างและมีชีวิตที่อิสระมากขึ้น

ความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวัฒนธรรมนั้น เนื่องจากอิทธิพลการเผยแผ่วัฒนธรรมจีนสู่ต่างประเทศและกลุ่มชาวเผ่า ทำให้ต่างประเทศได้มีการส่งคณะทูตประจำและนักศึกษา มาศึกษาวิชาความรู้ที่ประเทศจีนเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม นโยบายเหอชินที่ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างราชวงศ์ถังกับชนเผ่าต่างๆ นั้น ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญมากในการเผยแผ่วัฒนธรรม

จีนเพื่อให้วัฒนธรรมจีนกับวัฒนธรรมชนเผ่าได้ผสมผสานกันอย่างกลมเกลียว อีกทั้งสังคมราชวงศ์ถึงตอนต้นยังเปิดประตูสู่โลกกว้างยอมรับวัฒนธรรมภายนอกเข้ามา เช่น การแต่งกาย อาหารการกิน และศิลปวัฒนธรรมได้รับอิทธิพลจากชาวเผ่าทางภาคเหนือ จนส่งผลต่อการใช้ชีวิตของคนราชวงศ์ถึงตอนต้น

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเสนอว่าปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพสตรีในช่วงนี้ คือ ปัจจัยด้านความเชื่อทางศาสนามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดและการปฏิบัติต่อผู้หญิงในสังคมราชวงศ์ถึงตอนต้น ความหลากหลายด้านศาสนาทำให้สังคมราชวงศ์ถึงตอนต้นได้รับอิทธิพลทั้งลัทธิเต๋า พุทธศาสนาและลัทธิขงจื้อ ในสมัยจักรพรรดิอันู่ตี้ (141 ปีก่อนคริสต์ศักราช – 87 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ได้ประกาศล้มล้างแนวคิดของลัทธิอื่นๆ และมีพระราชดำริทรงยกลัทธิขงจื้อขึ้นมาเป็นแนวคิดหลักที่ขึ้นการปกครองบ้านเมืองจึงทำให้แนวคิดของลัทธิเต๋าถูกกดขี่ในสมัยนั้น แม้ว่าในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก (ค.ศ. 25-220) พุทธศาสนาเริ่มเข้าสู่ประเทศจีน แต่ด้วยอิทธิพลของลัทธิขงจื้อมีความสำคัญในการควบคุมสังคม การเผยแพร่ของพุทธศาสนาจึงถูกกดขี่เช่นกัน อีกทั้งเนื่องจากพุทธศาสนาเดิมซึ่งถือกำเนิดในอินเดียเป็นหลักลัทธิอันมีปรัชญาที่แลดูลึกซึ้งสูงส่งจนยากที่คนธรรมดาสามัญจะเข้าใจได้ จนดูเหมือนว่ามีแต่เพียงนักปราชญ์ราชบัณฑิตทางศาสนาและพระสงฆ์ผู้ทรงปัญญาวิคุณที่จะเข้าถึงได้ พอเข้าสู่จีน เรื่องการใช้ภาษาในการแปลคัมภีร์ต่างๆ ก็เป็นภาษาที่บุคคลทั่วไปเข้าใจยาก จึงทำให้ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออกจนถึงยุคสามก๊ก พุทธศาสนายากที่จะเผยแพร่อย่างกว้างขวางแค่จำกัดในนักปราชญ์ราชบัณฑิตทางศาสนาและปัญญาชนชนชั้นสูง¹ แต่ในสมัยเว่ยจินและราชวงศ์เหนือและใต้ซึ่งเป็นสมัยที่ชาวเผ่าทางภาคเหนือรุกรานแผ่นดินจีนทำให้แผ่นดินจีนมีทั้งวัฒนธรรม “ดั้งเดิม” กับ “ชาวเผ่า” ผสมผสานและทำให้กฎระเบียบและแนวคิดหลักของจีนดั้งเดิมถูกล้มล้างทำให้แนวคิดลัทธิเต๋าและพุทธศาสนามีโอกาสได้เผยแพร่

ในสมัยราชวงศ์ถึงตอนต้น กฎระเบียบและแนวคิดหลักของจีนได้ถูกจัดขึ้นมาใหม่ ชนชั้นปกครองได้ยกย่องลัทธิเต๋าเพื่อต้องการให้การปกครองมีเทวดาตามความเชื่อในลัทธิเต๋าช่วยคุ้มครอง อีกทั้งพุทธศาสนาได้รับความนิยมจากชนชั้นปกครองโดยเฉพาะพระนางบูเช็กเทียนทรงเห็นว่าแนวคิดของพุทธศาสนาที่เน้นความเท่าเทียมของบุคคลจะเป็นประโยชน์ทางการเมืองและสถานะจักรพรรดินีของพระองค์ ทำให้พุทธศาสนามีการพัฒนาอย่างมาก ได้กลายรูปเป็นสิ่งใหม่ที่เหมาะสมกับแนวคิดของคนจีนซึ่งกลายเป็นพุทธศาสนาหายาน “แบบจีน” ที่มีลักษณะเฉพาะของคนจีนที่ไม่เหมือนกับพุทธศาสนาในอินเดีย อีกทั้งด้วยเทคโนโลยีการตีพิมพ์ในสมัยราชวงศ์ถึง

¹Ren Ji Yu. (1985). History of Chinese Buddhism (Volume1). pp. 25-26.

มีการพัฒนาอย่างมาก ทำให้พุทธศาสนานิกายาน “แบบจีน” ถูกแพร่หลายมากขึ้นจนแทรกซึมในทุกระดับชั้นของสังคมราชวงศ์ถึงตอนต้น ดังนั้น การยกย่องของลัทธิเต๋าและการเผยแพร่ของพุทธศาสนาจากชนชั้นปกครอง ทำให้ลัทธิขงจื้อลดความสำคัญลงไป สังคมราชวงศ์ถึงตอนต้นจึงได้รับอิทธิพลจากทั้งพุทธศาสนา ลัทธิเต๋าและลัทธิขงจื้อ

ด้วยเหตุผลที่ดังกล่าวทำให้แนวคิดลัทธิเต๋าซึ่งคือการเลื่อมใสศรัทธาในผู้หญิงได้ถูกแพร่หลายอย่างมาก ตามเพศสภาพ แนวคิดของลัทธิเต๋าหลักคือ “หยินหยาง” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนหญิงชาย “หยินหยาง” มีบทบาทเท่าเทียมกันซึ่งแสดงว่าหญิงชายมีบทบาทเท่าเทียมกัน อีกทั้งใน *คัมภีร์เต๋าเต๋อจิง* ได้ใช้คำที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง เช่น คำว่า “มารดา” “น้ำ” มาเปรียบเทียบกับ “เต๋า” กับ “คุณธรรมชั้นสูงสุด” ซึ่งได้กล่าวถึงความอ่อนโยนชนะต่อความแข็งแกร่ง แสดงว่าผู้หญิงไม่ได้ด้อยกว่าผู้ชาย นอกจากนี้ปัญญาชนได้รับแรงบันดาลใจจากแนวคิดลัทธิเต๋าได้แต่งบทกวีนิพนธ์เพื่อเชิดชูนางฟ้าเทวดา ดังนั้น แนวคิดการเลื่อมใสศรัทธาในผู้หญิงของลัทธิเต๋าได้แพร่หลายในหมู่ประชาชนอย่างกว้างขวางและแทรกเข้าไปในทุกมุมของสังคมซึ่งได้ส่งผลต่อความคิดของผู้หญิง ส่วนแนวคิดของพุทธศาสนาที่ว่าทุกคนเท่าเทียมกันซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดของลัทธิขงจื้อที่ถือผู้ชายเป็นหลัก แนวคิดของพุทธศาสนาที่ว่าในชาติมีชาติที่แล้ว ชาตินี้กับชาติหน้า และเวียนว่ายตายเกิด ทำให้คนราชวงศ์ถึงเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตต้องตามกรรมของชาติที่แล้วโดยเฉพาะผู้หญิงเชื่อว่าเรื่องการเลือกคู่สมรสไม่จำเป็นต้องเชื่อฟังคำสั่งของพ่อแม่ ทำให้ผู้หญิงกล้าฝ่าฝืนกฎระเบียบต่างๆ ของลัทธิขงจื้อ

นอกจากนี้ วิธีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมของชาวเผ่าทางภาคเหนือในสมัยเว่ยจิ้นและราชวงศ์เหนือและใต้ได้ส่งผลต่อสภาพสังคมในสมัยราชวงศ์ถึงตอนต้น โดยเฉพาะการรวมชนชาติซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สภาพสังคมในสมัยราชวงศ์ถึงตอนต้นมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้นและเป็นสิ่งเริ่มต้นที่สร้างความเจริญในการดำรงชีวิตของชาวจีนในสมัยนั้น หลังจากที่ชนชาติฮั่นยอมรับที่จะอยู่ร่วมกันกับชาวเผ่าทางภาคเหนือมากขึ้น ประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ของชาวเผ่าก็ได้แทรกซึมเข้ามาในสังคมของชนชาติฮั่น จนสามารถอยู่ร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวอย่างแท้จริง ทำให้ผู้หญิงสมัยราชวงศ์ถึงตอนต้นได้รับอิทธิพลจากสังคมวัฒนธรรมแบบชาวเผ่าเหนือที่ให้อิสระแก่ผู้หญิงและเน้นวัฒนธรรมชนเผ่าที่ผู้หญิงไม่ถูกปิดกั้น ทำให้อุปนิสัยของผู้หญิงเป็นแบบแข็งแรงแกร่งกล้าหาญและมีความคิดที่เปิดกว้างมากขึ้นซึ่งแตกต่างจากผู้หญิงชนชาติฮั่นที่ถูกกดขี่จากลัทธิขงจื้อมาช้านาน

ดังนั้น สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถึงตอนต้นจึงเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ผู้หญิงไม่ว่าอยู่ในครอบครัวหรือนอกครอบครัวได้รับสิทธิและโอกาสมากขึ้น เช่น มีสิทธิ

ในการแบ่งทรัพย์สินจากครอบครัว สิทธิในการเลือกคู่ครอง สิทธิในการหย่าร้างสิทธิการแต่งงานใหม่ สิทธิเข้าร่วมการเมือง ที่สำคัญคือมีสิทธิประกอบอาชีพ เช่น หมอ ซึ่งอิทธิพลของลัทธิขงจื๊อ ทำให้อาชีพหมอได้ถูกยกย่องเฉพาะผู้ชายเท่านั้น ความขัดแย้งระหว่างการรักษาโรคสำหรับผู้หญิงกับแนวคิดของลัทธิขงจื๊อที่ว่าชายหญิงไม่ควรถูกเนื้อต้องตัวกันจึงทำให้หมอที่เป็นผู้หญิงจำเป็นต้องเกิดขึ้น แต่ก่อนสมัยราชวงศ์ถัง หมอที่เป็นผู้หญิงส่วนใหญ่เป็นหมอผีที่โดนดูถูกและไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม จนถึงสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นที่มีการเปิดกว้างทำให้ผู้หญิงมีโอกาสได้รับความรู้เกี่ยวกับหมอและเป็นหมอประจำในวังเพื่อตรวจอาการของผู้หญิงในวังอย่างสะดวก อีกทั้งผู้หญิงยังมีโอกาสในการค้าขาย การเป็นเจ้าของกิจการร้านค้า มีสิทธิพบปะคนนอกครอบครัว การสังสรรค์ในโอกาสต่างๆ เช่น งานเลี้ยง งานเทศกาล กิจกรรมการละเล่น ยังมีบทบาทในฐานะเป็นผู้บริโภคและผู้อุปถัมภ์ศาสนา จะเห็นได้ว่า เศรษฐกิจที่รุ่งเรืองบนเส้นทางสายไหม การเปิดกว้างของสังคมที่เต็มไปด้วยวัฒนธรรมหลากหลาย ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้หญิงดีขึ้น มาตรฐานการดำรงชีวิตก็สูงขึ้น ผู้หญิงมีความอิสระในการดำรงชีวิตและมีโอกาสเข้าร่วมสังคม อีกทั้งสิทธิของผู้หญิงในครอบครัวยังมีสิทธิในการควบคุมและบริหารทรัพย์สินเงินทองส่วนตัว ทำให้ผู้หญิงถือว่าเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อและใช้จ่ายใช้สอยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจให้มีการพัฒนาขึ้นอีกด้วย

เมื่อเปรียบเทียบกับสังคมราชวงศ์ถังตอนปลาย จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ของผู้หญิงในราชวงศ์ถังตอนปลายได้ลดลงไป เนื่องจากกบฏอันลือ (ค.ศ.755-763) เกิดขึ้นซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนของราชวงศ์ถังจากความเจริญรุ่งเรืองกลายมาเป็นความเสื่อมถอย หลังจากการก่อกบฏ เศรษฐกิจล่มสลาย การเมืองเกิดความวุ่นวาย ทศกศิที่มีต่อผู้หญิงของขุนนางในระดับชนชั้นปกครองก็มีการเปลี่ยนแปลงไป เพราะก่อนที่มีการก่อกบฏอันลือ พระนางบูเช็กเทียนสามารถช่วงชิงบัลลังก์มาได้ ในที่สุด ซึ่งต่อมาได้ส่งผลกระทบต่อผู้หญิงคนอื่นๆ ทำให้เกิดรัฐประหารขึ้นสองครั้ง รัฐประหารครั้งแรก ค.ศ. 705 เป็นการทำรัฐประหารเพื่อต่อต้านอำนาจพระนางบูเช็กเทียน และรัฐประหารครั้งที่สอง ค.ศ. 710 เป็นการทำรัฐประหารเพื่อต่อต้านอำนาจของเฮาเหว่ย ชนชั้นปกครองราชวงศ์ถังจึงเกิดความหวาดกลัวที่ผู้หญิงเข้าร่วมการเมือง นอกจากนี้จักรพรรดิถังเสวียนจงมัวแต่ลุ่มหลงนางสนมหยางกุ้ยเฟยจนไม่สนใจเรื่องการเมืองและญาติพี่น้องของสนมหยางเข้ามามีอำนาจ จึงทำให้มีการก่อกบฏอันลือเกิดขึ้น ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นเหล่านี้ทั้งหมดมีผู้หญิงที่เกี่ยวข้อง จักรพรรดิถังเสวียนจงจึงทรงกำหนดกฎระเบียบต่างๆ ใหม่เพื่อไม่ให้ผู้หญิงในวังไปเข้าร่วมการเมืองอีก ห้ามมิให้ผู้หญิงมีความสัมพันธ์ใดๆ กับเหล่าขุนนาง¹ นักวิพากษ์บทกวีนิพนธ์ขึ้นมาโดยใช้เหตุการณ์ของนางสนม

¹Duan Ta Li. (2000). Research on Status of Women in Tang China. p. 164.

ยางก้วยเฟย์มาโจมตีผู้หญิง เช่น นักกวีผู้เปรียบเทียบกับผู้หญิงที่สวयงามว่า เป็นน้ำที่ทำให้เกิด อุทกภัยจนประเทศเป็นอันตราย¹ ยังมีหนังสือเกี่ยวกับการสั่งสอนผู้หญิงเกิดขึ้นมาในหลังกบฏอัน ลือ ซึ่งเป็นหนังสือที่เขียนขึ้นตามแนวคิดของลัทธิขงจื๊อ² ขณะเดียวกัน ผู้ที่นับถือลัทธิขงจื๊อเริ่มมี มากเกิดขึ้น และเกิดการฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อในการปกครองให้เหมือนสมัยก่อน การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ทำให้ผู้หญิงราชวงศ์ถังตอนปลายอยู่ในสภาพการกดขี่จากลัทธิขงจื๊อเหมือนสมัยอดีตอีกครั้ง ดังนั้น หลังจากการเปรียบเทียบกับสภาพสังคมผู้หญิงราชวงศ์ถังตอนปลายแล้วจึงเห็นชัดว่า สถานภาพผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นมีลักษณะที่โดดเด่นมากกว่าสมัยอื่น

งานวิจัยเรื่องนี้ได้อธิบายบริบทสังคมราชวงศ์ถังตอนต้นที่มีการเปิดกว้างและเต็มไปด้วย วัฒนธรรมหลากหลาย ทำให้ชีวิตของผู้หญิงมีความเป็นอิสระมากขึ้น โดยเฉพาะผู้หญิงชนชั้นสูงไม่ ว่าการใช้ชีวิตในครอบครัวหรือนอกครอบครัวและการดำเนินชีวิตในสังคม สถานภาพของผู้หญิงชน ชั้นสูงได้ยกระดับมากขึ้นและมีบทบาทในสังคมมากขึ้นซึ่งได้ส่งผลต่อสถานภาพของผู้หญิงสามัญ ชนด้วย

ปฏิญานิพนธ์เรื่องนี้จะช่วยการขยายความรู้และสร้างความเข้าใจในส่วนความเป็นเพศ ที่มีการเปลี่ยนแปลงตามบริบทสังคม และแสดงให้เห็นถึงผู้หญิงมีศักยภาพเหมือนกับผู้ชาย และได้ แสดงให้เห็นว่าสังคมเป็นตัวกำหนดที่สร้างความเป็นหญิงมากขึ้นในสังคม ซึ่งส่งผลต่อความคิด ของผู้หญิงที่กล้าท้าทายอย่างใหญ่หลวงต่อการกดขี่ของลัทธิขงจื๊อ ดังนั้น ความเป็นเพศหรือ บทบาทหน้าที่ของหญิงชายไม่ใช่เรื่องของสภาพร่างกายของหญิงชายที่ตามธรรมชาติ สถานภาพ และบทบาทของผู้หญิงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นจึงเป็นลักษณะเด่นของสังคมจีนโบราณ

¹Zhang Jing. (2007). Research on the Women's Images in Tang China. pp. 119-121.

²Duan Ta Li. (2000). op. cit. p. 184.

บรรณานุกรม

- The Museum of Xinjiang Uygur Autonomous Region. (1975). *Unearthed Artifacts in Xinjiang*. (新疆出土文物). Beijing: Wenwu.
- Wang, Ying Lin (Song Dynasty). (2002). *San Tzu Ching*. (三字经) Edit by Zhong Hua Books. Beijing: Zhong Hua Books.
- Wang, Pi Jiang. editor. (2016). *The Novels of Tang China*. (唐人小说) Beijing: Beijing United.
- Xie, Sheng Ming; & Huang, Li Ping, editors. (2004a). *The Old Book of Tang China (Volume1)*. (旧唐书 上册) Beijing: China's Overseas Chinese.
- Xie, Sheng Ming; & Huang, Li Ping, editors. (2004b). *The Old Book of Tang China (Volume2)*. (旧唐书 下册) Beijing: China's Overseas Chinese.
- Xie, Sheng Ming; & Huang, Li Ping, editors. (2004c). *The New Book of Tang China (Volume1)*. (新唐书 上册) Beijing: China's Overseas Chinese.
- Xie, Sheng Ming; & Huang, Li Ping, editors. (2004d). *The New Book of Tang China (Volume2)*. (新唐书 下册) Beijing: China's Overseas Chinese.
- Zhong Hua Books, editors. (1922). *The Words of the Elders*. (安得长者言) Beijing: Zhong Hua Books.
- Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China. (Volume3)* (全唐诗 第三卷) Beijing: Zhong Hua Books.
- Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China. (Volume5)* (全唐诗 第五卷) Beijing: Zhong Hua Books.
- Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China. (Volume8)* (全唐诗 第八卷) Beijing: Zhong Hua Books.
- Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China. (Volume9)* (全唐诗 第九卷) Beijing: Zhong Hua Books.
- Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China. (Volume10)* (全唐诗 第十卷) Beijing: Zhong Hua Books.

Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China. (Volume11)*

(全唐诗 第十一卷) Beijing: Zhong Hua Books.

Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China. (Volume12)*

(全唐诗 第十二卷) Beijing: Zhong Hua Books.

Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China. (Volume13)*

(全唐诗 第十三卷) Beijing: Zhong Hua Books.

Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China. (Volume14)*

(全唐诗 第十四卷) Beijing: Zhong Hua Books.

Zhong Hua Books, editors. (1980). *Poems of Tang China. (Volume16)*

(全唐诗 第十六卷) Beijing: Zhong Hua Books.

Zhong Hua Books, editors. (1981). *Brothers Cheng's Writings.*

(二程全书) Beijing: Zhong Hua Books.

Zhong Hua Books, editors. (1983). *The Law of Tang China.*

(唐律疏议) Beijing: Zhong Hua Books.

วารสาร

ภาษาจีน

Zhou, Xin; & Zhou, Chang Yuan. (1979). Bronze Mirror of Tang China was Unearthed in Yangzhou. (扬州出土的唐代铜镜) *Artifacts. (文物)* (7): 5.

แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

เว็บไซต์

Qin, Di, editor. (2017). Etiquette and Ceremonial. (礼仪) In *Hundred Schools of Thought. (百家争鸣)* Retrieved April 8th, 2017, from <http://www.eywedo.org/>.

ภาษาไทย

พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ. (2552). *พระพุทธศาสนาในจีน*. กรุงเทพฯ: เม็ดทรายพริ้น
พจนาน จันทรสันติ, บรรณาธิการ. (2556). *วิถีแห่งเต๋า คัมภีร์เต๋าเต๋อจิง*. พิมพ์ครั้งที่ 16.
กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์.

สุริยา รัตนกุล, คุณหญิง. (2549). **อารยธรรมตะวันออก อารยธรรมจีน (ภาคแรก).**

พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: เพชรรุ่งการพิมพ์

อริคม สวัสดิญาณ, บรรณาธิการ. (2549). **เงินกวนเจิ้งเย่า ยอดกุดโนบายจีน.** พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพ: เต่าประยุกต์.

ภาษาจีน

Chen, Ruo Shui. (2009). **Shadowed Landscapes Women's Culture and Family Life in Tang China.** (隐蔽的光景：唐代妇女文化与家庭生活) Guilin: Guangxi Normal University Press.

Duan, Ta Li. (2000). **Research on Status of Women in Tang China.** (唐代妇女地位研究) Beijing: People.

Deng, Xiao Nan. editor. (2003). **The Women and Society of Tang and Song China.** (唐宋女性与社会) Shanghai: Cishu

Edward Lewis, Mark. (2016). **History of Imperial China 2, China between Empires: The Northern and Southern Dynasties.** (哈佛中国史 2. 分裂的帝国南北朝) Translated by Zhang Xiao Dong; Feng Shi Ming. Beijing: Zhongxin.

Fan, Shu zhi. (2010). **Our Country: History and Culture.** (我们的国家：历史与文化) Shanghai: Fudan University Press.

Guan, Shi Guang. (1992). **The Influence of the Custom of Hu in Tang China.** (唐人大有胡气) Beijing: Nongcunduwu.

Gao, Shi Yu. (1988). **The Women of Tang China.** (唐代妇女) Xi'an: Sanqin.

Jin, Kai Cheng. (2010). **Maritime Silk Road.** (海上丝绸之路) Jilin: Literature and History.

Jiao, Jie. (2015). **Women and Religion in Tang China.** (唐代女性与宗教) Xi'an: Shaanxi People's Education.

Lu, Jing Yi. (2013). **The History of China.** (中国通史) Beijing: China's Overseas Chinese.

Liu, Dong Ying. (2014). **The Accomplished Ladies of Ancient China.**

(中国古代才女) Beijing: Zhong Hua Books.

Li, Zhi Sheng. (2014). **An Introduction to the Study History of Chinese Women.**

(中国古代妇女史研究入门) Beijing: Peking University Press.

Ma, Da Zheng. (1991). **History of the Development of Gynecology and Obstetrics in**

China. (中国妇产科学发展史) Taiyuan: Shanxi science and technology

Meng, Xian Shi. (2007). **Meng Xianshi Explains History of Tang China.** (孟宪实讲唐史) Guilin: Guangxi Normal University Press.

Meng, Man. (2016). **Princess Taiping and Her Times.** (太平公主和她的时代) Beijing: New Star.

Ning, Xin. (2009). **The Twelve Lessons of Explanations in Tang China.**

(唐史十二讲) Beijing: China International Broadcasting.

Qing, Xi Tai; & Tang, Da Chao. (1994). **The History of Taoism.** (道教史) Beijing: China Social Sciences.

Ren, Jin Tian Shen, editor. (1989). **The Law of Tang China (Supplementary Volume).** (唐令拾遗) Jilin: Changchun.

Ren, Ji Yu. (1985). **History of Chinese Buddhism (Volume1).**

(中国佛教史 第一卷). Beijing: China Social Sciences.

Shaffer, Peter. (2005). **Foreign Civilization in Tang China.** (唐代的外来文明) Translated by Wu Yu Gui. Xi'an: Shaanxi Normal University Press

Wang, Yong Ping. (1995). **The Entertainment Activities in Tang China.** (唐代游艺) Xi'an: Northwest University Press.

Wang, Ka. (2000). **The Basic Knowledge of Taoism in China.**

(中国道教基础知识) Beijing: China Religious Culture.

Wang, Hai Yan. (2006). **The Ten Lessons of Explanations about Tang China.**

(唐朝十讲) Harbin: Harbin Normal University Press

Wang, Jun Qi. (2010). **The Sports Culture History in Tang China.**

- (唐代体育文化史) Beijing: Beijing Sport University Press.
- Xu Zheng Ying, editor. (2015). Tian Guan Jiu Pin. (天官九嫔) In *Rites of Zhou*. (周礼) Beijing: Zhong Hua Books.
- Xu, You Fu. (2005). *Women's Life and Poetry in Tang China*. (唐代妇女生活与诗) Beijing: Zhong Hua Books.
- Xiang, Da. (2009). *Chang'an in Tang China and the Civilization of the Western Regions*. (唐代长安与西域文明) Chongqin: Chongqin.
- Xie, Sui Lian. (2010). *Urban Culture and Poets' Mentality in Tang China*. (唐代都市文化与诗人心态) Hangzhou: Zhejiang University press.
- Yao, Ping. (2004). *Women's Life in the Tang China*. (唐代妇女的生命历程) Shanghai: Shanghai Classics.
- Yin, Xian. (2008). *The Studies of Northern Dynasty*. (北朝研究) Beijing: Yanshan.
- Yasunori, Kegasawa. (2014). *Gorgeous World Empire: Sui and Tang China*. (绚烂的世界帝国：隋唐时代) Translated by Shi Xiaojun. Guilin: Guangxi Normal University Press.
- Zhao, Feng Jie. (1977). *The Legal Status of Chinese Women*. (中国妇女在法律上之地位) Taipei: Dao Xiang.
- Zhan, Shi Chuang. (1990). *The Women and Taoism*. (道教与女性) Shanghai: Shanghai Ancient Books.
- Zhu, Da Wei; Liu, Chi; Liang, Man Cang; & Chen, Yong. (1998). *The History of Social Life in Wei, Jin and Southern and Northern Dynasties*. (魏晋南北朝社会生活史) Beijing: China Social Sciences.
- Zhang, Jing. (2007). *Research on Women's Images in Tang China*. (唐代女性形象研究) Gansu: Gansu's People.
- Zhou, Yong Qin. (2011). *Tang China in Details*. (细说大唐) Beijing: China's Overseas Chinese.
- Zhang, Jian Guang. (2013). *The Study of Economy and Society in Tang China*. (唐代经济与社会研究) Shanghai: Shanghai Jiaotong University Press.

วารสาร

ภาษาไทย

ณปรัชัญญ์ บุญวาต. (2552, มีนาคม-มิถุนายน). ภาพสะท้อนของระบบครอบครัวและสถานภาพสตรีจีน. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 5(1): 83-105

ภาษาจีน

Chen, Xin Gen. (2015). Princess Wencheng in Tibet and the Creation of Precedent for Cultural Exchanges between China and Tibet. (文成公主入藏开创汉藏文化交流的先河) *Youth and Society: Volume II*. (青年与社会: 下) (9):266-267.

Duan, Ta Li. (2010). Secularization of Buddhism and Its influence on Women's View of Marriage and Family in Tang China. (论唐代佛教世俗化及对女性婚姻家庭观影响) *Journal of Shaanxi University (Philosophy and Social Science Edition)*. (陕西师范大学学报: 哲学社会科学版) 39 (1): 76-83.

Gao, Shi Yu. (1996). On Women's Family Status in Ancient China from the Perspective of "Three Obediences". (中国古代妇女家庭地位刍议—从考察“三从”之道切入) *Collection of Women's Studies*. (妇女研究论丛) (3): 33-37.

Hao, Chun Wen. (2006). Association of Women from Northern Dynasty to Sui and Tang Dynasties and Five Dynasties and Early of Song Dynasty. (再论北朝至隋唐五代宋初 的女人结社) *Dunhuang Research*. (敦煌研究) (6): 103-108.

Hui, Li Feng. (2010). On the Improvement of Women's Social Status in Tang China from the Lady Figurines in Tang Sancai Ceramics of the Tang China. (从唐三彩贵妇俑看唐代妇女地位的提高) *Journal of Petroleum Educational Institute of Xinjiang* (新疆石油教育学院学报) (3): 286-287.

- Han, Yi Min. (2014). Leisure Activities of Women in the Festival 's of Tang China. (唐朝岁时节日活动中女性的休闲娱乐活动) *Lantai World*. (兰台世界) (9): 135-136.
- Jia, Xiao Jun; & Liu, Yong Gang. (2006). The Combination of Nations in the Period of Wei, Jin and Southern and Northern Dynasties. (魏晋南北朝时期北方民族融合诸层次述论) *Journal of Hexi University*. (河西学院学报) 22(6): 61-64.
- Tian, Wei Li. (2015). Viewing the Spiritual Outlook of Tang People from Playing Polo in Tang China. (从唐代打马球看唐人的精神面貌) *Heritage World* (文物世界) (1): 28-32.
- Liu, Yu Feng. (2006). On the Political Essence of "Zhenguan's Rule". (略谈“贞观之治”的政治精髓) *Middle School History Teaching*. (中学历史教学) (8):52-53.
- Liu, Xing. (2008). An Analysis on the Policy of Ji Mi in Tang China. (浅析唐朝羁縻政策) *Journal of Inner Mongolia Agricultural University (Social Science Edition)*. (内蒙古农业大学学报：社会科学版) 10(5): 394-396.
- Li, Lin Ying. 2010). Court Women's Education in Tang China. (唐代宫廷女性的教育) *Journal of Karamay*. (克拉玛依学刊) (2):227-228.
- Li, Juan. (2013). An Analysis of the Sino-Indian Culture in Tang China. (浅析唐朝中印文化的交往) *Small Writer's Publication: Teaching Exchange*. (小作家选刊：教学交流) (2):443-443.
- Miao, Fu Sheng; Liu Xiang Yan; & Li, Ye. (2009). The Exploration of Female Sports in Tang China. (唐代女子体育试探) *Sports Culture Guide*. (体育文化导刊) (1):117-119.
- Mi, Xiao. (2013). The Changes of Women's Social Status in Tang China From the Perspective of Individuality. (唐代女性社会地位嬗变—以个性表现为视角) *Heilongjiang Chronicles* (黑龙江史志) (17):65-66

- Niu, Zhi Ping. (1987). Opening Style of Marriage in Tang China. (唐代婚姻的开放风气) *The Study of History. (历史研究)* (4): 80-88.
- Niu, Zhi Ping. (1987). On Jealous Women in Tang China. (唐代妒妇论) *The Journal of Humanities. (人文杂志)* (3): 92-97.
- Shao, Chen Xia. (2006). An Analysis on the Impact on Tang China 's Costume from External Culture. (浅析外来文化对唐朝服饰的影响) *Journal of Jiang Su Teachers University of Technology. (江苏技术师范学院学报)* 12(3):85-88.
- Sun, Yu Rong. (2013). The Female Leisure Activities in the Festivals of Seasons in Tang China. (唐代岁时节日中的女性休闲活动) *Journal of Hubei Polytechnic University (Humanities and Social Sciences). (湖北理工学院学报：人文社会科学版)* 30(2):15-18.
- Song, Bin Bin. (2014). On the Influence of Jianzhen Attempted to Visit Japan on Sino-Japanese Cultural Exchanges. (浅析鉴真东渡对中日文化交流的影响) *Business. (商)* (9):74-74.
- Wang, Ren Bo. (1975). Japanese Missions to Imperial China and Chinese-Japanese Culture Communication. (遣唐使和中日文化交流) *Journal of Northwest University (Philosophy and Social Sciences Edition). (西北大学学报：哲学社会科学版)* (4): 69-81.
- Wu, Bao Tang; & Wen, Chuan. (1990). A Study on the Relationship Between Tang and Silla. (唐与新罗关系研究) *Journal of Yantai University (Philosophy and Social Science Edition). (烟台大学学报：哲学社会科学版)* (3): 26-36.
- Xi, Xia. (1995). Land Silk Road and Han-Tang Dynasties' Border Trade. (陆上丝绸之路与汉唐边贸事业) *Journal of Zhengzhou University (Philosophy and Social Sciences Edition). (郑州大学学报：哲学社会科学版)* (2):117-120.
- Xu, Ju. (2008). Maritime Silk Road (Sui and Tang Dynasties). (海上丝绸之路<隋

唐时代>) Ye Cheng. (椰城) (6) :29-30.

Xi, Li Bo. (2015). Influence of Western Culture on Mural Paintings of Dunhuang.

(浅析西域外来文化对敦煌壁画的影响) *Art and technology*.

(艺术科技) (7): 106-106.

Yang, Zhi Jiu. (1997). Nestorian Christianity of Tang China. (唐代的景教) *History*

Teaching (历史教学). (4):13-14.

Zhu, Jiang. (1992). Yangzhou, Maritime Silk Road and Arab. (扬州、海上丝绸

之路与阿拉伯) *Arab World Studies*. (阿拉伯世界) (2): 36-38.

Zhang, Jian Guang; & Zhang, Jie. (2008). Research on Women's Consumption in

Chang'an in Tang China. (唐代长安女性消费研究) *Historical Review*.

(史林) (5): 99-113+190.

Zhao, Xi Hui. (2010). An Analysis of the Religious Belief of Hu Merchants in Tang China.

(唐代胡商宗教信仰探析) *History of the Tang China*. (唐史论丛)

(1): 229-235.

Zhang, Xin. (2013). From the Selection and Appointment of Di Renjie to See Wu

Zetian's Employment. (从狄仁杰的选拔任用看武则天的用人之道)

Journal of Sanmenxia Polytechnic. (三门峡职业技术学院学报)

12(2): pp. 85-87.

Zhang, Chen; & Weng, Li Na. (2014). A Preliminary Analysis of the Status of Women in

the Early Period of Tang China. (唐代前期妇女社会地位浅析)

Shen Zhou (神州) (18): 279-279.

ภาษาจีน

Cheng, Qiu Juan. (2008). **Research on Development of Female Sports in Tang China.**

(我国唐代女子体育发展探究) Thesis, Higher Education (Sports Humanities and Sociology). Guilin: Graduate School Guangxi Normal University. Transcription.

Huai, Li Ping. (2007). **A study on the Social and Economic Activities of the Women in**

Tang China. (唐代女性的社会经济活动研究) Thesis, Higher Education (History).

Xi'an: Graduate School Shaanxi Normal University. Transcription.

Lu Nan. (2008). **Research on Situation and Reasons for Female Sports Activities in**

Tang China. (唐代女性体育活动开展状况及原因探究) Thesis, Higher Education (Sports Humanities and Sociology). Nanchang: Graduate School Jiangxi Normal University. Transcription.

Luo, Xu Lan. (2008). **A Study of the Female Taoists in Tang China.**

(唐代女冠研究) Thesis, Higher Education (Religious Studies). Fuzhou: Graduate School Fujian Normal University. Transcription.

Lu Rui. (2009). **The Study on the Two Markets of Chang'an in Tang China.** (唐代长安两市研究)

Thesis, Higher Education (History). Xi'an: Graduate School Shaanxi Normal University. Transcription.

Li, Man. (2014). **A Study of Shangyuan Festival Custom in Tang China.** (唐代上元

节俗的历史考察) Thesis, Higher Education (History). Xi'an: Graduate School Shaanxi Normal University. Transcription.

Meng, Fan Yan. (2012). **A Preliminary Study of Dowry in Tang China.** (唐代嫁妆

初探) Thesis, Higher Education (History). Nanjing: Graduate School Nanjing Normal University. Transcription.

Ren, Sheng Yun. (2008). **Research on Women's Social Status in Tang China.**

(唐代妇女社会地位研究) Thesis, Higher Education (History).

Shandong: Graduate

School Shandong University. Transcription.

Ren, Li Fang. (2010). **The Image of Swing in Poetry of Tang and Song China.**

(唐宋诗词中的秋千意向) Thesis, Higher Education (Literature). Xi'an:

Graduate School Shaanxi Normal University. Transcription.

Sun, Xiang Feng. (2006). **Women's Legal Status of Tang China.** (唐代女性的法

律地位) Thesis, Higher Education (Law). Jilin: Graduate School Jilin University.

Transcription.

Sun, Hong. (2008). **Research on Women Education in Tang China.** (唐代妇女教

育探究) Thesis, Higher Education (History). Shanghai: Graduate School

Shanghai Normal University. Transcription.

Zhang, Yan. (2004). **Brief Analysis about Women's Social Status in Tang China.**

(浅论唐朝妇女的社会地位) Thesis, Higher Education (History).

Yunnan: Graduate School Yunnan Normal University. Transcription.

Zeng, Wen Jie. (2011). **Study on the Image of Working Women in Tang Poetry.**

(唐诗中的劳动妇女形象) Thesis, Higher Education (History). Wuhan:

Graduate School South-Central Minzu University. Transcription.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	He Ting
วัน เดือน ปี เกิด	19 ตุลาคม 2532
สถานที่เกิด	ประเทศจีน
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2553 สำเร็จการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงสาขาวิชา ภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ จาก วิทยาลัยอาชีวศึกษา และเทคโนโลยีสีบสองปันนา พ.ศ. 2557 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์ จาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี พ.ศ. 2561 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ